

ARNOŠT ČAHA

V PRAVĚKÉM SVĚTĚ

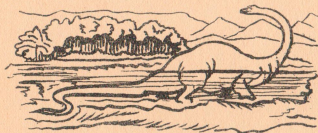
DOBRODRUŽNÁ POVÍDKA PRO MLÁDEŽ

NÁKLADEM DĚDICTVÍ HAVLÍČKOVA, BRNO

ARNOŠT ČAHA

V PRAVĚKÉM SVĚTĚ

DOBRODRUŽNÁ POVÍDKA PRO MLÁDEŽ

OBRÁZKY NAKRESLIL EDUARD MILÉN

1927

NÁKLADEM DĚDICTVÍ HAVLÍČKOVA V BRNĚ

V pravěkém světě

Vladě věnuje

Olomoc 23. 12. 1942.

Stávek

Moým drahým :

MAMÍČCE,

JÁROVI, JIŘÍKOVÍ A ZDENUŠCE

*připisují tuto knihu, vypracující o vývoji a vstupu
života na zemi,*

*v upomínku na krásné chvíle, kdy za čtení
rukopisu sledovali s utajeným dechem po-
divuhodná dobrodružství tří poutníků pra-
věkým světem a nejednou chvíli se bázní
o jejich život.*

Díl první:

Mezi předvěkými obludami

I. CESTOU K JESKYNI.

Bylo již sedm hodin, když teploučké polibky zářícího slunce probudily Járu v posteli. Směje se na něho s jasně modré oblohy jako na starého známého; hochovi se zdá, že slyší jeho důvěrný šepot:

„Je druhý den prázdninový — snad nechceš, spáči, proležeti na posteli celé prázdniny? Ille: zahrada i pole, louky i les, celá příroda, paprsky mými k životu probuzená, volá tě k sobě! Vyskoč, hošku, chutě pospěš za mnou!“

Jára neodolal. Za chvíli stojí u okna a s potěšením hledí na nádherný květinový koberec v otcově zahradě. Otevírá okno a s rozkoší vdechuje vonný ranní vzduch. Vtom sebou trhl, jako by si na něco vzpomněl. Rychle se otočil a zaměřil k sousední místnosti, otcově pracovně. Nedaleko dveří se zastavil u knihovny, zabírající celou stěnu dosti velikého pokoje. Spousta knih, malých i velkých, tlustých i tenkých, byla tu vyrovnána od podlahy až ke stropu. Jára hledal chvíli, až vyňal velmi objemnou knihu a zanesl ji ke stolu, u něhož se posadil v pohodlném křesle otcově. Dost dlouho opatrně obracel její veliké listy, prohlížeje pozorně obrázky. Vtom mu oči zahořely radostí.

„Zde jest! Brontosaurus, nádherný Brontosaurus! Právě takový, jakého jsme včera viděli ve filmu.“

Když si dokonale prohlédl obrázek tohoto předvěkého veleještěra, jal se listovati dále.

„Snad zde jsou i ostatní předpotopní zvířata, která včera běhala v kinu po plátně. Škoda, že tato kniha je německá, rád bych —.“

Vtom položil mu někdo ruku na rameno. Hoch otočil hlavu. Otec!

„Dobré jitro, tatíčku!“

„Dobré jitro! Jak to, že ty již zrána sedáš ke knize, místo abys — — — Aha, předvěké obludy tě k ní přivábily!“ Otec s úsměvem zírá do otevřené knihy. „Včera jsi je viděl na plátně, jak běhají, sytí se a vraždí, dnes chceš viděti jejich obrázky ve vědecké knize. Což — chtěl bys tak viděti onen dávno ztracený svět na vlastní oči?“

„Ó chtěl bych, chtěl!“ přiznává se hoch tiše. „Ale kde by —.“

„Nu tak,“ směje se otec, „pojď honem s námi! Víš, že jsem předevčtrem objevil u Macochy novou jeskyni. Dnes ji s Jiřkem prozkoumáme; budeme v ní i kopat' — snad vykopeme také nějakého Brontosaura, tobě k radosti. Zasloužil by sis toho, neboť máš ohromný zájem o život naší země v pravěku. Mé české knihy, o tom pojednávající, přečetl jsi již snad všechny; třebaže jsi velmi mlád, máš o předvěkých zvířatech i pravěkých lidech lepší vědomosti než mnohý abiturient střední školy. Nu tedy — půjdeš s námi?“

Místo odpovědi zavěsil se Jára otci kolem krku.

„Ale musíš si pospíšet!“ mírně ho odstrkuje otec od sebe. „Vidíš, že jsem úplně připraven; Jiřk čeká venku. Autobus odjede za 10 minut. Byl bych ti o naší cestě řekl dříve, ale teprve před chvílkou podařilo se mi přemluvit matku, aby ti dovolila jít s námi. Má o tebe veliký strach.“

Jára letí jako divý po schodech do kuchyně.

Zanedlouho stojí již všichni tři před domem s tlumoky na zádech. Nejdůstojněji z nich tváří se rozhodně Jára. Jak by také ne! Jest mu již celých 11 let, před týdnem byl přijat do 1. třídy reálného gymnasia v Brně — a dnes se vydává s otcem, známým archeologem moravským, na výzkumnou cestu, o níž jistě jednou budou vyprávěti dějiny! Proto se napřimuje a hlavu nazdvihuje, jak možno nejvíce, aby alespoň dosáhl ramen svého bratra. Ten se mu potají směje. Je to chlapec jako jedle, o půl hlavy vyšší

svého otce; je mu již devatenáct let. Jestliže Jára se raduje, že byl přijat do gymnasia, má Jiřík nemenší radost, že již se s ním rozloučil nadobro, složiv před měsícem maturitu. Na výzkumnou cestu se těší neméně než jeho bratr.

Také otec, muž ušlechtilé, výrazné tváře, statný padesátník, jest velmi dobré mysli. Jára čte mu z očí, spokojeně zářících, že si od dnešní výpravy slibuje velmi mnoho.

Teď z domu vyskočilo hezounké děvčátko, asi pětileté — Járova sestřička Zdenička. Za ním kráčí její matka.

„S Bohem, tatíčku! S Bohem, kluci!“ volá děvčátko a horlivě potřásá všem třem rukama. „A hodně toho vykopejte!“

„A dejte dobrý pozor, ať nesrazíte někde vaz!“ starostlivě dodává matka. „Zvláště ty, Jarko!“

„I dáme, dáme!“ ujišťuje s úsměvem otec. „Jeskyně je snadno přístupná, nic se nám nemůže stát.“

Vtom přihnal se s funěním autobus. Vsedli do něho a usadili se pohodlně na sedadlech. Když se autobus pohnul, zamávali na pozdrav rukou. V několika vteřinách zmizela jim matka i Zdenička, bílým šátečkem mávající, s očí. Neměli tušení, že obě mají oči plny slz...

U Skalního mlýna autobus zastavil. Hned přistoupil k němu člověk, nesoucí motyku, rýč a krompáč. Když šofér naložil vše na střechu autobusu, rozletěl se tento opět po hlé silnici směrem k Macoše.

Za chvíli požádal otec šoféra, aby zastavil. Naše trojice vystoupila, šofér sdělal náradí a hned nato autobus odfuněl ke Sloupu.

„Tak, hoši, teď se o to rozdělíme!“ praví vesele otec, chápaje se rýče. „Daleko toho neponeseme.“

Jiřík chytí krompáč, Jára motyku a již chutě kráčejí za otcem.

Cesta vede po příkré stráni vzhůru. Asi po deseti minutách se otec zastavil.

„Jsme u cíle!“ obrací se k hochům.

„Zde že jest jeskyně?“ žasne Jára. Také Jiřík je udiven; pátravě ohlíží se kolem dokola. Otec má radost z jejich údivu.

„Hned vám ukáži vchod do ní. Mám radost, že je tak znamenitě ukryt. Snadno by se jinak mohl do ní vlouditi člověk zlý nebo nerozumný a způsobiti v ní těžkou škodu.“

Za řeči rozhrnul otec rozložitý keř, hustě listím obalený, shýbl se a odvalil veliký plochý kámen; opřený o skálu. Na jeho místě objevil se otvor dosti široký, aby jím mohl proléztí dospělý člověk.

Jára vykřikl překvapením. Ale Jiřík již shazuje se sebe tlumok a vydává z něho provazový žebřík.

„Vezmi kratší!“ poroučí otec. „Nebudeme ho potřebovati více než 4 až 5 metrů. Jeskyně jest snadno přístupná. Ale přesto, Jarouši, dej dobrý pozor a dobře se drž! Já sám bych provazu ani nepotřeboval, neboť lezl jsem tudy již třikrát. Vy však cesty neznáte; proto pozor! Vzpomeňte, jaký strach má o vás matka!“

Otec již připevňuje provazový žebřík ke kmeni dosti silného smrku, blízko otvoru rostoucího, a druhý konec hází do temna jeskyně.

„První sestoupím já, abych vám posvítíl; pak Jára a naposled ty, Jiříku! Nuže, mladí badatelé: statečně vpřed do podzemního neznáma!“

Za několik okamžiků zmizel otec v jeskyni.

Járovi se rozbušilo srdce, když se chápal žebříku, aby následoval otce. Ačkoliv nebyl strašpytlem, přece se jen trochu obával, aby ho nepotkalo neštěstí na tomto prvním výletě do podzemí. Ale když si připomněl, že dole na něho čeká otec, který ho jistě ochrání před každým úrazem, a že zde nahoře se na něho dívá pátravě vysměváček Jirka, čekaje asi na známky strachu v jeho obličeji, — dodal si odvahy a statečně vlezl pozpátku do díry; drže se žebříku, opatrně slézal po balvanech, schodovitě se snižujících do hlubiny. Šlo to dobře, neboť otcova elektrická lampa

osvěcovala jasně každý hrbol i prohlubeň. V několika vteřinách octl se Jára na posledním stupni. Pustiv se žebříku, chtěl se-skočiti, ale nohy mu ujely po vlhké půdě, takže sjel po zádech otci k nohám.

„Výborně, Járo!“ vítá ho se smíchem otec.

Hoch vstává a rozhlíží se kolem, ale nevidí skoro ničeho, neboť otec zamířil proud světla k otvoru, v němž se právě objevily nohy Jiřkovy. Za chvíli stojí Jiřík dole.

„Tak, jsme šťastně zde,“ pochvaluje si otec. „A nyní vpřed!“

II. NA PŘEDVĚKÉM HŘBITOVĚ.

Otec chápe se žebříku a svítě si na cestu, kráčí vpřed.

„Zde vidíte pěkný krápníkový sloup, jediný v celé této jeskyni. Poslouží nám znamenitě: připevníme na něj žebřík. Je to opatrnost, myslím, zbytečná. Viděli jste, jak znamenitě je zakryt vchod do jeskyně, ale což kdyby přece někdo náhodou vchod objevil a žebřík nám vytáhl? Bylo by ho škoda — a pak bez něho šlo by se nám nahoru ztěžka.“

Járovi se opět srdce rozbušilo. Věří ovšem každému slovu otcovu — ale což kdyby přece...? Hu-hu, zůstatí zde, v této vlhké temnotě, několik dní — a při tom třeba o hladu — — ach, mamička měla pravdu, když tatička plísnila, proč do těch pekelných jícnu pořád leze, že se mu snadno může přihoditi neštěstí...!

Ale na oko chladnokrevně sleduje všechny přípravy na další cestu. Před Jiřkem si přece nezadá!

„Zvláštní podívané vám tato jeskyně neposkytne. Jest sice ohromná, snad největší v Moravském Krasu, ale nemá krápníkové výzdoby. Podle všeho se před dávnými věky zřítla spodní vrstva jejího stropu; její zbytky, pokud nejsou zakryty naplaveninou, brzy uvidíte. Zbyly-li zde nějaké krápníky, odnesli je pravěcí lidé.“

Za řeči otec osvětluje jeskyni.

„Zde že bydlili lidé?“ žasne Jára.

„Což jsi nečetl, že v moravských jeskyních našly se památky po pravěkém člověku?“ dí otec.

„Ach, ano, vzpomínám si,“ odpovídá rychle hoch. „Na příklad v jeskyni Šipce u Štramberka, kde byl nalezen úlomek čelisti pravěkého člověka, nebo v jeskyni Švédově stole u Ocliozu nedaleko Brna.“

„Nebo v jeskyni u Mladče,“ dodává Jiřík, „v níž byly objeveny celé kostry tříčlenné rodiny.“

„Dobře, hoši!“ chválí je otec. „Mám z vás radost.“

„Ale jak se mohlo státi, že v této jeskyni bydleli kdysi lidé, a přece teď o ní neví nikdo kromě nás?“ diví se Jára.

„To je prosté,“ vysvětluje otec. „Když pravěcí lidé již tak vypěli, že si dovedli stavěti chyše, opustili tuto jeskyni. Vchod do ní byl po čase zanesen hlinou a kamením. Až jsem přišel já, náhodou odkryl malý otvor a prokopal se sem.“

„Ale jak to víš,“ praví Jiřík, „že zde opravdu bydleli lidé? Možná, že tys byl první, kdo z lidí vkročil do této jeskyně!“

„Ba nebyl, hochu! Před 20, snad 30 i více tisíci lety chodili tudy, kde my nyní stojíme, bosé nohy praobyvatelů naší země. Zde vizte!“

Došli právě k obrovskému balvanu, vyčtvájecímu ze žluté hlíny jako mohutný kamenný stůl. Otec vzal cosi do ruky a s úsměvem podal Jirkovi:

„Co je to?“

Student vzal podávanou věc opatrně do rukou a zahleděl se na ni pozorně. V zápětí vykřikl překvapeně:

„Lebka!“

„Ano, je to lebka,“ směje se otec. „A to lebka diluviálního člověka. Našel jsem ji zde sotva decimetr pod hlinou tamhle na oné vyvýšené rovince v nejzazším koutě jeskyně. Pevně doufám, že tam dnes najdeme více kostí. Tato lebka jest sice mladší než šipecká čelist, ale přece jen vzácná. Snad se nám podaří vykopati celou kostru. Proto jsme se sem vypravili sami, bez pomocníků, abych nezbudil zbytečného rozruchu ze vzácného nálezu a mohl v klidu celou jeskyni probadat. Ale nyní chutě do práce!“

Všichni tři odkládají tlumoky. Hoši chápou se s chutí náradí, otec staví jasně zářící elektrickou svítilnu na balvan.

„Budete kopati zde; já budu pracovati tam, kde jsem našel lebku. Kopejte velmi opatrně; snadno byste mohli kosti poškoditi. Uvidíte-li něco v hlíně nebo ucítíte-li něco tvrdého pod motykou, zavolejte mne!“

Otec vyňal ze svého tlumoku jinou svítilnu, rozsvítil ji a

shýbnuv se po rýči, o balvan opřeném, pomalu odchází. Hoši zatím již horlivě kopou.

Za chvíli ozval se Járův výkřik :

„Zde něco jest!“

Skutečně. Jak hoch zabořil motyku do hlíny, vyhoupl se z ní jakýsi dlouhý váleček, dosti tlustý. Jiřík hned se po něm vrhl a sedě dřepmo prohlížel nález, olupuje s něho prsty nalepenou hlínu. Otec, který se zatím chvatně vrátil, bere mu jej z ruky.

„Je to kost!“ praví spokojeně. „Snad mamutí — ano — jistě! A zde — pro Boha — snad tu nejsou kresby — rytiny? Járo, lampu sem!“

Hoch rychle vykonal rozkaz. Když posvítíl na kost zblízka, zvolal otec jásavě :

„Hoši, radujte se! Vidím zde nádherné rytiny — je tu řada zvrčecích hlav. Ano, poznávám je: jsou to hlavy divokého osla, charakteristicky kreslené. Jiříku, Járo! Takového krásného

kousku nemají v žádném museu v naší republice — ba snad ani v Paříži, ani v Londýně, ani v Berlíně!“

Starý zkušený archeolog jásá, div se nepustí do tance pod velkolepou klenbou jeskyně, která opět po dlouhých tisíciletích zří pod sebou lidské bytosti.

„Teď, děti, jsem už skálopevně přesvědčen,“ chvějícím hlasem praví otec, chápe se Járůvy motyky, „že dnes objevíme věci, jakých snad svět ještě neviděl. Ale ty, Járo, zanech kopání! Pomůže mi jen Jiřík; on už několikrát se mnou kopal. Měl bych velikou žalost, kdybychom poškodili třeba jen jedinou sebeneopatrnější věc. Budeme nyní pracovat pouze noži. Vyndej je z tlumoku, Jirko!“

Jára není zrovna spokojen, ale proti rozkazu otcovu není odvolání. Dívá se na otce, jak opatrně noží nůž do hlíny, která kupodivu není o mnoho tvrdší než ornice na poli. Pozoruje, že otec za něco zachytil, silněji trhl — a již se objevil na povrchu

obrys nové kosti. Ale otec jí hned nezvedá, nýbrž ji pouze nožem odsunuje stranou a opatrně zkouší, zda je možno zabořiti nůž ještě hlouběji. Je slyšeti, že ostří jeho zaskřípalo o nějaký tvrdý předmět.

„Odhrabeme nejdříve hlínu s povrchu!“ praví otec. Oba horlivě pracují. Po dlouhé chvíli klesá otec na kolena a rukama hmatá po hlíně.

„Sláva, hoši! Je tu celé skladiště kostí. Snad budou mezi nimi i některé zdobené rytinami, jako prvý náš nález.“

Nato opatrně vyrývá z hlíny dosti velikou kost. Když ji očistil, ukazuje ji hochům vzrušeně:

„Pohledte sem, děti! Jaká to nádherná hlava antilopy! Patrně je

to rukověť dýky diluviálního lovce. Vsázím se, že takovéto rytiny nemají nikde na světě. Prohlédl jsem důkladně všechny větší archeologické

sbírkky evropské, ale takovéto nádhery jsem nikde neviděl!“

Odkládá opatrně vzácný nález na balvan a vynáší z hlíny novou kost, téměř úplně hlíny prostou. Volá radostně:

„Ach — tohle bude asi soška z mamutí slonoviny!“

Pozorně oškrabuje zbytky hlíny.

„Tak jest, hoši! Zde máte dokonalý portrét pravěké ženy, řezaný z mamutího klu. Morava má opět o jednu pravěkou Venušičku více! A jak je mistrně řezána! Člověk, který zde bydlil, byl dokonalý umělec. Myslím, že 9/10 dnešních lidí by podobné řezby nedokázalo!“

V několika okamžicích očista se v jeho rukou nová kost. Když ji očistil a pozorně na ni pohlédl, vyskočil, až Jára lekknutím o krok ustoupil.

„Mamut! Nádherný mamut!“ volá otec, zajíkaje se radostí.

„Je skoro úplně zachovalý. Není takového na celém širém světě! Mamutí soška z nálezu předmostského je proti němu ničím, jako

mazanice začátečnickova proti výtvoru malíře-mistra. Podívejte se, jaká to skvostná hlava! Má krásný chobot, i kly! Jen zadní levá noha je zpola uštipnuta. Hoši, hoši, tento nález učiní zemi naši slavnou!“

Chvějící rukou ukládá sošku na balvan a již opět klečí u jámy; vybírá z ní předměty rozmanitého tvaru i velikosti a opatrně s nich seškrabuje žlutavou hlínu. Oči mu září blahem.

„Jiříku, jdi na ono vyvýšené místo u zadní stěny a seškrab tam vrchní vrstvu hlíny! Ale dej pozor, pracuj opatrně! Narazíš-li na něco, zavolej! Vezmi s sebou druhou svítilnu; Jára ti posvítí. Já zatím vyberu a očistím, co zde ještě najdu.“

Za chvíli zaryl Jiřík rýč po prvé do hlíny na místě, otcem určeném. Jára vrhá na rýč proud světla. Jiřík opatrně odhrnuje hlínu; jáma v rozsahu asi 1 m² se zvolna prohlubuje. Járadychtivě upírá zrak na bratrův rýč. Což – objeví zde něco?

Když byla jáma hluboká asi čtvrt metru, odhodil Jiřík rýč a chopil se nože. Práce byla nyní mnohem zdlouhavější.

Vtom v hloubce asi půl metru narazil Jiříkův nůž na tvrdý předmět.

„Tatíčku!“

V několika vteřinách stojí otec u nich.

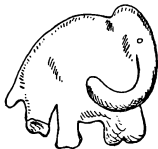
„Našli jste něco?“ táže se, zřejmě jsa rozčilen.

„Narazil jsem na cosi tvrdého. Není-li to již kamenité dno jeskyně, pak je to asi nějaká kost.“

„Kdež pak ještě dno!“ praví otec, klekaje na okraji jámy. Znalecky ohledává hlínu, zkoumá po celé délce jámy. Po chvíli praví spokojeně:

„Myslím, že je to kostra. Ano – zde jest asi lebka!“

A již opatrně ohmatává velikou hroudu hlíny a pečlivě ji

oškrabává. Hoši mlčky přihlížejí. Nůž chvilkou zaskřípá, jak jeho ostří zavádí o tvrdou kost.

„Mám za to, že jsme našli hrob nesmírně starý,“ praví otec, nespouštěje oči s lebky, z větší části ještě hlinou obalené. Čím více mizí hlína s jejího obličejce, tím více se chvějí jeho ruce.

„Zde vizte!“ ukazuje vítězoslavně na vyceněné zuby. „Jaký to ohromný chrup! Tento špičák je skoro dvakrát tak veliký jako u dnešních lidí. Pozorujte tuto nosní kost — jak velmi vyčnívá! Zde vidíte neobyčejně silně vyklenuté oblouky nad-
oční, zde nizoučké čelo, zpět položené! A zde — zde na dolní čelisti marně byste hledali brady!“

Slyšte, hoši, co vám teď povím: podle mého soudu jest tato lebka starší než proslulý nález neandertálský! A není-li starší, zcela jistě není mladší! Se vší určitostí se o tom vyslovím, až vše důkladně prozkoumám doma. V jeskyni u Neanderthalu v západním Německu našli jen kus lebky a několik málo jiných kostí — my zde celou, úplně, doufám, zachovalou kostru. Hoši, hoši, nedovedete si ani dobře představit, jaký ohromný objev jsme právě učinili! Tato jeskyně bude brzy slavnou po celém světě a naše jméno...“

Nedopověděl. Stál chvíli mlčky, pak opět poklekl a jal se znovu oškrabávat lebku.

„Musíme jámu značně rozšířit ve směru, jímž jest kostra položena. Práce s jejím vyzvednutím nebude malá. Bude nutno kosti dobře konservovati, aby se nám nerozpadly.“

Dali se do práce. Trvalo velmi dlouho, než byl pravěký hrob vyhlouben v délce téměř 2 metrů.

Otec jal se ihned odškrabávat hlínu po celé délce kostry, až se zřetelně rýsovaly jednotlivé její kosti. Jára dobře rozpoznal, že pravěký nebožtík byl položen — nebo se sám položil ve smrtelném zápase — na levý bok, maje ruce složeny na prsa; jeho nohy byly v kolenou ohnuty.

„Tato práce potrvá několik hodin. Poslyš, Jirko! Budeš pracovat místo mne u balvanu. Máš již dosti zkušenosti v tomto

oboru, proto věřím, že si budeš počínati stejně opatrně jako já. Místo tebe posvítí mi Jára.“

Uběhly skoro 4 hodiny, než byla celá kostra ze tří čtvrtin očištěna. Dávno před tím hlásil Jiřík, že jeho práce jest u konce, neboť byl narazil na skalnaté dno jeskyně. Jáma, kterou nožem vyhloubil, byla nyní dvakrát tak široká jako dříve. Na kamenném stole ležela bohatá jeho kořist: pěkná hromádka kostí malých i velkých.

„Kříž mne hrozně bolí,“ narovnává otec záda, „ale což na tom! Vydržel bych při této práci třeba několik dní. Pojdte, prohlédnu si, co Jiřík objevil.“

Běře do ruky kost po kosti, ukazuje hochům, vysvětluje. Sem tam oškrábne ještě nožem hlínu, aby kresba nebo řezba lépe vynikla.

„Máme vzácné štěstí, milí hoši..! Našli jsme pravý poklad, jemuž není rovného na světě. Kdyby místo těchto kostí zde byly kusy zlata, věřte: neměly by takové ceny! Jen pohleďte třeba na tuto skvostnou rytinu dvou sobů! Ancho zde — zde máte celý obrázek: člověk nese cosi na rameně — snad je to mamutí kel nebo strom — vpravo i vlevo dvě sobí hlavy, na levém konci jakýsi strom... Zde zase nádherná rytina mamutí se zdviženým chobotem. Zde hlava antilopy. A zde kresba ženy, podivuhodně stylisovaná... Ach, jak se těším, až budu moci doma vše pečlivě prostudovati!“

„Tyto věci vyryl a vyřezal snad člověk, jehož kostru jsme dnes objevili?“ táže se Jiřík.

„Och nikoliv! odpovídá otec. „Člověk, jehož kostru brzy zvedneme z hrobu, byl ještě málo vyspělý; jeho život nelišil se příliš od zvířecího. Jeho lebka, na jejíž zvláštnosti jsem vás prve upozornil, je toho neklamným důkazem. Avšak i leccos jiného. Pravěcí lidé měli zvyk, dávatí svým nebožtíkům do hrobu zbraně, rozmanité nástroje, nádoby, ozdoby a pod. věci, jež měl zesnulý rád. Nuže: náš nebožtík nedostal skoro nic, a to proto, že podobných věcí ani neznal. Pouze pod jeho hlavou zjistil jsem malou hromádku pazourků, jejichž hrubý tvar svědčí, že jejich

majitel neuměl ještě tohoto kamene upravovati pro svou potřebu, jak to dovedli lidé pozdější. Jak by tento člověk, který nedovedl ani oštřípati si pazourku, aby byl ostřejší, byl dovedl vyrýti do tvrdých kostí takovéto mistrné obrázky! V jeho ubohé duši ještě se nerozžehla jiskra umění. Naproti tomu lidé, kteří nám zde zanechali tyto krásné věci na památku, stáli již mnohem výše a měli značné nadání umělecké.“

„Četl jsem v tvých knihách,“ praví Jára, „že pravěký člověk též maloval na stěnách jeskyň podoby zvířat, s kterými se stýkal.“

„Máš pravdu,“ souhlasí otec. „Ale na Moravě nebylo dosud nic podobného objeveno.“

„Což kdybychom prohlédli stěny této jeskyně? Kdo ví, neobjevíme-li nějaké malby nebo kresby.“

„Proč ne, Jirko! Pochybuji ovšem, že něco podobného objevíme. Avšak malá procházka po jeskyni nám neuškodí. Ale napřed vykonáme dvě věci: poobědváme – máte jistě již notný hlad! – a natřeme kostru kličem. Jiříšku, vyndej ze svého tlumoku lihový kahan a hrnc s kličem!“

Za malou chvíli plápolal modrý plamének pod plechovým hrncem. Jiřík míchal dřívkem a při tom s velikou chutí pojídal chléb se šunkou. Také otec a Jiřík obědvali. Když byl klič rozvařen, vstal otec a pečlivě potřel štětkou, v kliču namočenou, obnaženou kostru od hlavy až k patě:

„Tak,“ pravil spokojeně, když došel až k palci pravé nohy, „až klič ztuhne, budeme moci kostru bez obavy vyzvednouti. Ale uděláme to až zítra; pokusíme se vyzvednouti ji i s hlinou. Pozvu k tomuto slavnostnímu aktu své přátele, doktora Absolona a ředitele Knicsa, známé moravské archeology. Těším se nesmírně, jak budou překvapeni převzácným tímto nálezem. A nyní, chcete-li, pojďme pátrati po kresbách pravěkých lidí!“

Přistoupili ke stěně a krok za krokem pozorně prohlíželi lesklé vápencové plochy. Po nějakých malbách nebo kresbách nikde však ani stopy. Již obešli téměř celou jeskyni, když Jára, ohmátávaje stěnu, zvolal:

„Pohled, tatíčku, zde dosahuje hlina tak vysoko!“
Otec pozorně zkoumá místo, na něž hoch ukázal.
„Snad tudy kdysi vedla chodba do sousední jeskyně. Možná,

že hliněná stěna není příliš silná; snad bychom ji mohli prokopati a –“

„Ach – kopejme hned!“ přerušil ho Jára, hoře nedočkavostí. A již se žene k balvanu pro nářadí: Jiřík za ním.

„Vezměte také krompáč!“ volá za nimi otec.

V několika vteřinách byli zpět. Otec uchopil krompáč a mocným vzmachem zabodl jej do hliněné stěny. Kus hlíny se odloupl. Ale Jiřík běře mu náradí z ruky: „Ukaž, tohle je práce pro mne!“ Ined nato duní jeskyní ohlas mohutných nárazů. Jára s radostí pozoruje, jak krompáč hlouběji a hlouběji se zarývá do hliněné stěny. Ale brzy poznává, že rámě bratrovo slábne. Již chtěl nabídnouti své k výpomoci, avšak otec ho předešel. Následuje několik rázných úderů. Vtom zvolá otec radostně:

„Zdá se mi, že stěna je proražena!“

Jiřík vrhá se do vyhloubené prostory; na chvíli zastírá ji svým tělem. Jára div neshoří nedočkavostí. Zdá se mu, že uplynula věčnost, než se bratr vzpřímil a prohlásil vítězoslavně:

„Ano: stěna je proražena! Mohl jsem vystrčiti celou paži do prázdného prostoru.“

Jára chápe se ruky otcovy:

„Tatičku, dnes máme šťastný den! Snad je vedle jesky ně plna krásných krápníků.“

Jiřík zatím již zase vši silou buší do stěny. Když odpočívá, odhazuje Jára vykopanou hlínu. Otec jim svítí a usmívá se jejich horlivosti.

„Vezmi, Jirko, rýč! Půjde to s ním nyní lépe.“

Skutečně. Rýč pěkně ukrajuje boky otvoru a zvětšuje jej každým pohybem Jirkových paží. Zanedlouho je průlom dosti prostranný, aby jím mohl proléztí dospělý člověk.

„Já polezu napřed!“ nabízí se Jiřík.

„Musíš však býti velmi opatrný!“ napomíná otec. „Než opustíš námi vyhloubený tunel, řádně si posvit na nejbližší okolí aby ses někam nezřítíl. Tento provaz si přivaž pevně k pasu. Budu jej opatrně povolovati. Prodělal jsi již několik dosti těžkých sestupů, proto se o tebe nebojím. Je-li však stěna svislá a hluboká, neodvažuj se dolů. Prozkoumáme jeskyni jindy, jsouce lépe vyzbrojeni. Budeš-li chtíti, abych tě vytáhl, zavolej!“

Jiřík váže si chvatně provaz k řemeni, jež má kolem pasu, chápe se svítilny a hbitě vlézá do tunelu. Jára sleduje, jak jeho

tělo v něm mizí, až zmizelo docela. Ach! jaké tajemství skrývá za sebou tato skalní stěna?

Hoch mlčky pozoruje, jak otec zvolna povoluje provaz, dává je pozor, aby byl napjat. Provaz se stále a stále krátí, zbývá již jen asi metr. Což pronikl bratr tak daleko? Vtom zdá se hochovi, že provaz není již tak napjat. Ano, otec táhne jej k sobě; není pochyby: Jiřík se vrací! S jakou zprávou? Járovo srdce prudce buší velkým rozčilením.

Teď z tunelu zazněl bratrův hlas:

„Pojďte za mnou! Dno jeskyně je rovné jako mlat!“

III. V POHÁDKOVÉM SVĚTĚ.

Jára chce se vrhnouti do tunelu.

„Počkej!“ zadrží ho otec. „Vezmeme s sebou tlumoky; máme v nich věci, jichž můžeme v nové jeskyni potřebovati.“

Za chvíli stojí oba vedle Jiřika.

„Tatičku, to je ti krása!“ jása student. „Jenom se podívejte!“ Jeho světlna vrhá zářivý proud světla na ohromnou skupinu krápníkovou, vlevo od nich vyrůstající na mírném pahorku. „Jsem nevýslovně šťasten, že jsem tyto krásy viděl první z lidí!“

Otec i Jára v tichém úžasu pohlížejí na kamennou tu nádheru.

„Tatičku, poslyš, co mne napadlo!“ po dlouhé chvíli přeruší ticho Jára. „Víš, čemu se podobá tento veliký krápník vpředu? Je to lidská postava. Podívej se, jak má hlavu skloněnou na prsa! Ano, je to hlava starcova!“ Jára ukazuje rukou, hovoří vzrušeně. „Vidíš ten bílý, jiskřící se vápenec na temeni hlavy, splývající v ladných záhybech až na ramena – to je bílý vlas starcův! A žlutý obličej vpředu hlavy? Vidím zcela dobře, jak se v něm rýsují ústa i nos. Hledte dále: starci splývá s ramen dlouhý řasnatý plášť, zahalující celou jeho postavu. Vidím i jeho pravou ruku! Podívejte se, něco v ní drží hranatého. Řekl bych, že je to kniha.“

„Máš pravdu, milý hochu!“ usmívá se otec jeho vzrušením. „Není ani třeba příliš namáhati své obrazotvornosti, abychom viděli v tomto velikém krápníku postavu starcovu. Ale co myslíš, Járo: kdo jest tento člověk, na jehož portrétu pracovaly zde v podzemí neviditelné ruce desetitisíce let?“

„Už vím, tatičku! Je to Komenský – jistě je to on! Loučí se s vlastní před svým prvním krokem do ciziny. A vidíš, ty nižší krápníky kolem něho a za ním jsou Čeští bratři, kteří s ním opouštějí rodnou zemi. Jenom se na ně podívejte! Tento zde klečí s hlavou vzpřímenou, jako by se díval do nebes, ten vedle má hlavu skloněnou k zemi, jako by ji líbal, onen tiskne bibli sepjatýma rukama na prsa; v pozadí jako by klečely ženy a děti. Ano: jsou to Čeští bratři, opouštějící vlast.“

„Jest viděti, milý Járo, že jsi členář kronik,“ usmívá se otec. „Ale máš pravdu: vše je tak, jak jsi vylíčil. Nazveme proto tuto nádhernou skupinu: Komenský se svými Bratřími se loučí s vlastí. Jsem jist, že bude oceněna jako jedna z nejkrásnějších v Moravském Krasu.“

„Pohledte dále vlevo!“ vybízí Jiřík, pošinuv tímto směrem proud světla. „Zde jako byste viděli krásný zkamenělý lesík a za ním – hleďte: skvostný Husův pomník! Hus na hranici – hleďte, hleďte, jak je vše nádherně vy-modelováno! Žluté plameny šlehají z hranice a z nich vyčnívá hlava s bílou tváří a kacířskou čepicí! Ano: je to Hus v plame-
nech!“

Jára se chápe, hlubocejsa dojat, ruky otcovy. „Jak je to krásné! – jaká náhoda, že oba tyto pomníky stojí zde tak blízko vedle sebe!“

„Onen krápníkový lesík,“ praví otec tiše, „který oba pomníky odděluje, jako by byl symbolem tří století, jež dělí Husa od Komenského. Podivuhodná hra přírody! Ale pojďme si prohlédnouti ostatní krápníkovou výzdobu v této jeskyni!“

Prohlídka trvala dobré dvě hodiny. Naši objevitelé, unaveni dlouhou namáhavou chůzí v měkké hlíně i mnohými rozrušujícími dojmy, usedli na skalnatý výstupek blízko místa, kde

jeskyně se značně zúžovala a dno její prudce klesalo do značné hloubky. K nohám složili své tlumoky.

„Ach, hoši zlatí, mám dojem, jako bychom byli pohřženi v krásný sen!“ zahovořil otec. „Znám dobře náš Kras se všemi jeho krásami a proto mobu říci: tato jeskyně jest nejkrásnější v celém Mor. Krase. Ani jeskyně Demänovské se jí krásou nevyrovnají. Sem poputují lidé houfně z celého kulturního světa, i když se tu již nic nenajde. Svět bude nám této jeskyně velmi záviděti!“

Otec utřel si pot s čela.

„Viděli jsme podzemní pohádku, která se od obyčejných pohádek liší zvláště tím, že jest pravdivá. Ba je to pravý pohádkový svět, do něhož nám bylo dnes přáno zablouditi. Viděli jsme sta krápníkových sloupů s bohatě zdobenými patkami a nádhernými hlavicemi, s dřky stříbrnými, citronově růžovými i zářivě rudými. Ani jeden sloup z nejproslulejších chrámů antických se jim krásou nevyrovná! Viděli jsme svatostánky podzemních božstev, jejichž tajemství chrání nádherné průsvitné záclony, jakoby z nejjemnějšího mléčného skla ulité, a překrásné úbělové závěsy, půvabně prohýbané v řasy a záhyby. Věru: takovéto podivuhodné opony nemá ani nejkrásnější divadlo na světě!“

Otec na chvíli se odmlčel. Jára, který ho poslouchal celou duší, si uvědomuje, že ještě nikdy ho neslyšel takto nadšeně mluvit.

„Viděli jsme nádherné kolonády, v nich oltáře se sochami fantastických neznámých bohů a bůžků se zářivými korunami na hlavě. Viděli jsme kazatelny, varhany, chory a galerie křesťanských velechrámů s gotickými i románskými klenbami, avšak také velechrám budhistický, soškami božstev a jinou skvostnou výzdobou přeplněný. Viděli jsme desítky postav fantastických: skřítky, trpaslíky, obry, draky a ptáky, jako by je z mramoru vytesala zručná ruka umělce. Viděli jsme i postavy našich velikánů Husa, Komenského a sibiřský hřbitov se sochou statného legionáře. Viděli jsme gigantické vázy a překrásný zvon, s klenby visící... Och, kdybychom jej tak

dovedli rozezvučeti, aby nám vypravoval, jak vznikly všechny tyto zázraky tvořivé síly přírody kolem nás...!“

„Tatičku, ty to víš sám!“ tulí se k otci Jára. „Vypravuj nám

o tom, prosím pěkně! Slyšel jsem už něco ve škole a také jsem leccos četl v tvých knihách, ale ty to víš lépe – a pak: zde se nám bude jinak poslouchat’!“

Otec ho pohladil po vlasech.

„Och, nevím toho mnoho. Byly doby – snad je tomu již

statisíce let! – kdy tímto prostorem proudily mohutné podzemní vody. Ani na okamžik neustaly ve své usilovné práci: dlabaly, strouhaly a vrtaly, až po tisícileté námaze vybudovaly tuto obrovskou jeskyni i onu přední, v níž jsme objevili pravěké pohřebiště. A když dokončily svou práci, zmizely tiše, jistě v této prohlubni pod námi.“

„Tímto směrem jsou asi další jeskyně?“ táže se Jiřík.

„Pravděpodobně. O tom se přesvědčíme později.“

„Vypravuj, prosím, jak vznikly krápníky!“ žádá Jára.

„Zatím, co zde pod zemí šířilo a rozvětvovalo se bludiště jeskyň, tunelů, šachet, komínů a syfonů, nahoře, na povrchu těchto skal, střídaly se slunné dny s deštivými. A vyprahlé skaliny, plné pórů a trhlin, hltavě pily pramenky vod, bohatých kyslíčtíkem uhličitým. Voda protlačovala se hlouběji a hlouběji; na své cestě rozpouštěla v sobě molekuly – (to jest drobné částičky) – vápence. Když prosákla až ke stropu klenby této jeskyně, zavěsila se na ní jako bělavá krůpěj, podobná zářící kapce rosy na listě květiny. Jakmile se však takto dostala na volný vzduch, vzaly drobné její kapky za své: vypařovaly se, vysychaly, až vyschly docela. Ale vápenec, čili jak říkám učení: uhličitán vápenatý, vypařiti se nemohl, nýbrž srazil se a ztuhl na stropě klenby jako nepatrný, lidskému oku neviditelný kroužek. Ale za první kapkou prosákla sem nová, rovněž přinášejší částičku vápence, jež po svém vyschnutí zanechala na ploše klenby. Malý kroužek se zvětšil nepatrně. A již přispěchala krůpěj třetí, čtvrtá, padesátá, stá, tisíce . . . Každá přinášela svou trošku vápence, každá ji zde zanechala. Tak se dělo po desetistíce let . . . A na stropě pomalu rostl – jako ledový střežyl na okraji okapu – vápencový krápník, jakých zde vidíte viseti tisíce.

Po krápnících stékaly ustavičně kapky vodní až k jejich hrotu, svou tíhou se od nich oddělovaly a padaly na dno jeskyně, kde se stejně odpařovaly jako jejich sestry nahoře. Zůstaly po nich bělavé hrbočky, které rostly, pomalu sice – za 10 let asi o 1 milimetr – ale stále po dlouhé věky – a tak proti hrotům stropních krápníků zvedaly se zesponu bílé kužele jejich druhů

pozemních. Podobným způsobem vznikly i všechny krápníkové tvary v této jeskyni. Neviditelné tvůrčí ruce pracovaly zde v podzemním tichu, přerušném jen zřídka kdy řevem vod, jež se sem znovu nahruly, deset tisíce let – zato jest jejich dílo tak velkolepě dokonalé!“

Otec se zadumal. Oba hoši uvažují o jeho krásných slovech; nikdo se neodvažuje vytrhnouti ho z dum. Jejich duše je naplněna hlubokou zbožností, jaké nepocítila dosud nikdy.

V tom ozval se jakýsi podivný, táhlý zvuk. Co to? Zdá se, jako by někdo byl v přední jeskyni! Všichni vstávají; Járovi přebíhá mráz po zádech. Záhadný zvuk, zdá se, mohutný, jako by se blížil. Teď jako by vycházel z tunelu; podobá se tlumenému štěkotu psímu. Nyní není

již pochyby, že ozývá se v této jeskyni a blíží se každým okamžikem.

Než se naši badatelé vzpamatovali, veliká jakási obluda vrhla se na ně s hlasitým štěkotem.

„Vždyť je to náš Tref!“ volá Jiřík, bráně se statnému psovi, který div ho radostí neporazil.

„Kde se tady vzal?“ diví se Jára.

„Napadlo ho, tuláka ničemného,“ praví otec, hladě psa po hřbetě, „že by nás mohl vyhledati podle naší stopy! Po ní doběhl až sem. Zde ho tedy máme a musíme nechat až do konce.“

Jára má z příchodu psova upřímnou radost. Usedá znovu vedle otce; Tref uléhá u jejich nohou, těžce oddychuje. Jiřík přistupuje k balvanu, vyčnávajícímu z hlíny na okraji svahu.

„Jak rád bych věděl, je-li tam dole průchod!“ praví tiše. Opře se rukama o balvan a naklání se dopředu, aby lépe viděl do hlubiny. Vtom polekán odskočí.

„Co to?“ vyrazí ze sebe. „Balvan se pohybuje!“

Otec i Jára chvatně vstávají. Skutečně: balvan sjíždí do hlubiny! S počátku zvolna, teď rychlost jeho roste a roste, až s ohlušujícím rachotem narazí na stěnu jeskyně.

Ještě nedozněl tento hlomoz, když zachvěla se našim objevilům půda pod nohama a v zápětí ozval se rachot tak příšerný, že otec i oba hoši v nepopsatelné hrůze sklesli na kolena. V okamžiku nato vidí Jára, jak otec a za ním i Jiřík padají na zemi jako bez ducha; chce jim přispěti na pomoc, avšak mocná neviditelná ruka udeřila ho do hlavy, jakoby těžkým kladivem, tak prudce, že ihned pozbyl vědomí . . .

IV. ZAŽIVA POHŘBENÍ.

Když Jára opět otevřel oči, vidí, že otec i Jiřík sedí vedle něho a ustrašeně hledí směrem k východu z jeskyně. Beze slova posadil se vedle nich,

První se ze strašlivého úleku vzpamatoval otec.

„Zdá se mi, že se zřítíl strop jeskyně,“ praví třesoucím se hlasem. „Nedej Bůh, aby v těch místech, kudy jsme sem vešli. Půjdeme se tam podívatí spolu, Jirko! Ty, Járo, zůstaň zatím zde! Kdo ví, nehrozí-li nám nové nebezpečí.“

Hoch rád svolil; beztak se mu ještě nohy chvěly hrůzou. Posadil se na skálu, sušší než hlinité dno jeskyně, a sledoval, jak otec s Jiříkem mizí ve tmě. Jejich světlo kolébalo se v ní jako bludička.

Veliký smutek naplnil Járovu duši. Nebyl bázlivec, ale ona chladná, vlhká temnota vzbudila v jeho mozku myšlenky nejčernější. Což — není-li toto zlověstné ticho, jež nastalo po nedávném pekelném hlomozu, jen malou přestávkou, po které zaburácí jeskyně hlomoz ještě větší? Což kdyby se zřítíl i ostatní strop jeskyně? A což kdyby — hoch ohromným leknutím vyskočil — kdyby zřícené kamenné úplně zasypalo tunel do sousední jeskyně? Jak by se potom dostali ven?

Járovi se v prsou tají dech, srdce mu hrůzou buší prudce, nepravidelně. Ó, že nezůstal raději s mamičkou a Zdeničkou doma, jak ho obě prosily! Ale ne — což není jeho povinností, aby byl s otcem, když ho potkalo neštěstí? Ať se stane cokoliv, Jára zachová chladnou krev!

Usedá opět na výstupek skály a hledí směrem, jímž otec a Jiřík odešli. Zdá se mu, že světelná bludička se zvolna zvětčuje; ano: otec se vrací. Nyní slyší již jasně jeho hlas. Co přináší — život či smrt?

„Jest tunel zasypán?“ volá mu vstříc chvějícím se hlasem.

Nikdo neodpovídá. Mlčky, loudavým krokem, blíží se otec k němu; za ním právě tak Jiřík. Nedobré znamení! Nyní stojí otec u Járy a klade mu těžce ruku na rameno:

„Jest, drahý hochu! Jsme pohřbeni zaživa!“

Hlas jeho, vždycky tak jasný a zvučný, zní jako umíráček.

„A nemůžeme se prokopati?“ táže se Jára rychle.

„Ani pomyslení!“ smutně odpovídá otec. „Prohledali jsme všecko – nikde ani skuliny. Mocná vrstva kamení, mnoho metrů

silná, zavalila celou přední část jeskyně. Pomníky Komenského i Husův jsou pod ní pohřbeny – žel, jaká věčná škoda! Naše náradí jest v přední jeskyni. Avšak, kdybychom je i zde měli, nezmožli bychom s ním ničeho. Odvalíš-li dva – tři balvany, nových deset se na tebe shora řítí. Myslím, že by se zcela jistě celá obrovská ta masa kamení dala do pohybu, kdybychom ji začali dole podkopávat, a zasypala by nás v okamžiku. Ne – touto cestou se ven nedostaneme!“

„A kudy tedy, kudy?“ malomyslně táže se Jiřík.

„Snad tu nezůstaneme nečinně seděti, až zemřeme hladem?“

„Myslím, že nám nezbude nic jiného, než čekat. Věřím, že nás půjdou hledati lidé ze Skalního mlýna, nevrátíme-li se dnes ani zítra. Jídlem nás starostlivá ruka matčina zásobila; budeme-li jím šetřiti, vydržíme několik dní. Do té doby snad budeme vysvobozeni.“

Járovi se zdá, že otcův hlas nezní tak upřímně a přesvědčivě jako jindy: hoch má dojem, že otec sám nevěří svým slovům...

„Ale já bych tu nečekal nečinně tolik dní!“ namítá Jiřík. „Kdo nám za to ručí, že lidé ze Skalního mlýna objeví vchod do jeskyně, tak dobře ukrytý?“

„A co bys tedy udělal?“ dí otec.

„Povídal jsi před chvílí, že zde dole v prohlubni ztratily se před věky vody, které vytvořily tuto jeskyni. Pojďme za nimi, jejich korytem! Snad nás někde vyvede na světlo. A nevyvede-li, můžeme se vždycky vrátiti.“

„Toť dobrý nápad, hochu!“ souhlasí otec. „Sníme kus chleba, a hned se vydáme na cestu. Snad nám bude štěstí přát. Pro všechny případy zanecháme zde zprávu o sobě.“

Vyňal z kapsy zápisník, vytrhl list a napsal na něj velikým písmem několik slov. Nato hřebíkem připevnil list na skalní stěnu.

Za chvíli stojí všichni tři nad prohlubní, jsouce připraveni na cestu podzemním bludištěm. Vyvede je ven, na denní světlo, mezi lidi?

„Choď se nejdříve ty, Jirko, provazu!“ velí otec. „Za tebou se spustí Jára a naposled, bez provazu, já. Mám větší zkušenosti v tomto podzemním sportu než vy.“

Jiřík namítá cosi, ale marně. Chápe se tedy provazu, ježž otec drží v rukou, a v několika vteřinách jest dole. „Jelo se mi znamenitě. Žádný strach, Jarko!“ volá nahoru. Po něm dostal se šťastně dolů i Jára a naposled též otec. Stojí nyní u balvanu, nedávno se zřítivšího, a pozorně prohlížejí stěnu za ním.

„Tam je otvor!“ radostně vtom vykřikl Jiřík, když pohnul proudem světla napravo od balvanu.

„Díky Bohu!“ praví otec, přistupuje chvatně k trhlině ve skále. „Zdá se mi, že otvor je dosti prostranný. Hned zjistím, možno-li jím prolézt a co jest za ním.“

Když se po chvíli opět vzpřímil, hlásí spokojeně:

„Za touto stěnou jest jeskyně, rovněž krápníky krásně vyzdobená. Je snadno odtud přístupná. Zdálo se mi, že její dno dosti prudce klesá. Rychle do ní!“

Prosmýkli se otvorem a stanuli na pokraji nové jeskyně, menší než předešlá, ale skvostnými tvary krápníkovými neméně bohaté. Prohlíželi je však toliko zběžně, takřka mimochodem. „Nesmíme ztráceti času,“ pravil otec, svítlě hochům na cestu, posetou maličkými střežily bělostných krápníků, které se bortily pod nohama chodců. „Kdo ví, kolik kilometrů musíme projít pod zemí, než se nám podaří vyjít na denní světlo.“

Dno jeskyně skutečně klesalo někde dosti prudce. Naše trojice postupovala proto velmi opatrně. Jára, kráčeji mezi otcem a bratrem, několikrát sklouzl a sjel dřepmo k otcovým nohám. Ale vždy bez pomoci rychle vyskočil a statečně se bral kupředu. Provazu ani lanového žebříku nikde nebylo třeba použítí.

Tak postupovali mlčky necelou čtvrt hodiny, když nastala jim nová starost. Uzřeli, že asi 20 metrů před nimi jeskyně se končí. Je spojena s jeskyní sousední? Ne-li, co potom? Ale štěstí jim přálo: jeskyně se nekončila, zúžovala se pouze a zatačela v pravém úhlu. Avšak klesání bylo nyní mnohem prudší, takže sestup byl nebezpečnější a mnohem zdlouhavější. Otec několikrát si posadil Járu na záda, ač se tento bránil tvrdě, že sám sestoupí bez újaru. Nejednou dobrou službu vykonal též provaz, držžený Jiříkem; po něm Jára slezl bezpečně do hlubiny. Jeho bratr, znamenitý sportovec, sjížděl pak za ním s hlasitým smíchem.

Tak putovali déle než dvě hodiny. Cesta vedla stále hlouběji a hlouběji do nitra země. Těžce znaveni, s krvácejícíma rukama, zastavili se posléze na místě, kde se jeskyně značně rozšiřovala.

Jára i Jiřík usedli na zemi, otec přikročil se světlem blíže ke skalní stěně. Prohlédnuv ji pozorně, vrátil se k hochům a posadil se vedle nich. Tref ulehl k jeho nohám.

„Nevím, nevím,“ pravil otec starostlivě, „jak dlouho budeme moci takto putovati. Zjistil jsem, že vápencové vrstvy již přestaly. Útvar devonský ustoupil v těchto místech útvaru prahornímu — v několika málo hodinách octli jsme se o miliony let v minulosti! Vidím na tvém obličejí, Járo, že nechápeš dobře. Ano: až dosud kráčeli jsme devonským světem, dnes už mrtvým,

ale před miliony let všichni ti měkkýšové, jejichž zkamenělé skořápky dívaly se na nás se skalní stěny, byli živi jako my dnes... Jsme dosud živi – ano – ale jak dlouho ještě bude nám práno žiti? Většeli jsme se v tento dávno zaniklý svět – což jestli nás za to potrestají duchové, kteří podle starých bájí prý vládnou podzemím?“

Otec svěsil malomyslně hlavu. Jára, polykaje slzy, přitulil se k němu co nejúžeji:

„Tatíčku drahý, proč ztrácíš mysl? Vzpomeň na mamičku, na Zdeničku!“

„Neztratil jsem dosud vši naděje,“ hladí ho otec po tváři. „Jenom kdyby naše chodba nevedla stále dolů! Takto bychom se dostali spíše do středu země než na její povrch.“

„Do středu země bychom až nemohli, vid! Slyšel jsem ve škole, že je tam nesmírné horko.“

„Pravdu máš, Járo. Učenci vypočetli, že ve středu zemském jest teplota asi 2.000 ° C. Tam bychom se nedostali, i kdybychom byli třeba z platiny.“

„Nezdá se ti, tatíčku, že zde jest teplota značně vyšší než nahoře?“

„I ovšem! O každých 30 metrů hlouběji stoupá teplota o 1 ° C. Kdyby naše cesta klesala stále jako dosud, došli bychom konečně hranice teploty, za kterou bychom už nemohli. Proto nemáme naděje na vyvážnutí, dokud budeme sestupovati.“

Po hodinovém odpočinku, když se osvěžili douškem citronové vody, již nesli s sebou v tlumoku, vydali se naši poutníci na další svízelnou cestu. Vedla stále dolů, tu přtkřeji, tam povlovněji. Čím hlouběji sestupovali, tím více vzrůstala teplota. Každý nový stupeň tepla přinášel nová muka. Nesmírná žízeň je trá-pila; měli pocit, jako by prudký oheň sžíral jejich útroby. Všichni, nevyjímajíc ani Třefa, který se pokoušel vypláznutím jazyka ztlumiti žár svého těla, dýchali s nesmírnou námahou. Zdálo se jim, že krev jim houstne v žilách. Tak vlekli se chodbou, více mrtvi než živi, bez hlesu, s touž myšlenkou ve vyprahlém

mozku: kéž se již tato nesmírná muka skončí — třeba i smrtí! Lepší je smrt než toto strašlivé nekonečné umírání...

Jak dlouho se takto ploužili pustou chodbou, která nyní neklesala tak prudce, nikdo z nich nevěděl. Za nevýslovných útrap mýjela hodina za hodinou — kdy udeří jejich poslední?

Vtom otec, který stále krácel vpředu, zakopl o kámen, ze dna chodby vyčnívající, a bez hlesu shroutil se k zemi. Jára s hrůzou uzřel, jak jeho hlava několikrát ještě poskočila na

oblázcích štěrku, na nějž byla těžce dopadla.

Se zoufalým nářkem přiskočil hoch k otci.

„Tatíčku, tatíčku!“
kleká vedle něho. „Ó já nehodný! Proč jsem tolik pil citronové vody! Pozoroval jsem dobře, že jsi vždy jen rty ovlažil, ač jsi tvrdil, žeš učinil slušný doušek. A mne jsi k pití tolik nutil!“

Stichýmštkáním sklánil hlavu na otcova prsa.

Když ji opět zvedl, vidí, že vedle otce leží Jiříksočima zavřenýma.

Vyhlíží jako mrtvola... Jára zděšeně vyskočí.

„Nastává tedy konec? Konec!“ volá zoufale ze všech sil.
„Trefe, Trefáčku, pomoz mi je zbudit!“

Pes hledí na něj nechápavě a vrtí slabě ohonem.

Křik hochův probudil otce. Jára pozoruje ke své největší radosti, jak otec otevřel oči. Hned nato se těžce posadil. Sedí, opíraje se zády o skálu, a rozhlíží se kolem sebe. Vida, že Jiřík leží bez hnutí vedle něho, rozpráhne ruce proti Járovi a pravi tichým hlasem :

„Pojď, drahý hochu, ke mně! Zemřeme alespoň sobě v náručí!“

Vtom upřel svůj pohled na protější stěnu chodby. Oči mu zahorely jako v záchvatu šílenství.

„Járo — podívej se — tam — tam se chodba — — dělí! Vidíš? A jedna vede — nahoru! Nahoru!“

Hlas jeho zesílil v mocný výkřik, který probudil z bezvědomí i Jiřka.

Otec vstává, ku podivu lehce, a ukazuje rukou, volá na Jiřka, nechápavě kolem sebe se rozhlízejícího:

„Pohled tam — vidíš? Chodba se dělí a levá vede vzhůru! Víš, co to pro nás znamená? Ta stoupající chodba nám vrací ztracenou naději. Hoši, hoši, nová síla se mi vlila do žil. Kupředu, kupředu! Pryč z tohoto pekla!“

Všichni jsou jako znovuzrozeni. Jiřk i Jára chutě vstávají a spěchají za otcem. Tento je nevýslovně šťasten, že on to byl, kdo probudil otce ze mdlob. Co by se bylo stalo, kdyby byli zůstali jen několik minut ještě v příšerném tomto vedru!

Stoupali nyní stále a stále. Cesta byla velmi obtížná, ale touha, utéci nesnesitelnému horku, hnala je vytrvale kupředu. A pak sladká naděje, že snad přece šťastně vyvážnou z podzemního žaláře — neboť každým krokem se nyní přibližují zemskému povrchu — zesateronásobila jejich síly.

Když tak stoupali asi dvě hodiny, zhasla jim svítlna; její baterie byla patrně vybita. První svítlna dohořela již před několika hodinami; jiné neměli.

„Bál jsem se tohoto okamžiku,“ dí smutně otec. „Máme sice ještě dvě svíčky a několik krabiček sirek, též několik metrů magnesiového drátu — ale na jak dlouho to všecko stačí! Sedněme si, hoši! Odpočiňme si potmě!“

Usadili se na tvrdé dno chodby a smutně přemítali o svém zlém osudu. Teplota byla zde již snesitelnější, také se tu dýchalo mnohem volněji; jen palčivá žízeň dosud je trýznila. Ale co je čeká dále, až dohasne poslední jejich sirka? Zřítí se potmě někam do propasti nebo zahynou hladem a žízní v této podzemní temnotě?

Nikdo z nich nepozoroval, že Tref neusadil se vedle nich, jak obyčejně činval, nýbrž pustil se sám chodbou vpřed. Když

se po dlouhé chvíli vrátil, seděli naši k smrti znavení poutníci dosud na zemi. Pcs dotkl se hlavou ruky Járovy. Jak se hoch nesmírně podivil, když poznal, že huba Trefova je – mokrá!

„Tref objevil kdesi vodu!“ vykřikl Jára. „Jeho huba je mokrá!“

Vsichni vyskočili.

„A tam! Hleďte! Světlo! Denní světlo!“ křičel Jára jako rozumu zbavený, ukazuje rukou ve směru cesty.

Což se hoch opravdu minul s rozumem? Či blouznívprudkéhorečce?

Nikoliv! V neveliké vzdálenosti září jim vstříc jasná tabulka světla!

Světlo! Světlo!

Napětím všech sil, zapomněvše na rozžehnutí svíčky, spěchají chodbou, nyní již ku podivu rovnou, k východu z tohoto podzemního žaláře, jenž by se jim byl málem stal hrobem...

V. NA PRAHU PRAVĚKÉHO SVĚTA.

Když naši poutníci proběhli otvorem ve skále, zůstali státi jako přimrazení. Hle: vlevo před nimi se zvedá mohutný horský hřeben, vpravo vlní se obrovské jezero do nekonečné dáli; jeho hladina, při pobřeží zelená, dále od břehu krásně modrá, prorvána jest řadou malebných ostrovů. O jejich skalnaté boky tříští se mohutné vlny ve vodopády šumících bílých pěn.

Avšak krásný ten pohled netrval dlouho. Než by dvacet napočítal, bílý závoj hustých mlh zahalil jezero; zanedlouho zmizel v nich i horský hřeben.

Teprve nyní si naši poutníci uvědomili, že vzduch je tu velmi teplý, vodními výpari přesycený. Dýchalo se jim velmi těžce.

„Kde jsme se to octli?“ šeptá Jiřík.

„Jsem velmi překvapen,“ dí otec „ani svým očím nevěřím. Ale hlavní věc: jsme venku, pod širým nebem, na svobodě! Prozatím je nám lhostejno, kde jsme – třeba na opačné straně zeměkoule. Umíráme všichni žízni – tam jest vody více než dost! Tref před chvílí jí uhasil svou žízň. Pojďme k ní!“

Vstávají a zvolna ubírají se k jezeru. Pes je předběhl. Šedý písek, promíšený většími kameny, chrupe jim pod nohama.

„Všimněte si,“ upozorňuje Jiřík, „nikde není travičky ani květinky, kře ani stromu. Také tam ty skály jsou úplně holé – nikde ani nejmenší stopy po zeleni. V jaké jsme se to octli poušti!“

„Také jsem si toho hned všiml,“ praví otec zamýšleně, „a velmi se dívám tomuto naprostému nedostatku vegetace. Opravdová poušť bez nejmenší jiskřičky života rostlinného a k tomu u samého jezera pod žhavým sluncem! Jinde příroda za podobných podmínek hýří přímo plodností – zde nedává vzklíčiti ani nejdrobnější rostlince!“

Otec se zastavil, nabral do ruky hrst písku a zkoumá jej pozorně. Hoši chvátají ke břehu. Jára se rozběhl, aby byl první u Trefa, který stojí až po břicho ve vodě, ale nepije. Několik kroků od břehu zabořily se nohy hochovy do hustého bahna. Jára se rozhlíží pátravě, neuzří-li suchého místa. Hle: nedaleko odtud

zvedá se nizoučkový pískový pahorek. Hoch zamířil k němu. V několika okamžicích nato klečí již na břehu, nabírá plné dlaně vody a dychtivě je vznáší k ústům. Ale sotva omočil své rty, vyprskl a zlostně vodu z dlaní vylil.

„Fuj, je slaná a odporná!“ volá zklamaně, otíraje si o kabát ruce, potřásněné zeleným hlenem, jehož tu bylo na povrchu vody hojnost.

Když také Jiřík a otec se přesvědčili, že voda je slaná, pravil otec:

„Tedy jsme se octli u moře, nikoliv u jezera se sladkou říční vodou. Škoda, mohli jsme hned uhasiti žízeň. Ale nermuťme se proto! Snad brzy objevíme pramen nebo dojdeme k řece či potoku, do moře se vlévajícím. Možná také, že do té doby dají nám dostatek vody, hle, mraky nad námi, které, doufám, brzy se srazí v dešť. Co myslíš, Járo, bude jejich voda slaná či sladká?“

Než mohl hoch odpovědět, již první veliké kapky padly do písku, jiné na mořské hladině rýsovaly veliká kola. V několika okamžicích nato protrhla se oblaka nad hlavami našich poutníků a vylila na ně v malé chvíli všecek svůj obsah. Stojí tu všichni jako vodníci, mokří až do poslední nitky svého šatu. Avšak přijali tento útok nebes velmi vděčně a s hlasitou pochvalou. Dychtivě nastavovali dlaně praménkům, s oblak se řinoucím, a pili, pili, jako by chtěli všecku tu vodu, náhle s nebe spadší, vypít do poslední kapky. Járovi ještě nikdy nechutnala nejvzácnější šťáva, kterou matka doma připravovala o největších svátcích, tak jako tato teplá voda, chuti vlastně ani nemající...

„Dobře, že naše tlumoky jsou z nepromokavé látky,“ praví otec, sundávaje tlumok se zad; „věci v nich zůstaly bez pohromy.“

Naše trojice usedá do vlhkého písku. Teplá lázeň je příjemně osvěžila. I na Trefovi jest vidět, že jest s ní velmi spokojen; uléhá vedle Járy a upřeně hledí do vody.

Až jsou všichni úplně promočeni, necítí nejmenšího chladu, neboť vane velmi teplý vítr. Za malou chvíli pozorují, že hustá mlha znenáhla mizí. Teď rozestupují se mlhy nad jejich hlavami. Jára zvedá hlavu k obloze – snad se na ní objeví slunce. Avšak v zápětí prudce zavřel oči a sklopil hlavu. Průlomem v mlze

řítí se s oblohy záplava oslnivého světla na mokrou zemi. To že jest slunce? Vždyť se Járovi zdálo, jako by půl oblohy hořelo plamenem! A jak žhoucí jsou jeho paprsky!

Když po chvílce Jára navykl své oči na nezvykle mocné světlo, pohlédl tázavě na otce. Pohledy jejich se střetly.

„Hm, nevím věru, co tomu říci. Toto slunce nad námi jest jistě alespoň pětkrát tak veliké jako slunce naše a pálí tak nemilosrdně, že tropické horko je proti vedru tomuto příjemným chládkem...“

Otec vrtě zamýšleně hlavou, svléká kabát. Také hoši odkládají svrchní šat; Jára zouvá i botky.

„Vykoupu si nohy,“ povídá, „pálí mě jako oheň.“

Již stojí ve vodě a s rozkoší šplouchá nohama.

„Tatíčku, tatíčku!“ vyrazí vltom ze sebe. „Tady něco leze. Vyhlíží to jako beruška, ale je to o mnoho větší. A je jich tady mnoho!“

„Chyť to!“ velí otec.

„Ono by mne to kouslo!“ volá hoch ustrašeně a pěláší z vody.

„Ejhle — hrdina!“ směje se otec.

Zatím zul se i Jiřík; uslyšev volání bratrovo, byl skokem ve vodě. Chvilku stojí bez hnutí, pohlížeje pátravě před sebe. Teď se rychle shýbl a prudce hrábl rukama pod vodu.

„Už to mám!“

Radostně spěchá na břeh, až voda daleko šplíchá; Tref, který ho následoval do vody, spíná se po něm a vesele štěká.

Jiřík usedá do písku vedle otce a klade mu do ruky svoji kořist, podivné nemotorné zvířátko, asi 15 centimetrů dlouhé.

Jára vidí, že otec na ně vytřeštil oči.

„Sním či bdím?“ praví tiše, zíraje s výrazem největšího zděšení v obličeji na ulovené zvíře. Levou rukou přejíždí si tvář.

„Ne, nemožno, hoši! Vždyť tohleto zvíře již nikde nežije na zemi, neboť vyhynulo před miliony let...! Ano: viděl jsem tisíce jeho zkamenělin v různých sbírkách, viděl jsem je ve

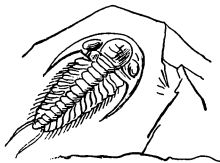
skalách, jimiž jsme nedávno prošli. A zde, v tomto moři, že by žilo? Že by bylo dosud živo, tak jako jsme živi my, kteří se teď na ně díváme, jak nehybně leží na mé ruce? Ne, to není možno!“

Krůpěje potu stékají s otcova čela.

„A co je to za zvíře, jež Jiřík ulovil? Proč tě tolik poděsilo? Je přece zcela bezbranné!“

„Ach ano, Járo! Toto zvířátko nám nemůže ublížiti. Ale když je vidím na své dlani živo, zdá se mi, že jsem zešlel...“

„Vzpomínám na obrázek v naší učebnici geologie,“ praví Jiřík. „Nemýlím-li se, podobá se tento neobratný tvor předvěkému trilobitu.“

„Dobře jsi je poznal, Jirko. Je to skutečný trilobit. Ale ten už přece dávno a dávno vyhynul! Jak je možno, že jsi jej chytil živého v tomto moři, kde jich patrně žije ohromné množství jako v předvěkém moři

silurském a devonském za doby prvohor před mnoha miliony let...? Hleďte, Tref také jednoho právě ulovil a s chutí ho polyká. — Před jakou záhadou jsme se to octli? Kdo nám ji pomůže rozluštit?“

Otec hluboce zamyšlen hledí stále na trilobita.

„Vizte, hoši, jak se podivně svinul do kotouče. Ví již, že v tomto moři žijí nepřátelé, dychtící po jeho rosolovitém těle. Proto chrání spodní části svého těla, jež jest měkká, hřbetním kruhým. Proti nám mu ovšem tato obrana mnoho nepomůže, ale proti útoku malých nepřátel, v moři s ním žijících, ochrání ho dobře.“

Otec se opět pohřtil v přemýšlení.

„Podtvám se znovu do vody,“ dí Jiřík. Opatrně noří nohy

do zelené vody. „Snad se mi podaří uloviti jiné zvíře. Trilobitů, hle, je zde dost.“

Jára, stydě se za svou bázlivost, dodal si odvahy a pomalu vstupuje do vody, aby následoval bratra. Také Tref se žene za Jiřikem. Ale Jára nedošel daleko. Sotva učinil tři kroky, zastavil se, vykřikl a v okamžiku stál na břehu; málem by se byl do vody položil.

„Co tě opět postrašilo?“ směje se otec.

„Štír! Opravdový štír s klepítky a dlouhým ocasem — ale veliký — aspoň půl metru!“

Járův hlas se dosud chvěje velikým úlekem.

„To není možná!“ dí otec a chvatně si zouvá boty i ponožky. Za chvilku stojí ve vodě vedle Jiřika, který pozorně cosi prohlíží.

„Je to vskulku štír, podívej se, tatěčku! Snad není jedovatý. Mám jej chytit?“

„Nech jej zatím na pokoji! Prohlédnu si jej i takto dobře.“

Otec dlouho pozoruje záhadné zvíře a sleduje každý jeho pohyb. Nyní dodal si znovu odvahy i Jára a přistupuje k otci. Také Tref došel až k němu a čumí do vody.

Po chvíli vrací se otec se sklopenou hlavou na břeh.

„Je to opravdu štír,“ praví zamýšleně, „ale zcela jiný, než jaký žije za našich časů. Neštípl by vás; nemá žahadla ani jedu. Takoví štíři žili v prvohorních mořích současně s trilobity, s nimiž společně patří do třídy korýšů. Dobře se pamatují na jejich obrázky i zkameněliny. Dočetl jsem se, že tito štíři dosáhli až tří metrů délky. Takového chlapíka by ses byl teprve polekal, vid, Járo!“

„Neudělá nám tedy nic?“ chce měti Jára naprostou jistotu.

„I nic! Jen zůstaň beze strachu ve vodě!“

Zatím co se hoši brouzdají ve vodě, kráčí otec po břehu. Vtom zastaví se u jakéhosi kopečku. Chvíli jej pozorně prohlíží, pak ohlédne se na hochy a zavolá je k sobě. V mžiku jsou u něho.

„Pohleďte sem!“ ukazuje otec na hromádku rosolovité hmoty, z jejíhož jádra, chráněného nahoře skořápkou, vyběhá řada sliz-

natých ramen. „Toť ramenonožec z rodu měkkýšů. Mořským přílivem byl vyvržen na břeh, na němž bídně zahynul. Mimo vodu není zde života...“

Otec svěsil hlavu v hlubokém zadumání. Hoši hledí na něho mlčky; nikdo se neodvážil ho vytrhnouti. Po chvíli zvedl otec hlavu a popošel několik kroků.

„Sedněme zde, hoši! Povím vám, o čem jsem teď přemýšlel, jaká podivná myšlenka se právě zrodila v mém mozku. Ano, hoši draží, v mé duši svítá. Myslím, že jsem naši záhadu rozluštil správně.“

Všichni usedají na malý pahrbek písku. Tref se příkrčil k otci, zíraje mu do tváře, jako by též on byl zvědav na jeho slova.

„Jsem nyní již pevně přesvědčen vším tím, co jsme dosud viděli, že jsme se přepodivnou, nevysvětlitelnou hrou Osudu octli ve světě, který podle názoru učenců zanikl asi před 100 miliony lety. Ano, nepochybují nyní již o tom, třebaže můj rozum se tomu vzpírá vši silou. Moře, které se tu před námi vlní do nedozírné dáli, je moře prvohorní, asi silurské, a živočichové, které jsme tu našli, jsou zcela jistě zvířata prvohorní. Nedovedu ovšem říci, jakým divem jsme se stali současníky těchto tvorů, vymřelých před 100 miliony lety — ale je to skutečnost, před kterou nemůžeme zavřítí oči!“

„To je věru zajímavé,“ mluví Jiřík. „Ale snad zde mezi nimi nezůstaneme! Či zahyneme s nimi, až nadejde čas jejich zániku? A co budeme zatím jísti?“

„Vida: náš Jirka má jako obyčejně strach o svůj žaludek,“ směje se otec. „Nic se nestrachuj, o jídlo nebudeme mít nouze. Jistě víš, že lidé rádi pojídají ustřice, hlemýžďe a jiné podobné tvory, kteří nejsou o nic hezčí než naši trilobiti. Nechtěl bys zkusiti hned, jak tito chutnají? Máš beztak už důkladný hlad!“

Jirka se zašklebil a otřásl odporem:

„Fuj — kdo by tu ošklivou žoužel jedl! Pro dnešek si dám zajít chut na ni — vždyť máme v tlumoku ještě slušný kus chleba a jiné chutné věci.“

Otec se usmívá.

„Dobře, hochu, ale co zítra? Za týden? Za měsíc? Snad budeme jednou děkovati Bohu, že nám dal k jídlu alespoň tyto trilobity! Ostatně, kdo ví, jak dlouho ještě budou žít trilobiti v našem moři; mají mnoho a nebezpečných nepřátel.“

„Koho pak?“ táže se Jára.

„Vedle ramenonožců, jejichž mrtvého druhu máme před sebou, jsou to zvláště r o v n o n o ž c i, učeně zvaní o r t h o c e r a s. Jsou to tvorové malí, ale za to odvážní a žraví, první lupičové, jež zrodila matka země. Jejich rosolovité tělo jest ukryto v rovné, nezavinuté skořápce, ze které vyčnívají pouze tenká chapadla. Jimi se s neodolatelnou silou přisávají ke kořisti na tak dlouho, až z ní vyssají všecku životní mízu. — Právě tak nebezpečným nepřitelem pro trilobity jsou zmínění již ramenonožci. Viděli jste, že tělo mrtvého ramenonožce chráněno jest ulitou; všimli jste si jistě i jeho chapadel. Těmi rozvířují ramenonožci vodu kolem sebe, pak je spirálovitě svinou do lastur a širokými ústy, uprostřed ramen umístěnými, pohlcují kořist. Trilobiti jsou častou jejich kořistí. Slyšeli jste, že spodní část jejich těla není chráněna krunýřem; tato nedokonalost stane se jim jednou osudnou. Poznáváte z toho, že již v tomto moři, 100 milionů let před naší dobou, zuří urputný boj o život. Slabší druhy živočichů hynou, aby ustoupily silnějším a dokonalejším. Je to zákon, daný od věků a platný až do skonání tohoto světa.“

Byl by to nesmírně zajímavý pohled, kdyby nám bylo dopřáno, viděti tento boj o život zblízka se všemi jeho podrobnostmi. Nikdy byste neřekli, že v této vodě, na pohled tak klidné, vraždí se její obyvatelé na potkání. Již drobnohlední prvoci, většinou jednobuněční, vhánějí do svých nálevkovitých úst nepatrnými brvami ze svého okolí bacily a chtivě je požírají. Podobně i droboučké kousičky živé hmoty, učenci zvané proto-plasma, která zde v ohromném množství splývá po hladině, protahují se v dlouhé tenké výběžky, chapadlům nebo nožkám podobné; vše, co jim přijde do cesty, snaží se obaliti, pohltniti a strávití. Když takto se vraždí droboučké bytosti, není divu,

že tvorové vyspělejší pronásledují se, vraždí a pohlcují s nemenší lačností.“

Jára naslouchá s velikým zájmem. Zdá se mu, že nynější postavení jejich jest nesmírně zajímavé, ba závidění hodné. Och, jak budou jeho spolužáci a společníci jeho her vykuloovati oči, až jim bude vypravovati, jak lovil v moři trilobity, štřry a hlavo-nožce, kteří vyhynuli již před 100 miliony let! Vtom ho napadla myšlenka: jak se tyto živočichové vlastně objevili na zemi?

„Řekl jsi před chvílí, tatíčku, že zde mimo vodu není života,“ obrací se na otce. „To se tedy život zrodil ve vodě? Pověz nám něco o tom, prosím pěkně!“

„Jak povstal život na zemi, přesně nevíme a sotva asi kdy budeme věděti. Biologové (učenci, kteří studují život) se domnívají, že život povstal v moři. Také nedovedeme říci, kdy se zableskla první jiskřička tohoto života. Biologové myslí, že první život byla měkká živá hmota v předvěkém moři, která neměla ani koster ani skořápek, a proto nezanechala po sobě ani nejmenších zkamenělin. Době této říkají učenci doba prahorní čili zoická (to jest neoživená), někdy též archeozoická (prazivotná, protože se v ní zrodily prazárodky života). Podle některých geologů (učenců, kteří studují vznik zemské kůry) byla tato doba před 800 miliony lety, podle jiných „pouze“ před 80 miliony. Z toho vidíte, jak nesmírně se různí dohady o geologickém čase. Úsudky geologů a hvězdářů (astronomů), vycházejících při odhadování stáří nejstarších hornin z různých stanovisek, kolísají dokonce mezi 1.600,000.000 a 25,000.000 lety! Čím dokonalejší jest vědecké badání, tím větší jsou čísla, udávající stáří hornin na naší zemi.

Nechci vás unavovati vědeckým výkladem. Řeknu vám ještě toto: většina geologů shoduje se v názoru, že polovina nebo skoro polovina celé doby geologické uplynula, než se objevil první živočich v moři prvohorním. — Dovedl bys, Járo, vypočítati, kolikrát je tento kousek žuly starší než celé dějiny národa

československého, domnělým datem Čechova příchodu počítají? "

Hoch, jsa zmaten obrovskými čísly, neodpovídá. Otec po chvílce ticha s úsměvem na rtech pokračuje ve svém výkladu :

„Voda tedy byla v pravěku domovem života; o tom nelze pochybovati. První rosolovité počátky života zahynuly, kdekoliv se dostaly na suchou zemi – jako se nedávno stalo našemu ramenonožci. Ostatně ani dnes ještě nemůže žádný živý tvor dýchat a zažívat bez vody. Říkáme, že dýcháme vzduch. Ano. Avšak vzduch musí se v našich plicích rozložit v kyslík a dusík. Čím? Vlhkostí, tedy vodou, našich plic. Bez vody v plicích by nám vzduch nebyl pranicplaten. A všechna naše potrava nezbytně se musí proměnit v kapalinu, aby mohla být zažita. Nemůžeme tedy ani my žít bez vody. Praobyvatelům našich moří byla ovšem voda nepoměrně potřebnější.

Prazárodky života stávaly se poznenáhlu složitější a složitější. Za miliony let vznikly v moři první rostliny, kterým říkáme řasy. Onen zelený hlen, jehož je tu tolik u pobřeží, tvoří jeden z druhů těchto řas. Je to nejnižší druh rostlin, praví nevolníci vody. Jsou ovšem též řasy olivově hnědé i purpurově červené. V teplé vodě tohoto moře daří se jim znamenitě; někde tvoří s širokými chaluhami a mořskými locikami, mnoho metrů dlouhými, pravé neproniknutelné houštiny, jakousi pravěkou obdoby tropických pralesů naší doby. V nich a kolem nich hemží se miliony tvorů drobných i větších; vedle známých nám již trilobitů, rovnonožců, štrů a ramenonožců jsou to graptoliti se spirálovitou ulitou, hlavonožci, různé druhy kroužkovitých červů, lilijice, jablovci, různé plži a mlži s roztomilými skořápkami. Státisíce se jich rodí každým okamžikem, statisíce jich

odumírají a jejich těla padají ke dnu mořskému nebo jsou vyhozena na břeh. Myriády lastur a ulit nejpodivnějších tvarů zapadají v hrob, aby spolu s horninami, jež mořský příboj urval ostrovům a břehům, utvořily za miliony let vrstvu mnoho metrů silnou. Až jednou moře odejde z těchto krajů, ztvrdne bahno v kámen. Jenom přeletné zkameněliny budou hlásati, že kdysi zde bouřilo moře...“

Vtom v dáli zaduněl hrom. Za výkladu otcova naše trojice nepozorovala, že obzor se halí temnými mraky.

„Co nevidět přijde bouře,“ dí otec, povstává se země. „Je dusno k zalknutí. Nebylo by příjemné, kdyby nás zde bouře zastihla. Pospěšme proto k jeskyni, která nás bezpečně ukryje před rozbouřenými živly. Až bude po bouři, můžeme si trochu zdrámnouti; po ohromné námaze a tolikerých silných dojmech si věru již zasluhujeme odpočinku.“

Dali se do běhu směrem k jeskyni, držíce tlumoky a šat i obuv v rukou. Byl také již nejvyšší čas: sotvaže poslední z nich vnikl do jeskyně, spustily se s oblak proudy vod a prudký orkán obořil se prudce na skalni stěnu. Současně ozval se příšerný rachot hromu.

„Jak jsme šťastni, že jsme zde ukryti!“ bázlivě se krčf Jára k otcí. „Venku bych —“

Hrůzoplý rachot nedal mu domluviti. Zněl zcela jinak, než hromobití před chvílí; jako by vycházel z nitra zemského. Zároveň se silně otřásl dno jeskyně.

„Takto nezní hrom,“ praví starostlivě otec, přistupuje ke vchodu; „bojím se, že zažijeme sopečný výbuch.“

Sotva vyhlédl ven, vzkřikl:

„Ke mně, hoši! Uvidíte, čeho jste ještě nikdy neviděli.“

Jára i Jiřík vrhli se k němu.

Jaký nádherný pohled! Z nejvyššího vrcholu horského pásma šlehají obrovské plameny! Celý kraj jest pohroužen v tmě, které gigantická pochodeň nedovede zaplašiti. Po úbočích hory plazí se ohniví hadové; spěchají k moři, v němž mizí. Jára slyší praskot a sykot; uvědomuje si, že tak činí láva, vlévající se do vody.

Pekelný rachot se opakuje po nepravidelných přestávkách a země se zachvívá víc a více.

„Nevnikne láva sem do jeskyně?“ ustrašeně šeptá Jára.

„Nikoliv!“ odpovídá otec. „Naše jeskyně jest nejméně dvacet metrů výše než hladina moře. Lávy se proto nemusíme obávat, avšak velmi se bojím otřesů země. Snadno by se mohl zřítiti strop jeskyně. Bude proto lépe, když vyjdeme ven a počkáme, až zemětřesení ustane.“

Jára se chápe otcovy ruky a s velikým strachem ho následuje.

Zastavili se krok před vchodem. Mlčky pozorují úchvatné divadlo. Vtom se Járovi zdá, že mu něco heboučkého spadlo na obličej.

„Co to na nás padá?“ táže se otce.

„Sopečný popel. Vítr jej roznáší do dálky mnoha kilometrů.“

Jára jest již úplně kliden; jistota, že láva se až sem nahoru nedostane, ho upokojila.

Ale — co to? Země teď zakolísala, div Jára neupadl, a nedaleko odtud za děsivého rachotu a dunění objevila se klikatá ohnivá čára, běžící k pohoří. V okamžiku šlehají z ní vysoké plameny.

„Zpět do jeskyně!“ křičí otec.

V nejzazším koutě jeskyně stulili se všichni k sobě. Tref tiskne se mocně k Járovi; hoch cítí, že se psovo tělo chvěje velikou bází.

„Nedaleko od nás se rozestoupila země,“ praví tiše otec.

„Štěstí, že jsme zde o něco výše. Láva sem nepoteče. Avšak snadno sem mohou vniknouti dusivé, otravné plyny, jež nyní jistě vycházejí z trhliny.“

Jára se ještě úžeji přivinul k otci.

„Zdá se mi,“ praví Jiřík, „že cítím sirovodík.“

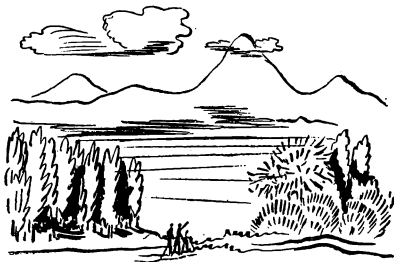
Nyní ucítil zápach i Jára. Za malou chvíli byl vzduch v jeskyni prosycen dusivými plyny.

„Tatíčku, tatíčku, udusím se — —!“ praví zajíkávě Jára a ovíjí ruku kol otcovy šíje. „Proč — pak — jsme — —“

Nedořekl; vědomí ho opustilo.

VI. V DEVONU.

Veliké překvapení čekalo na naše poutníky, když druhého dne časně zrána stanuli před jeskyní. Ille, jaká nevysvětlitelná změna stala se s jejich okolím! Moře, které včera nebylo vzdáleno od jejich jeskyně více než 500 kroků, couvlo o mnoho kilometrů do dálky. Pohorí, včera jen málo zvrásněné, tyčí se dnes k jasně modrému nebi řadou vysokých kuželů, jež svou

lysou hlavu přikrývají čepicí z bělavých obláčků. A na místě, kde se včera brodili mělčinou a procházeli se po břehu, zelená se dnes jakýsi lesík s prapodivnými stromky a křovinami.

Járu bolí hlava, též od žaludku je mu nevolno; je to památka na včerejší otravné plyny. Ale co na tom, jenom když se z omámení probudili! Hoch zapomíná na bolest a s velikým zájmem hledí do změněného kraje.

„Kde se tu vzal přes noc ten podivný lesík?“ táže se po chvíli otce.

„Jak se změnila tvářnost celého kraje!“ praví Jiřík. „Včera ještě šedá, mrtvá poušť, dnes zeleň rostlin kolem dokola! Pohlédte, i úbočí skal jsou dnes zelená; snad přes noc obrostla mechy nebo lišejníky.“

„A jak se stalo, že moře jest nyní tak daleko od naší jeskyně?“

„Jak to, že po trhlíně v zemi, kterou včera šlehal oheň a vystupovaly dusivé plyny, není dnes ani památky?“

Otec neodpovídá na otázky svých synů. Zrak jeho téká pátravě po okolí.

„Nemýlím-li se,“ zahovoří po dlouhé chvilce, „noc, kterou jsme přespali, polootrávení dusivými plyny, netrvala pouze 9 nebo 10 hodin, nýbrž statisíce let. Zatím, co jsme spali, nastal ohromný převrat na zemi. Nejdůležitější změnou jeho jest, že život, včera ještě uvězněný v mořské vodě, pronikl vítězně na suchou zemi. Svět silurský patří již minulosti. Podle stromků a keřů, jež vidíme před sebou, soudím, že jsme se octli ve světě, jemuž učenci dali jméno devonský podle kraje v Anglii, v němž usazeniny tohoto moře byly nejdůkladněji prozkoumány.“

„Ale jak jest možno, tatíčku, abychom prospali statisíce let a sami nezestárlí!“ podivuje se Jára. „Ty i Jiřík vyhlížíte přece zrovna tak jako včera, jenom jste velmi bledí.“

„Právem se tomu divíš, hochu,“ dí otec. „Ale po tom, co nás dosud potkalo, nesmíme se již diviti ničemu, nýbrž musíme vše přijímati tak, jak hlásí naše smysly. Nelze nám jinak, než věřiti, že před námi leží skutečný devonský svět. Pojďme si jej prohlédnout!“

Vešli do leska.

„Ale tyto rostliny znám!“ praví Jiřík. „Toto jest asi kaprad a zde vedle ní přeslička. Jsou skoro jako naše, jenže o hodně větší.“

„Správně jsi je poznal,“ chválí ho otec. „Zde vidíte, že tyto přesličky a kapradiny vedle plavuní, jejichž tenké dlouhé stonky se nám omotávají kolem nohou, patří mezi první poněkud dokonalejší rostliny na souši. Avšak ani ony se zde neobjevily rázem. Půdu jim připravily ony drobné rostlinky,

jichž celé shluky vidíte zde se zelenati. Rostlinky tyto již na konci siluru vybojovaly si vstup z vody na pevninu. Jsou to nej-

nižší rostliny tajnosnubné. Jiřík ti, Járo, vysvětlí, kterým rostlinám tak říkáme.“

„Rostliny tajnosnubné nekvetou a nerozmnožují se semeny, nýbrž droboučkými výtrusy, práškem, který se tvoří naspodu jejich listů. Snad ti mohu výtrusy ukázati i na těchto pravěkých kapradinách.“

Jiřík ohnul veliký list nejbližší kapradiny a zatřepal jím nad Járovou rukou; hned se na ni snesl hnědý prášek.

„Vidíš, to jsou výtrusy. Když zapadnou do země, vzkličí a vytvoří novou rostlinku,“ poučuje dále Jiřík, maje radost, že může před bratrem ukázati svou „učenost“.

„Jak se jmenují ony podivné stromky, zvedající se výše než kapradiny a přesličky?“ táže se Jára otce.

„To jsou š u p i n á k y čili l e p i d o d e n d r o n y. Všimněte si, jak jsou jejich tenké větve hustě obaleny listím; na koncích visí jich celé chuchvalce. Na kmínku i větvích vidíte četné rýhy v pravidelných řadách; to jsou jízvy po odpadlých listech. Rostliny tyto nepatří již k tajnosnubným, nýbrž tvoří přechod k nahosemenným, k nimž patří z našich stromů na př. smrk a ostatní stromy jehličnaté.“

„Jsou zde již nějaká zvířata?“

„Jistě jsou. Mnoho jich však nenajdeme. Chcete-li, zalovíme si v tomto pravěkém lesíku. Uzříte-li něco sebemenšího, chyťte to! Snad uvidíte i štíra; nic se ho nebojte, není jedovatý.“

Za chvílku přináší Jiřík tenoučké dlouhé zvířátko, kroutící se na jeho dlani.

„To je stonožka,“ praví otec, bera ji opatrně do ruky. „Vidíte, že je podobna stonožkám našim. A co tys ulovil, Jarko?“

„Cosí jako vážku,“ hlásí radostně hoch. „Srazil jsem jř klo-boukem.“

„Ano, zde vidíte prapředka našich vážek, které jste nedávno chytali u rybníka. A což, štíra jste neviděli?“

„Neviděl jsem nic podobného,“ vrtí hlavou Jára. Ale toho otci nepoví, co si právě myslí: že by toho ohavného štíra ne-vzal do ruky za nic na světě. „Pojď, Jirko, podíváme se ještě po lese. Možná, že ulovíme něco lepšího, snad brouka nebo třeba i myšku. Pojď, Trefe, s námi!“

„I ty bloude!“ směje se otec. „Kdepak ještě brouka nebo do-konce myš! Zvláště na tuto se ještě načekáme. Myš jest obrat-lovec a ti v této době devonské ještě na souši nežijí. V moři již

ano. Jistě se nám podaří uloviti nějakého mořského obratlovce. Pospěšme k moři! Snad cestou spatříme nějaké jiné zvířátko.“

Trvalo několik hodin, než došli mořského břehu. Byli velmi znaveni, neboť slunce pálo nemilosrdně a devonský les skýtal jen málo stínu. Naši poutníci si všimli, že sluneční kotouč jest mnohem menší než včerejší, avšak přece ještě značně větší než slunce jejich dob.

Cestou snědli poslední kus chleba. Také Tref dostal slušný díl, ale bylo na něm viděti, že pro jeho hladový žaludek bylo to sousto příliš skrovné. Ostatně ani Jára by byl nepohrdl větším kouskem. Má cosi důležitějšího na srdci, ale dlouho se neodvažuje svěřiti se s tím otci.

„O čem, Járo, přemýšlíš?“ udeřil vtom zpřímá otec.

„Ale – napadlo mne,“ odpovídá hoch váhavě, „co budeme teď jísti, když jsme snědli poslední kousek chleba.“

„To tě tedy tolik trápilo!“ usmívá se otec. „Což jsi zapomněl, že moře je plno živočichů, kterými můžeme ukojiti svůj hlad? Včera jsem nabízel Jirkovi trilobita – dnes mu nabídnu něco lepšího.“

„Co to bude, tatíčku?“ táže se rychle Jiřík.

„Ryba, hochu, skutečná ryba. Jsme-li skutečně v devonském světě, pak jsou v tomto moři již ryby. Myslím, že nebude příliš nesnadné, nějakou uloviti.“

„Tatíčku, víš, co jsem před chvílí objevil ve své kapse?“ vpadá mu do řeči Jiřík. „Byl jsem v neděli na rybách a zapomněl jsem v kapse obě své udice i se šňůrkami a plaváky. Budu moci na ně chytati devonské ryby?“

„Snad. Ale devonské ryby jsou, myslím, dosti nemotorné, alespoň některé; jistě neumějí tak mrštně plovati jako ryby naše. Proto mám za to, že se jich snadno zmocníme bez udice. Ostatně uvidíme. Tvoje udice mohou nám znamenitě posloužiti, až ryby budou mrštnější a chytřejší.“

Jára nerozumí dobře poslední větě otcovy řeči, ale neláme si tím hlavy. Jeho mysl je cele zaujata vyhlídkou na lov.

Konečně šumí jim moře u nohou. Je právě odliv.

„Svlékněte se, hoši! Je beztak příšerné horko a nahý m bude se vám lépe lovit. I já se vykoupu.“

Po několika vteřinách stojí Jára, jsa úplně svlečen, na břehu a chystá se vkročiti do vody. Avšak než do ní vnořil nohu, obrací se na otce s otázkou:

„Nejsou zde zvrřata, jež by nám mohla ublížit?“

„Na této mělčině nikoliv, statečný hrdino! Pouze v hlubinách žijí ohromné ryby žralokovité, které by tě pozřely jako jahodu. Ale ty se sem nemohou dostat. Buď proto úplně bez starosti!“

Jára je již zcela spokojen. Skočí do čisté průhledné vody a v okamžiku, položiv se naznak do houštiny hnědých chaluh a zarudlých řas, mazlí se s rozkoší s teplými vlnami.

„Ach, tatíčku, jak je to příjemné!“

„Kde mám hledat ryby?“ táže se Jiřík, vstupuje do vody. „Mám čekat, až poplují mimo mne, nebo snad —“

„Jestliže se geologové nemýlili, dovedu ti poradit. Jedna z devonských ryb ňčáhá na kořist v bahně. Hledej jí tedy tam!“

Jára vstává, aby pomohl bratrovi. Brzy objevili u břehu dosti silný nános bahna. Jiřík vnořil do něho obě ruce a opatrně hmatl sem a tam, jako když chytával ve strýčkově rybníce raky, v bahně se potulující. Po chvíli, kdy již Jára začal pochybovat o jeho úspěchu, trhl prudce pažemi, přitiskl je ke hrudi a utíkal k otci. Jára i Tref za ním.

„Něco jsem chytil!“ volá radostně. „Snad je to ryba!“

Když otec prohlédl jeho kořist, dí spokojeně:

„Měl jsi štěstí, Jirko! Toto podivné zvrře, třebaže se našim rybám ani trochu nepodobá, přece jen jest devonská ryba niž-

šího druhu. Učenci jí říkají *Pterichthys cornutus*. Dobře si ji prohlédněte! Vidíte, že má po straně dvě veliké ploutve – můžeme-li takto nazvat její okončetiny. Všimněte si její beztvárné hlavy; zde má oči. Vidíte dále, že její tělo, do špičky se zúžující, je vpředu až asi do poloviny kryto pevným pancéřem, který jí chrání před nepřáteli.“

„To je podivné,“ praví Jára, ohmatávaje ocas ryby. „Proč nemá pancéře po celém těle? Což nemohou jí nepřátelé uchopiti právě za tuto nechráněnou část těla?“

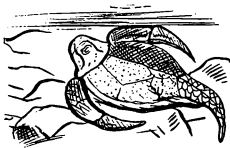
„Zapomněls, co jsem před chvílkou vypravoval o jejím životě? Jiřík ji chytil v bahně, do něhož zarývala celou zadní polovinu svého těla, krunýřem nechráněnou. Tak číhá *Pterichthys* na svou kořist. Když ji chytí, vrací se s ní do svého úkrytu v bahně.“

„Jest velmi zajímavé,“ dí Jiřík, „jak Příroda dovede přizpůsobiti tělo zvířete jeho životu!“

„Toto přizpůsobení, milý Jirko, nestalo se však přes noc, nýbrž za tisíce let. Sta a sta pokolení musila vymřít, nežli se v tomto moři objevil *Pterichthys* tak vyzbrojený, jako je tento.“

„Vyhlížejí všechny devonské ryby jako tato?“ táže se Jára.

„Nikoliv. Snad se nám později podaří chytiti rybu, která se již mnohem více podobá rybám našim. Učenci jí dali jméno *Holopterygius nobilissimus*. Má osm ploutví a tělo kryto šupinami; jen na hlavě má kostěné štíty. Třebaže má již rybí vzhled, přece se velmi liší od ryb našich. Víte dobře, že kostra našich ryb skládá se z kostí tvrdých a velmi pevných. Všecky ryby devonské mají však kosti chrupavčité. Brzy se o tom přesvědčíte. Ale co na tom! Ve vývoji živočišstva znamenají devonské ryby ohromný krok kupředu. Mají totiž v těle páteř, složenou z obratlů; jsou

tedy obratlovci. Ve vodách silurských obratlovců nebylo; pouze tvary přechodní se vyskytovaly ke konci siluru.

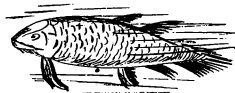
Ale zanechme již těchto výkladů, pro vás asi málo zajímavých, když vám hladem kruží v břiše. Do vody, hoši! Pokuste se uloviti ještě několik ryb, ať vyhlíží jakkoliv! Já zatím připravím ohniště.“

Za čtvrt hodiny sedí naše trojice u ohničku, vesele plápolajícího. Suché stonky plavuní, přesliček, kapradin a šupináků ukázaly se býti znamenitým palivem.

„Jak jsi pěkně urobil ohniště!“ chválí otce Jiřík. „Kde ses tomu naučil?“

„Četl jsem, jak australská divoši pekou svou kořist.“

„Hodně se podobáme těmto divochům,“ praví Jára. „Anebo alespoň Robinsonovi na pustém ostrově.“

„Tak jest, milý hochu. Šťěstí pro nás, že máme velikou zásobu sirek. Matka mi jich dala do tlumoku celý balík; asi omylem. Nyní nám při-

jdou náramně vhod. Ach – co asi nyní dělá! Vzpomíná, strachuje se o nás. A Zdenička také. Nu – pevně doufám, že se s nimi přece jednou ve zdraví shledáme. – A koukejte, jaký velký kornout soli nám matka přibalila! Smál jsem se jí, když mi jej plnila, ale nyní se nám nesmírně hodí. Ovšem i takto musíme soli velmi šetřiti. Myslím, že ryby již budou upečeny.“

Otec opatrně odstranil horní vrstvu kamení, kterou byly ryby přikryty, aby se nespálily, napíchl krajní rybu nožem a zkoušel, je-li již její maso měkké.

„Ano, jsou již upečeny. Mám za to, že nám budou znamenitě chutnati. Prošm, mladí pánové, poslužte si! Zde jest sůl, ostatní si laskavě přimyslete!“

Pěkně upečené ryby měly skutečně výbornou chuť. Či jim jí dodal důkladný hlad našich poutníků? Buď jak buď, pravěký Pterichthys mohl býti věru spokojen s chválou, jaké se mu dostalo

ode všech. Také Tref se labužnický olizoval, když byl spolkl dvě ryby, jež mu připadly jako podíl společných hodů. Jára se vlastními zuby přesvědčil, že kosti těchto ryb jsou opravdu chrupavčité, a velmi si pochvaloval toto rozumné zařízení. Vždyt nemusil kosti vyplivovati, nýbrž rozkousal je pěkně i s masem!

„Jenom kdybychom měli aspoň maličký kousek chleba!“ zatoužil. „A trochu pitné vody!“

„Nenařkej, hochu! Prvého se dočkáš snad za několik dní, druhé tvé přání se jistě splní ještě dnes. Myslím, že brzy se dá do deště; ne-li, snad najdeme potok nebo řeku.“

Po obědě odešli od břehu do nedalekého lesíka, vyhledali nejstinnější jeho místo a ulehli pod široké vějíře kapradinových listů; otec jejich stín zvětšil přehozením kabátů.

„Nepřijde na nás nějaké dravé zvíře, třeba tygr nebo lev?“ táže se Jára otce, chtěje míti naprostou jistotu o bezpečnosti svého spánku.

„Spi jen klidně, strašpytle!“ směje se otec. „Přepadnutí nás může pouze stonožka – a ta nám nemůže ublížiti. Uplynou ještě mnohé miliony let, než nám bude třeba míti se na pozoru před krvežíznivými šelmami.“

Po těchto slovech Jára bezstarostně usnul.

Když se vyspali, nacytali ryb. Tref jim horlivě pomáhal, ale každou rybu, kterou ulovil, hltavě spolkl. Lov trval dosti dlouho. Všelijaká mořská havěť míhala se kolem nohou našich rybářů, mezi nimi i velcí trilobiti, ale hoši jim nevěnovali valné pozornosti. Jenom když Jára šlápl na velkou ježovku a popíchal si chodidlo, zahuboval a odkopl ji stranou.

Po skončeném lovu otec ryby upekl. Nesnědli jich však hned, nýbrž uložili do tlumoků k večeři, a nastoupili zpáteční pouť k jeskyni. Cestou otec vypravoval hochům o devonském živočišstvu. Mráz pobíhal Járovi po zádech, když slyšel, že v moři, v němž se dnes koupali, žijí a loví žralokovité obludy se strašidelnými kostěnými bodáky na hřbetě a ostrými špičatými zuby v obrovské tlamě. Och, zítra nevstoupí do tohoto moře, i kdyby měl třeba hladem umřít!

Když stanuli u své jeskyně, slunce chystalo se k západu.

„Nezdá se ti, tatíčku,“ táže se Jiřík, dívaje se na své hodinky, „že dni jsou zde kratší než u nás? Mé hodinky dosud vždy šly přesně; teď mi ukazují teprve 15 hodin a slunce již zapadá!“

Otec pohlédl na své hodinky.

„Mám také 15 hodin. Pravděpodobně se zde slunce rychleji pohybuje po obloze než u nás. Někteří učenci se domnívají, že před miliony let obíhala země rychleji kolem slunce a rychleji se točila kolem své osy. Zdá se, že jejich tvrzení je správné.“

Vstoupili do jeskyně a chystali se ke spánku.

„Škoda, že jsme nevzali s sebou trochu kapradinového listí! Bylo by se nám spalo lépe!“

„Myslím, že budeš i bez něho dobře spat, milý Jirko!“ praví otec, rozvazuje tlumok, aby z něho vyňal pečené ryby.

Když povečeřeli, přistoupil Jára k východu z jeskyně. Jak se podívil, když pohlédl ven! V místech, kde dnes ráno viděl vycházeti ohromné zlaté slunce, září teď ještě větší kotouč, jakoby ze stříbra ulitý... To že jest měsíc? V nesmírném úžasu vzhlíží hoch k němu a rozpíná ruce. Cítí, že bílé jeho praprsy mírně hřejí..

„Tatíčku! Jirko!“

Oba klečí vedle něho dlouhou chvíli mlčky. Mocné světlo měsíční ozařuje jejich obličej. Jára vidí, že po otcově tváři volně stékají dvě veliké slzy...

„Ó, jaký to nevýslovně krásný obraz!“ šeptá otec se sepjatýma rukama. „Jak úchvatný je tento devonský svět za magického svitu měsíčního! Ale pro koho maluje Příroda tento skvělý obraz? My nebozí poutníci, kteří jsme sem zabloudili čirou náhodou, máme jediný smysl pro tuto nádheru. Všichni ostatní živí tvorové tohoto světa jsou pro ni slepi...“

Když se dosyta nabažili této kouzelné krásy, ulehli na tvrdé lože.

VII. VE SVĚTĚ KAMENOUHELNÉM.

„Předvídal jsem dobře: před námi, hle, opět nový svět!“ praví spokojeně otec, když druhého dne stanuli před jeskyní. „Geologové mu dali jméno kamenouhelný. Poznávám jej zcela dobře podle typických stromů v tomto pralesě před námi. Jsem velmi zvědav, co všechno v něm uvidíme.“

Kráčejí po mírném svahu. Ačkoliv jest slunce zakryto hustým závojem mlh, které se místy plouží též po zemském povrchu, přece jest teplota vzduchu značně vysoká. Avšak naši cestovatelé na své nedobrovolné pouti pravěkým světem zažili již tolik nepříjemného, že si toho valně nevšimají. Pospíchají, aby byli brzy u cíle. Tref běží vesele před nimi. Snad se jeho zvrčecí duše při pohledu na obrovský prales těší na zajíčka nebo alespoň na myšku. Včerejší i předvčerejší den byl pro něho, lovce horlivého, příliš nudný!

Za chvíli stojí naše trojice pod obrovskými stromy kamenouhelného pralesa. Věru, nádherná podívaná! Jára s němým úžasem hledí na tyto pravěké obřímky. Slyší, jak otec, nadšením v tváři všecek rudý, vyslovuje jejich jména: stromovité kapradníky, přesličky a plavuně, sigillarie, cordaity, calamity, lepidodendrony, calamodendrony a jiná a jiná směšně znějící jména latinská. Ale hoch nevěnuje těmto jménům, na nichž by si – jak myslí – snadno zlámal jazyk, přílišné pozornosti. Jeho zajímá především nesmírná velikost těchto obrů a jejich prazvláštní podoba. S rozkoší šplhá jeho zrak po štíhlém kmeni obrovského kapradníka až k jeho ohromnému chocholu, nastavujícímu svůj krásně rozvinutý vějíř mírnému větru. S nemenším podivem sleduje zrak hochův cestu, kterou se ubírá podivná popínavá kapraď houštím pralesa k slunci, dárci života. Když se vítězně prodrala spleť hustého podrostu, přitiskla se k mohutnému kmeni sousedního velikána, aby po něm vyšplhala o několik metrů výše. Avšak brzy přeskočila na druhý strom, který ji opět vynesl výše, pak na třetí, čtvrtý – a Bůh ví kolikátý, až pronikla do vrcholku nádherného lepidodendronu, jehož

výšku odhadl otec na dobrých 35 metrů. Snad chtěla ještě výše ke slunci, ale její tenký kmen, nemající již opory, neudržel obrovského chumáče jejich listů a ohnul se dolů. Nyní, když zavanul silnější vítr, vlaje s vrcholku velikánova zelená kštiec popínavé kapradiny jako obrovský fábor...

Naše trojice usedá na ohromný kmen sigillarie, vyvrácený z měkké půdy i s kořeny.

„Hoši, kolik metrických centů uhlí bude z tohoto kmene?“ s úsměvem táže se otec.

Jára pohlédl překvapen na otce; ale hned se vzpamatoval.

„Ach, ano! Zapomněl jsem, že jsi prve nazval tento svět kame-noubelným. Vzpomínám si, jak nám pan učitel vypravoval ve škole, kterak vzniklo naše kamenné uhlí. Tyto obrovské stromy zapadnou jednou do bahna, avšak pro nedostatek vzduchu v něm neshnijí, nýbrž za statisíce let ztvrdnou v kámen a promění se v uhlí.“

„Dobře sis vše v jádře pamatoval,“ chválí ho otec. „Jistě jste si všimli, že skoro všichni tito pravěcí velikáni vyrůstají z mo-čálu, pravděpodobně někde značně hlubokého. V měkkém bahně rozprostírají své četné kořeny, avšak nemají v něm pevné opory. Vidíte, že již nyní je zde dosti vyvrácených kmenů, do bahna zapadlých. Každý orkán zanechá zde svědectví o své obrovské síle. Avšak takto by se z padlých kmenů kamenné uhlí neutvo-řilo. Přejde katastrofa, jež smete s povrchu zemského tento nád-herný prales. Nastane doba trvalých lijáků, potoky i řeky pro-trhnou své břehy a obrovskou zátopou zaplaví celou nížinu, pralesem porostlou. Jejich rvavému proudu neodolají lesní veli-káni; jejich mohutná těla zřítí se s praskotem do zuřícího živlu, který je odnese daleko až na úpatí hor, jež se mu postaví do cesty. Když pak vody najdou si odtok a opadnou, uloží se napla-vené kmeny v mohutných vrstvách na svahu horském v bahně a písku. Veliký tlak učiní z nich jednodlitou hmotu. Takto budou pravěcí velikáni pohřbeni po miliony let pod těžkým příkrovem, až se s nimi stane změna, o níž mluvil Jára. Pak teprve vyjde z tvůrčí ruky Přírody tvor malý a slabý, avšak jiskrou vyspělého

rozumu obdařený, a z lůna země dobývati bude zkamenělých těl pravěkých stromů, jež nevyzpytatelnou náhodou zřítme teď před sebou ve vši jejich kráse a mohutnosti.“

„Jak to, že tyto kapradníky, přesličníky a plavuně jsou nyní tak veliké?“ táže se Jára; „včera byly mnohem menší, jakoby zakrnělé.“

„Mají zde příznivější podmínky k životu,“ odpovídá otec. „Hojnost potravy, tepla a vláhý – tyto tři složky povznesly jejich koruny tak vysoko.“

„Možná,“ praví Jiřík zamysleně, „že maminka právě nyní přikládá do plotny kus uhlí, který vznikl z některého stromu, na nějž teď hledíme!“

Nežli mohl někdo na tato slova, zdánlivě zmatená, něco říci, ozval se zprava zuřivý štěkot Trefův. Všichni tři seskočili hned s kmene a zamířili směrem, odkud se ozýval psův hlas.

„Co asi tam Tref loví!“ praví otec. „Chyba, že jsme na něho nadobro zapomněli. Mohl by tu snadno přijít k úrazu.“

Jára, maje strach o psa, pobízí k rychlejší chůzi. Ale jak mohli rychle postupovati, když zapadali po kolena do bařiny, odporně páchnoucí! Jára zaplatil svou horlivost dosti draze: klopýtl o kmen, do bahna úplně ponořený, a položil se do špinavé vody, jen to žbluňklo. Jiřík mu s hlasitým smíchem pomáhá na nohy a otrá s něho bláto. Jára nemá daleko do pláče, jen s velikou námahou zachovává klid a plouží se bahnem dále.

Když se jim po chvíli podařilo proniknouti kapradinovým houštím, naskytla se jim prazvláštní podívaná: Tref stojí na

širokém hřbetě jakéhosi netvora a zuřivě doráží na jeho hlavu, větší, než je hlava volova!

Otec, kráčející vpředu, se zastavil. Chvilku překvapeně hledí na podivné zvíře.

„Ach – toť k r y t o l e b e c, největší zvíře kamenouhelné doby!“ volá radostně. „A je jich tu několik, hleďte!“

Opravdu, v bahně nečinně leží několik obrovských krytolebců, podobajících se poněkud obrovské žábě. Onen, na jehož rozložitých zádech tancuje Tref, jest největší. Leží klidně jako ostatní, nedávaje na sobě znáti, že by ho nějak rušily psovy poskoky a ne právě příjemný štěkot. Snad jeho váhy ani necítí a hlasu neslyší... Hned vedle něho leží jiná obluda a vyvaluje na Trefa své ohromné oči. Jistě se diví, kde se zde vzal tento potřeštěný chlupatý tvor, jehož dosud nikdy neviděla. Ale ani ona neuznává za vhodné, aby nějak dala najevo svůj podiv nebo nevoli nad podivnou návštěvou.

„Neudělá Trefovi nic?“ polekaně šeptá Jára. „Má ten krytolebec zuby?“

„I má, dokonce mnoho a ostrých!“ odpovídá otec. „Je to zvíře neobyčejně dravé a žravé. Kdyby se mu dostal Tref do tlamy, je po něm veta.“

Jára se zhrozil. Ohlíží se ustrašeně kolem sebe a praví tiše, uchopiv otcovu ruku:

„Ale to pojďme honem pryč! Což kdyby se tady – u nás – objevil nějaký – – krytolebec! A zavolej Trefa, tatíčku! Ó, toho jistě ten netvor popadne, až skočí do vody!“

Avšak nestalo se, čeho se hoch tolik obával. Na otcovo zavolání zblůnkl Tref poslušně do vody a v několika okamžicích stál u svého pána, dívaje se mu do očí. Snad mu chtěl říci: „Nu – nejsem chlapík? Upozornil jsem vás na takové tlusfoučké vepřsky. Nechtěli byste zkusiti, jaké mají maso? Já bych měl chuť na kousek, třeba i syrového!“

Avšak jeho pán právě přemýšlí na jiné věci.

„Snad vás bude zajímati,“ zahajuje svůj výklad, stojí po kolena ve vodě, „jak se toto podivné zvíře objevilo na zemi.“

„Ale, tatíčku!“ znovu se chápe Jára ruky otcovy, „nešel bys nám to říci raději někam, kde je sucho? Mám veliký strach, aby ti netvorní krytolebeci nepřiplovali až sem a nás –“

„Buď bez starosti!“ chlácholí ho s úsměvem otec. „Krytolebeci jsou zvířata nesmírně líná a pohybují se jen velmi zvolna. Kdyby sem k nám zamířili, snadno bychom jim unikli. – Tedy slyšte: tito krytolebeci vznikli přeměnou ryb, jež žily ve sladkých vodách bažin a jezer. Když časem voda vyschla, octly se na suchu statisíce ryb. Téměř všechny zahynuly, avšak přece se našly nejsilnější z nich, které se vytrvale plazily po vlhkém blátě, až našly kaluž, kde vyčkali, až se bažina opět naplnila vodou. Stav tento opakoval se několikrát u každého pokolení. Potomci těchto statečných, s Přírodou o život bojujících ryb, vybojovali si posléze na ní, že mohli delší dobu pobývat mimo vodu na souši. Znenáhla přetvořovaly se jejich dýchací orgány a po nich i jiné ústroje tělesné, až ze zvířat, kdysi výhradně vodních, vyvinuli se tvorové, kteří vedle žaber mají i plíce a místo ploutví okončetiny, po nichž se mohou – bídně ovšem – vyplaziti na suchou zemi a setrvati na ní podle své libosti.“

Oba hoši pozorně poslouchali otcův výklad. Zato Trefovi zdá se asi býti příliš dlouhý; jest na něm viděti, že má sto chutí učiniti panu krytolebeci novou návštěvu. Snad se ho chce zeptati, je-li ryba nebo žába nebo co vlastně... Ale Jára zpozoroval zavčas jeho úmysl a uchopil ho za obojek.

„Je tedy tento krytolebec jakási zdokonalená ryba,“ pokračuje otec. „Ale toto zdokonalení ústrojí rybiho znamená pro vývoj tvorstva na zemi nesmírně mnoho. Znamená, že od této doby neomezují se obratlovci pouze na život ve vodě, nýbrž pronikají vítězně na suchou zemi, kde se brzy nesmírně rozšíří.“

Chtěli byste ještě věděti, jaký další vývoj prodělají krytolebeci, neboť i oni, podobně jako na př. silurští graptoliti a devonští trilobiti, jsou odsouzeni k vyhynutí. Ještě v tomto období kamenouhelném rozštěpí se rod krytolebců na dvě skupiny. První bude se podobati našim mlokům, druhá ještěrkám.“

„Zdali pak by se dalo maso krytolebců jísti? “obrací se Jirka na otce; v jeho útrobách ozývá se hlad.

„Myslím, že nejsou méně chutní než devonské ryby včerejší.“

„Fuj – já bych jich nejedl!“ otrásl se odporem Jára. „Vždyť jsi řekl, že z nich budou mloci a ještěrky.“

„Ale uvaž, že jsou to vlastně zdokonalené ryby.“

„Co na tom!“ stojí na svém Jára. „Budou z nich mloci a ještěrky – proto bych jich nejedl. Raději bych trpěl hlad.“

„Já, tatíčku, také nemám nejmenší chuti na tyto pradědečky našich ještěrek a mloků,“ připojuje se k bratrovi Jiřík. „Snad se nám podaří nachytati někde dosti pravých ryb. Doufám, že se zde všechny sladkovodní ryby nepřeměnily v krytolebcě.“

„Ovšemže ne. Nemám úmyslu nutiti vás do pečeně z krytolebců; ostatně byla by to těžká práce, některého z nich se zmocniti. Pokračujme ve své cestě! Snad se nám poštěstí objeviti potok nebo řeku, kde si zalovíte.“

Putovali asi hodinu lesním močálem, vyhýbajíce se opatrně krytolebcům, kterých tu bylo mnoho, až narazili na pěkný potok s vodou čistou jako křišťál. Když všichni ukojili žízeň, pravil vesele Jirka:

„Pokusím se chytiti něco na udici!“

„Připrav jednu i pro mne!“ prosí Jára.

Největší starost byla, sehnati vhodnou nástrahu. Na štěstí objevil Jára na kopečku suchého písku dlouhou stonožku. Když ji chytil, přetrhl ji Jiřík v půli a zavěsil na udice. Hned nato je hodili do vody a upřeně pozorovali plavák, držíce konce šňůry v ruce.

Netrvalo dlouho, když Jiřík s radostným výkřikem vyhodil na břeh pěknou rybu. V zápětí nato též Jára. Oba mají ze své kořisti velikou radost; i na tváři otcově jest viděti, že se těší z jejich loveckého úspěchu.

Než otec připravil malé ohniště, leželo na břehu osm pěkných ryb: čtyři z nich upekl otec hned, ostatní až po jídle. Všem, i Trefovi, chutnalo znamenitě.

Po celý další den toulali se naši poutníci pralesem. Protože se velmi vzdálili od své jeskyně, rozhodl otec, že se dnes do ní nevrátí. Navrhl hochům, aby si zde u potoka vystavěli stan. Jiřík uvítal tento návrh s jásotem, Jára však nesměle namítl, že v jeskyni by se jim spalo bezpečněji. Kdo ví, zdali ti zlo-pověstní krytolebeci - - .

„Neměj z nich nejmenšho strachu!“ plaší otec směje se jeho obavy. „Tise zachladnější noci zavrtají do bahna, jsou velmi zimomřiví: ani jich nenapadne, aby vykonali noční návštěvu v našem stanu. Chutě do práce!“

„Zaskautujeme si!“ volá Jiřík vesele.

Za hodinu pilné práce byl stan dokončen. Tenké duté kmitnky malých přesliček a kapradinek v výborně posloužily jako stávi-vo, ohebná popínavá kaprad a plavuň jako pletivo. Všichni měli

ze svého výrobku velikou radost. I Trefovi se patrně velmi líbil, neboť běhal vesele kolem stanu a radostně štěkal.

Natrhali pak ještě každý náruč různotvarých listů, aby jimi vystlali své lože. Když na ně uléhali, libovali si, že se jim dnes bude měkce spat . . .

„Byl krásný tento svět kamenouhelný,“ zahovořil otec, „ale smutný. Proto smutný, že jím vládne děsivé ticho. My, kteří známe a milujeme líbeznou hudbu našich lesů, měli jsme dojem.

že putujeme zakletým krajem. Ano, věčné mlčení, strašlivá němota . . . Jen někdy, když vítr se prudčeji opřel o koruny mlčících velikánů, ozval se drsný a řezavý zvuk, příšerně chrastící: to křemenité trubice kmenů a větví přesličníků narazily na sebe . . .

Snad zítřejší den nás vyvede do světa veselejšího. Dobře se vyspěte na další naši pout! Dobrou noc, hoši!“

„Dobrou noc, tatíčku!“

VIII. VE SVĚTĚ DRAKŮ A SANÍ.

Ano, měkce se spalo našim poutníkům, utrmáceným dlouhou cestou močálovitým pralesem, ale jak hrozné bylo jejich procitnutí! První z nich probral se ze sna Jára; vzbudil ho Tref svým tlumeným poštlékávaním. Hoch pozoruje, že pes je velmi nekliden. Když mu položil ruku na hřbet, zavrtěl pes ohonem, vztyčil se a chtěl se vrhnouti k otvoru. Ale Jára ho včas zadržel. Jistě se venku děje něco pozoruhodného, když Tref jeví tak veliký nepokoj! Hoch leze tiše k otvoru, drže psa za obojek. Ach, jaké divadlo se naskytlo jeho očím, když opatrně vyhlédl ven!

Nedaleko od stanu, sotva asi třicet kroků, stojí či leží zvíře obludné velikosti. Je vysoké asi jako slon, avšak několikrát tak dlouhé. Jeho obrovské tělo zúžuje se vzad v dlouhý ocas; vpředu vybíhá v dlouhý tenký krk, nesoucí hlavu, až směšně malou. Jeho noh není viděti; jsou patrně zaryty v bahně.

„Ach, myslím, že mám před sebou *Bronthosaura*!“ šeptá Jára, když se poněkud vzpamatoval. „Alespoň se tato obluda velmi podobá obrázkům tohoto zvířete, jež jsem viděl v otcových knihách a ve filmu. Těším se, jak budou otec i Jiřík překvapeni, až je vzbudím.“

Sklonil se nad otcem, drže při tom stále Trefa za obojek.

„Tatíčku, vstávej! Venku jest ohromné jakési zvíře, snad *Bronthosaurus*!“

Než by pět napočítal, již klečí otec u otvoru.

„Ach, opravdu, nádherný *Bronthosaurus*!“ šeptá velmi vzrušen, jen stěží se přemáhaje, aby se radostí nerozkřikl. „Hle, ohromný plaz, velebnější doby křídové! Vzbud, Járo, Jirku!“

Za chvíli klečí i Jiřík u otvoru a s úžasem hledí na netvora.

„Neudělá nám nic?“ bázlivě tiskne se Jára k otcovi.

„Neboj se! Je to zvíře býložravé; na maso jiných zvířat, tím méně na naše, nemá nejmenšího zálsku. Ovšem musíme se tomuto kolosu uctivě vyhnouti s cesty, neboť by nás mohl snadno zašlápnout' jako červy.“

Zatím Bronthosaurus nadzvedl předeek svého neohrabaného těla, zvedl do výše své nohy, ku podivu krátké, ale silné, a opřel je o kmen palmy, jež stála na pokraji pralesa. Nato jal se chutě okusovati její listy s takovou silou, že mohutný strom se celý chvěl a ohýbal. Díky svému předlouhému krku dosáhl veleještěr až na vrcholek jeho koruny.

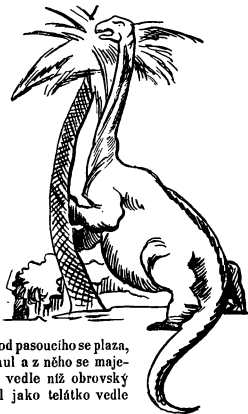
„Jak mu znamenitě chutná tato snídaně!“ praví Jiřík šeptem. „Ale je to dokonalý obr!“

„A přece ne největší v tomto křídovém světě!“ poznamenává otec. „Možná, že uvidíme ještě větší chlapíky z jeho příbuzenstva.“

Vtom zakymácely se vysoké stromy vlevo od pasoucího se plaza, hustý podrost se rozhrnul a z něho se majestátně vynořila obluda, vedle níž obrovský Bronthosaurus vyhlížel jako telátko vedle své matky...

„Drak! Drak z pohádky!“ šeptá úzkostně Jára a ještě úžeji se tiskne k otci.

„Zde ho máme!“ šeptá otec radostně, ale hlas se mu chvěje. „Nemýlím-li se, je to Atlantosaurus nebo snad Gigantosaurus. Kostru tohoto největšího veleještěra vykopala před patnácti lety vědecká výprava německá ze skal ve Východní

Africe. Podívejte se, je dobře dvakrát tak dlouhý jako náš Bronthosaurus. Od špičky hlavy až ke špičce ocasu měří hodně přes třicet metrů!“

Za otcovy řeči Gigantosaurus, jako by tušil, že je předmětem zaslouženého obdivu, plazil se pyšně podél pralesa, noře dolní třetinu svého těla do bahna močálu. Tropil při tom hluk daleko slyšitelný. Když ho Bronthosaurus zpozoroval, zanechal snídani a uctivě ustoupil královskému strýčkovi svému s cesty.

„Tento kolos sotva by se dovedl pohybovati na suché zemi. Jeho váhu odhadli učenci na čtyři tisíce centů. Bronthosaurus váží ‚sotva‘ asi pět set. Poměrně tenké nohy Gigantosaurovy by takové ohromné váhy neunesly, ani jí nepohnuly. Proto se tento obr plouží bařinou, jejíž voda a bahno jej nadnášejí.“

Za chvíli zahnul netvor do pralesa a zmizel. Zatím Bronthosaurus s velikou chutí pokračoval ve své snídani. Avšak ne dlouho. Naši diváci pozorují, že za jeho zády opět se rozhrnula houština. Vystupuje z ní zvolna nová obluda, menší než pasoucí se ještě. Stojí chvíli vzpřímena, opírajíc zadní část svého těla o mohutný ohon. Na krku poměrně krátkém, sedí mu veliká hlava, v tlamu prodloužená. Obluda ji lačně otevírá a ukazuje svůj strašlivý chrup...

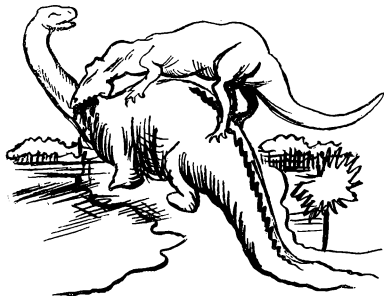
„To je Tyranosaurus, netvor velmi krvelačný,“ šeptá otec, chápaje se mimovolně Járovy ruky. „Po našem mřumilovním Bronthosaurovi je veta!“

V několika okamžicích stala se naše trojice svědkem příšerného divadla, nad nímž jim krev hrázou tuhla v žilách. Tyranosaurus se vymrštil do výše skokem, na jeho velikost ku podivu pružným, a těžce dopadl na záda své kořisti, zabrané do žrádla a netušící strašlivého nebezpečí. Ostré zuby zákeřníkovy zaryly se dravě do masitého hřbetu Bronthosaurova. Před očima našich diváků nastal zápas na život a na smrt. Napadený veleještěř snaží se útočníka setřásti, ale marně. Potůček červené krve řine se mu po zádech a po boku stéká k zemi. Brzy jest viděti, že Bronthosaurus umdlévá; síly jeho slábnou vůči hledě víc a více,

až obrovské tělo jeho řítí se k zemi jako malý pahorek. Voda v močále vysoko vystřikla.

„Boj jest dobojován!“ praví tiše otec. „Poslední akt děsné tragedie, v tomto světě nepřilíš vzácné, jest dohrán.“

Tyrannosaurus hbitě seskakuje s těla své kořisti a ihned se

do ní zakusuje, trhá z ní veliké kusy masa a hltavě je polyká. Je patrně po dlouhé noci velmi hladov.

„Jaké to hnusné zvíře!“ šeptá Jiřík. „Věru kdybych věděl, že můj revolver postačí na tohoto darebáka, hned bych ho šel zastřelit!“

„Ty máš také s sebou revolver?“ žasne otec.

„Střílel jsem v neděli odpoledne na našem dvoře do terče,“ dí Jiřík, „a zapomněl jsem revolver v kapse.“

„To je dobře, ale nyní jej nech klidně v kapse! Jít s ním na tuto obludu, nebylo by méně pošetilé, jako jít s plácačkou

na slona. Tvůj revolver nám může jindy prokázat dobré služby.“

A prokázal ji dřívě, než se nadáli!

Za napínavého divadla zapomněli všichni na Trefa. Ten s počátku ležel nehnutě a udiveně hleděl na nevidané obludy. Ale když uzřel, jak Tyrannosaurus trhá kusy masa a chlemtá krev ukořistěného zvířete, vyskočil, proběhl otvorem a s hlasitým štěkotem se vrhl proti hodujícímu lupiči. Volání otcovo, ani ustrašený výkřik Járův ho nedovedly zastavit.

Ještěr byl tak zabrán do svého žrádla, že si s počátku pranic nevšiml štěkotu psova. Proto Tref, touto nevšímavostí patrně uražený, zesílil svůj hlas a blížil se opatrně netvorovu ocasu. Posléze si Tyrannosaurus přece uvědomil, že se zde děje něco nezvyklého. Zanechal žrádla a ohlédl se po rušiteli svých hodů. Vida podivné zvířátko za sebou, otočil se a popošel dva kroky k němu. Tref couvl honem o dvakrát větší vzdálenost a štěká dále jako posedlý. Ještěr chvilku stojí, jako by uvažoval; teď opět se pohnul o krok dopředu a již se dává do běhu za Trefem. Snad ho napadlo, že tohle prapodivné zvířátko, jakého dosud nikdy neviděl, směšně se natřásající na svých čtyřech nožkách a ukazující své titěrně malinké zuby, může být přese všecku svou ubohost docela chutným soustem.

Ale Tref je patrně toho názoru, že se nenarodil v boudě na pánově dvoře proto, aby tento hnusný plaz změnil na něm svou nízkou chuť, a proto přechá, co mu nohy stačí – do stanu! Jest zajisté pevně přesvědčen, že jeho pán, kterého považuje za všemohoucí bytost, dovede si snadno poraditi i s touto obludou . . .

Avšak zatím jeho pán div neumřel strašlivým leknutím. Několik vteřin, jež potřeboval ještěr k doběhnutí ke stanu však úplně postačilo, aby se otec vzpamatoval.

„Jirko!“ volá, vyndávaje s chvatem revolver z kapsy, „připrav svou zbraň! Zaútočí-li na nás, pokusíme se vypáliti mu oči. Miř dobře! Já na levé, ty na pravé!“

Zatím Tyrannosaurus doběhl až ke stanu; ohlíží se, stojí vzpřímen na zadních nohách, kolem sebe. Patrně se diví, kam pes zmizel. Vtom zpozoroval otvor ve stanu. Spouští se na přední

nohy a pomalu, jako by očekával útok, šine hlavu do stanu. Naši ubozí poutníci otřáslí se hrůzou, dosud nikdy nepoznanou, když uzřeli v největší blízkosti ohromné oči netvorovy, vyvalené a přišerně svítící zeleným leskem. Ano, opravdový drak z pohádky, o jakém se Járovi zdávalo, když po ukončení pohádky usnul v matčiných loktech . . . Teď jej vidí živého před sebou a hrůzou pozbývá vědomí.

Jako v polosnění slyší otcův hlas:

„Pal!“

Vyšlehly dva plaménky, třeskla jediná mohutná rána. Netvor stojí okamžik nehybně; jistě se velmi polekal neznámého muhrmotu. Vtom se prudce vztýčl, otočí se a utíká, jen se mu nohy kmitají. Nevšímaje si mrtvolý Bronthosaurus, mizí v lesní houštině.

Naši poutníci sedí dosud na zemi a vyjeveně hledí za zmizelým Tyrannosau-rem. Byl to škaredý

sen či skutečnost? Chvilí sedí tak mlčky, nepozorujíce ani, že nemají už stanu nad hlavou, nýbrž jasně modré nebe. Teprve když se poněkud vzpamatovali z hrůz tohoto podivuhodného dobrodružství, vidí, že jejich stan válí se kolem nich v troskách. Překvapený ještě jej hlavou převrátil.

„Rychle pryč odtud!“ vykřikl otec. Všichni vyskočili, uchopili své tlumoky a dávají se v běh.

„Tam v těch skalách budeme bezpečni. Utíkejte, jak nejvíce dovedete! Zde na nás číhá nebezpečí na každém kroku!“

Jára běží statečně, ale zanedlouho ocitá se několik kroků za Jiříkem, který pádí těsně vedle otce. Jak by se také neopozdil! Vždyť má kratší nohy než on a pak – veliká bázeň mu sedí v zádech. Což kdyby se jim teď připletl do cesty nějaký takový

netvor, jako byl ten Tyna- Tysa- Tynarosaurus – či jak jej otec pojmenoval!

A jeho bázeň, žel, nebyla planá! Hle: právě naproti němu prudce se teď rozhoupal lesní podrost a v mžiku vylézá z něho obluda, navlas podobná oné, kterou před chvílí oslepili. Kdyby to byl alespoň Bronthosaurus! Ale to musí čert sem poslati zrovna takovou krvelačnou bestii!

„Snad si nás ani nepovšimne,“ těší se Jára. „Jsmc, doufám, pro ni příliš malá.“

Ale chyba lávky! Obluda zastavila se jen na chvílku a hned se dala do běhu za nimi! Járovi vyvstává smrtelný pot na čele. Vidí, jak otec i Jiřík před ním vytrvale utíkají, nemajíce nejmenšího tušení, jaké strašlivé nebezpečí mu hrozí. Naposled ho tato ohybná obluda schlamstne a nikdo se nedoví, jak smutně zmizel s tohoto světa nešťastný Jára...!

Má zavolati na otce? Co by to pomohlo? Zastavil by se jistě, i Jiřík – ale jeho by zachrániti nedovedli. Naopak zahynuli by též oni v zubech netvorových. Ne, raději zemře sám, těše se, že alespoň oni šťastně se zachránili... .

Zrychluje běh, jak může nejvíce; cítí, že mu síly brzy vypoví službu. Neodvažuje se ohlédnouti, ale ví, že obluda je mu v patách, neboť slyší její přišerné funění z bezprostřední blízkosti.

Vtom bác! – Jára leží na zemi, zakopnuv o vyčtvájející pahýl. S Bohem, nešťastný hochu! Poslední okamžik tvého mladého života nastává! Tatičku! Mamičko, mamičko! Hle: jak žalostně hynie váš mazlíček v zubech hnusného předpotopního draka!

Jára se tiskne k zemi, očekáváje smrtící ránu. Ale – co to? Zuřivý štěkot se ozval za ním – ó, to věrný Tref mu přispěchal na pomoc v nejstrašnější okamžik! Slzy vstupují hochovi do očí. Ale hned vstává a znovu se dává na útěk. Nedalo mu však, aby se neohlédl. Vidí, že Tref zakousl se do nohy netvorovy a snaží se zdržeti ho vši silou v běhu. A obluda, ku podivu, se zastavila; ohlížeje se po psovi, chce se zbaviti nepříjemné přítěže. Ale Tref nepovoluje; pevně zatíná své zuby do ještěrovy nohy a hbitě poskakuje dokola, uhýbaje otevřeně tlamě netvorově. Járovi

poskočilo srdce radostí, když shlédl tento výjev. Běží, pokud může nejvíce; naděje, že nyní šťastně unikne, dodává mu síly. Vtom se otec ohlédl a vida, že Jára se značně opozdil, zastavuje se, aby na něho počkal; Jiřík učinil podobně. Teprve nyní poznali, jaké hrozné nebezpečí hrozilo Járovi.

Brzy nato vběhli společně do skalnatého údolí, dosti prudce stoupajícího, a vyšplhali se na vysokou stráň. Sem až se na ně netvorové nedostanou.

Byli zachráněni!

Jára si zhluboka oddechl. Ještě teď mu srdce bije v prsou jako zvon. A oddechl si po druhé, když v údolí spatřil Trefa, vesele šlékajícího.

„Trefe, Trefáčku!“ volá radostně. „Polez k nám nahoru!“

Zatím, co pes šplhá obratně po skále, vypravuje Jára, jak mu Tref zachránil život. Otec i Jiřík jsou nesmírně pohnuti.

Jára pospíšil Trefovi vstříc. Když se setkali, objal jeho hlavu tak horoucně, že pes až zaúpěl. Po tváři hochově stékají slzy.

„Trefáčku!“ volá otec.

Když pes k němu doběhl, přitiskl otec hlavu k hlavě věrného zvířete a pravil chvějícím se hlasem:

„Výborně jsi to provedl! Nikdy ti toho nezapomenu.“

Také Jiřík se mazlí s Trefem a chválí jeho statečnost.

A pes upírá na ně své moudré oči. Kdyby byli dovedli v nich čísti, byli by četli:

„Ale to je chvály pro nic za nic! Což jsem to nebyl já, kdo vám všem nadrobil tu zatrolenou věc? Nebýti mé horkokrevné zbrklosti, nebyla by si nás první obluda, které jste po zásluze vypálili oči, ani povšímla. Nebylo proto mou povinností, abych podle svých sil pomohl mladému pánovi, když mou vinou octl se v tak hrozném nebezpečí?“

Ale nikdo nedovedl čísti v očích Trefových, a proto chvály a mazlení nebylo konce.

„Co teď?“ praví po dlouhé chvíli otec. „Škoda, že jsme včera raději se nevrátili do své jeskyně. Tam bychom byli v bezpečí.“

Zde nám sice také nehrozí nebezpečí, neboť tyto skály asi jsou bez živočišstva, ale spáti na holém kamení bylo by velmi ne-

příjemné. Pojďte, pokusíme se najít nějakou jeskyni. Dolů do pralesa se samozřejmě neodvážíme; znamenalo by to jistě nové nepřijemné dobrodružství s draky a saněmi, kteří sice nemají

desíti hlav a nechrlí z tlamy ohně, přece však patří mezi nejstrašnější tvory, jež zrodila matka Země.“

Dlouho bloudili v horách, než se jim poštěstilo objeviti dosti prostrannou jeskyni. Nedaleko ní vesele bublal potok, v němž Jiřík k veliké radosti všech zjistil hojnost ryb. Díky tomuto důležitému objevu ukojili brzy pečenými rybami svůj hlad, který je již krutě trápil.

Již se chtěli zvednouti od ohníčku, aby se v jeskyni uložili ke spánku, když zaslechli nad hlavou podivný lomoz. Než se Jára vzpamatoval z úleku, dopadlo cosi velmi těžce k jeho nohám. Hoch s výkřikem vrhl se k otci.

„Nelcejte se!“ zahovořil tento, když si prohlédl podivné zvíře, na zemi se těžce zmítající. „Tento létající drak není zdaleka tak nebezpečný jako jeho příbuzní, běžající dole v pralese. Je to P t e r o d a k t y l u s, ptakoještěr, který v tomto světě křídlovém zastupuje naše ptáky a netopýry. Vidíte, že má od beder po celé délce těla až na konec čtyřprsté okončetiny rozpjatu létací blánu, trochu podobnou bláně našich netopýrů. Avšak mýlili byste se, kdybyste se domnívali, že tento létací ještěr jest snad prapředek našich ptáků nebo aspoň netopýrů. Snad si o tom někdy povíme více. Nechtěli byste si tohoto draka změřiti?“

Jiřík vyňal z tlumoku plátěné měřítko a opatrně, aby se nedostal na dosah netvorovy zubaté tlamy, změřil šířku jeho křídel.

„Čtyři metry!“

„Tak veliký není žádný z ptáků, žijících v naší době, vid, tatfěku!“ dí Jára. „Polekal jsem se této obludy, div jsem neomdlel. Podívejte se, jaký má podivný zobák!“

„To není zobák, třebaže tvarem poněkud připomíná zobák plačí. Vidíte, že má hojnost ostrých zubů. Pterodaktylus je také masožravec jako Tyrannosaurus, o jehož dravosti bychom se byli málem přesvědčili na vlastním těle. Ille, náš obludný host dokonává. Kdyby se byl nezabil, byl by si za chvíli se svými druhy pochutnával na zbytcích mrtvého Bronthosaura – zbylo-li ovšem ještě něco z něho až do této doby.“

„Mně se tento křídový svět pranic nelíbí,“ dí Jára. „Dřívější doby byly rozhodně lepší. Dříve jsme putovali bezstarostně, nyní však musíme dávat stále dobrý pozor, abychom nepřišli o krk. Ach, jak se to s námi skončí!“

„Pevně doufám, že dobře!“ usmívá se otec, vstáváje.

Za čtvrt hodiny spal již Jára tvrdým spánkem. Veliká únava a rozčilení minulého dne učinily jeho kamenné lože měkčím, než byly podušky v jeho posteli, jež mu starostlivá ruka matčina vždy tak měkce ustýlala...

IX. OBLUDY JEŠTĚ NEZMIZELY.

Když druhého dne vyšli naši poutníci z jeskyně, pravil otec :

„Dnes, Járo, sestoupíme do nížiny bez tebe. Mám o tebe strach: abys dole nepřišel k úrazu. Je sice možné, že je tam jiný svět než včera, ale ony obludy, které nás včera tak postrašily, pravděpodobně dosud všechny nezmizely. Proto zůstaneš zde, v těchto neoživených skalách, kde ti nehrozí nejmenší nebezpečí. Kdyby však přece se zde objevil nějaký nepřítel, jeskyně ti poskytne bezpečného útulku. Pro jistotu zatarasíme vchod do ní halvany, aby se k tobě nedostalo žádné větší zvíře. Je to ovšem opatrnost zcela zbytečná, neboť v těchto skalách zcela jistě většího zvířete není.“

Proti vůli otcově nebylo odvolání. Ostatně Jára dosti ochotně svolil, když slyšel, že včerejší obludy asi dole ještě žijí. Ale přece jen se ho zmocnil pocit veliké úzkosti, když si připomněl, že zde bude snad po celý den sám a sám. Kdyby tak se tu objevil některý z včerejších netvorů — nebo třeba jen onen ptakoještěř — ale proč by se strachoval, když má bezpečnou jeskyni, kde se skryje v době nebezpečí!

„Ale Trefa mi tu necháte,“ zaprosil.

„Byl by tu zůstal i bez tvé prosby. Dole by nás mohl svou ztřeštěností znovu přivést do nějakého nebezpečí. Zde ti bude alespoň společníkem, abys neměl dlouhé chvíle, a pomůže ti též hlídati. Budeš-li chtít, můžeš nachytati ryb i pro nás.“

Nato jali se oba hoši nositi větší kameny k jeskyni. Netrvalo dlouho a otvor byl zúžen, takže dospělý člověk jen stěží jím mohl prolézt.

„Kdyby bylo zle,“ praví otec, „o čemž ovšem pochybuji, můžeš i tento otvor zahraditi kameny, které jsem ti přichystal v jeskyni. Tak, hochu, měj se dobře! Ačkoliv nemám o tebe nejmenších obav, přece si připomeň přísloví: „Opatrnosti nikdy nezbývá!“ Na shledanou!“

„Nazdar, Jarko!“ loučí se s ním Jiřík vesele. „A nekaboň

se tak! Za pár hodin se vrátíme a pak ti povíme všechno, co jsme viděli a zažili.“

Za chvíli zmizeli oba Járovi s očí. Když jim naposled zamával šátkem na pozdrav, vyhrkly mu slzy z očí. Což kdyby se již nikdy s nimi nesetkal? Jak snadno se jim může dole státí neštěstí...! Ó, proč jich nezrazoval, proč jim jejich úmyslu nerozmluvil! Teď – teď jest již pozdě!

Přese všechno ujišťování otcovo nezdá se Járovi, že je zde tak zcela bezpečno. Rozhodl se proto, že většinu času prožije v jeskyni. Bude to nejjistější. Na chytání ryb jest ještě času dost. Proto vlézá Jára do jeskyně; Tref poslušně za ním. Tři velké kameny úplně stačí k zatarasení otvoru. Tak – teď mohou bezpečně spat. A hoch skutečně uléhá na tvrdé dno jeskyně, podloživ si pod hlavu složený svůj kabát. Tref položil se vedle něho. Za chvíli Jára usnul.

Když se probudil, odvalil kameny od vchodu a vylezl po kolenou ven, jsa následován Trefem. Slunce stálo velmi vysoko na obloze; hoch usoudil, že není daleko k poledni.

„Jsme to ospalci, Trefe! Teď, takřka za největšího vedra, máme chytati ryby! Což, když nebudou brát? Když jsem chytával s Jirkou, zabraly ryby v poledne zřídka. Uvidíme. Nechytíme-li teď ničeho, budeme o hladě chytati tak dlouho, až se některé rybě uráčí spolknouti naši nástrahu.“

Připravil udici, zavěsil na háček neznámý mu hmyz, kterého tu bylo hojnost, a hodil do vody. Za chvíli se splávek potopil a v okamžiku zmítala se krásná ryba na břehu.

„Berou,“ pochvaluje si hoch. „Trefe, dej dobrý pozor! Dosta-neš dnes více ryb k obědu než včera.“

Nebylo třeba ani tohoto pobídnutí. Pes seděl na dva kroky od Járy, sleduje každý jeho pohyb, avšak při tom pozorně se díval na obě strany údolí, jímž potok protékal. Vtom sebou škubl, poskočil a po čemsi chňapl; v témž okamžiku ozval se z jeho tlamy slaboučký pískot.

„Dej mi to, Trefe!“

Pes ochotně poslechl.

„Vida, jakási podivná myška. Kde se tady vzala? To bude mít tatíček radost! Schovám mu ji.“

Jára zastrčil mrtvé zvířátko do kapsy svých kalhot.

Za půl hodiny leskla se na břehu pěkná hromádka malých i velkých ryb. Již chtěl hoch ustati v lovu, když Tref najednou zakňučel, vyskočil a dal se do hlasitého štěkotu, pohlížeje vzhůru. Járovi se zdá, že jakýsi veliký stín šine se kolem něho k uloveným rybám; teď slyší nad sebou šustot jakoby ohromných křidel. Ach, snad to není opět onen včerejší létající drak! S velikou bázní pomalu pozvedá hoch hlavu – skutečně: přímo nad jeho hlavou rozpíná svá obrovská křídla ohyzná obluda, včerejšímu ptakoještěrovi velmi podobná! Hu – teď otevírá svůj pekelný zouban, plný ostrých zubů; jistě se chystá k útoku na něho! Jára, chvěje se hrůzou, ohlíží se toužebně po otvoru do jeskyně, ale jeho nohy, jako by srostly s půdou, nejsou schopny jediného kroku. Ó tatíčku, Jirko, proč jste ho tu nechali samotného!

Zatím ptakoještěr volně mává křídly a zvolna se blíží k Járově kořisti na břehu: vydává při tom příšerný skřek, který se hochovi zarývá až do kostí. Rozevíraje široce svou zobákovitou tlamu, chystá se již uchopiti některou z ryb, když vtom vyrazí Tref proti němu jako blesk, prudce zatíná své zuby do jeho tenoučkého krku a strhuje ho k zemi. Netvor zmítá sebou ještě chvíli, pokoušeje se vyprostiti svůj krk z psovy tlamy. Marně. Teprve tehdy Tref povoluje, když ptakoještěr nejeví již známek života. Jára přistupuje k němu.

„Výborně, Trefáčku! Jaký jsi ty chlapík! Jistě by se byl tento drak pustil do mne, až by byl sežral ryby. Dobře jsi mu ukázal, že s námi nejsou žerty.“

Tref dívá se chlapci do očí a spokojeně vrtí ohonem.

Nato sehnal Jára něco paliva v nízkých křovinách, podél potoka rostoucích, připravil z kamení malé ohniště a jal se podle návodu otcova péci ryby. Když byly upečeny, rozdělil se o ně s Trefem rovným dílem.

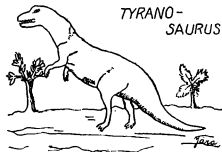
Po jídle napadlo Járovi, že by si mohl načrtnouti do svého

zápisníku podoby oblud, které viděl včera, i dnešního ptako-
ještěra. Hned se o to pokusil; neměl také nic rozumnějšího na
práci. (Jak se mu to po-
dařilo, posuďte sami
z vedlejších obrázků!)

Potom dal se hoch
znovu do chytání ryb.
Z opatrnostipřikryl svou

kořist kabátem, aby snad zase nepřivábila k sobě hladového

ptakoještěra nějakého. Šťěstí mu přálo, ryb pod kabátem rychle
přibývalo. Byl by se rád
vykoupal, ale rozhodl se,
že počká, až se vrátí otec.
Tůň, ve které chytal ryby,
zdála se mu podezřelá. Kdo
ví, není-li v ní ukryta
nějaká obluda, třeba nějaký
ryboještěr! Vždyt tento
svět je na všelijaké obludy
tak bohat!

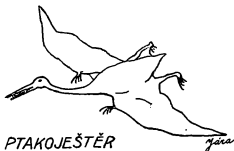

Ukládal právě novou velikou rybu k ostatním, když Tref
radostně zašteká. Ach, otec se vrací! Skutečně. Když se hoch
obrátil, vidí přicházeti
otce i bratra; oba nesou
náruč suchých větví.
Srdce mu v prsou radostí
poskočilo. Chvála Bohu,
nic se jim zlého nepři-
hodilo!

Shledání bylo velmisr-
dečné, jako by se byli ne-
viděli mnohem delší čas.

„Nuže, jak ses tu měl, Járo?“ táže se otec.

Nežli mohl tázaný odpověděti, padl zrak otcův na mrtvého
ptakoještěra.

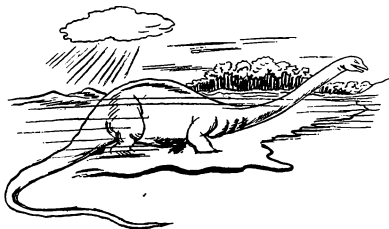

„Ach – co to vidím! Mrtvý plakoještěř – to není ten včerejší! Jak se sem dostal?“

Jára vypravoval své malé dobrodružství. Když skončil, poplácal otec Trefa pochvalně po zádech:

„Jsi chlapík, kamaráde! Štěstí pro nás, že jsi s námi. Tento Pterosaurus je krvelačný tvor, stále hladový. Kdo ví, nebyli by se pustil po rybách i do tebe, milý Járo.“

„A jak vy jste se měli? Co jste viděli? Jsou dole ještě včerejší obludy?“ táže se Jára nedočkavě.

„I jest jich tam dost,“ odpovídá otec. „Viděli jsme skupinu Bronthosaurů, pokojně se pasoucích; byla to podívaná velmi zajímavá. Nedaleko nich loudal se netvor, o málo menší než včerejší Atlantosaurus. Škoda, že jsi neviděl této hory masa, již dali učenci jméno Diplodocus. Vždy po několika krocích zvedal předeek svého těla do výše a opatrně pozoroval okolí. Ačkoliv patří k největším obrům, v této době na souši žijícím, přece jen se velmi obával útoku krvelačných nepřátel. Diplodocus je totiž býložravec; jeho chrup není zdaleka tak strašlivý jako na př. chrup masožravého veleještěře Megalosaura, velikostí, podobou i krvelačností velmi podobného nám již dobře

známému Tyrannosurovi. Měli jsme čest viděti tohoto ohavného lupiče hodně zblízka; až nám tato blízkost byla velmi nepřijemná. Ale než ti o tom budu vypravovati, rozděláme oheň, abychom si upekli ryby, které jsi nalovil. Jsi hodný, žeš na nás nezapomněl.“

Brzy vesele zaplápolal oheň; naši poutníci spokojeně usedli k němu a otec pokračoval ve svém vypravování:

„Ten Megalosaurus, milý Járo, nahnal nám strachu skoro tolik jako jeho krvelačný příbuzný včera. Kráčejiice opatrně pralesem, zaslechli jsme najednou podivný hluk. Když jsme opatrně vyhlédli z hustého křoví, krev nám stydla v žilách z divadla, jež jsme spatřili: Megalosaurus zasazuje právě poslední rány obrovskému I g u a d o n o v i, velikému asi jako Bronthosaurus. Přemožený velecčtěr leží již na zemi úplně bez vlády, roztahuje doširoka své mohutné nohy, strašlivými drápy ozbrojené. Megalosaurus jal se hned rváti z jeho těla ohromné kusy masa a polykal je s podobnou hltavostí jako včera Tyrannosaurus. Tajice v prsou dech, sledovali jsme každý jeho pohyb. Po chvíli zanechal netvor žrádla a rychlými kroky zaměřil přímo k místu, kde jsme byli skryti. Jistě uvěříš, že jsme se oba nesmírně lekli. Přece však jsme měli tolik duchapřítomnosti, že jsme odskočili stranou a vyšplhali se na blízkou magnolii. Jak jsem tehdy byl rád, že nejsi s námi! Kmen magnolie byl dosti tlustý, nebyl bys ho zcela jistě obejmul.

Obluda nás brzy zpozorovala a zastavila se. Vida to, volal jsem na Jirku, aby lezl výše, až do koruny magnolie, kde se lépe udržíme. Megalosaurus zatím přistoupil těsně ke kmeni a hledě na nás otevřel dokořán svou strašlivou tlamu; snad čekal, že mu do ní spadneme. Když jsme se k tomu neměli, opřel se předkem o kmen a rozhoupal jej dosti nebezpečně. Avšak my se drželi jako klíšřata. Když netvor viděl, že jeho námaha jest marná, spustil se na přední nohy, ale neodešel. Snad chtěl, ničema, vyčkati, až slezeme sami. Naše postavení nebylo zrovna závidění hodné. Ale náhoda nám pomohla.

Seděli jsme na stromě tak asi čtvrt hodiny, když jsme zpo-

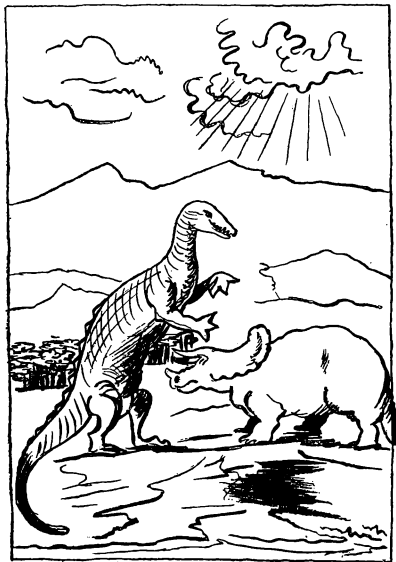
zorovali, že z lesního podrostu vlevo od naší magnolie vyvalila se obluda, jaké jsme ještě neviděli. Poznal jsem v ní *Triceratopsa*, poněkud se podobajícího našemu hrochovi, avšak mnohem většího. Jeho obrovské tělo bylo jistě tři metry vysoké a dvakrát tak dlouhé; ocas byl poměrně krátký, ale silný. Nejstrašnější na tomto netvorovi byla jeho hlava, ozbrojená párem ohromných, velmi ostrých rohů; menší roh seděl mu nad chřtípím. Když jsem ho spatřil pod sebou, zatoužil jsem: kůže se tyto dvě obludy dají do sebe! Snad bychom pak byli vysvobozeni z nemilého zajetí. Nu – mé přání se vyplnilo.

Megalosaurus, uslyšev za sebou praskot větví, rychle se otočil a již se chystal k boji. Kráčeje po zadních nohách vyrazil proti nepříteli. Ten však klidně mu nastavil svou hlavu s třícími rohy. Megalosaurus vyhnul se jim obezřele a pokusil se soka obejít, aby jej napadl se strany. Avšak kdykoliv se již chystal k ráně, vždy proti němu trčely hroty *Triceratopsových* rohů. Útočník funěl, jsa rozrušen marným svým úsilím. Vtom hop! Jeho mohutné tělo vyletělo do výše. Avšak nedopadlo tam, kam chtělo, na široký hřbet soupeřův, nýbrž sjelo s jeho boku na zemi. Nyní nadešel okamžik, na nějž *Triceratops* čekal: prudkým trhnutím zabořil své rohy do zákeřníkovy břicha a v mžiku je rozsápal. Megalosaurus pokusil se ještě zachytiti ho svými čelistmi, ale bez úspěchu. Za malou chvíli dokonával v louži krve. Když *Triceratops* viděl, že jeho poražený soupeř nejví již nejmenších známek života, zmizel klidně v houštině... Za chvíli slezli jsme se stromu a pokračovali ve své cestě, majíce radost, že naše nové dobrodružství opět se skončilo tak dobře.

„Ach, jak jsem šťasten, že jste zde!“ tulí se Jára k otci. „Měl jsem o vás po celý den veliký strach.“

Otec ho něžně hladí po vlasech.

„Na své další pouli pralesem viděli jsme ještě mnoho zajímavého; trvalo by velmi dlouho, než bych ti vše vypověděl. Největšího strachu nám nahnala obluda pravého dračího vzezření, které učenci dali jméno *Stegosaurus*. Když jsme ji spatřili, jak se volně šinula hlubokým údolím nedaleko nás, byl

jsem velmi rád, že nejste s námi. Tento příšerný zjev, nad nějž sotva lze v tomto světě nalézt hroznějšího, byl by tě jistě nesmírně vyděsil. Příšerného vzezření dodávají Stegosaurovi ohromné trojhranné, kolmo vzhůru postavené kostěné štíty na hřbetě a strašlivé bodliny na ocase. Věru: hrůznější nestvůry by nedovedla vybájit ani nejbujnější lidská obrazotvornost.

„Byli bychom se rádi podívali až k moři, ale bylo příliš vzdáleno. Chtěli-li jsme se před večerem vrátit k tobě, musili jsme od tohoto záměru upustit. Škoda! Snad bychom byli uzzřeli ryboještěra Teleosaura, opancéřovanou nestvůru s dlouhým krkem a úzkou hlavou, protaženou v zobákovitou tlamu, plnou ostrých, nazad zahnutých zubů. Tato obluda má v moři jediného nebezpečného nepřítel: je to obrovský žralok, jehož lebka jest tak veliká, že by se do ní vešel dospělý člověk. Snad bychom byli též uzzřeli na mělčinách blízko břehu obludného Mososura, 25 metrů dlouhého. Ano: škoda, že jsme se musili vrátit, neuzřevše moře!

Na zpáteční cestě shlédli jsme celá hejna křídlatých ptakoještěrů; zvláště nás zajímal ohromný Pterodon, mající křídla nejméně osm metrů široká.“

„Ach, štěstí, že sem přiletěl drak s křídly sotva tři metry širokými!“ pochvaluje si Jára. „Ten váš byl by jistě sežral mne i Trca.“

„Snad tě bude též zajímat, jaké stromy jsme viděli v palese. Vedle obrovských kapradin, stromů šiškovitých a palem uzzřeli jsme ke své veliké radosti naše vrby, buky, duby, jilmy a kleny, mimo to různé stromy cizokrajné jako říkovníky, chlebovníky, aralie, magnolie a jiné. Na tomto rostlinstvu jsme poznali, že se pomalu blížíme našim dobám.“

„Zapomněl jsi vypravovati, tatíčku, že jsme viděli již prvního ptáka,“ poznamenává Jiřík.

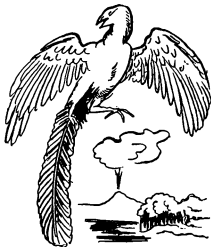
„Máš pravdu. Nesmím o něm pomlčet. Ano: měli jsme vzácné štěstí, viděti prvního ptáka, jenž se nedávno objevil na této zemi. Učenci mu dali jméno Archeopteryx. Seděl na kmeni dosti

nízko, takže jsme si ho mohli dobře prohlédnouti. Podívej se, načrtl jsem si jeho obrázek!“

Otec vyndává z kapsy zápisník, najde kresbu a ukazuje ji Járovi.

„Tohle že je pták?“ žasne Jára. „Vždyť nemá zobáku!“

„Právem se tomu divíš. Ale přece jen toto podivné zvíře jest pradědeček našich ptáků. Že nemá zobáku, jaký má každý náš opeřенец, poznal jsi na první pohled. Avšak nejen to. Archeopteryx má v tlamě, podobné tlamě plazí, řadu ostrých zubů. Též jeho ocas velmi se liší od ocasu našich ptáků. Snad vš, že naši ptáci mají rejdovací péra v ocase umístěna tak, že vycházejí téměř z jednoho místa (z krátké kosti kostřené). Naproti tomu Archeopteryx má dlouhý kostnatý ocas s řadou širokých per po obou stranách.“

„Jak povstali tito podivní ptáci?“

„Není pochyby, že se vyvinuli z plazů. Jejich starší druhy poskakovaly a šplhaly, mladší plovaly ve vodě, nejmladší již létaly. Skutečnými ptáky se staly až tehdy, když své okončetiny změnily v křídla a jakmile se jejich ještěří šupiny přeměnily s počátku v jakési vějíře (jako jsme viděli u Archeopterixa), později v skutečné peří. Ptáci doby křídlové mají sice ještě zuby, ale i ty znenáhla zmizí. Nikoliv však úplně u všech ptáků. Přírodopisci dosud znají několik druhů ptáků v polárních mořích, u nichž se našly zřetelné stopy zubů.“

Vtom Jára, sáhnuv do kapsy, vzpomněl si na Trefovu kořist.

„Tohle Tref ulovil,“ podává zvířátko otci. „Co je to?“

Otec sáhl po něm chvatně. V jeho obličejí lze pozorovati velké překvapení.

„Ach, toť znamenitý úlovek! Je třeba si o něm ještě pohovořiti. Mám za to, že v tomto nevzhledném ubohém tvorečkovi vidíme prvního s s a v c e, jako jsme v Archeopteryxovi viděli prvního ptáka. Mezi geology jest dosud spor, zda žili ssavci již ke konci doby druhohorní, to jest v době křídové, v níž žijeme dnes. Dostaneme-li se kdy zpět na náš svět, pak dosvědčíme, že pravdu mají učenci, kteří tvrdí, že první ssavci žili již v druhohorách. Žijí zde ve skalách daleko od velikých vod a úrodných nížin, jakoby zapomenuti. Ale jejich čas přijde. Pyšní plazové vyhynou, potomci tohoto nepatrného zvířátka však přežijí všechny pohromy a brzy vítězně zaujmou místo vyhynulých veleještěřů.“

„Jeho tlklo je kryto již srstí jako tělo Trefovo,“ poznamenává Jiřík. „Vznikla srst snad také ze šupin jako peří?“

„Tak jest. Srst právě jako peří jsou dlouhé a jemně vypracované šupinky. Je znamenitou pokrývkou těla, nejlepší ochranou proti ztrátě tepla. Snad to bude jednou právě srst, která první ssavce zachrání před zánikem. Bylo by zajímavé zjistiti, zda toto zvířátko, patřící pravděpodobně do druhu v a č n a t c ů, snáší ještě vejce (jako plazi) či rodí již živá mláďata. Snad se nám zítra podaří rozřešiti tuto záhadu. Zítra – zítra? Kdo ví, kde se přes noc octneme . . .!“

Když povečeřeli, pobyli ještě nějakou dobu u ohníčku a pak se odebrali do jeskyně.

„Ani se mi nechce spat,“ zahovořil otec, usedaje na zemi. „Což kdybychom si ještě chvilí porozprávěli?“

Oba hoši velmi rádi souhlasili.

„Když jste byli malí, rádi jste slýchali pohádky o dracích a saních. Ani ve snách vás však nenapadlo, že jednou uzříte tyto vybájené obludy živé a strašnější, než jste si dovedli představit. Draci, které jsme viděli dnes a včera, nemají sice devíti hlav, ani jim z tlamy nešlehá oheň, ale jsou nestvůrnější než nejhroznější drak pohádkový. Co by proti takovému Stegosaurovi svedl nejstatečnější rytíř se svým mečem! Dnes ovšem

není nikoho, kdo by se odvážil vstoupiti tímto obludám do cesty, než ony samy. Menší živočichové úzkostlivě se jim vyhýbají v nesmírné hrůze. Přece však jednou přijde doba, kdy všichni ti draci, kteří teď běhají po zemi nebo létají ve vzduchu či se prohánějí v mořských hlubinách, vyhubeni budou do posledního. Navždycky zmizí s povrchu zemského a pouze jejich kosti budou jednou nezničitelným dokumentem, jací nesmírní obři před miliony let oživovali tuto zemi.

Ale třebaže zmizí navždycky s jeviště tohoto světa, nezmizí nadobro strach, hrůza z jejich nestvůrnosti. Vývoj tvorstva káže, aby veleještěři doby křídlové ustoupili tvorům dokonalejším, třebaže mnohem menším, kteří teď v němé hrůze krčí se kdesi v ústraní. Doufejme, že budeme svědky tohoto vývoje, že nám bude popráno sledovati jeho cestu od pokolení k pokolení až k jeho vrcholu – k člověku. Až k této „koruně tvorstva“, jak si člověk rád chlubitě říká, dochová se zbytek bývalé hrůzy před obrovskými dračími obludami, hrůzy, která byla děděna z pokolení na pokolení, stále menší a menší, až trvale zdomácněla v pohádkách.

Kdyby zde nebylo tma, snad bych viděl na vašich tvářích, že se usmíváte nedůvěřivě. Ale já věřím...

Asi před sto lety nalezeny byly v pískovci po prvé veliké otisky, představující pravděpodobně stopy pravěkého zvířete. Před miliony let, dokud byl pískovec ještě bahnitý, kráčelo jím těžké jakési zvíře a vtačilo hluboko všecky čtyři své pracky do poddajného bahna. Po nějaké době půda vyschla a prohlubeniny zalily nové vrstvy bahna. Náhodou obě vrstvy se znovu oddělily a tak se objevily otisky, jak říkáme, „negativ“ i „pozitiv“. Nejzajímavější však bylo, že tyto otisky velmi nápadně upomínaly na lidskou ruku. Bylo na nich zcela dobře viděti tlustší „palec“, který stál proti ostatním čtyřem prstům, ba bylo možno snadno rozeznati i ohbí prstů.

„Byl to snad otisk rukou a nohou pračlověkových?“ táže se Jára.

Nikoliv. Prapředek člověkův neměl tak ohromných okon-

četin, ani nebyl dosti těžký, aby mohl vytlačit tak hluboké stopy. Řada učenců horlivě hned po objevu stop pátrala po kostech záhadného tvora. Marně. Podivný živočich byl sice pokřtěn jménem *Chirotherium* (podle řeckého slova *cheir* = ruka), ale nikdo dosud nedovede si správně utvořit představu o jeho postavě, tvaru lebky a těla, o jeho výzbroji – a sotva kdy dovede. Přece však něco velmi zajímavého vyprávějí nám otisky jeho noh ve ztvrdlém bahně: že končetiny všech pozemských obratlovců byly původně pětiprsté. Ať se tato pranoha dále vyvíjela nebo zakrňela (u ptáků v dráp nebo křídlo; u netopýra v letadlo, u velryby v ploutev a pod.), původní pětičlankový úd dá se zcela zřetelně rozeznati. Snad jste slyšeli nebo četli, že na př. i koňské kopyto se vyvinulo z nohy o pěti prstech.

Proč jsem při řeči o pravěkých obludách vzpomněl na záhadné *Chirotherium*? Napadlo mne přirovnání: jako vtisklo toto zvíře svou stopu do tvárnivé tehdy hmoty pískovcové, tak vtiskla příroda do mozkových vláken tvorů, současně žijících s veleještěry v době křídlové, trvalou paměť na tyto netvory.

A tak žítí budou draci i saně stále a stále na tomto světě, dokud lidé budou vypravovati pohádky svým dětem.

Ale teď už: dobrou noc!“

— — — — —
Hustší a hustší soumrak uléhal na okolní skály, až je úplně zakryl svým tmavým hávem. Veliké ticho vládlo krajem; jen skotačivé vlnky potoka zpívaly našim usínajícím poutníkům líbeznou ukolébavku.

X. OBJEVUJE SE DVOJNOŽEC.

„Zde si odpočineme,“ pravil otec, když druhého dne došli k mohutnému košatému dubu na břehu dosti veliké řeky. „Slunce nám stojí již skoro nad hlavou – bude brzy poledne.“

Sňali tlumoky a posadili se do chladivého stínu.

„Nu což, Járo, jsi spokojen s dnešní poutí naší?“ ptá se otec s úsměvem.

„Jsem, tatíčku,“ odpovídá vesele hoch. „Jsem rád, že včerejší ohavní veleještěři, plakoještěři a ryboještěři již nadobro vymizeli. Ale řekni nám, prosím, co se s nimi stalo?“

„Koncem doby druhohorní přišla na tyto veleplazy nenadálá pohroma. Jakého druhu, nelze říci. Nemáme o tom nejmenších zpráv. Ani my, kteří stojíme dnes nepochopitelným zázrakem na sklonku eocénu (nemýlím-li se), nevíme o příčinách této pohromy ničeho. Pravděpodobně ji způsobily podnebné změny, na něž plazové nebyli připraveni. Tito živočichové druhohorní byli zvyklí na stálé teplo a nedovedli čeliti chladu, nemajíce ani peří ani srsti; také jejich jednoduché srdce nebylo přizpůsobeno udržovati vysokou teplotu proti chladu okolí. A doba třetihorní vyznačuje se právě podnebním proměnlivým: horkými léty, dosti chladnými zimami.

Doba veleplazů patří tedy již minulosti – na zemi nyní vládou ssavci. Viděli jsme jich celou řadu na své pouti. Divili jste se, jak většina jich je proti našim ssavcům ubohá. Při tom jste nadobro zapomněli, že jsou to prapředkové ssavců našich, kteří přece nemohou ještě býti tělesně i duševně tak dokonalí jako jejich potomci za půl milionu let. Ano: půl milionu let dělí tento svět od světa našeho. Kdybychom mohli zkoumati mozek zvířat, jež jsme dnes viděli: vačnatců, hlodavců, kopytníků, letounů, šelem a opic – vesměs prapředků zvířat, jež ožívují přírodu našich dob – shledali bychom, že jest mnohem menší než mozek zvířat našich. Ale s každým tisíciletím, s každým novým rodem zvětší se znenáhla mozek a s ním zvýší se tělesné i duševní schopnosti.“

Za této přednášky Jiřík a Jára, v přestávkách i otec, chutě

pojídali plody chlebovníku. Jára vylovil z kapsy i několik malých fiků a mandlí; o vše se rozdělil s otcem i Jirkou.

„Jakže jsi pojmenoval ono veliké zvíře, které mi nahvalo tolik strachu?“ táže se Jára.

„Byl to *Dinoceras*. Jeho kosti vykopali v Severní Americe. Chtěl jsem vás již několikrát upozorniti, že v geologických světech, jimiž procházíme, shromážděna jsou téměř všechna významná zvířata, ať žila kdekoli na světě, v různých jeho dílech. Ostatně, tehdejší svět vyhlížel zcela jinak než ten, ježž jsme opustili. V době třetihorní souvisela na příklad Severní Amerika šíjí Islandskou s Evropou.

Ale vraťme se k velikánu, který tě tak polekal! Kdyby měl o trochu vyšší nohy, byl by tak veliký jako náš slon.“

„Vypadal však při vši své velikosti a podivné výzbroji trochu hloupě,“ mluví Jiřík.

„Ale je při tom velmi divoký, třebaže neobratný. Je nejvyšší rozumné, vyhnouti se mu na sto honů.“

Byli jsme svědky, že vývoj tvorstva již pokročil velice. Hlavní roli v tomto miocenním světě hrají k o p y t n í c i, zvláště sudoprstci. Nebezpeční dravci *Hycnodoni* a *Pterodoni* nacházejí mezi nimi snadnou kořist. I my se musíme mlti před nimi na pozoru.“

Otec vyňal z tlumoku kukátko a namířil je na velmi vysokou stráň, která se přtkře vypínala asi dva kilometry před nimi.

„Co nás tam čeká?“ pravil. „Jak si trochu odpočineme, pokusíme se vystoupiti nahoru. Jsem velmi zvědav.“

*

Trvalo několik hodin, než se naši poutníci vyšplhali na obrovskou terasu, lesem porostlou, jež se téměř kolmo zvedala nad rovinou. Odpočinuvše si, kráčeli zvolna pralesem, jehož stromoví se velmi podobalo jihoevropskému. Postupovali velmi opatrně, majíce Trefa v čele.

Vtom uzřeli před sebou poloskácený kmen. Jak se naši poutníci podivili, když uzřeli, že jeho postranní větve jsou hladce useknuty, jako sekyrou, nebo uříznuty pilou.

„To udělal jistě člověk, tatíčku!“ vzrušeně volá Jiřík, ohlížeje se kol dokola, neuzří-li někde za kmenem lidské postavy. „Přišli jsme tedy konečně mezi lidi!“

„Nikoliv, milý hochu! Žije-li v tomto pralese prapředek člověka, takovéto práce ještě nedovede. Takto zacházeti se stromy dovedou pouze zruční tesaři, inženýři a stavitelé těchto končin, kteří však při tom běhají nikoliv po dvou, nýbrž po čtyřech jako ostatní zvířata.“

„Snad to nejsou bobři?“ táže se se zájmem Jára, vzpomenuv si na obrázek ve své přírodopisné knize.

„Uhodls! To, co jsi o nich četl ve své knížce, dovedou již nyní, statisíce let před naší dobou. Myslím, že brzy dojdeme k jejich hradu.“

Skutečně k němu došli za malou chvíli. A byl to hrad opravdový. Byl opevněn hrází, zbudovanou z několika tisíců silných, na stejně dlouhé kusy nařezaných klád, které byly zaraženy kolmo do bahna; mezery mezi nimi byly vyplněny menšími větvemi, hlinou a pískem. Hráz byla dobrých tři sta kroků dlouhá a tři metry vysoká.

„Nad touto hrází,“ praví otec, „v oněch kopcích mají bobři své brlohy, velmi prostranné; vchod do nich je pod vodou. V každém brlohu bydlí pár starých s mláďaty. Když tato dorostou, vyženou je rodiče z domácí obce; bojí se, aby se nepřelidnila. Vypuzená mláďata vybudují si nový domov. Jsou k tomu rodiči znamenitě vyučena.“

Škoda, že se nám nepodařilo spatřiti bobrů při jejich práci. Žasli byste, jak jsou vynalézaví, důmyslní a vytrvalí. Dovedou

prý i uměle zavodnili kraj, kde chtějí káceti stromy. Vodou se jim kmeny ovšem daleko lépe dopravují než po souši.

Bobří jsou u nás na vymření, zde však jsou jistě dosti hojní. Vidíte, že tato osada jejich má jistě nejméně třicet rodin – soudíc podle kopečků na jejich hradě.“

Járovi se bobří osada velmi zalíbila. Byl skoro nerad, když ho otec pobídl k další pouti.

Nešli však dlouho. Najednou se Tref zastavil a vypjal tělo. V zápětí bylo slyšeti zprava praskot větví. Naši poutníci z opatrnosti uskočili do houští a krčíce se za kmeny, zvědavě očkávali, jaké asi zvíře se vynoří z pralesa.

Vtom z hustého podrostu lesního vystoupilo nádherné zvíře neobyčejné velikosti. Bylo mnohem větší než sob, jehož obraz znal Jára ze školy. Na vztyčené hlavě neslo hrdě dvojitou korunu: nádherné lopatkovité parohy, které trčely vzhůru, poněkud nazad, a menší parohy, jelením podobné, odstávající od hlavy vodorovně vpřed.

„S i v a t h e r i u m, nejkrásnější přezvýkavec těchto pralesů!“ šeptá otec.

Pružným krokem došlo krásné zvíře až k potoku a rozhlédlo se pátravě na všechny strany. Ticho bylo v pralesce, jen zdaleka ozývalo se houkání opic. Sivatherium upokojeno sklonilo hlavu k hladině a pilo v malých přestávkách delší dobu. Naši poutníci s tichou rozkoší pozorovali půvabný jeho zjev. I Tref stál ku podivu klidně, hledě na ně upřeně.

Vtom Járovy oči zatěkaly zpět na místo, kde před chvílí vyšlo Sivatherium z pralesa. Ach – jak mu srdce prudčeji zabušilo, když uzřel, že ze spleti křovin a vysokých trav vynořila se mohutná hlava nesmírně dravého výrazu! Hoch vycítil hned, že krásná hlava tato patří krvežíznivé šelmě, která ukládá ušlechtilému Sivatheriu o život. Avšak též o život svůj i svých drahých zachvěl se Jára velice v té chvíli . . .

Šelma teď neslyšitelně vystoupila celá a přikrčila se k zemi. Jára vidí, že má před sebou obrovskou kočku, velikostí daleko předčící lva i tygra. S hrůzou pozoruje, jak se jí oči fosforečně

lesknou, jak rozevívá pysky mohutné své tlamy a ukazuje strašlivé zuby, ostré jako nabroušené dýky . . . A zatím mírumilovné Sivatherium klidně pije, netušíc příšerného nebezpečí. Járovi

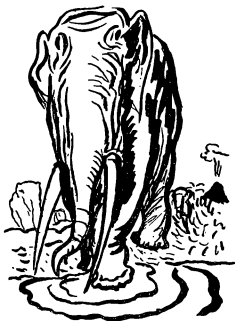

je do pláče. Ó, kdyby tak mohl dobře mířenou ranou z pušky skoliti tohoto zákeřného lupiče! Anebo alespoň varovati ohrožené zvíře, aby se dalo včas na útěk!

Avšak ani toto druhé by bylo již nepomohlo. Sotva Sivatherium pozvedlo hlavu, vylétěla šelma obrovským skokem do výše

a těžce dopadla na hřbet své vyhlédnuté kořisti. Strašlivé její kly zaryly se hluboko do Sivatheriova hřbetu. Napadené zvíře zachvělo se hrůzou, parohy mu zakolísaly, jeho kolena podklesla. Přece však se pokusilo o útěk – marně! V několika okamžicích zřítilo se jeho mohutné tělo k zemi jako podřato.

A zákeřný lupič ihned zahajuje hody. Prudkým trhnutím svých

příšerných čelistí roztrhl celý krk své kořisti, polkl veliký kus urvaného masa a ponořil celou tlamu do potůčku krve, proudícího z přervaných žil ještě se zmitajícího zvířete.

Vtom ozval se podivný šumot s téže strany, odkud prve vyběhla šelma. Šumot se stále blížil, až vzrostl v hlomoz. Dravec přestal chlemtati krev, vztyčil se a pozorně hleděl v tu stranu. Také naši poutníci se tam zahleděli.

Nečekali dlouho. Z pralesa vystoupilo mohutné zvíře, na první

pohled podobné našemu slonovi, jež Jára dobře znal z cirku Kludského. Avšak tento slon byl mnohem větší. „Snad je to mamut!“ myslí si hoch. Ale hned myšlenku tuto zavrhuje; ví přece, že mamut měl ohromné kly, kdežto tento slon má kly poměrně malé.

„Stádo Mastodontů přichází k vodě!“ slyší Jára tichý šepot otcův.

Za prvním Mastodontem vykročil druhý, za tímto třetí – Jára

se chystá k počítání, avšak pozoruje, že první obr se zastavil a vyrazil ze svého chobotu, jež vysoko pozvedl, táhlý zvuk. „To asi uzřel šelmu a varuje své druhy,“ usuzuje hoch. Bylo tomu tak. Šelma se zatím přikrčila k tělu ubitého zvířete a upjatě pohlížela na nepřitele, bijíc při tom vztekle ocasem na všechny strany. „Má zlost, že ji vyrušili z hodů, nebo se chce vrhnouti na Mastodonty?“ sám sebe táže se Jára.

Brzy se dočkal odpovědi na tuto otázku. Vidí, jak se šelma plazí po zemi několik metrů směrem k prvnímu Mastodontovi; nyní se prudce vymrštila a skočila na obrův krk, do něhož se zuřivě zakousla. Napadené zvíře se obrátilo, jako by hledalo pomoci u svých druhů, a zmizelo v houští. V okamžiku nato zaburácel pralesem řev tak příšerný, že Járovi hrůzou vstávaly vlasy na hlavě. Praskot větví i tenších stromů doplňoval brozný ten koncert. Hoch chápe, že v pralese zuřil lýtý boj. Kdo vyjde z něho vítězem? Jára přeje vítězství samozřejmě Mastodontům.

Za chvíli řev umkl. Podle praskotu větví poznává Jára, že mastodontí stádo vrací se k vodě. Hle, již vychází z houštiny jeho vůdce, za ním řada jeho druhů. Teď stojí všichni již ve vodě a noří do ní své choboty.

„Jaká překrásná podívaná!“ šeptá Jára. „Šelma asi utekla.“

„Kdo ví. Až Mastodonti odejdou, přesvědčíme se o tom. Nevrátí-li se ke své kořisti, je pryč. Vyvázla-li ovšem se zdravou kůží.“

Trvalo asi půl hodiny, než Mastodonti uhasili žízeň a odešli touž cestou, kterou byli přišli.

Naši poutníci čekali pak ještě dlouho, vrátí-li se šelma. Zatím na mrtvolu Sivatheria sneslo se hejno havranů, které však brzy odehnal sup, spustiv se k nim s výšky jako svisle puštěný kámen. Černí ptáci ulétli v onu stranu, kde před půlhodinou zuřil strašlivý boj. Za chvíli ozývalo se odtud jejich hlasité krákaní.

„Objevili asi nějakou jinou mrtvolu,“ dí otec.

„Snad ne oné šelmy, která zadávala Sivatherium?“ táže se Jiřík. „Půjdu se tam podívat.“

„Jdi, ale buď velmi opatrný!“

Jiřík přebrodil potok a zmizel v pralese. Za malou chvíli vyšel z houští a kynul rukou, aby šli za ním. Rádi uposlechli.

Když ušli pralesem asi dvacet kroků, zastavil se Jiřík a ukazuje na jakousi podivnou hromádku, praví:

„Zde ji vidíte, ničemu! Stihl ji spravedlivý trest!“

Jaký žalostný pohled! Tytam byly krásné oblé tvary těla obrovské kočky, již se ještě před půlhodinou obdivovali. Její tělo bylo v pravém slova smyslu rozmačkáno; z beztvárné hromádky krvavého masa tu a tam čněly hroty rozdrčených kostí.

Naše trojice stojí mlčky nad těmito ubohými zbytky kdysi pyšného zvířete.

„Viděli jsme právě dva vládce tohoto světa,“ zahovořil po chvíli otec. „Obrovité Mastodonty a jejich soka *Machairoda*, nejstrašlivější šelmu pliocénského světa. První zvítězili: podařilo se jim strhnouti nepřitele pod své obrovské tlapy a tak jej rozdrtili. Avšak zvítězili nejen svou silou a váhou, nýbrž také množstvím. Jediný Mastodont by byl sotva zůstal vítězem. Byli jsme opět svědky dvou tragedií, na něž je tento svět tak bohat. Kdo s koho, ten toho. Jakési právo pěstní vládne v tomto pralese – a bude vládnouti po statisíce let na této zemi až po naši dobu.“

Zamyšleni vraceli se k potoku. Již chtěli vystoupiti z houštiny, když zpozorovali, že u mrtvolý *Sivatheria* stojí podivný tvor, jakého dosud nikdy neviděli.

„Hledte,“ praví tiše Jiřík, „i opice si přišla pro kousek masa!“

Vskutku byl tento záhadný tvor velmi podoben opici. Vysoký asi půl druhého metru, stál na zadních nohách, klátě tělem sem a tam. Oběma předními nohama držel kus urvaného masa a požíral je s dravou lačností. Jára dobře pozoruje, že jeho zuby jsou veliké a ostré.

Když ohlodal kost, zahodil ji a s podivným skučením se vrhl na mrtvolu. Zakousl se do ní vši silou, zabořil do ní své drápy a snažil se, co nejvíce masa z ní urvat. Oči mu hořely dravou radostí, že tak snadno došel skvostné kořisti.

Tak hodoval delší dobu. Když se nasytil, urval ještě dva veliké kusy masa a zamířil k houštině. Kráčel těžkopádně, silně nahnut

dopředu, a klátil při tom předními nohama, aby udržel rovnováhu.

Brzy zmizel v pralese.

Dlouho nepromluvil nikdo z našich poutníků. Hoši, vidouce velmi vážnou tvář otcovu, vycítili, že byli právě svědky něčeho neobyčejného.

Konečně zahovořil otec:

„Tento tvor, chodící po zadních okončetinách, není opice.“

„A kdo je to tedy?“ táže se živě Jára. „Snad to není člověk?“

„Ne – ani člověk to ještě není!“ praví vážně otec. „Ale je to,

řekněme podčlověk, jemuž

učenci dali jméno *Pithe-*

canthropus erectus;

česky bychom řekli: opo-

člověk vzpřímený. Chce-

te-li, řskéjme mu *Dvoj-*

nožec, neboť je to právě

jeho chůze po zadních no-

hách, kterou se nejvíce liší

od zvířat. Tento *Dvojnožec*

jest prapředkem člověka,

jehož potomci teprve za desetitisíce let se stanou skutečnými lidmi. Jeho mozek jest ještě malý. Pod nizoučkou, bezčelnou klenbou jeho lebky nerozžehla se dosud ani nejmenší jiskřička lidského rozumu. *Dvojnožec* myslí a žije úplně zvířecky, jsa veden jen svými pudry jako zvířata, s nimiž žije v pralese.“

„A kde bydlí?“ ptá se Jára. „Patrně na stromech jako opice.“

„Nikoliv. *Dvojnožec* nežije na stromech, jak se domnívají někteří učenci. Umí ovšem velmi dobře šplhati po stromech – ač zdaleka ne tak dobře jako opice – avšak většinu svého života tráví pod stromy na zemi nebo ve skalách, kde hledá útulku před dravou zvěří.“

„Ale proč jí maso syrové? Proč si ho neupeče?“ diví se Jára.

„Ty truhlíku!“ směje se se Jiřík. „Cožpak zná oheň?“

Jára cítí, že se mu studem žene krev do tváří. Jak se mohl tak pošetile ptáti! Vždyť četl v otcových knihách, že pravděci

lidé neznali ještě ohně! Jak by jej tedy mohli znáti tito Dvojnožci, kteří vlastně lidmi ani nejsou!

„Dvojnožec samozřejmě nedovede ještě rozdělati ohně,“ praví otec. „Uplyne ještě nejméně sto tisíc let, než člověk pozná nesmírné dobrodiní tohoto živlu.“

„Vzpomínám si, tatičku,“ dí Jiřík, „že jsi tehdy, když jsme kopali v jeskyni, mluvil o lebce neandertálského člověka. Řekni mi, prosím, našly se někde kosti tohoto podčlověka či opo-člověka?“

„Dosud se jich našlo velmi málo. Pouze na ostrově Jávě (v souostroví Východoindickém mezi Asíí a Australií) bylo r. 1895 objeveno několik roztroušených kostí. Jejich objevitel, holandský lékař Dubois, dlouho je skrýval před učenici. Teprve nedávno byl vzácný tento nález řádně vědecky prozkoumán.“

„Co všechno bylo nalezeno?“ táže se Jiřík.

„Lebeční klenba, několik zubů a stehenní kost. Lebka ukazuje na velikost mozku asi prostřední mezi nejvyšším druhem opic (na př. šimpanzem) a dnešním člověkem. Pamatoval-li jsem vše dobře, jest obsah mozku tento: u dnešního člověka 1500, u Pithecanthropu 850, a šimpanze 600 cm³. Již z těchto čísel lze viděti, že jávská lebka není lebkou opičí (jak tvrdili někteří učenici), avšak také ne lidskou (jak tvrdili jiní). Jsou ovšem i důkazy jiné. Podrobným přesným měřením se shledalo, že na lebce Pithecanthropově jest t. zv. dolní čelní závitok mozku (někdy zvaný též z á v i t e k ř e č i) dvakrát tak veliký jako u nejvyšších opic, avšak dvakrát menší než u člověka. Tento důkaz svědčí, že Pithecanthropus jest přechodním tvarem mezi opičí a člověkem. Také tvar stehenní kosti Pithecanthropovy dokazuje, že noha, které tato kost patřila, nebyla opičí, nýbrž že jejím nositelem byl tvor, který uměl stejně dobře běhati a státi jako člověk.“

„Jedno jest mi však velmi divné,“ praví Jiřík. „Proč se nezachovalo více kostí opočlověkových? Proč se nenašly kosti tvora ještě staršího než byl Pithecanthropus, tedy jeho prapředka? Máme přece hojnost zkamenělin po trilobitech, devonských ry-

bách, jurských a křídových veleještěřích atd.; všichni tvorové tito jsou přece mnohem starší než Pithecanthropus!“

„Příčina toho, že památky po opolidech jsou tak vzácné, jest jednoduchá. Pithecanthropus (i jeho předek) bydlel daleko od velikých vod – podobně jako od nich daleko bydleli první ssavci, koncem doby druhohorní, po nichž se rovněž nezachovalo ničeho – a málokdy zahynul za takových okolností, aby jeho kostra mohla zkameněti. Mimo to byl opočlověk mezi četnými zvířaty zjevem velmi vzácným. Uvažme, že na př. v křídovém světě žily tisíce Archeopteryxů – kolik zkamenělých koster se dochovalo na naše časy? Jenom dvě. Pak třeba uvážíti, že je probádána teprve nepatrná část povrchu zemského. Zkoumáním zemských usazenin zabývá se teprve několik lidských pokolení a v každém z nich jen několik desítek lidí. V neprobádaných nánosech, zvláště východoindických, mohou býti skryty věci, které všem pochybovačům uzavrou ústa. Jest ovšem také možné, že mnohé památky po nejstarších předcích člověkových navždy zmizely s povrchu zemského, byvše pohřbeny mořem. Je jisto, že na př. před statisíci lety byla Zadní Indie spojena s Australií mohutným pruhem souše, z níž však zůstala pouze malá část (dnešní souostroví Východoindické s ostrovem Jávou, kde právě byly nalezeny kosti Pithecanthropovy).“

Jiřík byl odpovědí otcovou zcela spokojen.

„Řekni mi ještě, v které geologické době jsme nyní!“

„Podle zvířat, jež jsme dnes odpoledne spatřili, myslím, že stojíme nyní na konci třetihor. Utvrzuje mne o tom i zjev Pithecanthropův, jenž se podle mínění většiny učencův objevil v nejmladším pliocénu, posledním období třetihor. Ostatně, kdo ví, není-li náš Dvojnožec, jež jsme před chvílí pozorovali při hodokvasu, předkem Pithecanthropovým? Pak bychom nyní žili v nejstarším období pliocénu. Na tom však mnoho nezáleží. Hlavní jest, že jsme se octli na rozhraní třetihor a čtvrtohor, v kterýchžto hned na počátku vystupuje skutečný člověk. Je proto zcela možné, že se s ním setkáme již zítra...“

Otec se na chvíli odmlčel.

„Ale nyní, milí hoši, jest již nejvyšší čas, abychom vyhledali vhodné místo k rozbití svého nočního tábora. Nějaké jeskyně sotva bychom již našli, neboť brzy nastane noc. Bude proto nejlepší, když zapálíme větší oheň a pod jeho ochranou ulehcneme. Musíme jej ovšem udržovati po celou noc, aby neuhasl. Dokud bude pláti, žádné zvířec, ani Machairodus, se na nás neodvážít. Do půlnoci budeš přikládati ty, Jiříku, potom já. Tebe, Járo, necháme spáti celou noc. Pomůžeš nám však sbíratí palivo, jehož budeme potřebovati velmi mnoho.“

Pod mohutným baobabem našel otec příhodné místo k nočnímu táboření. Když nashbírali velikou hromadu suchého kletí, rozdělal Jiřík oheň a otec chystal lože pro sebe i Járu. Poučiv pak Jiříka, jak si má počínati, natáhl se spokojeně na vonící listí; vedle něho uvelebil se Jára. Tref posadil se k Jiříkovi a pozorně hleděl do pralesa, do něhož již uléhala tma.

„Jak pamětihodný byl tento den!“ praví otec, hledě vzhůru do spleti mohutných větví baobabu. „Měli jsme štěstí, viděti dva současné vládce tohoto pralesa: Mastodonta a Machairoda. Viděli jsme i nejkrásnější zvířec jeho, Sivatherium. Na jeho mrtvé tělo vrhl se jako šakal tvor dnes ještě ubohý, který však jednou stane se skutečným vládcem nejen země, nýbrž i moře a vzduchu. Veliké té době kráčíme vstříc. Dosud jsme žili mezi obludami a ostatními zvířaty předvěkými – kéž nás slunný zítřek uvede již mezi pravěké lidi!“

Jára dlouho uvažoval o těchto slovech.

Leželo se mu dosti pohodlně na měkkém, zpola zetlelém listí. Po včerejším noclehu v jeskyni, kdy bylo mu spáti na tvrdé zemi, připadalo mu dnešní lože jeho skoro tak měkké jako podušky, které mu každého večera mamička – –

Mamička! Jára věty nedomyslí. Jeho srdce sevřelo se náhlou bolestí, jako by je znenadání stiskla tvrdá silná ruka, a hojně slzy, vynutivše si průchod mezi sevřenými víčky, volně stékaly po jeho tváři.

Co asi nyní dělá? Ach – jistě pláče a truchlí – – a pevně

doufá v brzký návrat svých drahých. Právě jako malá, rozlo-
milá Zdenička...

Kdy se opět s nimi shledá?

Kéž by to bylo již zítra!

A shledal se s nimi dříve, než se nadál. Ještě ani neoschly slzy na jeho tváři, hle: mamička stojí před ním, držíc Zdeničku za ručku! Obě se na něho láskyplně usmívají. Mamička pokleká teď vedle něho, tiskne jeho hlavu k svému srdci a líbá ho na čelo. A sestřička měkkou svou ručkou hladí jeho vlasy. Járovi je nevýslovně blaze.

Žel, že drahé ty hosty přivedl k němu jenom milosrdný sen...!

Díl druhý:
Mezi pravěkými lidmi

XI. PRVNÍ LIDÉ.

Když ráno jasné slunce zaplašilo noční stíny, probudil se Jára z neklidného spánku. Zdálo se mu právě, že obrovský Dvojnožec uchopil ho za hrdlo a škrtil a škrtil... Jak se hoch zaradoval, když otevřel oči a poznal, že vše to byl jen pouhý sen! Vidí, že nedaleko něho u dohasínajícího ohně sedí otec, hledě kamsi do pralesa. U jeho nohou, hlavu na předních prackách, leží Tref.

Ach – jak jinak vyhlíží dnes okolní prales! Jára, stále ještě leže naznak, vzhledne do koruny stromu, který je pod sebou hostil po celou noc. Co to vidí? Otec včera pojmenoval tento strom baobab – dobře si hoch toto směšné jméno pamatoval – dnes místo něho rozkládají se do široka nad jejich hlavami mohutné větve staletého dubu!

„Tatěčku!“

Otec se rychle otočil a vida, že hoch sedí, poposedl blíže k němu.

„Co je ti, proč nespíš? Bolí tě něco?“

Otcův hlas zní velmi starostlivě.

„Nic mi není, tatěčku. Jen mne jaksi v zádech mrazí. Měl jsem ošklivý sen: škrtil mne strašlivý Dvojnožec. Když jsem myslel, že již vypustím duši, probudil jsem se.“

Otec se usmívá.

„I mně se o nich zdálo. Ale s Dvojnožci se již nikdy ne-
setkáme. Snad sis už všiml, jaká změna se stala v dnešní noci se světem kolem nás. Hleď: ohromné cedry, sekvoje a blahovičnický, jejichž kráse jsme se včera tolik podívovali, zmizely skoro úplně; sem tam ještě leží některý z těchto stromů, vyvrácen zběsilou bouří, která zde patrně řádila v dnešní noci. Velmi se divím, že jsem o tom ničeho nevěděl, ačkoli jsem, myslím, bděl. Pamatuji se však, že brzy po tom, kdy jsem převzal po Jiřtkovi stráž nad ohněm, padla na mne najednou jakási nepochopitelná tíže; přemohla-li mne až k spánku, neví. Snad. Ale na tom pramálo záleží, spal-li jsem či bděl. Je jisto, že jsme se octli v novém světě, tedy na počátku čtvrtého, snad

v t. zv. době předledové. Její podnebí jest sice chladnější než v dobách předcházejících, avšak přece teplejší než podnebí naše. Jsme-li opravdu na počátku čtvrtohor, pak jsme od světa našeho vzdáleni ještě asi 500.000 let.“

Ač otec mluvil tlumeně, vzbudil se i Jiřík; otevřel oči a pozorně poslouchal. Také on se velmi divil změně, kterou zřel kolem sebe.

Brzy nato, nasytivše se plody různých stromů (měli jich slušnou zásobu v tlumocích), nastoupili naši poutníci další cestu novým pralesem, v němž převládaly stromy jehličnaté.

„Těším se,“ praví Jára, chystaje se udělati první krok do houštiny, jež se jim postavila do cesty, „že s cedry, blahovičnickými a ostatními stromy horkých krajin zmizela i ona krvelačná šelma včerejší – zapomněl jsem, jak jsi ji pojmenoval. Tento prales podobá se svým stromovím úplně našim lesům; podle toho zde asi žijí tatáž zvířata jako u nás.“

„Správně usuzuješ,“ usmívá se otec, „a přece se mýlíš. Machairodus sice již asi úplně vyhynul, ale místo něho kraluje v tomto pralese neméně strašný lev jeskynní, dvakrát tak veliký jako lev našich časů. Je tu též obrovský jeskynní medvěd, proti němuž medvědi, jež jsi viděl v cirku, vyhlížejí jako trpaslíci. Vzpomeň si na kostry jeskynních medvědů, jež jsi viděl v brněnském museu! A mimo to ovšem nesmíme zapomenouti na mamuta, podle jména tobě dobře známého, a na Dinotherium, jež jest ještě větší než prvý tlustokožec.“

Jára není touto řečí zvláště potěšen.

„A mohli bychom se setkat s některým z těchto zvířat?“

„Velmi snadno, milý Járo. Ale proč se toho lekáš? Setkali jsme se již s tolika obludami a vyvázli vždy se zdravou kůží. Pevně doufám, že nám bude štěstí přát i nyní.“

Prodírali se pralesem velmi pozvolna. Nácházeli v něm dosti památek na bývalou bujnou květenu: zde pahýl obrovské palmy, tam zakrnlou stromovitou kaprad, jejíž ubohá koruna trčela do výše, jako by ji byly housenky ožraly... Tytam byly nádherné keře a květiny (Jára zvláště vzpomíná podivuhodných rostlin

úponkovitých, které své stonky vypjaly až nad koruny stromů, aby tam rozvily své nádherné ohnivé květy), kdysi barvou a vůní hýřící, ani památky po nich nezůstalo – místo nich zvedají vysoko svá mohutná čela smrk, jedle a borovice vedle obrovských dubů, osik a bříz. Jára si vzpomíná, že tyto dva posledně jmenované stromy byly ještě včera zakrslým křoviskem, pokorně se krčícím pod korunami pyšných velikánů. Ochlazení podnebí tyto zahubilo, oněm přineslo vládu v pralesi...

Putovali již několik hodin, když došli skalnatého údolí, jímž se vinul krásný potůček, bezstarostně si bublající veselou píseň. Rozhodli se, že zde odpočinou. Snad se jim podaří nachytati ryb, po jejichž chutném mase se jim zastesklo.

Když uhasili žízeň a poněkud si odpočinuli v měkké trávě, vyzval Jiřík bratra k chytání ryb. Protože však našel pouze jedinou malou kobyliku, jal se chytati sám. Otec s Járou se vydali k nedaleké skále; otec chtěl vědět, jakého je složení. Tref zůstal sedět u Jiříka, hledě pozorně na splávek.

„Skála je vápencová,“ praví otec.

„To by v ní mohly být jeskyně jako v našem Krasu, vidí!“

„Zajisté. Hleď, tamhle se cosi černá. Možná, že je to vchod do jeskyně.“

Kráčejí vzhůru do mírného svahu. Za chvíli stojí před velikou děrou, vedoucí do nitra skály.

„Je tu opravdu jeskyně a velmi snadno přístupná. Podíváme se do ní. Skoč k Jiříkovi pro svíčku a sirky!“

Jára běží. Než by třicet napočítal, stojí již u otce a zapaluje svíčku. Když se rozhořela, vstoupili do jeskyně. Hned na prahu zarazil je v chůzi silný hnilobný zápach.

„Buď tu stál člověk,“ praví otec šeptem, „který sem zavlekl různou potravu, jejíž zbytky takto příšerně páchnou, nebo sem zaběhlo poraněné zvíře, aby zde, ve tmě a tichu, klidně pošlo. Počkáme chvíli, ozve-li se něco. Zhasni svíčku!“

Bez hnutí stáli dosti dlouho. Když se v jeskyni nic neozvalo, poručil otec Járovi, aby znovu rozsvítil svíčku. Když se tak stalo, vkročil otec dovnitř; Jára následoval ho s pocitem strachu.

Hu – kdyby tak ze tmy na ně vyrazil nějaký Dvojnožec, který ho tak trápil ve snu!

Jeskyně byla dosti prostorná. Plamen svíčky osvětloval ji velmi nedokonale, sotva na několik kroků. Kráčeli proto velmi opatrně. Zápach byl stále větší a větší. Hoch těžce jej snášel; již chtěl poprosit otce, aby se vrátili, když vtom světlo svíčky padlo na jakési kůže, zpod nichž vyčnívalo sležené listí. 4

„Lidské lože!“ zvolal otec překvapen. „Avšak jeskyně jest nyní asi úplně prázdná. Její obyvatelé někam odešli; snad na lov. Bude proto dobře, když se odtud vytratíme dříve, než se vrátí. Nebylo by to příliš příjemné setkání.“

Jára se zachvěl hrůzou a bázlivě se zahleděl k východu z jeskyně. Ale vtom ozval se nedaleko něho zvuk, který ho ještě více vyděsil. Bylo to hrůzyplné zamručení, jaké slyšel z klece velikých medvědů při své návštěvě zvěřince v Bruě, jenže bylo mnohem mocnější a vzteklejší.

„Ke mně, Járo!“

Hlas otcův ho vzpamatoval. Rychle poskočil, aby se ukryl za zády svého otce, který právě sahá do postranní kapsy pro revolver. Ale když ruku vytáhl, byla – prázdná! Smutně pohleděl na hochu. V jeho obličeji zračí se největší zděšení.

„Zle je s námi, drahý hochu! Nechal jsem svou zbraň ležeti u potoka vedle tlumoku. Ó já nešťastný! Jistě bych byl výstřelem zahnal medvěda. Sám jsem zavinił, že nyní zahyneme oba v oběti tohoto netvora!“

Jára cítí, že mu vlasy hrůzou vstávají na hlavě. Krčí se za otce a jako u vytržení pozoruje, jak strašlivý dravec rozevívá svou obrovskou tlamu, v níž se děsně blýskají mohutné ostré zuby.

„Kdybychom tu měli alespoň oheň!“ naříká otec. „Hořící větve by stačila vyhnati tohoto dravce z jeskyně. Vidíš, že se bojí i plamínku naší svíčky, ale tento strach asi brzo zmizí – a pak – pak buď nám Bůh milostiv!“

Zdá se, že medvěd, skoro dvakrát tak vysoký jako otec, skutečně se rozhodl, vrhnouti se na svou oběť. Již učinil dva krůčky

dopředu, strašlivě mruče a otvíraje lačně svou ohromnou tlamu, když vtom ho zadrželo cosi neobyčejného. Celá jeskyně se rázem ozářila světlem velmi prudkým a proti hnědému obru, nesmírně překvapenému, kráčí od skalní stěny chlapec s napřaženou pravicí! A z ní právě stříká na všechny strany ona oslepující záře!

Medvěd zavřel oči a zastavil se, ale hned se otočil a pelášil, na svou obrovskou postavu ku podivu rychle, k východu.

Radostný jásot Járův i otcův letí za ním.

A v jeskyni již opět hoří pouze svíčka a v jejím mdlém světle objímá otec statečného synka...

„Ó, jaký to skvostný nápad!“ volá nadšeně. „Kousek magnesiového drátu nám zachránil život! Ale jak to, že ses jej měl při sobě? Byl přece v mém tlumoku.“

„Když jsem hledal sirky, přišel jsem na něj. Napadlo mne, abych jej strčil do kapsy, že si jím třeba posvítíš v jeskyni, abys ji lépe prohlédl.“

„Šťastný to byl nápad, drahý hochu! Ale nyní rychle za Jirkou! Mám strach, aby ho medvěd nenapadl.“

Již běží oba po svahu k potoku. Jirky tam není. Leč hle: tam stojí za mohutným kmenem, drže Trefa za obojek a zakrýváje druhou rukou jeho hubu. Směje se na ně celým obličejem; má radost, že je vidí zdravý.

„Měl jsem veliký strach, že vám něco udělal,“ praví, když k němu došli.

„Kam se poděl?“ táže se otec.

„Tam utká!“ ukazuje Jiřík rukou.

Skutečně uzřeli huňáče, jak kluše podél potoka proti proudu. Jára se směje jeho spěchu. Ó, jak nad ním vyzrál! Ale vtom – možno-li věřiti očím? Zprava kráčí úzkou hlubokou strží, do údolí ústící, jakási postava. Zvíře? Nikoliv, vždyť kráčí vzpřímeně a nese cosi na rameně. Tedy člověk?

„Hleďte: člověk!“ volá vzrušeně otec.

V malé chvíli byla naše trojice svědkem divadla nesmírně rozčilujícího.

Vidí, jak člověk, stanuv neočekávaně před medvědem, pustil své břemeno k zemi a natáhl se vedle něho, jak široký tak dlouhý. Boře obličej do vysoké trávy, ukazuje pravou rukou na svůj úlovek, jako by chtěl říci: „Zde máš, vezmi, jenom mne ušetř!“

Medvěd stojí vzpřímen nad nebohým lovcem, jako by uvažoval, má-li přijmouti nabízené výkupné. Ale dospěl patrně k závěru, že obojí, člověk i jeho kořist, jsou nyní v jeho moci. Hle, teď se sklání nad ubožákem, zatíná své zuby do jeho boku a zvedá jeho tělo do výše. Naši diváci pozorují, že lovec šermuje rukama i nohama. Tichým údolím hned nato rozléhá se jeho bolestný řev.

Pocit hrůzy otrásl nitrem našich poutníků. Spolu s ním ozval se v jejich duších i hluboký soucit s tímto bezbranným člověkem, na pospas vydaným strašlivému dravci.

„Musíme mu pomoci!“ vykřikne vtom Jiřík, sahaje pro zbraň do kapsy. „Je to přece člověk, náš bližní! Je bezbranný a my máme zbraně!“ Drže revolver v ruce, hledí tázavě na otce.

Ten, zvednuv svou zbraň, na zemi ležící, praví:

„Naše revolvéry jsou sice hračkou proti takovéto obludě, ale budiž! Mám za to, že se velmi poleká ran, kterých ještě nikdy neslyšela. Pokusme se proto o záchranu nešťastníkovu! Kdyby se medvěd obrátil proti nám, miř dobře na jeho oči! Járo, ty zůstaneš zde! Pro jistotu vylez na strom! A ty, Trefe, za námi!“

Jára jest velmi překvapen vším, co se v poslední chvíli sběhlo. Ustrašeně hledí za otcem a Jirkou, jak vyrážejí k těžkému zá-

pasu s předvěkou obludou. Bojí se o ně nesmírně, ale zároveň je hrd na jejich odvalu a obětavost.

Vtom si připomněl otcův rozkaz. Má opravdu vylézt na strom? Má zde nečinně přihlížeti, zatím co otec a bratr jdou vstříc příšernému nebezpečí? Nikoliv! Bude-li jim souzeno zahynouti, zemře Jára rád s nimi! Je dosud jenom slabým hochem, ale pomůže jim, bude-li třeba, v těžkém boji podle svých sil. Tedy nikoliv na strom, nýbrž otci a bratru na pomoc!

Ale jak – jak? S holýma rukama? S klackem nebo kamenem? Jaké to hračky v boji s takovou obludou!

Hurá! – Jára má nápad! Otec před chvílí řekl, že by hořící větev stačila vyhnati dravce z jeskyně. Nuže – nic není snazší, než zapáliti suchou větev, vedle ohně zde ležící, a běžeti s ní proti medvědovi. Kdo ví, nebude-li jí potřebsí...

Za několik okamžiků běží již Jára s hořící větví za otcem.

Vidí, že Jiřík předběhl otce. Běží a křičí zplna hrdla. Teď slyší Jára i hlas otcův. Chtějí asi upozorniti medvěda na sebe, aby nerozsápal své kořisti dřívě, než k němu doběhnou. Dravec opravdu pustil tělo lovcovo na zemi, zvedl hlavu a obrátil ji vstříc nečekaným útočníkům. Jistě stalo se mu v jeho životě dnes po prvé, aby lidský tvor se odvážil na něj útočiti!

Jiřík nyní zpomaluje běh a zastavuje se před medvědem asi na deset kroků; otec dobíhá k němu. Ach, jak titěrně vypadají jejich postavy vedle huňatého obra! Járovo srdce se sevřelo hroznou úzkostí. Proč raději neoponechali lovce jeho osudu!

Teď Jára pozoruje, že otec i Jiřík zvedají pravici; v jejich rukou blýská se zbraň. Již vyšlehly dva plaménky; v zápětí silná rána duní údolím.

Jára se zastavuje několik kroků od otce. Jeho větev za běhu téměř úplně uhasla, ale nyní opět vzplála velkým plamenem. Hoch ustrašeně zírá na medvěda. Vidí, jak chvílku stojí nehybně, jako by byl velmi překvapen podivným hlomozem; ale nyní – ó hrůzo! – učinil rychlý krok proti otci! Vtom třesky nové dvě rány. Ale obluda se nezastavuje, naopak, fíčí se, strašlivou tlamu široko rozevírajíc, nezadržitelně vpřed. Ohro-

mený otec se dává na útěk, ale rozzuřená obluda se již dotýká svými tlapami jeho zad! Ozval se nový výstřel – medvěd běží dále, strašlivě funě jako lokomotiva. Což je ubohý otec opravdu ztracen? Ó, dobrý Bože...! O Járu se pokouší mdloba.

Teď dobíhá otec k němu.

„Utec!“ volá chraplavě.

Tento výkřik hocha vzpamatoval. Rázem si uvědomuje, že nyní nadešel jeho čas. Hle: větve hoří jasným plamenem, vesele praskajíc. Nuže, Járo, kupředu!

A Jára hned vyrazil, bez bázně, jako by nějakým kouzlem všecek strach s něho spadl. „Za tatíčka, za tatíčka!“ zní mu duší. Přiskočil k medvědovi a rázným pohybem bodl hořící větví do jeho oka. Obluda zařvala tak strašlivě, že se Jára až otřásl; ale větve nepustil. Medvěd se na chvíli zastavil a silně potře-pával hlavou. Tu se Járovi podařilo zasáhnouti hořící větví i jeho druhé oko. Ozval se nový řev, snad ještě hrůznější prvního – ale to již se huňáč obrátil a utíká, utíká, až se mu hlava třese. V malé chvíli mizí v pralese...

Ó, jak horoucně objal otec malého hrdinu! Slzy mu splývají po tváři, hlas se zachvívá velkým pohnutím.

„Díky, Jarouši, díky! Bez tvé pomoci nebyl bych teď už mezi živými. Jaký jsi ty skvostný chlapík!“

Všichni tři jsou nevýslovně šťastni, že dobrodružství s jeskynním medvědem dopadlo tak znamenitě. I to je blaží, že zachránili život člověku.

Ale, můj Bože, je to opravdu člověk, tento tvor, ležící zde jako bez ducha?

Jára s úžasem pozoruje, že lovcovo malé, avšak neobyčejně svalnaté tělo s atletickou hrudí jest od hlavy až k patě pokryto dosti hustou srstí. Jeho lebka, menší než lebka dnešního člověka, jest porostlá dlouhým hrubým vlasem, úplně zakrývajícím nepatrné, nizoučké čelo. Jeho oči, nyní v závanu smrti zavřené, obemknuty jsou mohutnými, ven vystouplými oblouky nad- očními. Z ohybné chlupaté tváře vyčnívají veliké lícní kosti a vzhůru zdvižený nos s velkými otvory. Naspodu čelistí (pevně

k sobě přimknutých, takže hoch nevidí jeho chrupu, který by ho jistě ještě více polekal) není brady... V celé tváři sídlí výraz zvířecí divokosti, poněkud ztlumené velikou bolestí.

Jára utkvěl na otci tázavým pohledem.

„Neměj pochybností, Járo! Zachránili jsme tvora, který jest již skutečným člověkem, třebaže zrovna po lidsku (podle našich představ) nevyhlíží. Mám za to, že patří k plemeni *Neandertálskému*, asi na počátku jeho rozvoje. Ale teď není čas k výkladům. Pokusme se vzkřísiti nešťastníka! Doufám, že jeho rány nejsou smrtelné.“

Ihned zanesli Neandertálce na břeh potoka a opatrně omývali jeho hlavu i zraněný bok. Práce té zúčastnil se i Jára; namočiv svůj šátek do vody, otíral jím lovcův chlupatý obličej.

Za chvíli Neandertálec otevřel oči. Jak se nesmírně ulekl, když uzřel nad sebou bílé tváře, jakých dosud nikdy neviděl! S počátku pohnul svými velikými pysky, jako by chtěl vyceniti zuby k obraně, avšak jeho zatemnělá duše přece si asi uvědomila, že tito bílí lovci hladkých tváří jsou jistě jeho přátelé, když tak opatrně ochlazují jeho rány. Posadil se s pomocí otcovou a ustrašeně se ohlíží kolem sebe, jako by někoho hledal. Jistě medvěda. Otec naznačuje mu pohybem ruky, že ten utekl do pralesa. Lovce porozuměl, zašklebil se a vyrazil ze svého hrdla skřek tak příšerný, že Jára leknutím vyskočil a Tref se dal do hlasitého štěkotu. Neandertálec se ohlédl a spatřiv psa, bojácně se přikrčil k zemi. Jiřík hned Trefa okřikl. Raněný lovec opět se posadil a s podivným výrazem v oku zahleděl se na otce.

„Čtu v jeho očích nesmírnou úctu před námi. Žasne asi nad naší velikou mocí, která zahнала strašlivého jeho nepřitele, jemuž dosud vždy zdaleka s posvátnou úctou ustupoval s cesty.“

„Ale on ještě nemluví!“ diví se Jára.

„Jak může mluvit, nemá brady ani řádných hlasivek! Vyráží jen krátké drsné zvuky, kterými se dorozumívá se svými druhy.“

Vtom objevila se v týchž místech, kde před chvílí medvěd napadl lovce, postava ženy, za níž poskakovaly dvě děti. Žena,

zpozorovavši naše poutníky, zastavila krok v bezměrném údivu. Když však poznala, že na zemi leží její muž, vyrazila ze sebe strašlivý skřek a chopila se velkého kamene, nedaleko ležícího.

Domnívala se patrně, že bílí lovci zranili jejího muže a chystají se snad ho snísti. Byla rozhodnuta, přispěti mu na pomoc. Také obě děti zvedly se země kámen; čekají, až matka zahájí útok.

Avšak nedošlo k němu. Neandertálec, zaslechnuv ženin skřek, otočil hlavu. Vida, že se žena chystá k zoufalému boji, vydal ze svého hrdla několik krátkých nesouvislých zvuků, šermuje

při tom rukama. Járovi se zdálo, že jeden z těchto skřeků podobal se mručení medvědu.

„Vysvětluje své ženě, že jsme ho zachránili před medvědem,“ praví otec.

Žena patrně porozuměla, neboť ráme jí kleslo a kámen vypadl z ruky. Také obě děti zahodily své kameny. Hned nato přistoupila žena se sklopenou hlavou ke zraněnému, poklekla u něho a jala se ohmatávat jeho rány. Za chvíli vstala a zahleděla se k jeskyni.

Otec i Jiřík pochopili. Opatrně pozdvihli lovce a nesli k jeskyni. Žena jeho s dětmi mlčky kráčela za nimi. Jára s Trefem uzavíral průvod.

V jeskyni uložili lovce na lože a rychle odcházeli. Zápach byl zde nesnesitelný.

„Tento vzduch není pro nemocného,“ mluví Jára, zácpávaje si nos. „Já bych tu jistě do rána umřel.“

„Neandertálci jsou tomu zvyklí. Možná, že jim tento zápach právě lahodí.“

„Myslíš, že se uzdraví?“ táže se Jiřík.

„Jistě. Tito pravěcí lidé mají velmi tuhý život; v boji s přírodou se tak otužili. Velmi rád bych poznal jejich život. Jistě by nám leccos ukázali, neboť mají v nás důvěru. Ale dnes jich nebudeme rušit. Snad se s nimi zítra opět sejdeme.“

Jiřík dal se znovu do chytání ryb, otec s Járou usedl nedaleko něho do stínu. Když několik pěkných ryb leželo na břehu, připravil otec ohniště a Jára donesl náruč suchého roští, jehož tu bylo hojnost. Brzy zapraskal oheň a ryby se pekly. Když byly upečeny, snědli je naši poutníci s velikou chutí. Ulehli pak všichni do trávy pod veliký stinný dub, zanechavše na stráži Trefa.

Když se probudili, putovali dále proti proudu potoka. Nena-ležše však nikde vhodného místa k utáboření, vrátili se k jeskyni, v níž uložili raněného Neandertálce. Nanosili velikou hromadu paliva, rozdělali oheň, připravili lůžka a ulhli právě tak jako včera. I o stráž nad ohněm se stejně podělili.

„Ani vám nedovedu říci, jak nesmírně se těším na zítřejší den,“ pravil otec, když se natáhl vedle Járy. „Shledáme-li se se svými Neandertálci, poznáme dokonale jejich život; bude to velmi zajímavé. A zbudíme-li se o několik desetitisíců let později, než nyní uléháme, poznáme nový, neméně zajímavý lid, pokročilejší než dnešní ubozí lidé neandertálští. Možná také, že zítřek nám již přinese shledání s našimi drahými...“

Kož by to bylo pravda! S tímto vroucím přáním v duši Jára usnul.

XII. CHLUPATÍ KAMARÁDI.

„Octlí jsme se opět v novém světě?“

Otázku tuto chvatně pronesl Jára, ještě ani řádně očí neotevřev.

„Nikoliv,“ odpovídá otec, sedící u ohně, vesele plápolajícího. „Myslím, že vše je kolem nás stejné jako včera. Čekám, brzo-li někdo vyjde z jeskyně.“

Netrvalo dlouho a na prahu jeskyně objevila se žena; hned však zmizela.

„Byla to naše včerejší známá,“ spokojeně praví otec. „Je tedy vše při starém a nám se naskýtá vzácná příležitost, poznati život našich Neandertálců. Hle: Jirka s Trefem se vrací z ranní obchůzky.“

Než došel Jiřík k ohni, vyšel z jeskyně lovec, opíraje se o silnou větev; jeho žena ho provázela. Zamířili dolů k potoku.

„Aj, náš Neandertálec už si vyšel na procházku!“ volá vesele otec. „A snad jde k nám na návštěvu, aby nám přál dobrého jitra!“

Lovec opravdu mířil k ohni. Zastavil se však před ním na několik kroků a za pomoci své ženy položil se na zemi, hlavou jsa obrácen k našim poutníkům. Jeho žena poklekla vedle něho a hlavu sklonila podobně jako on.

Otec rychle vstal, pomohl lovcovi na nohy a vládnými posunky ho zval, aby usedl k ohni. Po dlouhém zdráhání lovec tak učinil, hledě upjatě, s výrazem největšího údivu, na plápolající oheň. Jeho žena však prchla do jeskyně.

Zatím Jiřík přihodil na oheň náruč suchého kletší. Oheň hlučně zapraskal a v okamžiku vyšlehl vysoko. Neandertálec sebou ustrašeně škubl a pozvedl se se země, jako by chtěl utéci. Ale když viděl, že se nestalo nic Járovi, který seděl těsně u ohně, upokojil se a opět usedl. Za chvíli oheň poklesl. I dodal si lovec odvahy a natáhl své ruce k plamenům. Z jeho úst vyšel táhlý zvuk – patrně výraz libosti.

Jára s velkým zájmem hledí na tohoto podivného, chlupatého

tvora, který sedí zde mezi nimi tak krotce a spokojeně. Hochovi se dnes již nezdá tak ošklivý jako včera.

Všichni seděli dlouhou chvíli mlčky. Jiřík přiložil poslední hrst paliva na oheň a vyzval bratra, aby šel s ním pro novou zásobu. Když se vrátili s plnými náručemi, vstal otec a pomohl vstáti též lovcvi.

„Domluvil jsem se posunky s naším hostem, že mu zaneseme oheň do jeskyně.“

Hoši zaměřili s palivem k jeskyni; otec s lovcem krácejí zvolna za nimi. Zatím objevila se u vchodu žena s oběma dětmi. Když poznala, že přichozí chtějí vstoupiti do jeskyně, ustoupila uclivě s cesty, odstrčivši děti stranou. Celá rodina lovcova zvědavě očekávala, co se bude dít.

Jiřík uložil roští na hlinitou podlahu jeskyně na opačné straně od rozestřených koží a vyzval Járu, aby hromádku podpálil. Ten hned vyňal z kapsy krabičku sirek, škrtl a zapáliv větvičku, obalenou suchým listím, strčil ji pod roští. Již vyšlehnutí plaménku sireky uvítali všichni Neandertálci projevem velikého

leknutí; ještě více se ulekli, zvláště žena i obě děti, když hned nato se roští vznalo vysokým plamenem, vesele praskajícím, a celá jeskyně se ozářila.

„Hoši, skočte pro nové dříví!“ velí otec.

Hned vyběhli z jeskyně, za nimi malý Neandertálec. Vida, že sbírají roští, jal se jim pomáhati tak horlivě, že se s chutí zasmáli jeho přemrštěné ochotě. Za chvíli složili tři náruče roští v jeskyni.

U ohně právě lovec nabízel otci ulovenou antilopu, kterou zanechal na místě, kde byl napaden medvědem. Patrně ji večera zanesla do jeskyně jeho žena, když naši poutníci se vzdálili od jeskyně. Otec neodmítl. Vyňal z kapsy nůž, rozřízl kůži na hřbetě antilopy, stáhl ji s několika čtvercých decimetrů a vyřízl pěkný kus masa. Neandertálci sledovali jeho práci s nesmírným podivem. Děvčátko odskočilo jako kůzlátko stranou; když se vrátilo, přitočilo se k Járovi a strčilo mu cosi do ruky. Když ji hoch otevřel, uzřel kousek placatého kamene s ostrými hranami. Nechápace, co má s tím dělati, chtěl již kámen zahoditi, když otec, který vše viděl, pravil:

„Děvčátko ti dalo nůž, jakým naši hostitelé vždy stahují a krájejí zabitou zvěř. Půjč mi ho, zkusím, dovedu-li to s ním také.“

Vzal do dlaně pazourkový nůž, větší než jeho ruka, na jedné straně pěkně sešitpaný do ostří, a pokoušel se jím rozříznouti kus masa v půli. Nepodařilo se mu to. Po chvílce starý lovec, vida jeho neobratnost, vzal mu kamenný nůž z ruky a v okamžiku maso rozřízl neobyčejně obratně.

„Mají nástroje velmi nedokonalé,“ praví otec hochům, „ale umějí s nimi znamenitě zacházeti.“

Nato vložil maso do ohně. Když je několikráte obrátil, vyndal první kousek ze žhavého uhlí, opatrně sloupil spálený škrálop, rozřízl na čtyři části a podělil jimi všechny členy lovcovy rodiny, sečkav chvíli, aby pečeně trochu vychladla. Všichni se do ní pustili s velikou chutivostí; v mžiku nebylo po ní ani památky. Na obličejích všech jest viděti, že jim chutnalo znamenitě. Děti

hlasitě dávají najevo svou spokojenost; Járovi se zdá, že předou jako kočky.

Když upekli ještě druhý kus masa a také naši poutníci se nasýtli, vyšli před jeskyni. Nebyl to však hnilobný zápach, který je vypudil, nýbrž kouř, který naplnil celou jeskyni. Otec naznačil lovcí, že se chtějí trochu projít. Neandertálec vrátil se do jeskyně, oznámiv posunky, že chce stáhnouti antilopu. Žena šla za ním, avšak obě děti se přidružily k našim poutníkům. Járovi nebylo to proti mysli; oba chlupáčkové se mu líbili od okamžiku, kdy je spatřil po prvé.

„Dejme jim nějaké jméno!“ napadlo Járovi.

„Divoši si rádi dávají jména zvířat,“ praví Jiřík. „Což kdybychom říkali chlupci Medvídek?“

„A děvčátku Laňka! Poskakuje stále jako opravdová laňka.“

Obé bylo přijato s pochvalou.

Věru se nikdo z našich poutníků nenadál, co všechno Medvídek umí. Přišli k mohutnému dubu, na jehož větvi zpozoroval Jiřík hnízdo.

„Který pták zde asi hnízdí?“ táže se Jára téměř jakoby mimochodem.

Ale než otázku dopověděl, skočil Medvídek na kmen a šplhal po něm vzhůru obratně jako veveřice; v několika okamžicích byl u hnízda. A než se dole nadáli, stál již vedle Járy a podával mu dvě dosti veliká kropenatá vajíčka.

Hoch vzal jedno do ruky a obracel je na dlani. Druhé přiložil Medvídek ke rtům, vyccnil své bělostné zuby a kýval na Járu, jako by ho k něčemu vybízel. Když však tento nechápal, zaryl Medvídek zuby do vajíčka, jen to zachruplo, a labužnický vsrkl jeho obsah. Nato se znovu podíval na Járu, očekávaje, že nyní jistě učiní podle jeho příkladu. Ale Jára se otřásal odporem a podal vajíčko Laňce. Ta se nedala dvakrát pobízeti a v mžiku je vypila stejně jako její bratr.

Jára se rozpačitě usmívá; otec i Jiřík smějí se jeho rozpakům.

Brzy nato ztratili se Medvídek i Laňka v pralese. Když se vrátili, přiběhli hned k Járovi, jehož si patrně nejvíce zamilo-

vali, přinášejíce mu jakousi kořist. Laňka s úsměvem – možno-li ovšem takto nazvatí stažení jejích ústních koutků – mu podala – tučnou larvu jakéhosi brouka. A s druhé strany mu Medvídek podává – vypasenou housenku s velikými zelenými rohy! Jára, který se těchto zvířátek velmi štítí, myslí, že mu je dávají k hraní; ani ho ve snu nenapadne, že by je měl snísti. Učiní odmítavý posunek – a co vidí! Ó hrůzo: Laňka strčila larvu do úst a s chutí ji rozdrtila mezi svými pěknými zoubky, až to zachrastělo! A Medvídek si právě tak spokojeně pochutnal na housence!

Járovi je z toho nanic; nejinak, než jako by vše byl snědl sám.

Otec se směje, Jiřík hlasitě se diví tomuto prapodivnému labužnictví malých Neandertálců.

„Proč se tomu díváte?“ usmívá se otec. „Četl jsem, že v Číně dosud jedí sušené housenky. Prodávají se na trhu, svázané v otýpkách.“

Něčím se však přece malí chlupáčkové Járovi zavděčili. Když se opět vrátili z pralesa, nesl Medvídek plnou hrst krásně žlutých oříšků lískových a Laňka vrchovatou hrst černých ostružin. Jára tentokrát velmi vděčně přijal jejich dar, vlídně jim poděkoval pokynem hlavy a rozdělil se o chutné plody s otcem i bratrem. Oba divoškové měli z toho ohromnou radost; Medvídek válel se divoce po trávě a Laňka vesele dupala chlupatýma nožkami. Ale brzy se opět ztratili, aby se za několik minut vrátili s novou kořistí: Medvídek s několika planými jablky a Laňka s kyticí borůvkových trsů, obsypaných zralými plody. I tento nový dar přijal Jára s povděkem.

Avšak opět velmi málo se mu Medvídek zavděčil, když mu nabídl k snědku – živou myšku, kterou polapil na své nové výpravě do houštiny. Jára vzal sice chycené zvířátko do ruky – přece nemůže před Medvídkem a Laňkou dáti najevo, že se bojí maličké myšky! – ale když tato zafala zoubky do jeho prstu, vypískl leknutím a prudce zatřepal rukou ve vzduchu. Myška pleskla do trávy a ihned zamísřila k houštině. Ale Medvídek vrhl se po ní bleskurychle, jako kočka chytil ji do dlaní a znovu ji

nabízel Járovi. Ten však ji odmítl a ssál krev ze zraněného prstu. Medvídek chvíli váhal, až najednou strčil živou myšku mezi své zuby a drtil její tělíčko mezi nimi s patrnou rozkoší . . .

Otec i Jiřík se smějí, ale Járovi není do smíchu.

Brzy na to došli k místu, kde potok v prudkém ohybu utvořil velikou tůň. Medvídek se k ní rozběhl a v okamžiku zmizel pod vodou; jen za ním voda vysoko vystříkla. Ale sotva by pět napočítal, vynořila se jeho hlava a v jeho zubech – hle – vidí

Jára dosti velikou rybu! Rychle připloval ke břehu, vyhoupl se na něj, ošepal se a již podává Járovi svůj úlovek. V mžiku je však již opět ve vodě, potápí se, aby se za několik vteřin vynořil s novou rybou mezi zuby.

Jára žasne nad jeho uměním; Jiřík, sám znamenitý plavec, který přeploval největší rybník křížanovský pětkrát kolem do kola bez oddechu, nadšeně mu tleská. I otec má z čiperného chlupáčka radost.

Medvídek již opět stojí vedle Járy a drží rybu v ruce, dívá se

mu do očí. Když Jára nejeví nejmenší chuti zakousnouti se do své ryby, chce mu Medvídek opět dáti dobrý příklad. Chutě boří své zuby do masitého hřbetu rybšho a po očku se dívá na Járu. Když ani toto na něho nepůsobilo, pokračuje Medvídek sám v jídle; ukusuje kousek po kousku, větší kosti vyplivuje, až celá ryba, i s ocasem a ploutvemi, zmizela v jeho ústech. Nato zamává rukama, jako by zval Járu do vody. Ten bez dlouhého rozmýšlení rád mu vyhověl, neboť mu bylo velmi horko.

Když Jára stanul na mělčině vedle Medvídka, vykulil tento na něho oči velmi udiveně. Hned nato obrátil se na Laňku, která také skočila do vody, a vyrazil ze sebe několik krátkých skřeků. Jára měl dojem, že jimi praví své sestřičce: „Koukej, on není chlupatý!“ Potom podíval se Medvídek na sebe a spokojeně pohladil své chlupy na bříšku, jako by chtěl říci: „Jak jsem rád, že vás mám! Bez vás by mi bylo zima.“

Jára byl by velmi rád viděl, jak Medvídek chytá při plavbě ryby. Vyzval ho proto posunkem, aby mu ještě nějakou chytil. Chlupatý kamarád velmi rád vyhověl. Jára snažil se sledovati pod vodou jeho pohyby, ale mnoho v temné tůni neviděl. Za několik okamžiků odevzdával mu Medvídek menší rybu a zval ho posunky do hlubiny, nabízejce se patrně, že ho naučí svému umění. Jára se zaradoval. Hoj – to by kamarádi koukali, až by před nimi za plování pod vodou chytil rybu a v zubech ji vynesl na povrch! Samozřejmě má sto chutí do učení. Kráčí s Medvídkem do větší hloubky a na jeho pokyn se pokouší potopiti se jako on. Ale chyba lávky! Jeho pokus se skončil žalostně. Jára div se při něm neutopil! Napil se pořádně vody a jen s napětím všech sil doploval na mělčinu.

Otec i Jiřík se mu smějí, Medvídek je jaksí zaražen. Chápe asi, že se jeho lysému kamarádovi stalo něco nepřijemného. Aby ho potěšil, potopil se znovu, vynesl se dna dvě veliké škeble a podal jednu z nich Járovi. Ten vzal ji bez zájmu do ruky. Medvídek hned našel v písku větší oblázek, obratně jím rozrazil skořápku své škeble a s neobyčejnou chutí slupl její rosolovitý obsah. Avšak také nyní byl zklamán ve svém očekávání,

že Jára bude se řídití jeho příkladem. Ten hodil škebli do tůně a šel se obléknouti.

„Má ten Medvídek báječný žaludek!“ směje se Jiřík. „Takový bychom měli mítí my!“

„Což o to!“ praví otec. „Neandertálští lidé jsou masožravci i býložravci. Pojídají plody různých stromů: bukvice, sladké kaštiny, lískové oříšky a žaludy, planá jablka, hrušky, lješně, slívy a trnky, borůvky a ostružiny, tisové bobule, šípky a hložíny, houby, dužnaté hlízy a odénky různých rostlin. Jedí též rádi mladé ptáky a ptáčf vejce, med a voštiny divokých včel, avšak též hlemýždě, mloky, škeble a žáby. Větší ptáky a menší ssavce loví tím způsobem, že je utloukají klacky, házejí po nich kameny nebo na ně létí jednoduché pasti. Nepohrdnou ani užovkou, slepýšom, ani rakem. Pochoutkou jest jim různý hmyz, jak jste se sami přesvědčili.

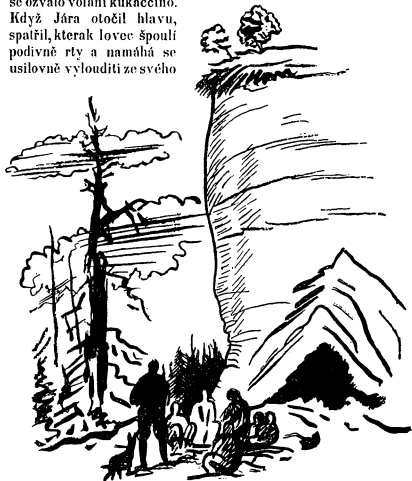
Nejednou se Neandertálci zmocní i většího zvířete: antilopy, medvěda, divokého koně a j. Obyčejně najdou tato zvířata poštělá, někdy již napolo shnilá – avšak pochutnají si na nich stejně labužnický jako lidé našich dob na zavánějící zvěřině. Neandertálci nešťtí se ovšem ani lidského masa – naopak je pro ně zvláštní pochoutkou. V době hladu snědí i své slabší nebo nemocné soudruhy, ba i vlastní neduživé nebo ošklivé děti.“

Jára otřásl se hrůzou a úkosem pohleděl na oba divošky, vesele si hrající ve vodě. Což kdyby tak Medvídek dostal najednou chuť na kousek jeho masa? Jest proto třeba, aby byl Jára od této chvíle velmi opatrný, neboť Medvídkovi nelze důvěřovati... –

Když se vrátili k jeskyni, zastali lovce, an sedí u jejího otvoru. S námahou povstal a tvářil se co nejpřívětivěji. Nedaleko něho rozprostřena byla antilopí kůže, masa ituku zbavená; byla kolfčky připíchnuta k zemi. Jára sám usoudil, že ji sem umístili proto, aby ji slunce vysušilo.

Olně v jeskyni nebylo. Patrně lovec, neuměje s ním zacházeti, nechal jej vyhasnouti. Proto Jiřík s Járou hned rozdělali oheň nový. Žena lovcova donesla pak zadní kýtu antilopy. Když ji upekli, najedli se všichni dosyta a vyšli před jeskyni.

Dlouhou dobu seděli mlčky. Vtom s nedalekého stromu ozvalo se pronikavé : „Kuku, kuku!“ Všichni se zahleděli směrem, odkud se ozvalo volání kukaččino. Když Jára otočil hlavu, spatřil, kterak lovec špoulí podivně rty a namáhá se usilovně vylouditi ze svého

hrdla jakýsi zvuk. Chrčelo mu v něm dosti dlouho, když vtom vydralo se mu z úst hlasité :

„Ku-ku, ku-ku!“

Všichni pohlédli na něho s úžasem. Jeho ženě i dětem zářily oči pýchou nad uměním jejich živitele. Ihned jali se všichni tři napodobovati hlas kukaččin. Nejlépe se to povedlo Medvídkovi, který za několik minut volal své „ku-ku, ku-ku!“, až se to rozléhalo pralesem. Měl ohromnou radost, když mu ozvěna odpovídala.

„Ejhle – zde vidíte a slyšíte, jak vzniká lidská mluva,“ praví otec. „Kolik tisíců let však ještě uplyne, než lidské hrdlo, schopné dosud jen hrubého zvuku, bude uzpůsobeno, vydati ušlechtilý hlas operní melodie! Kolik tisíců let ještě uplyne, než lidské rty, vyražející dosud jen nesouvislé skřeky, hovořiti budou tak plynně jako moje rty nyní! Vývoj nesmírně dlouhý, ale velikolepý! Tento němý tvor, který se právě naučil jakž-takž vyslovovati jednu slabiku, málo se dosud liší od zvířat právě proto, že neumí mluvit jako ona. Ale až se rozváže jeho jazyk, stane se pánem zvířat i celého světa.“

Jára i Jiřík mlčky uvažují o těchto slovech.

Po chvíli ozve se Jára:

„Ani jsme se nepodívali, tatíčku, není-li tato jeskyně spojena s jeskyní jinou. Nechtěl by ses o tom přesvědčiti?“

„Proč ne? Nemáme beztak nic moudřejšího na práci. Pojďte hned! Tlumoky vezmeme pro jistotu s sebou.“

Hoši ochotně vyskočili a chopili se svých tlumoků. Když Jiřík rozžehl svíčku, vstoupili do jeskyně. Tref vešel s nimi.

Zanedlouho objevili na nejvyšším místě jeskynního dna otvor, hlinou částečně zanesený. Jiřík vypůjčil si pazourkové škrabadlo a brzy vyhrabal v otvoru tolik hlíny, aby jím mohl prolézt dospělý člověk. Potom vsunul do otvoru hlavu; když se opět vzpřímil, hlásil spokojeně, že vedle jest veliká jeskyně.

Za chvíli stojí všichni naši poutníci, i Tref, v nové jeskyni.

„Pocvičme si na ni magnesiem!“ navrhuje Jára.

Když otec přikývl, zapálil hoch magnesiový drát. V pronikavé záři jeho se ukázalo, že jeskyně jest nejen velmi prostorná, nýbrž i bohatě vyzdobená krápníkovými tvary.

Ihned se vydali na cestu, aby si je prohlédli. Nejvíce se po-

divili skvostným tenoučkým sloupům, podpírajícím jeskynní klenbu, jichž Jára napočítl 18 na neveliké ploše.

Putovali podzemím již dvě hodiny a jeskyně ještě neměla konce. I rozhodl otec, že se vrátí, aby se dostali ven ještě za světla a mohli si nasbírat dříví na noční oheň. Byli velmi unaveni a proto usedli na veliké vápencové balvany, mimo něž se právě ubírali. Avšak sotvaže se posadili a sňali se zad tlumoky, aby z nich vylovili něco k snědku, snesla se na ně nevyzpytatelná jakási tíha. V okamžiku nato usnuli všichni hlubokým spánkem.

XIII. PŘAVĚCÍ GLADIÁTOŘI.

Když Jára otevřel oči, ucítil na svém čele mírný tlak. Čirá temnota ho obklopovala; jeho duši zatřásl strach. Ihned nato citelný chlad zalomcoval jeho tělem. Ale než se v jeho hlavě zrodila první myšlenka, zaslechl nad sebou vládný hlas:

„Járo, spíš?“

Otcova chladná ruka hladí jeho čelo.

Teplá radost zalila hochovo nitro. Není zde tedy sám, je s ním tatíček a jistě i Jiřík a Tref! Posadil se.

„Už nespím, tatíčku! Kde to jsme? Je mi tak zima! Kdyby tu aspoň bylo světlo!“

Ještě podoznělo poslední jeho slovo, již bleskl tmou plámenek sirky. V jeho mdlém svitu vidí Jára vedle sebe otce i bratra, ani sedí na vápencových balvanech, na něž se včera byli posadili. Otec se shýbá, zvedá svíčku, nedaleko něho na zemi ležící, a zapaluje ji plaménkem Jiříkovy sirky.

„Jak je mi strašlivě zima!“ oťrásl se Jiřík a vstal. „Také jsme zde nemusili spát! Venku u ohně by se nám bylo jinak spalo než v této lednici a k tomu na holých kamenech!“

Vtom z temnoty vyrazil Tref tak prudce, že se Jára velmi ulekl.

„Což tobě, brachu, se tu spalo ještě dobře, když máš takový znamenitý kožich!“ hladí otec psa po hřbetě. „Ale my jsme zkřehli skoro jako rampouchy.“

„Pojďte pryč!“ vybízí Jiřík. „Ihned rozděláme před jeskyní oheň. Kéž bychom se již hráli u něho!“

Chopili se svých tlumoků. Pomalu, potácejíce se jako opilí, krácejí mezi krápníky.

„Kdybych si dobře nepamatoval,“ praví po chvíli otec, zastavuje se, „že jsme vyšli z oné úzké chodby, ústící do tohoto obrovského dómu, myslil bych, že jdeme opačným směrem. Avšak o správnosti naší cesty nelze pochybovati, i když se mi zdá, že všechny tyto krápníky, mimo něž se ubíráme, měly včera zcela jiné podoby než dnes.“

Stanuli u skupiny velkolepých sloupů, spojujících klenbu jeskyně s jejím dnem. Otec zírá na ně chvíli beze slova; v jeho očích čte Jára veliký údiv.

„Tyto sloupy tu včera nebyly!“ praví Jiřík. „Šli jsme sice také mimo krápníkové sloupy, ale ty byly mnohem tenší. Myslím, že jdeme špatně.“

„Nikoliv, hochu!“ odporuje otec. „Stojíme před týmiž sloupy, mimo něž jsme šli včera.“

„Ale hleď, tatíčku,“ stojí na svém Jiřík. „tam ty tři sloupy se dotýkají svými dřívky. Toho jsme včera neviděli!“

„Pravdu máš, že se ještě včera nedotýkaly. Ale, milí hoši, mezi včerejškem a dneškem neuplynulo pouze několik hodin, nýbrž několik desettisíciletí. Mám za to, že jsme se octli nejméně o třicet tisíc let blíže k našemu věku. Zatím tyto krápníky tak zmohutněly.“

Oba hoši stojí velmi zaraženi.

„To se tedy setkáme s lidmi již velmi pokročilými, vid, tatíčku!“ dí Jiřík.

„Zajisté. Avšak obávám se, že nebudou to ještě lidé naší doby, takže budeme nuceni dále čekat na shledání se svými drahými. Ale na to teď nemysleme. Hlavní věc jest, abychom se dostali ven. Mám strach, neuzavřel-li se za oných třicet tisíc let otvor, který jsme včera vyhloubili. Pak bychom byli po druhé odříznuti od světa — tentokrát asi navždy.“

Dali se rychle na další pochod. Asi za čtvrt hodiny postavila se jim skalní stěna do cesty.

„Zde jsme včera vnikli do jeskyně,“ praví otec. „Pátrejte po otvoru!“

Hledali všichni velmi pozorně, ale marně. Po chvíli jal se jim pomáhati i Tref. S počátku věřil po zemi, ssál vzduch do nozder, pak se postavil na zadní nohy a vytrvale nořil čenich do skulin ve skále. Najednou vtáhl vzduch do sebe velmi zdlouha a tlumeně zaštěkal.

Otec hned přiskočil k němu.

„Tref něco větří — snad zápach ze sousední jeskyně!“

Rychle vsunul ruku do malého dolíčku, Trefem vyhloubeného, a v okamžiku jej zvětšil, takže jím mohl prostrčiti celé rámě. Nebylo pochyby: východ z podzemního žaláře byl zásluhou Trefovou objeven!

Za čtvrt hodiny, když byli rozšířili otvor společnou namáhavou prací, zhasil otec svíčku a poručil Jiříkovi, aby první prolezl otvorem. Za ním následoval Jára; naposled prosmýkl se otec. Bez nehody stanuli v jeskyni, kterou včera opustili. Bylo v ní přítmi právě jako včera, pouze napravo od otvoru uzřeli jakousi rudou tečku, do tmy zářící.

„Myslím, že je tam ohniště,“ šeptá otec. „Je-li tomu tak, je tato jeskyně obydlena. Štěstí pro nás, že její obyvatelé někam odešli. Musíme býti velmi opatrní, abychom si jich nepoštvali proti sobě.“

„Ale, tatíčku,“ žasne Jára, „přece ten lovec, jemuž jste včera zachránili život, nám neublíží!“

„Milý hochu, jsou-li mé domněnky správné, není po Neandertálcích, s nimiž jsme včera besedovali, již ani stopy.“

„To se tedy již nikdy nesetkáme s Medvídkem ani Laňkou?“

„Ovšemže ne. Bůh ví, kde tlejí jejich kosti.“

Jára je velmi smuten. Při vzpomínce na čiperného Medvídka a na roztomilou Laňku sevřelo se mu srdce lítostí.

Otec zatím zjistil, že v jeskyni jest mnohem více loží, kožišinami krytých, než jich bylo včera.

„Bydlí zde rodina velmi početná. Jest na podiv, že nezůstal zde ani strážce ohně. Pro nás jest ovšem tato neopatrnost velmi výhodná. Ale nyní rychle odtud, než nás někdo spatří!“

Zamířili k východu. Sotvaže však učinili několik kroků, zastavil je Trefův štěkot, ozývající se z kouta jeskyně. Hned nato přiblížil se k nim pes tak blízko, že dobře rozpoznali v temnotě jeho postavu. Blížil se k nim pozpátku, vleka cosi těžkého za sebou. Otec rychle k němu přistoupil, sklonil hlavu a pozorně prohlížel Trefovu kořist.

„Hlava nosorožcova!“ zvolal překvapeně. „Obyvatelé této jeskyně jsou jistě znamenití lovci. Neandertálci by se svými

ubohými zbraněmi nikdy neulovili tak velikého a nebezpečného zvířete. Ale zanesme hlavu zpět na místo, kde ji Tref našel. Není třeba upozorniti lovce, že měli návštěvu.“

Tref se díval velmi udiveně, když Jiřík a Jára uchopili hlavu nosorožcovu a zanesli ji k ohništi; bylo zjevno, že pes s tím není zrovna spokojen. Alespoň tedy se jal hryzati kosti, kterých se tu mnoho válelo kolem ohniště. Většinou byly rozštípaný a bez morku. Povalovaly se tu též pazourkové nože, pilky, škrabadla a sekyrky právě takové, jaké Jára viděl v brněnském museu.

„Proč rozštíпали lovci tolik těchto kostí?“ táže se Jára tiše.

„Patrně rádi pojídají jejich morek,“ odpovídá za otce Jiřík.

„Tak jest,“ přisvědčuje otec. „Avšak nejenže morek pojídají, nýbrž též si jím maží tělo a roztrájejí jej s barevnou hlinkou, kterou pak si malují na kůži různé ozdoby. Kdybychom si rozsvítili, jistě bychom zde někde našli kámen s vyhloubeným důlkem, plným barevné hlínky. Ale teď už co nejrychleji pryč!“

Za několik vteřin vyběhli do slunečního světla; stanuli naráz, oslnění jeho jasem. Když otevřeli oči, zjistili letmým pohledem, že okolí jeskyně se příliš nezměnilo. Jen prales dole byl temnější a včerejší potok proměnil se v dosti velkou řeku, jež se nedaleko odtud rozlévala v krásné jezero.

„Dejme se nejkratší cestou k lesu!“ tichým hlasem káže otec. „Dostaneme-li se tam, nikým nepozorováni, vyvázli jsme z nejhoršího.“

Štěstí jim přálo. Nyní již sedí v kyprém mechu v houští nedaleko okraje pralesa. Otec drží Trefa za obojek, aby neodběhl a jich neprozradil.

Najednou ozve se zleva veselý křik. Ženské hlasy mísí se s dětskými.

„Ženy a děti se asi koupají v jezere,“ praví tiše otec. „Proto nezůstal nikdo v jeskyni.“

Za malou chvíli jest slyšeti zleva tlumený rozhovor. Zní stále zřetelněji a zřetelněji; není pochyby: někdo přichází. Snad se již ženy vracejí od jezera? Jiřík se nabízí, že se podívá, kdo přichází. Když otec přikývl, odplížil se Jiřík, leza po čtyřech

Za chvílku se vrací a hlásí, že podél okraje pralesa kráčí muž, ještě dosti mladý, nesa na zádech jakési zvíře, patrně loveckou kořist. Vedle něho jde žena, nesouc oštěp a kamennou palici.

„Je to asi jeden z lovců,“ vysvětluje otec. „Ulovil zvíře a nesl je do jeskyně. Když šel podle jezera, uviděla ho asi jeho žena a jde nyní s ním, aby mu pomohla nésti zbraně. Pověz, jak vyhlízejí tito lidé!“

Než mohl Jiřík odpovědět, ozval se zcela blízko nich mohutný hlas, kovově znějící. Třebaže nerozuměli ani jedinému slovu, přece jen vycítili, že řeč neznámého chodce zní vyzývavě, velitelsky. Jára se velmi ulekl: naposled je lovec zpozoroval a nyní volá, aby vyšli z houštiny! Ale nové dva výkřiky, které se teď ozvaly, zaplašily jeho obavy. První hlas, mužský, jako by se chvěl hněvem, kdežto druhý, vyšlý z ženského hrdla, prozrazoval strach. Co se děje? Na pokyn otcův, nedbajíce nebezpečí, že budou prozrazeni, odplazili se všichni k okraji pralesa. Jiřík držel pti tom Trefa za obojek.

Jakého vzrušujícího divadla stali se opět svědky!

Nedaleko nich, asi deset kroků vlevo, stojí proti sobě dva muži, připravení k zápasu; oba drží v pravici oštěp, k ráně napřažený. Jaký krásný pohled na jejich pružná těla, hodná, aby byla zvěčněna v mramoru! Oba bojovníci jsou vysoké postavy; jejich tělo, sluncem do hněda opálené, jest pouze v bocích kryto koží. Jejich paže a nohy nejsou sice příliš svalnaté, ale jest viděti, když tak nyní chystají se k ráně v pevném postoji, že jejich svaly jsou jako z kamene.

Muž, který přišel s pravé strany – tedy patrně cizinec a útočník – promluvil ještě cosi plynně a rychle, ukazuje levou rukou na ženu.

„Cizinec asi žádá pro sebe ženy; chce ji odvésti s sebou!“ šeptá otec.

Odpovědí druhého bojovníka byl táhlý, hlasitý výkřik – snad jím chce přivolati své druhy na pomoc nebo se pokouší zastrašiti nepřitele – po němž ihned následovala prudká rána oštěpem. Avšak vetřelec cosi podobného patrně očekával, neboť se blesku-

rychle vrhl na zemi, takže oštěp odletěl daleko, minuv se cíle. V okamžiku byl však cizí bojovník na nohou a mocným rozmachem mrštil svým oštěpem proti soupeři. Ale i ten se včas vrhl k zemi, uchopil svou kamennou palici, ležící nablízku, bystře vyskočil, rozpřáhl se a vši silou ji vrhl proti sokovi. Ani tato rána nedošla cíle, neboť cizí bojovník vyhnul se obratně palici právě tak jako prve oštěpu. Hle: již opět stojí a svou mohutnou palici napřahuje k smrtící ráně. Palice zahvívá vzduchem, ale dopadla k zemi, minuvši se také cíle; napadený včas uskočil.

Naši diváci tají v prsou dech; věru se nenadáli, že budou kdy svědky takového zápasu na život a na smrt.

„Pravěcí gladiátoři!“ šeptá vzrušeně Jiřík.

Sokové zírají nyní na sebe bez hnutí. Ale ne dlouho. Větrelec již vyráží ze sebe nový válečný ryk a velikými skoky se vrhá na svého protivníka. V okamžiku narážejí jejich těla prudce na sebe, jejich paže se kolem nich ovíjejí. Nastává strašlivé zápolení; druh druhá chce strhnouti k zemi. Brzy je zjevno, že cizí bojovník jest silnější a mrštnější, avšak jeho soupeř zápasí zoufale s nasazením všech sil. Jeho žena, klečící vedle zabitého zvířete, vyráží z hrdla podivné skřeky; snad ho rozhňuje k statečnosti a vytrvalosti. A její muž vskutku zápasí jako lev. Hned svíjejí se sokové na zemi, držíce druh druhá za hrdlo, hned se koulejí po trávě, zasazujíce si těžké rány do hlavy nebo do hrudi, hned vstávají, aby se pustili, nalapali vzduchu a s novou silou a vzteklostí narazili na sebe. Čím déle trvá tento hrozný boj, tím více naši diváci poznávají, že síly domácího bojovníka slábnou vůči-hledě. Jak dlouho bude ještě vzdorovati?

„Tatíčku, neměli bychom slabšímu pomoci?“ ozve se vtom Jiřík; hlas se mu chvěje rozčilením. „Je přece napaden tímto cizincem, který není v právu. Připustíme, aby násilník zvítězil?“

„Máš pravdu, hochu! Ale jak chceš napadenému pomoci?“

„Máte revolvery!“ praví Jára.

„Chtěl bys zabít člověka, kterého vidíš dnes po prvé ve svém životě?“ táže se otec Jiříka. Ten, jsa poněkud zmaten, neod-

povídá. Vtom, jako by si na něco vzpomněl, kvapně strhává se zad tlumok a rychle z něho vyndává dlouhý provaz.

„Už vím, co udělám. Z tohoto provazu urobím laso. Víš, že již jako kluk jsem s ním uměl výborně zacházeti. Pokusím se,

hoditi vetřelci smyčku na krk. Nepodař-li se mi to, pomohu napadenému holýma rukama. Bude-li zle, pomůžeš mi.“

Když otec ničeho nanamítal, vyplížil se Jiřík opatrně z lesa, třímaje v ruce složený provaz se smyčkou na jednom konci. Oba bojovníci stojí opět proti sobě, těžce oddychující. Jiřík zastavuje

se pět až šest kroků za zády cizincovými a kleče chystá si laso k útoku. Jára s tlukoucím srdcem sleduje každý pohyb jeho ruky. Teď se Jiřík vztyčuje a mávne prudce rukou; klička jeho lasa mihne se vzduchem. Ó, doletí-li svého cíle? Járovo srdce bije v prsou jako zvon. Ille: klička dopadla na hlavu bojovníkovu a sklouzla po ní na jeho krk. Když ji pak Jiřík utáhl, trhna provazem vzad, byl vetřelec chycen. Výborně, Jirko! Jaký jsi ty chlapík!

Cizí bojovník vyrazil právě proti nepříteli, když se mu smyčka pevně zadrhla kolem hrdla. Zastavil se, prudce sáhl oběma rukama po provazu, avšak hned nato padl jako bleskem zasažen naznak k zemi. V témž okamžiku zachvěly se nohy pod jeho soupeřem; zavrával a zřítíl se vysílením do trávy. Vtom spatřil Jiříka; bylo viděti v jeho obličejí, že jest velmi překvapen jeho nenadálým příchodem. Podiv jeho vzrostl v úžas, když uzřel, že jeho sok leží na zemi se smyčkou na hrdle.

Domácí lovec brzy se vzpamatoval. S napětím všech zbývajících sil těžce vstal, učinil několik kroků k nepřítelově palici, uchopil ji do obou rukou a vrávoravým krokem blížil se k poraženému, maje jistě v úmyslu, roztříštit mu lebku. Ale nedošel k němu; jeho kroky zastavil otec, který zatím vystoupil z lesa. Lovec pustil palici a padl před otcem a Jiříkem na tvář. Chvilí klečel takto bez pohnutí. Jára, vida to, dodal si odvahy, vyběhl z houští a zvědavě si prohlížel oba bojovníky. Byli nyní úplně nazí; kůže, boky jejich zahalující, strhli se sebe při zápase.

Když po chvíli odvážil se klečící bojovník zvednouti hlavu, seděl nedaleko něho přemožený cizinec bez kličky kolem krku, avšak se svázanýma rukama na zádech. Otec ukázal na něj a řekl:

„Zde ho máš, je tvým zajatcem. Sám své neštěstí zavinił.“

Domácí lovec patrně porozuměl otcovu posunků, neboť namáhavě povstal, uchopil zajatce za rámě a pokynul směrem k jeskyni. Ale než mohl tento povstati, rozlehl se v pralese za nimi ohlušující řev a v několika okamžicích byli naši poutníci, nenadálým řevem velmi polekaní, obklopeni bojovníky s oštěpy,

kamennými palicemi a luky v rukou. Přitchozí tvářili se velmi hrozivě, napřahují své zbraně proti cizincům.

A však několik slov lovce, jemuž Jiřík zachránil život, způsobilo, že zbraně bojovníků ihned poklesly a jejich zuřivé pohledy se změnily v přátelské. Všichni ztichli, když z jejich zástupu vykročil lovec, držící v ruce pěkně vyřezávanou hůl ze sobího parohu. Přistoupil k otci, rozpřáhl paže, zahovořil cosi a pravicí ukázal k jeskyni.

„Tento muž jest asi jejich náčelníkem,“ praví otec, „a zve nás patrně do jeskyně. Půjdeme s nimi.“

Celý zástup se pohnul směrem k jeskyni; uprostřed kráčí zajatec, hledě k zemi. Vtom vidí Jára, že od jezera pádí sem houf žen a dětí. Několik chlapců, švižných těl jako z bronzu ulitých, běží vpředu a hlasitě houká. V několika vteřinách došli, zastavují běh a s otevřenými ústy hledí na podivné jim hosty. Brzy došli i ženy; jsou právě tak překvapeny objevením se bílých lidí, v podivný šat oděných. Když jim náčelník pověděl několik slov, propukly v jásot. Hned však sesypaly se na zajatce jako vosy a byly by ho snad utloukly, kdyby jich nebyli mužové odehnali.

Za další cesty k jeskyni obklopily Járu děti, úplně nahé a dosud mokré, a hlasitě se podivovaly všemu, co na něm viděly. Některé z nich odvážíly se i sáhnouti hochovi na kabát a na kalhoty; jedna holčička, zvláště odvážná, předběhla ostatní a poklekla před Járou, aby se mohla dotknouti kůže jeho botek. Všecka ta zvědavost i jejich křik se Járovi protivily. Řekl si v duchu, že Medvídek a Laňka byli milejší, třebaže byli mnohem chlupeatější než tito divoškové.

Když zástup stanul před jeskyní, vyrazila z ní plačící žena; hučela hlasitě a zakrývala si hlavu začerněnými rukama. Před náčelníkem padla na kolena, udeřila hlavou o zemi a zdvojnásobila svůj nářek.

„Co se stalo?“ táže se Jára otce.

Ten však neodpovídá a pozorně sleduje zvláštní ten výjev. Náčelník teď hovoří k ženě; patrně se jí ptá po příčině jejího

hoře. Žena odpovídá prorývaně, stále hlasitě kvílejíc. Jára vidí, že po jejích slovech zmocňuje se mužů i žen ohromné rozčilení. Náčelník hned odchází do jeskyně. Když se opět objeví, tvář jeho jest rudá hněvem. Přistupuje rychle k plačící ženě a udeří ji prudce svou odznakovou holí v ohnutá záda. Žena přikrčila se k zemi a přestává naříkati. Se všech stran ozývají se výkřiky nevole a hněvu. Když náčelník přestal bít, chystají se nejbližší stojící lovci i ženy, aby též klečící ženu udeřili. Jedna zvlášť zuřivá vyrazila první a prudce ji kopl do boku. Na ubohou sesypal se dešť ran.

„Čeho se dopustila?“ diví se Jiřík.

„Myslím, že je to strážkyně ohně,“ praví rychle otec. „Odešla asi s ostatními ženami k jezeru a když se vrátila, oheň byl vyhaslý. Tento lid nedovede asi ještě rozdělati oheň – proto jeho vztek. Celý kmen

musil by nyní žíti dlouho bez ohně až do té doby, kdy by se mu podařilo náhodou si jej opět opatřiti, kdyby nebylo nás, kteří jim jej rozděláme. Uvidíte, jak nám budou za tuto službu vděčni.“

Otec kyne bojovníkům i jejich ženám, aby přestali vinnici bít. Pak káže Járovi, aby zvedl suchou větvičku, nedaleko ležící. Celý zástup tichne a zvědavě čeká, co se bude dít. Otec béře větvičku, plnou suchého listí, do ruky a nařizuje Járovi, aby rozžehl sirku. Plamének vyšlehne – ó, jaký účinek má maličký tento výbuch! Jára jen stěží se ovládá, aby se nedal do hlasitého smíchu. Všichni diváci trhli sebou úlekem, nejbližší stojící zděšeně uskočili. A když větvička vzplála plamenem, údiv nemá mezí. Koldokola zvučí hlasy veliké radosti i nesmírného podivu.

Zatím co Jára přikládá na ohniček, mluví náčelník cosi ke

svým lidem. Když domluvil, obrací se tvář k otci a padá před ním na zemi; všichni jeho lidé, bojovníci, ženy i děti, vzdávají mu touž poctu.

„Považuj nás patrně za nadpozemské bytosti,“ praví otec, lehce se usmívaje. „Viděli, že jsme pány ohně, jehož si váží nade vše a jemuž, možná, vzdávají božskou poctu. Nemůžeme jim, neznajíce jejich jazyka, vysvětliti, že jsme lidé jako oni. Ale co na tom, jejich úcta k nám může nám býti jen k prospěchu.“

Otec nato běře náčelníka za rámě, pozvedá jej a pokynem mu naznačuje, aby si odnesl ohně do jeskyně. Ten radostně přikývl. Na jeho rozkaz strážkyně ohně přináší dosti veliký plochý kámen, mísovitě vyhloubený, a opatrně klade na něj hořící větvičky. Oči její září velikou radostí.

Když poslední uhel octl se na kameni, odchází s ním žena do jeskyně. Náčelník jde za ní.

Sotva zmizel v šeru jeskyně, pozornost zástupu obrácena jest náhle jinam. Hle: zdola od jezera pádí statný muž a křičí zcela hrdla, mávaje nad hlavou oštěpem. Naši poutníci pozorují, že bojovníci i ženy jsou nyní ještě více rozčileni než před chvílí ztrátou ohně. Avšak oči jim sálají podivným nadšením a z úst se derou výkřiky opojné radosti. Kdo z nich byl odložil oštěp nebo luk či palici, chápá se jich chvatně a nedočkavě.

Co se děje? Snad objevila se cizí horda, počtem slabší, a pádící sem bojovník vybízí k boji, jenž přinese jisté vítězství?

Náčelník vychází z jeskyně. Bojovníci jej vítají jásavým řevem; Jára slyší, že často opakují jakési podivné slovo. Oštěpy a palice mihají se jim nad hlavami. Náčelník se na okamžik zastavil; tvář se mu stahuje v radostný úsměv. Hned se však obrací a znovu mizí v jeskyni. Když z ní po chvílce vychází, nese v ruce tři oštěpy. Rychle přistupuje k našim poutníkům, vkládá otci i Jiřkovi oštěp do ruky a přívětivě kyne rukou směrem k jezeru. Nato pohleděl na Járu, usmál se a zamával oštěpem; volnou rukou zašermoval ve výši hochovy hlavy.

„Chce ti asi říci,“ vysvětluje otec, „že jsi ještě malý a nemůžeš proto dostati oštěpu jako my. Jen kdybychom se nějak do-

věděli, kam se lovci chystají. Doufejme, že na lov nějakého vzácného zvířete, když se všichni tolik radují. Hůře by bylo pro nás, kdyby nás zvali v boj s nepřátelskou hordou. Myslím, že nikdo z vás – právě jako já – nemá chuti, dáti se prokláti takovýmto pazourkovým hrotem.“

Otec s úsměvem prohlíží hrot oštěpu.

„Což kdybychom raději zůstali zde?“ táže se Jára, jehož otcova řeč příliš nepotěšila.

„Neboj se, hrdino!“ usmívá se otec. „Samozřejmě půjdeme s lovci. Nedáme si přece ujtí velezajímavé podívané. Ostatně můžeme vždycky, bude-li tato podívaná příliš nebezpečná, ustoupiti do bezpečného úkrytu.“

Brzy nato výprava vyrazila. Vpředu kráčí náčelník s našimi poutníky, za nimi bojovníci.

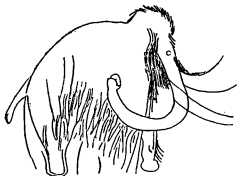
Jejich jásavý křik se nese daleko pralesem.

XIV. LOV NA MAMUTA.

Slunce stálo téměř nad hlavami lovců a pražilo nemilosrdně. Bylo horko k zalknutí. Skalnaté štíty, podle nichž se ubírala výprava, sálaly odrazem ohnivých šípů slunečních.

☞ Lovci postupovali zvolna asi 10 minut směrem k jezeru, když náčelník zastavil před skalní rozsedlinou. Vyčkav, až poslední došli k němu, pokynul všem, aby šli za ním.

Vešli do prostorné jeskyně s dosti nízkým stropem; krápníků v ní nebylo.

„Proč nás sem vedou?“ táže se Jára.

„Dočkej času! Brzy uvidíš,“ napomíná otec.

Vůdce kráčí jistým krokem, ačkoliv jeskyně jest dosti temná. Ostatní ho tiše následují. Asi po dvaceti krocích se náčelník zastavil. Hledě upřeně na protější skalní

stěnu, zvedá do výše napjaté paže. Jeho lidé činí totéž; v němém tichu stojí tu bez hnutí jako kamenné sochy.

Jára vycítuje, že je to asi nějaký náboženský obřad. Rád by věděl, nač se lovci stále tak upřeně dívají, ke komu zvedají své ruce, zbraní obtěžkané. Je snad na stěně namalován nějaký jejich bůh? Rád by se hoch zeptal na to otce, ale bojí se porušiti obřad. Vtom bleskl přístmím žlutavý plamének: Jiřík škrtl sirku. Byl jistě neméně zvědav než Jára, co tají na sobě protější stěna.

Hle – co se nyní objevuje zrakům našich poutníků! Se stěny zírání na ně obrovský mamut, velmi dovedně načrtnutý. Jára neviděl sice dosud živého mamuta, ale podle obrazů v otcových knihách poznal bezpečně, že tento náčrt představuje mamuta. Obraz jest asi dva metry vysoký. Nežli však si jej mohl prohlédnouti podrobněji, sirka zhasíná. V témž okamžiku náčelník

spouští paže a kyne bojovníkům, aby vyšli z jeskyně. Naším poutníkům ovšem nelze jinak, než jíti s nimi.

„Škoda, že jsme zde nezůstali déle!“ lituje Jiřík. „Tak rád bych si byl krásnou tu kresbu prohlédl!“

„Já také,“ připojuje se Jára. „Co zde vlastně lovci dělali?“

„Nedovedu ti odpověditi určitě,“ praví otec. „Domnívám se, že se zde doprošovali na svých bozích nebo duších, jež uctívají, šťastného lovu. Věří asi, že zvíře, jež jest vykresleno na stěně jejich jeskyně, dostanou nyní jistěji do své moci. Až bude po lovu, požádám náčelníka, aby nás ještě jednou zavedl do této jeskyně. Myslím, že mamutí kresba není v ní jediná: jistě uvidíme kresby i jiných zvířat. Velmi se již nyní na ně těším!“

Za chvíli vešli lovci do chladivého stínu lesního. Všem se velmi ulevilo.

„Mohli bychom se zde potkati s nějakým nebezpečným zvířetem?“ táže se Jára otce, když vnikli do houštiny.

„Ovšemže. Mám za to, že dosud žijí všeska obrovská zvířata, o nichž jsem se zmínil včera. Mimo ně žijí jistě v tomto pralesu vlci a divocí vepři, ohromní nosorožci, hroši a tapíři; na savanách se pasou nesčetní zubři či bisoni, mnohem větší než naši býci.“

Tato řeč hochů přflíš nepotěšila. Ale nezbývalo mu nic jiného, než kráčet za otcem. Cesta nebyla příjemná; naopak. Což lovcům bylo hračkou, přelézati ohromné kmeny, bouřemi vyvrácené, a proplétati se spleť houštin! Byli tomu zvyklí, prales byl od dětství jejich domovem. Hůře bylo našim poutníkům. Také to nebylo Járovi po chuti, že několikrát uzřel zpod tlejících kmenů výlétati obrovské ještěrky, ba jednou dokonce i velkého pestrobarevného hada, vyhřívajícího se na místě, kam slunce skulinou v houšti vrhalo hrst svých zářivých paprsků. Nejednou zapadli chodci do zpráchnivělé drti až po kolena. Jára jen stěží vyškrábal se na pevnější půdu. Podobně prolomila se pod jeho nohama kůra listů a jehličí, když cesta vedla močálovitou částí pralesa. Nebylo proto divu, že hoch brzy litoval, proč nezůstal raději se ženami a dětmi v jeskyni. Avšak když si připomněl, že pravděpodobně

bude svědkem velmi zajímavého lovu, byl hned veselejší myslí a krácel statečně vpřed.

Když se takto prodírali pralesem asi hodinu, zastavil se náčelník, až dosud krácející v čele s lovcem, který prve byl přinesl radostnou zvěst. Všichni došli k němu; náčelník ukázal před sebe a řekl několik slov. Také naši poutníci se zahleděli směrem, kterým ukazoval. Uzřeli, že z nitra pralesa vede k jezeru dosti široká cesta, lemovaná po obou stranách vyvrácenými stromy a přelámanými haluzemi. Křoví a traviny byly zcela udupány.

Jára upřel na otce tázavý pohled.

„Někdo veliký prorazil si pralesem tuto pohodlnou cestu,“ praví otec, porozuměv němé otázce jeho. „Myslím, že se nemýlím, řeknu-li, že tudy chodí m a m u t nebo snad celé mamutí stádo do noční koupele. Je-li tomu tak, pak naši lovci vyšli si na lov tohoto zvířete.“

Járou zalomcoval strach.

„Na lov mamuta?“ ptá se chvějícím hlasem. „Co zmohou tito mužové se svými oštěpy a luky proti obrovskému mamutovi? Nechme je jít samy a vraťme se k jeskyni!“

„Nic se neboj!“ usmívá se otec. „Naši lovci nepustí se s obrem v zápas. Jejich slabé síly a nedokonalé zbraně by v něm samozřejmě brzy podlehly. Jsi dnes, milý Járo, nějak zapomětliv. Víím, že jsi četl ve škole článek, jak pravěcí lidé nastražili na mamuta past, hlubokou jámu. Myslím, že se brzy staneme svědky podobného lovu.“

Zatím lovci postupovali opatrně po cestě směrem k jezeru; jejich vůdce, v čele krácející, ostražitě pohlížel na houští zprava i zleva a pozorně naslouchal sebemenšímu šelestu. Najednou se zastavil a ukazuje svou odznakovou holí na dosti hluboký dolík před sebou, pronesl několik úsečných slov. Mužové ihned odložili zbraně; několik z nich, pokud se směstnali kolem dolíku, pokleklo a jalo se odhrabávat hlínu.

„Měls pravdu, tatíčku!“ praví Jára. „Lovci zde vyhrabou jámu, aby do ní chytili mamuta.“

Otec mlčky přikývl.

Nebyla práce snadná, vyhrabatí téměř holýma rukama, ozbrojenýma pouze kouskem kamene nebo zvířecí kostí či špičatou větví, jámu, do níž by mohl zapadnouti obrovský mamut tak hluboko, aby se mu nepodařilo uniknouti. Ač lovci pracovali velmi pilně, častěji se střídajíce, prohlubovala se jáma pouze velmi zvolna. Pracující odložili kožišiny; bylo viděti, jak potůčky potu stékají po jejich bronzových tělech. Byli již velmi znaveni, ale touha po vzácné kořisti, slibující nejskvělejší hody, jaké si jejich mozek dovede představit, popoháněla je k vytrvalosti.

Vůdce zatím ostražitě pozoroval okolí. Vtom ozval se z jeho úst přitlumený táhlý hvizd. Mužové ihned zanechali práce a chopili se zbraní. Vůdce pokynul holí vlevo a rozkázal cosi tičným hlasem. Lovci ihned se rozdělili na dvě skupiny a neslyšně zmizeli v houšti. Také vůdce do něho vstoupil, kyná našim poutníkům, aby ho následovali. Uposlechli. Jára se zachvěl velikou bází; domníval se, že se již blíží mamutí stádo. Ale když si dodal odvahy a vykroukl z houští, uzřel, jak na mamutí cestě stojí nádherný obrovský jelen se široko rozloženými parohy. Otec, za hochem stojící, jen stěží udržel Trefa, v němž lovecká horečka patrně rozproudila všecku krev.

Jelen, netuše nebezpečí, volně přešel přes cestu, schnul hlavu a jal se okusovati trávu, pod krajními stromy se zelenající. Avšak ne dlouho. Najednou zabouřil pralesem pronikavý křik mnoha hrdel a než se polekané zvíře mohlo vzpamatovali, vyra-

zili na ně z prava i leva řvoucí lovci s napřaženými oštěpy v rukou. Jára dobře viděl, jak nejpřednější z nich vrazil vši silou hrot svého oštěpu do jelenových prsou. Napadené zvíře prudce poskočilo, srazilo svými parohy útočníka k zemi a chtělo se dáti na útěk. Ale v mžiku bylo obklíčeno lovci a prokláno několika oštěpy.

Pralesem se nese jáсот vítězných lovců.

Za chvílku stojí náčelník i naši poulníci u mrtvého zvířete. Náčelník ukazuje otci na největší ránu na jelenových prsou, z níž se řine proud jasné krve. Když tento učinil odmítavý posuněk, pokleká náčelník a s roskoš loká proudící krev. Po něm pijí i ostatní. Zatím již dva lovci stahují kůži se zadních noh a hřbetu jelenových; pazourkovými nožíky obratně pak odřezují dva veliké kusy masa. Jára chápe, že by si je asi rádi upekli. Sáhne do kapsy pro sirky a zatřepe krabičkou před náčelníkem. Ten hned kývá radostně hlavou. Na jeho rozkaz přinášejí lovci suché roští; brzy je ho zde veliká hromada. Jiní lovci vracejí se z pralesa s placatými kameny. Náčelník klade jich několik na zemi, na ně ukládá maso a zakryje je opět kameny. Na jeho pokyn bere nejbližší lovec náruč roští a hází je na ohniště. Nyní jest řada na Járovi. Chystá se k podpálení roští velmi slavnostně, jako by měl vykonati nějaký veledůležitý obřad. Ostatně pro lovce, tiše stojící kolem něho v posvátné přímé úctě, byl Járův čin, k němuž se právě chystal, něčím nesmírně tajemným a ohromujícím. Pohledy všech nedočkavě lpi na jeho rukou, držících sirku a krabičku. Malý pohyb pravé ruky, plamínek vyšlehne a – všichni lovci, náčelníka nevyjímaje, leží na zemi... Jára je velmi spokojen. Připadá si nyní jako mocný čaroděj z pohádky, na jehož pouhý pokyn tisícové padali jako podtatí k jeho nohám.

Skoro hodinu peklo se maso a Jára s Jiříkem pečlivě se starali o oheň. Byli rádi, že mohou takto prospěti statečným lovcům. Na rozkaz náčelníkův zanechali tyto práce a spěchali k ohni, utírajíce si s tváří pot. Náčelník odstranil silnou větví svrchní rozpálené kameny, nabodl na sobí paroh pěkný kus masa a podal

jej otcí. Ten hned vyňal z kapsy nůž a rozkrojil maso v půli; jednu polovici vrátil náčelníkovi, o druhou se rozdělil s hochy. Lovci dívají se s úžasem na podivný nástroj; na chvíli jako by zapomněli i na pečínku.

Na mamutí cestě slaví se tučné hody. Unavení lovci jedí hltavě a spokojeně, potichu rozprávějí. Avšak sotvaže zmizel poslední kousek masa, dává vůdce rozkaz k nové práci. Vždyt slunce stojí již nad západem a do soumraku musí býti jáma dokončena! Odložiti její dokončení na zítřek nelze, neboť ostražití mamuti by dobře vytušili nebezpečí a našli by si jinou cestu k jezeru; možná, že by se i odtud odstěhovali v bezpečnější kraj.

Se zdvojeným úsilím dávají se lovci do práce. Byla čím dále zdouhavější, neboť bylo třeba nyní, když jáma byla již tak hluboká, že pracující v ní skoro úplně zmizeli, vyhrabanou hlínu a kamení vysoko vyhazovati. Vůdce starostlivě pohlíží na sluneční kotouč; který se již chystá skutáleť se pod obzor. Když zmizel s oblohy, skočil vůdce do jámy a změřil očima její rozměry. Jistě není s nimi ještě spokojen, neboť se sám dává horlivě do práce. Minuta ubíhá za minutou: stmívá se vůčihledě. Konečně krátký rozkaz náčelníkův zastavuje práci. Lovci vylézají z jámy a hned se rozbíhají po lese, aby nalámali velikých větví, zelených i suchých. Tyto položili řídce přes jámu a na ně naházeli větvi zelených, jež zakryli vrstvou vykopané hlíny, jehličí a trávy. Nato rychle vše urovnávají a upravují, aby se povrch pastí ničím nelišil od nejbližšího okolí.

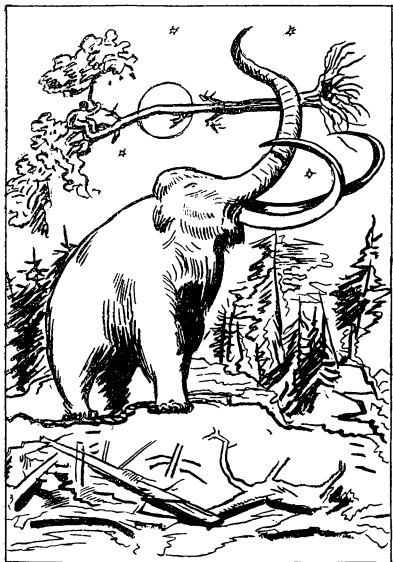
Vykonali vše v největším takřka zimničném spěchu – a přece bylo pozdě! Noční stíny lehly již před chvílí na mlčící prales, ale teď vyhoupl se nad obzor zářící měsíc a zalil celý daleký kraj svým stříbrným jasem. A v něm – hle! – na několik set kroků od lovců, kteří se právě chápají svých odložených zbraní, aby nastoupili zpáteční cestu, objevuje se temný obrys ohromné jakési obludy! Jára vytřeštil na ni oči; strašlivý úlek mu projel tělem. Och, toť jistě mamut, nesmírně veliký mamut! A blíží se každým okamžikem, neboť obrys jeho těla roste stále a ohlas jeho kroků jest hlasitější a hlasitější!

Vtom si Jára uvědomuje, že stojí uprostřed mamutí cesty sám; ani nepozoroval, že lovci ihned po prvním výstražném výkřiku bleskurychle skočili do lesa a vyšplhali se jako kočky na stromy. Také otec a Jiřík vběhli do houštiny. Jen Jára zde stojí, drže ruku na hlavě Trefově. Stojí a stojí, jeho nohy strachem zděveněly. Zatím se obluda zvolna přibližuje, její obrysy rostou v nesmírné rozměry. Hoch slyší již zcela jasně její funění. Och, což jest mu souzeno, aby jeho mladé tělo bylo rozdrceno těžkými tlapami této předvčké obludy? Nikoliv! Hle: teď vybíhá z houští otec, chápe ho chvatně za ruku a táhne pod stromy.

„Vylez honem na strom!“ slyší hoch jeho tichý rozkaz. „Pomohu ti.“

Jára se velmi namáhá, ale jeho údy jsou dosud jako ze dřeva. Otec ho proto nadzveduje vši silou; a tak se dostal Jára šťastně až do koruny stromu, stojícího blízko cesty. Od ní jej odděluje pouze jediný strom, ne příliš silného kmene. Hned nato hoch slyší, jak otec leze na strom sousední; budou tedy blízko sebe. Járovi není sice příliš vhod, že visí zde na stromě skoro nad mamutí cestou, ale zároveň se těší, že alespoň uvidí obludu hezky zblízka, daleko lépe než všichni ostatní. Jeho srdce stále ještě prudce buší.

Ale mamut jaksi dlouho nepřichází. Jára proto opatrně vykukne z houští větví a vidí, že se obluda zastavila asi dvacet kroků od něho a zabývá se nyní otrháváním větví. V jasném světle měsíčním vidí hoch zcela zřetelně, jak přelomené větve podává ohromným chobotem do své nestvárné tlamy, z níž vyčnívají dva obrovské kly, strašidelně se blýskající v měsíčním světle. Jára schoval pro jistotu hlavu opět do listů a napiatě poslouchá. Praskot větví a chrupot mamutových zubů slyší stále zřetelněji – mamut se blíží! Než by dvacet napočítal, otřese se strom vedle Járy. Toť neklamné znamení, že mamut stojí již pod ním! Vtom hoch vidí, jak se tento okrajní strom silně zakymácel, prudce povyskočil do výše a dal se v let! Ohromným obloukem letí přes mamutí cestu a s praskotem zapadá kamsi do pralesa... Nesmírně překvapený Jára si stěžl uvědomuje, že mamut strom

vyrval a odhodil stranou. Snad mu stál v cestě, snad mu jeho listí nechutnalo. Což bylo o strom – horší je, že mamut popadl teď chobotem nejspodnější větev Járova stromu, nyní již okrajního, a prudkým šubnutím ji ulomil. Jára byl by málem spadl netvorovi přímo pod nohy. Na štěstí objal včas kmen svého stromu velmi pevně, takže se na něm udržel, třebaže otřes byl velmi silný. Ale než se poněkud vzpamatoval, ucítil, že nyní též jeho strom povyskočil a – ó hrázo! – vznesl se do výše! Strom letí, letí, Jára objímá přepevně jeho kmen. Vzdušná cesta tato nezdá se mu býti nepřijemná – ale za to její konec! Strom snáší se zvolna k zemi a teď se boří s praskotem do korun stromů, několik kroků od cesty stojících. Náraz je neobyčejně prudký; hoch div vědomí nepozbyl. Nepustil se však kmene, třebaže ucítil na tváři, krku a rukou palčivou bolest. Uvědomuje si, že ho to poranily větve, pádem stromu přeražené. Ale co záleží na několika odřeninách! Hlavní jest, že nespadol mamutovi do cesty!

Ještě se zúplna neprobral z úleku, když se rozlehl pralesem ohlušující řev lovců. Jára chápe, že tento jásos znamená: mamut spadl do pasti! To ho velmi uklidnilo; v jeho duši veliká bázeň ustoupila zvědavosti. Opatrně se posadil na kmeni, který leží skoro vodorovně, jsa vrškem obrácen do nitra pralesa; zatoužil, dostat se po něm co nejbližší k cestě. Obezřele se posunoval po kmeni, až se šťastně dostal ke kořenům, které visí téměř nad cestou přímo proti jámě. Zde se Jára pohodlně posadil a dychtivě sleduje, co se děje dole. A je to divadlo nesmírně zajímavé!

Opřadu: v jámě zmítá mamut svým obrovským tělem! Jeho past jest tak veliká, že se v ní sotva může otočiti. Jára pozoruje, že lapený obr se pokouší uniknouti z ní. Marně. Několikrát se mu sice podařilo opřít se chobotem o stěnu jámy a vyzvednouti přední nohy až na horní okraj, ale neměl dosti sil, aby vynesl na povrch nesmírné váhy svého obrovitého těla. Po několika marných pokusech zřítíl se opět na dno jámy. Tento nezdar ho velmi rozzuřil. Jára vidí, že se otáčí ku podivu rychle a prudce vráží kly do stěn svého vězení. Ale vida opět marnost svého

počinání, uklidnil se, zvedl vysoko svůj chobot a smutně zatriubil . . .

Járovi je ho upřímně líto. V duchu se hučvá na lovce, kteří takovýto smutný osud připravili tomuto pravěkému velikánovi,

kteřý při vši své síle a velikosti neublíží nikomu, kdo ho nechá na pokoji.

Strašlivý řev vytrhl hochu z dum. Bylo štěstí, že seděl na kmene obkročmo jako jezdec na koni; v jiné poloze byl by jistě spadl. Měl pocit, že všechno kolem něho se zachvělo hrůzou, i země a vzduch. Dosud nikdy ve svém životě neslyšel podobného hlasu, ale jako horlivý čtenář přírodopisných a cestopisných knih po-

znal, že právě lev, vládce tohoto pralesa, ohlásil svou přítomnost! Ozvěna roznesla jeho hrůzný hlas jako burácení hromu široko daleko. Ihned nato vynořila se z lesní temnoty lvova majestátní postava právě v těch místech, kde ještě před chvílí stál Járův strom. Jaký to zjev nádherný, jakých málo se vyskytá v přírodě! Ale zároveň nesmírně příšerný, až Járovi se srdce hrůzou v tlukotu zastavuje. Nejstrašlivější šelma těchto dob stojí tu se zdviženou hlavou, s níž vlaje obrovská hřívá, a bije kolem sebe tvrdým ohonem. Velikýma, jako dva ohně hořícíma očima pohlíží na lapeného velikána.

Mamut bez hnutí pozoruje nepřitele. Jest sice velmi unaven, ale připravuje se k boji. Šelma teď se přikrčila k zemi, chystajíc se ke skoku. V témž okamžiku mamut vysoko zvedá svůj chobot a nastavuje vetřelci své mohutné kly. Obrovské tělo lvovo letí vzduchem a těžce dopadá na mamutovu hlavu. Nežli však se mohly jeho zuby zakousnouti do týla velikánova, obtočil mamut svůj chobot bleskurychle kolem boků útočnickových a v okamžiku letělo jeho tělo mohutným obloukem zpět k nejbližšímu stromu, o jehož kmen se odrazilo a těžce dopadlo k zemi. Ihned nato stál sice lev opět na nohách, ale nového útoku se již neodvážil a bez hlesu, stydě se patrně před sebou samým za svůj neúspěch, zmizel v lesní temnotě...

Jára si oddechl; má z mamutova vítězství velikou radost.

A mamut, jemuž toto vítězství nad králem zvířat patrně dodalo nové odvahy a sebedůvěry, pokouší se znova a znova dostat se z pasti, avšak opět marně. Po nesčíslných pokusech opírá se o stěnu jámy a troubí a troubí... Snad chce přivolati své druhy ku pomoci... Ale místo nich přivolal nového nepřitele, ne sice tak silného a nebezpečného, jako byl první, za to však zuřivějšího. Je to ohromný medvěd jeskynní, jehož mručení zaslechl Jára o hezkou chvíli dříve, nežli se huňáč objevil na ozářené cestě ve vsí své hrůzné velikosti.

Po čtyřech blíží se medvěd k jámě, stále mručí a otvíraje hladově svou příšernou tlamu; asi šest kroků před jámou se zastavuje, jako by uvažoval, má-li využítí znamenité příležitosti.

Má jistě po celodenním hladovění veliký hlad a zde se mu nabízí přímo hora chutného masa! Neodolal. Vždyť mamut stojí klidně, jsa opřen o stěnu jámy, jako by z jeho těla již prchl poslední záchráv života. Huňáč zvedá se na zadní nohy a s řevem řtí se na svou kořist. Ale jak zle se přepočítal! Ještě nedoběhl ani okraje jámy, když chobot mamutův vyletěl jako blesk do výše, objal jeho tělo a strhl je dolů. Nato ustoupil obr vzad, pokud mohl nejvíce, a vecpal útočníka, jenž se mu dravě zakousl do chobotu, na dno jámy. V okamžiku poté vidí Jára, jak přední nohy mamutovy střídavě se zvedají jako obrovské stoupy. Je zcela dobře slyšeti praskot huňáčových kostí...

I tato příhoda potěšila Járu. Ale co všecko je to platno, uvažuje hoch; kdyby zajatý obr zvítězil takto třeba stokrát i tisíckrát, nad člověkem, ačkoliv mnohokrát slabším než lev nebo medvěd, zvítěziti nedovede. Z jámy se nedostane a ztřejší jitro mu přinese smrt...

„Járo! Járo! Kde jsi?“

Teprve nyní, když zaslechl otcův hlas, strachem se chvějící, uvědomil si hoch, že otec ještě neví, co se s ním stalo. Až do této chvíle byl tak upoután nezvyklým divadlem, že zapomněl na otce i Jirku nadobro.

„Zde, tatíčku!“ ozval se vesele. „Sedím na stromě. Nestalo se mi nic, ale chtěl bych za vámi.“

„Chvála Bohu!“ spokojeně praví otec. „Ale zůstaň jen tam, kde jsi. Zůstaneme všichni na stromech až do rána. Mamut z pasti neutěče.“

A také neutekl. Několikrát sice opakoval své pokusy o vysvobození, ale potom, jsa úplně vyčerpán, opřel se bokem o stěnu jámy a ztichl nadobro.

Jára slyší, že lovci na stromech rozčileně hovoří. Jistě se nemohou dočkat chvíle, kdy budou se moci vrhnouti na vzácnou kořist.

Noc pomalu míjí bez zvláštních příhod. Pouze jednou byl zdánlivě dřímající mamut vyrušen nevtaným hostem – hyenou. Dohnívála se patrně, že nehybně stojící obr již dokonal, a zatoužila

zakousnouti se do jeho masa. Avšak sotvaže přikročila k okraji jámy, uchopil ji mamut chobotem a mrštil ji o blízký strom tak prudce, že zůstala nehybně ležeti.

Lovci zůstali na stromech, až první paprsky sluneční pro-

letěly pralesem. Tehdy náčelník obratně slezl; za ním ihned jeho lidé. Vyšli všichni na mamutí cestu a padnuvše na tvář, vzdali poetu nově zrozenému Slunci. Teprve potom vyrazili ze svých hrdel oblušující vítězný pokřik, chopili se oštěpů a obklíčili v uctivé vzdálenosti mamutí past.

Nyní vystoupili z pralesa i otec s Jiříkem a Trefem, vesele

okolo nich skákajícím. Když je Jára spatřil, slezl rychle se stromu a pospíšil k nim. Oba ho uvítali radostně. Rád by jim pověděl, jaké dobrodružství zažil, ale když viděl, že jejich pozornost jest cele upoutána na náčelníka, který se právě mocně rozpřahuje oštěpem, zahleděl se též s velikým zájmem na něho.

Oštěp se mihl vzduchem a zaryl se hluboko do mamutova krku. Velikán vydal bolestný tón, v zápětí uchopil násadu oštěpu chobotem, vytrhl jej z masa a daleko jej odhodil. Z rány vyprýskl proud krve.

Na místo náčelníkovy nastupuje ihned s napřaženým oštěpem lovec, který včera objevil mamutí cestu. Na tváři ostatních lze viděti, jak hoří všichni nedočkavou touhou...

Jára se zachvěl odporem nad touto bezcitnou krvelačností.

„Tatíčku, pojďme pryč!“ zaprosil. „Je mi mamuta hrozně líto. Můžeme se vrátiti, až bude mrtev.“

Otec ochotně svoluje.

„Ale já zde zůstanu,“ hlásí Jiřík. „Až bude po všem, zavolám vás. Nechodte však daleko!“

Otec s Járou podešli několik set kroků a usedli nedaleko kraje pralesa do měkkého mechu. Bylo dosti chladno a proto otec rozdělal oheň. Jára, když byl donesl velikou náruč roští, natáhl se pohodlně na zemi a jal se vypravovati, jak se mu vedlo v dnešní noci. Když skončil, zavřely se mu oči únavou. Uspul.

*

Otcova ruka ho probudila.

„Jiřík volá – mamut je mrtev. Vstaň, podtváme se na něj. Zatím, co jsi spal, přiběhla sem celá horda, ženy i děti, aby se potěšila pohledem na vzácnou kořist. Slyšíš jejich radostný řev?“

Jára jde dosti nerad. Jásot hordy, chystající se k bohatým hordám, jest mu protivný.

Když vyšli z lesa, vidí kolem jámy veliký zástup mužů, žen

i děti. Všichni hlučí, až sluch přechází. Jiřík, uzřev otce a Járu přicházeti, jde jim vstříc.

„Mamut je mrtev,“ praví, když se setkali. „Nejdříve ho prošpikovali všemi svými oštěpy, pak nanosili velikých kamenů a těmi ho domučili. Nikdy bych se nebyl nadál, že tato odporná zabíjačka bude trvati déle než čtyři hodiny! Dobře, že jsi, Járo, neviděl, jak lovci chlemtali krev, řinoucí se z nesčetných ran mamutových. Když se všichni napili dosyta, skočil náčelník na mrtvolu a vyřízl z jejího hřbetu veliký kus masa. Po něm učinilo totéž několik starších lovců. Nyní již hoří veliký oheň, jež rozdělaly ženy, podpálivše roští uhlíky, které byly přinesly z jeskyně na vyhloubených plochých kamenech. Maso bude již brzy upečeno.“

Zatím došli naši poutníci až k hlučícímu zástupu, který se před nimi uctivě rozestoupil. Jest viděti, jak dva muži klečí na mamutově těle a vyřezují z něho veliké podlouhlé kusy masa.

Brzy nato nastaly hody. Náčelník rozdělil upečené maso; první kus opět dostal otec, o ostatní rozdělili se mužové. Ženy a děti zíraly na ně s dravou lačností, ale nedostaly zatím ničeho. Bylo jim čekati, až se upeče druhá dávka, nad kterou již opět vesele plápolal veliký oheň.

Nasycení, vlastně přečpaní lovci ulehli do trávy ve stínu lesním a brzy usnuli. Jen vůdce zůstal u jámy. Po delší době dovolil ženám, aby udusily oheň a rozdělily se o pečení. Jára se velmi podivil, s jakou zuřivostí se o ni servaly, chtějíce každá urvati pro sebe a své děti největší kus. Když se nasatily, odtáhly za veselého křiku po mamutí cestě k jezeru. Snad se chtějí v jeho vodách očistiti od krve a ostatních známek po tučných hodech.

Po jejich odchodu náčelník pronikavě hvízdal. V několika okamžicích stojí všichni lovci kolem něho. Cosi jim rozkazuje. Ihned se vracejí do houštiny a brzy odtud nesou silné větve, jež házejí na mamutovo tělo. Když jest jáma již plna, kladou na chvůj veliké kameny. Nato donášejí zabitého jelena a chystají se k odchodu.

„Proč zatížili chvůj kameny?“ táže se Jára otce.

„Chrání tak své kořisti před hyenami a šakaly, kteří by ji přes noc dokonale obrali. Nemysli si, že mamut je již navždy pohřben a že lovci zanechají ostatní maso červům na pospas. Vráť se k němu každého dne a budou těžiti z dnešní své kořisti tak dlouho, dokud bude na kostech kousek masa. Ovšem i kly mamutovy a jiné jeho kosti přijdou jim velmi vhod.“

Na pokyn vůdcův nastupují lovci zpáteční cestu. Naši poutníci kráčejí s nimi.

XV. V PRAVĚKÉ OBRAZÁRNĚ.

Otec a náčelník, krácejíce v čele lovců, docházejí právě k jeskyni s obrazem mamulovým. Před jejím vchodem se otec zastavuje a posunky naznačuje náčelníkovi, že by si ji rád prohlédl. Ten dívá se na něho chvílku nechápavě; vtom se jeho obličej rozesměje radostí, že porozuměl. Kynce lovcům, aby pokračovali v cestě, a sám vchází do jeskyně. Naši poutníci radostně za ním.

„Bude dobře,“ praví otec, „začneme-li s prohlídkou hned zde u vchodu. Známé jeskyně francouzské i španělské na svahu Pyrenejí jsou sice vyzdobeny kresbami a malbami pravěkých umělců vždy až několik desítek metrů od vchodu; avšak přední stěny jejich nejsou snad bez ozdob proto, že by jich byli pravěcí malíři nepomalovali, nýbrž z té příčiny, že denní světlo, vlhkost vzduchu, podnebné změny a pod. jejich kresby zatím zničily, než byly novodobými lidmi odkryty. Čím pak si posvítime?“

„Čím si svítili pravěcí umělci?“ táže se Jára. „V tomto přítmí přece malovali nemohli!“

„Tak jest. Lovci, jejichž hostmi nyní jsme, mají ovšem mnohem bystřejší zrak nežli my, avšak potmě kresliti a malovati přece jen nedovedou. Jejich malíři pracovali v této jeskyni jistě za svitu pochodní nebo dokonce jakýchsi jednoduchých lamp, snad kamenných nádobek, naplněných zvířecím tukem. Podobných pravěkých lamp našlo se již několik.“

„Sirek máme ještě dost,“ dí Jára, prohledávaje svůj tlumok. „Ó, zde jest ještě i kus svíčky! Ani jsem o ní nevěděl. Teď se nám výborně hodí.“

Když se svíčka rozhořela, zahajují naši poutníci zajímavou prohlídku.

V délce asi deset metrů vlevo od vchodu byla skalní stěna plná velikých puklin a ostrých výstupků; ploch nebo plošek, vhodných pro kresbu nebo rytinu, na ní nebylo. Zato hned první větší plocha, na kterou padlo světlo svíčky, způsobila našim poutníkům velmi milé překvapení: rozeznali na ní zcela zřetelně obrysy jakéhosi zvířete, vyryté do skály dosti hluboko.

„Je tam kresba!“ volá radostně Jára. „Ale co představuje?“ Otec pozorně prohlíží rytinu, svítě si na ni zblízka.

„Je to náčrt divokého koně,“ praví po chvíli, „ale dosti neumělý. Hledte: je to pouhá profilová silueta s jednou nohou přední a jednou zadní; obě jsou naznačeny pouhou čarou. Muž, který tento jednoduchý obrázek ryl pazourkovým rydlem do této skály, nedovedl ještě mnoho. Mám za to, že tento obrázek jest nejstarším z celé jeskyně. Od obrazu mamuta, jež jsme viděli včera, dělí jej jistě několik set, možná že i několik tisíc let.“

„Na obrázku nejsou znázorněny ani oči, ani kopyta,“ poznamenává Jiřík.

„I to jest svědectvím jeho velikého stáří,“ praví otec, postupuje o krok dále.

„He – zde vidíme opět obrázek koně, tentokráte však nikoliv rytý, nýbrž malovaný. Jest také velmi jednoduchý; pouhá barevná, dosti neumělá kontura.“

„Rád bych věděl,“ praví Jára, „kde vzal malíř tuto barvu.“

„Je to okr, jež bychom jistě našli v blízkém okolí. Rozetřen se zvířecím tukem jest dobrým materiálem malířským.“

Sousední kresba, oddělená od předešlé hlubokou trhlinou ve skále, představovala medvěda.

„Podívejte se,“ upozorňuje otec, „zde vidíte jakousi kombinaci rytiny s malbou. Kontura medvědího těla, opět jen jaksi ledabyly načrtnutá, avšak přece v celku správná, je vyryta a rytina pomalována barvou. Všimněte si, že barvou jsou naznačeny i oči a drápy.“

Zatím Jára pokročil o krok vpřed.

„Zde jest jakási skrývačka!“

Otec delší dobu velmi pozorně prohlíží novou kresbu.

„Rozluštil jsem tvou skrývačku, Járo!“ dí spokojeně. „Máme před sebou rytiny dvojí, různého stáří. Zde tato hrubší rytina, představující hlavy jakýchsi zvířat dutorohých, pravděpodobně kamzíků, jest starší. Přes ni, hledte, jest vyryt dovedněji a jemněji velmi krásný obrys jelena s rozvětvenými parohy. A zde pod jeho břichem jsou dvě ryby, asi lososi, které pravěký umělec

rád zobrazoval. Bylať tato dvě zvířata, jelen i losos, jistě velmi oblíbeným úlovkem. Zde máte příklad, jak nešetrně zacházela mladší pokolení s uměním starých – ryla a malovala klidně přes kresby starší. Asi jako když jste vy byli malí a črtali jste s ohromnou zálibou po

obrázcích v mých knihách, jak jen jste se k nim dostali.“

Oba hoši se smějí tomuto přirovnání.

Hned vedle upoutala jejich pozornost černá kresba velikého zvířete. Na jeho těle napočítal Jára šest rovněž černých šipek.

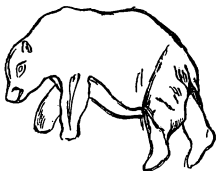
„To jest bison; u nás mu říkáme též zubr,“ vysvětluje otec. „Hledte, jak mistrně jest vystižen tvar jeho těla. Rohy a kopyta jsou pouze naznačeny, hřívá na krku a hřbetě vyčárkována. Ony šipky značí štípy. Avšak tento zubr není ještě střelen, neboť stojí klidně s hlavou skloněnou, jako by se pásl. Umělec znázornil tu štípy nejzbožnější přání svých soukmenovců, dostřeliti je šťastně až do těla zubrova.“

Jiřík již zvědavě pokukuje, co skrývá sousední plocha, dosti nerovná.

„Vedle jest medvěd!“ zvolá v tom radostně. „A jaký veliký!“

Byl to opravdu medvěd, kráčející po všech čtyřech. Jeho obraz byl přes metr vysoký a skoro dva metry dlouhý.

„Jaký to krásný obraz!“ volá otec nadšeně. „Věru mohl by býti zcela dobře v našich přírodopisech; každý by v něm ihned

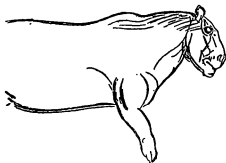
poznal medvěda. Jeho podoba jest malířskou černí přímo virtuózně vystižena, jako když si obratný moderní malíř učiní skizzu uhlem. Pohledte na jeho hlavu! Jak znamenitě využil zde malíř vypuklin stěny, kterých nemohl uhladiti! Jak krásně jsou znázorněny tlapy! Muž, který tuto skvostnou kresbu vytvořil, byl veliký umělec! Avšak pokračujme!“

„Zde vidím dva velké jeleny,“ hlásí Jára. „Prvnímu chybí hlava, druhému zadní část těla; tento obrací hlavu vzad.“

„A prostory mezi oběma i mezi jejich nohama vyplňují obrázky ryb,“ doplňuje Jiřík.

„Jsou to opět lososi,“ praví otec. „Všimněte si, jak je hlava jelena mistrně načrtnuta! Pozorujte jeho oko i nádherně rozvětvené parohy! Je záhadou, proč malíř obrazu nedokončil. Či má tato kresba zvláštní význam?“

hlava byla krásně vypracována, zato přední část těla s jednou pouze nohou byla načrtnuta jen letmo; zadní polovice těla chyběla úplně.

„Kresby lvů jsou v pravěkých jeskyních dosti vzácné,“ po-

znamenává otec. „Máme štěstí, že zde vidíme jednu z nich, a k tomu velmi umělou.“

Zastavují se na okraji chodby.

„Myslíš, že i zde jsou kresby nebo rytiny?“ táže se Jiřík.

„Proč by nebyly?“ praví otec.

Vtom přistupuje k nim náčelník, na něž byli úplně zapomenuti; tak byli upoutáni výtvoř pravěkých umělců. Usmívá se a kyne směrem do chodby.

„Jistě je tam něco, co zasluhuje naši zvláštní pozornost,“ dí otec. „Samozřejmě půjdeme za ním.“

Jdou. Zanedlouho rozšiřuje se chodba opět v jeskyni, avšak mnohem menší než první. Sotva se octli na konci chodby, veliké překvapení zastavuje jejich krok. Ille: naproti nim u skalní stěny sedí muž; není mu viděti do tváře, neboť sedí k přichozím obrácen zády. Hlavu má skloněnu; pravděpodobně prohlíží nějakou věc, kterou drží v rukou. Po obou stranách hoří dva neveliké ohníčky, jen nedostatečně osvětlující skalní stěnu. Járovi se zdá, že je na ní něco namalováno.

„Tatíčku, to jest asi malíř, vidí!“ praví šeptem otci.

Ten mlčky přikývl a spěšně kráčí za náčelníkem. Vtom se muž u stěny otočil. Uzřev cizí tváře, prudce se vztyčil a se zlobným výrazem v tváři ohlíží se vpravo, kde leží jeho kamenný mlat. Avšak když poznal náčelníka, usmál se na něho, pronesl několik slov jako na pozdrav a posadil se opět klidně ke své práci.

Zatím naši poutníci došli ke stěně. Jaký byl jejich údiv, když uzřeli, že jest na ní namalován nádherný obraz odpočívajícího zubra a to nikoliv jednou, nýbrž dokonce čtyřmi barvami! Obraz představoval zvíře v životní velikosti.

„O, jaká to krása!“ volá otec. „Jaké zvláštní štěstí nás potkalo! Jest nám dopřáno nejen těšiti se z nádhery tohoto obrazu, nýbrž jsme též svědky jeho vzniku! Máme čest setkati se i s jeho tvůrcem!“

Jiřík i Jára zatím již prohlížejí obraz. Vidí, že hlavní jeho části jsou provedeny dosti ohnivou červení, která tu a tam přechází v něžnější tón. Obrisy těla jsou načrtnuty hnědočerně,

zvláště oko, rohy, linie hřbetu, krku i břicha, pak obě nohy, k tělu přitisklé, a chlupy na ohonu i na břiše jsou takto zvýrazněny. Hřbet je šedivý. Údy zubrova těla jsou obtaženy světle červenou, dosti širokou linií, což neobyčejně zvyšuje plastiku celého zvířete.

„Máme před sebou dokonalé dílo umělecké,“ praví po chvíli otec, když se byl dosyta pokochal krásou obrazu, „které vzniklo mnoho tisíc let před naší dobou. Prohlédněme si nyní ještě malířský materiál i nářadí!“

Nebylo ho mnoho. Na třech plochých kamenech měl pravěký mistr barvu červenou, hnědou a černou. Vedle nich ležely dva značně veliké rohy; když vzal otec jeden z nich do ruky, vysypalo se z něho trochu prášku červeného barviva.

Jára znovu upírá svůj pohled na umělce. Ten sodí stále na zemi; drže v ruce širokou kost ze sobího parohu, roztírá na něm dřívkem červenou barvu. „Tot jeho malířská paleta,“ myslí si hoch. Nyní nabírá malíř kousek barvy na svůj jednoduchý „štetec“, nanáší ji na zadní stěhno zubrovo a pečlivě roztírá. Pak hledí chvílku na svůj výtvar, pokládá „paletu“ i „štetec“, zvedá se země úlomek sobího parohu, na své nejdelší hraně ostře obroušený, a opatrně na jednom místě seškrabuje barvu. Pln obdivu sleduje hoch každý jeho pohyb. Pozoruje, že seškrabáním barvy neobyčejně vystoupila oblost údu.

„Jak je to zajímavé!“ volá Jára, když umělec položil škrabadlo a znovu se zahleděl na obraz. „Nikdy bych byl neřekl, že tito divocí lovci dovedou tak krásně malovat!“

„Nedovedou tak ovšem všichni, milý Járo!“ dí otec. „Takovýto nadaný umělec zrodí se mezi nimi jednou za staletí, ne-li za tisíciletí. Právě jako u lidstva novodobého; opravdu geniální malíř jest zjevem nesmírně vzácným. Kolik jich žilo od narození Kristova? Snad by ti k jejich výpočtu stačily prsty jediné ruky... Ale jest již nejvyšší čas, abychom se brali dále. Hleďte: svíčka nám zhasne za několik minut. Chceme-li si prohlédnouti i ostatní kresby, je třeba si pospíšiti.“

Otec rozloučil se posunky s malířem, naznačiv mu též, že se

mu jeho dílo velmi líbilo. Bylo viděti, že tato pochvala těší nejen tvůrce, nýbrž i náčelníka.

Když znovu vešli do chodby, všimli si, že i její stěny jsou vyzdobeny malbami a rytinami rozmanitých zvířat; protože však byly dosti drobné, nevěnovali jim větší pozornosti.

Když vcházel do přední jeskyně, pohlédl Jára na strop. Jak se podivil, když i na něm uzřel kresby!

„Pohleďte na strop!“ volá. „Jaká spousta zvířat je tam nakreslena!“

Jejími očím se opravdu zjevila pestrá směsice zvířat, většinou bisonů, býků i krav, stojících i ležících, avšak též koní, divokých vepřů a j. Jára se velmi diví, proč zvířata zde znázorněná nemají jednotné polohy.

„Tyto kresby nebyly provedeny jedním malířem,“ vysvětluje otec. „Přišel jiný malíř, postavil se jinak než jeho předchůdce a nakreslil zvíře podle svého postavení, nedbaje pranic, že je kresleno v poloze úplně odlišné než jeho nejbližší soused. Často též prázdné místo rozhodlo o umístění obrazu. Pohleďte na příklad

na tamtu bisoní krávu! Jest namalována šikmo, protože tak nejlépe vyplnila prostor mezi zvířaty ji obklopujícími.“

Svíčka již dohořovala. Proto zanechali prohlídky stropu a přistoupili k pravé stěně jeskyně. Ihned na počátku objevili krásnou kresbu koně a laně. Z prvního zvířete bylo dobře viděti hlavu s předkem těla a jednu nohu s kopytem.

Ostatní jeho tělo zakrývala laň; pouze hřbet koňův vyčínal.

Nedaleko tohoto obrazu upoutala pozornost našich poutníků pěkná kresba hlavy divokého vepře. Byla vyryta do skály a kontury těla, též oči a mohutné tesáky, byly obarveny hnědě.

Vtom zmizel obraz se stěny, jako by jej někdo zahalil černou rouškou – svíčka zhasla. Jiřík hned nato škrtl sirku, ale toto světlo bylo tak nedostatečné, že naši návštěvníci

této pravěké obrazárny byli nuceni provést prohlídku ostatních kreseb a maleb jen zběžně. Uzřeli obrazy sobů, vlka, nosorožce, mamutů, několika malých bisonů, obrovského, velmi uměle načrtnutého jelena, jakési šelmy kočkovité a jiných zvířat. Některé kresby byly černě konturovány a skála okolo nich načervněna.

Posléze prohlídli poslední obraz, hlavu divokého vepře, těsně vedle východu. Prohlídka byla u konce.

„Divím se,“ praví Jiřík, „že jsme neviděli ani jediné kresby, která by znázorňovala člověka. Což tito umělci, kteří zde vyryli a vymalovali tak mistrně tolik zvířat, člověka vypočítati nedovedli?“

„Kresby, představující člověka, jsou v pravěkých jeskyních dosti vzácné,“ odpovídá otec. „Pokud byly objeveny, jsou velmi nedokonalé. Snad se pravěcí umělci báli malovat člověka pro nějaké kouzlo, nám neznámé.“

„Byly také v našich jeskyních moravských objeveny nástěnné malby nebo rytiny?“

„Nikoliv,“ odpovídá otec. „Na Moravě bydlel sice dlouhou řadu let u Předmostí a Věstonic lidé, našim nynějším hostitelům příbuzný, který byl rovněž velmi umělecky nadán, avšak zanechal po sobě pouze drobné výrobky umělecké: kostěné nástroje, zdobené jednoduchými vrypy, pravidelně řaděnými, a tak zvanou klikatou zmijí. Vzácnou památkou po předmostském praobyvateli Moravy jest ženská figurka, pravěká Venuše (jak takovými to soškám učenci říkají), jaká nebyla nikde jinde objevena, pak pět jiných ženských figurek z mamutí kosti a krásná, nesmírně cenná soška mamuta, virtuosně vystihující podobu tohoto zvířete. Mimo to byla v Předmostí nalezena jedinečná rytina na mamutím klu, představující stylisovanou postavu ženskou. Ještě slavnější než Venuše předmostská jest však Venuše věstonická, objevená v červenci 1925, protože jest starší a není řezána z kosti, nýbrž uhnětena z hlíny a vypálena v dohasnávajícím ohništi. Byl jsem z mála šťastných lidí, kterým bylo dopřáno viděti převzácnou tuto památku, jaké není rovné na světě. Chovají ji opatrně v zemském museu brněnském a dosud jí obecnstvu neukazují. Při této příležitosti podotýkám, že brněnské museum má největší paleolitické (starokamenné) sbírky na světě. Na Moravě bylo dosud zjištěno 76 sídlišť předhistorického člověka; v Čechách sotva několik. Cesta k poznání diluviálního člověka vede přes Moravu; tato země má veliký vědecký význam pro praehistorii celého světa. Také již celá řada slavných archeologů světových přijela do naší země, aby zde studovala památky po diluviálním člověku.

Avšak nástěnné kresby nebo malby, po nichž jsi se ptal, v Předmostí ani u Věstonic objeveny nebyly. Předmostský a věstonický člověk ani malířem býti nemohl, neboť nebydlel

v jeskyních, nýbrž v jamách, v zemi vykopaných, krytých kles-
tím a chvojím. Avšak ani v jeskyních moravských (ani sloven-
ských) nedochovalo se na naše časy pranic z pravěkého umění
malířského.“

Za tohoto dlouhého výkladu pozoroval Jára na náčelníkovi
značnou netrpělivost. Upozornil proto otce pohybem ruky. Ten
ihned ukončil svůj výklad a vykročil z jeskyně.

„Tatíčku, nechodme s náčelníkem!“ zaprosil Jára. „Ti krvaví
lovci, kteří tak surově ubili mamuta, se mi hrozně zprotivili.
Br – dosud je vidím, jak jsou strašlivě zakrváceni od hlavy až
k patě. Najděme si sami nějakou jeskyni!“

„Dobře, hochu!“ souhlasí otec. „Sám jsem na to pomýšlel.“

Zastavuje se a posunky vysvětluje náčelníkovi, že s ním dále
nepůjdou, nýbrž že odejdou z této krajiny. Když náčelník po-
chopil, sklání hluboko před nimi svou hlavu, rozpřahuje paže
a odchází vzhůru ke své jeskyni. Naši poutníci hledí chvíli mlčky
za ním. Nato se obracejí a kráčejí opačným směrem.

Dlouho putovali bez cíle pralesem, pátrajíce po jeskyni, v níž
by mohli přespat. Otec postupoval jen velmi obezřele, věda, že
na ně číhá nebezpečí na každém kroku. Jeho hodinky ukazovaly
již 18 hodin, a jeskyně dosud nikde. Zastavil se.

„Myslím, že nám nezbude nic jiného, než přečkati noc venku
kolem ohně. Hoši, přineste roští! Rozděláme hned oheň, abychom
si upekli něco na zub. Měl bych chuť na rybí pečínku. Myslím,
že v tomto potoku bude ryb dost.“

Hoši odložili tlumoky a vcházejí do houštiny, vpravo se ze-
nající. Ale hned na kraji se zastavují. Co to? Z neveliké dálky
doléhá sem podivný řev a dusot těžkých kopyt. Jára chce zavo-
lati na otce, ale ten již stojí vedle něho; jistě zaslechl i on po-
divné zvuky.

„Myslím, že nedaleko zuří boj mezi velikými zvířaty. Pojďte,
přesvědčíme se, kteří velikáni se zde střetli!“

Postupují opatrně několik desítek kroků. Řev a dusot kopyt jest
stále hlasitější; nyní jest zřetelně slyšeti i mocné funění. Jára

nemůže se ani dočkat, až uzří rozvášněné zápasníky. Také Tref, Jiříkem zadržovaný, jeví veliký nepokoj.

Konečně mezi zelení hustého podrostu lesního blesknou plošky

bílého světla; toť jisté znamení, že se naši poutníci octli na druhém okraji houštiny. Ihned všichni tři poklekají a plíží se s největší obezřelostí vpřed.

Když Jára opatrně odhrnul větvičku, která mu zakrývala výhled, zachvěla se mu ruka leknutím. Očekával sice, že uvidí veliká zvířata před sebou, ale pohled na dvě obří obludy, jež spatřil sotva asi dvacet kroků před sebou, ho nesmírně překvapil. První z nich podobala se poněkud býku, jehož síle se Jára obdivoval u strýce, statkáře, byla však mnohem větší. Druhý zápasník připomínal poněkud hrocha, ježž hoch viděl v cirku Kludského; měl však na nose dva ohromné rohy – je to snad nosorožec?

„Dva obři, zubr a nosorožec, dostali se do křížku,“ šeptá otec. „Vizte, jak je zubří býk nesmírně rozzuřen. S ohromným nosorožcem, zdánlivě klidným, má ovšem těžkou práci.“

Až dosud stáli soupeři nehybně proti sobě, mlčky, zřajíce na sebe nenávistně; oba měli hlavu skloněnu k zemi. Vtom se zubr prudce vzepjal na zadní nohy a jako blesk vrhl se na soka. Ale jeho mohutná hlava, silnými zakřivenými rohy ozbrojená, udeřila do prázdna, neboť nosorožec včas se uhnul strašlivé ráně. Nohy zubrový zakolísaly; dlouhým zápasem unavené zvíře skleslo na kolena. A než se opět vzchopilo, zabořil nosorožec svůj obrovský roh do jeho břicha a jediným trhnutím hlavy je rozsápal. Zubr již nevstal. Zmítal sebou ještě chvíli v trávě, až natáhl krk i nohy a zůstal ležeti bez hnutí. Nato vítěz, pozorující klidně sokův zápas se smrtí, se otočil a zamířil do pralesa. Málem by se byl střetl s našimi diváky, neboť vešel do lesa sotva tři kroky od nich.

První se z velikého úleku vzpamatoval otec.

„Měli jsme štěstí,“ praví tiše. „Nosorožec byl by nás pěkně zřídil, kdyby byl na nás narazil. Počkáme nyní chvíli, až se vzdálí. Pak bychom snad mohli vyříznouti ze zubrový mrtvolý něco masa.“

Praskot větví jest znamením, že nosorožec se vzdaluje. Po dlouhé chvíli, když nebylo již ničeho slyšeti, praví otec spokojeně:

„Tak, jest už pryč a jistě se nevrátí. Vy, hoši, zůstanete zde a já se vypravím k zubrovi. Kdyby snad hrozilo nějaké nebezpečí, zavolejte mne!“

Za čtvrt hodiny se otec vrací s dvěma ohromnými kusy masa.

„Bude z nich znamenitá pečínka!“ volá vesele.

Vrátili se nato ke svým tlumokům.

„Tatíčku, nezůstávejme zde!“ prosí Jára. „Ten hrozný nosorožec snadno by sem mohl přijít. Pojďme pryč, hodně daleko! Snad se nám ještě podaří nalézt nějakou jeskyni.“

Otec mlčky kývl hlavou na souhlas.

Dali se proti proudu potoka. Asi za půl hodiny dorazili k mohutným skalám vápencovým, vypínajícím se příkře na levém břehu potoka. Jeho pravý břeh nebyl již lemován lesem; v těchto místech ustoupil prales vysokou travou porostlé savaně, prostírající se do nedozírné dálky.

„Pevně doufám, že v těchto skalách najdeme konečně bezpečný útulek,“ praví spokojeně otec.

Jeho naděje se brzy vyplnila. Kráčeli podél skal sotva několik minut, když Jiřík zahlédl dosti vysoko nad hladinou potoka okrouhlý otvor. Přístup k němu byl dosti snadný. Jiřík vystoupil hned k němu, posvítil sirkou do dutiny a hlásil vesele, že je zde jeskyně dosti veliká a snadno přístupná. S radostí pospíšili otec i Jára za ním. První byl nahoře ovšem Tref, vesele štěkající.

Když složili v jeskyni své tlumoky, rozkázal otec hochům, aby rychle donesli dříví na oheň. Bylo ho zde hojnost, neboť okolní skály byly porostlé bujnými křovisky. Brzy plápolal před jeskyní dosti veliký oheň, v němž se peklo zubří maso. Hoši zatím několikrát přebrodili potok a donesli do jeskyně několik náručí měkké trávy; libovali si, že se jim dnes bude měkce spat. Pak se dali opět do sbírání suchého roští, jehož nanesli do jeskyně velikou hromadu. „Kdo ví,“ pravil otec, „nebude-li zítra pršet. Obloha se zatahuje mraky; kde bychom za deště našli suchého dříví?“

Když ukojili hlad výbornou pečením, vešli do jeskyně. Vchod do ní nebyl příliš prostranný; přece však, aby byli jisti před útokem dravých zvířat (Jára zvláště vzpomněl dvou: jeskynního lva a medvěda, jež viděl dnes v noci), zatarasili jej velikým

balvanem, jež našli v jeskyni. Otvor nebyl ovšem úplně zakryt, neboť kámen nebyl dosti vysoký. To se Járovi nelíbilo. Dal nahlas najevo svou nespokojenost.

„Neměj nejmenších obav, Járo!“ praví otec. „Tímto malým otvorem se přece k nám nedostane žádné zvíře, jež by nám mohlo ublížiti.“

„A což nemohl by na příklad jeskynní lev odstrčiti balvan a vniknouti do jeskyně?“ táže se Jiřík.

„Což o to, jeskynní lev by to dovedl hračkou. Kdyby však tato jeskyně byla jeho skrýš, v níž přespává den, byli bychom na něj narazili při svém vstupu sem. Mimo to bychom byli uzřeli před otvorem i zde uvnitř četné neklamné známky, že vládce zvířat vyvolil si tuto jeskyni za své královské sídlo. Buďte bez starosti, milí hoši! Budeme zde spáti právě tak bezpečně jako doma v posteli.“

Poté spokojeně ulehli na vonné lože.

XVI. HRŮZY BÍLÉ SMRTI.

Nemilý pocit probudil Járu ze sna.

Posadil se na loži a zachvěl se chladem. Br, jaká je tu strašlivá zima! A venku, slyš, jako by zpívala meluzina! Jak ý opět náhlý převrat! Včera ještě pálilo sluníčko až nepříjemně – a dnes v této jeskyni, před zimou dosti chráněné, mrzne tak dokonale, že div nezamrzají Járovy nosní dirky! A hle – u vchodu se cosi bělá, snad sněhová závěj! Ano, je to sněh. Není tedy již pochyby: zatím, co oni zde spali, zmocnila se Zima vlády nad zemí. Dobře ještě, že mají slušnou zásobu dříví. Ale – na jak dlouho jim vydrží?

Což kdyby rozdělal oheň dřívě, než se otec s Jirkou probudí? Rychle se rozhodl. Jeho prsty jsou sice zkřehlé jako roh, avšak přece se mu podařilo nalámati hromádečku suchých větviček a zapáliti ji. Jak neskonale mile hřeje tento malý ohníček! Hoch div se s ním nemazlí. Chápe nyní, proč si lidé, s nimiž se setkali včera, tak váží ohně a proč mu vzdávají božskou poctu. Přiložil na oheň několik hrstí, ohřál si zimou zarudlé ruce a přistoupil ke vchodu. Zatoužil podívat se, co se děje venku.

Když malým otvorem pohlédl ven, jaká podívaná se mu naskytl! Daleko široko, kam zrak mohl dohlédnouti, rozprostírá se nekonečná bílá pláň. Nikde ani stopy po včerejší bujně zeleni. Místo svěží barvy života odevšad bije v oči chladná barva smrti!

Jára byl tak zabrán do svého pozorování, že ani neslyšel otcových kroků. Teprve když ho otec vzal za ruku, otočil se hoch a zvolal:

„Podívej se, tatíčku! Jaká nová změna! Tentokráte sněh a led!“

„Myslíl jsem si to, jakmile jsem uviděl sněh u vchodu,“ praví otec, skláněje se k otvoru nad balvanem. „Včera jsme žili v některém období meziledovém, dosti teplém, dnes jsme se ocitli v pravé době ledové. Doufejme, že je to ledová doba čtvrtá, to jest poslední, vzdálená od našich časů ‚pouze‘ asi 50.000 let.“

Zatím procitl i Jiřík a přistoupil k nim. I on se nemálo podivil, když vyhlédl otvorem.

„Slyšel jsem, že jsme se octli v době ledové,“ pravil. „Nebojíš se, že tu zmrzneme nebo umřeme hladem v této bílé poušti?“

„Dokud máme zásobu dříví, nezmrzneme,“ odpovídá klidně otec. „A k utišení hladu nám stačí zubří maso a lesní plody, jichž máme slušnou zásobu na několik dní, budeme-li jimi šetřiti. Ostatně, kdo ví, kde se octneme zítra!“

Jára odstoupil, aby přiložil na oheň.

„Pojďte se ohřát!“

„Pojď, Jirko!“ vybízí otec. „Až se zahřejeme, necháme oheň vyhasnout. Je třeba velmi šetřit dřívím. Sirek máme ještě dost.“

Když oheň dohořel, přistoupili opět k východu a podvalili balvan, aby mohli všichni tři najednou dívat se ven. Mlčky hleděli dlouhou chvíli do kraje, kterým se proháněl zuřivý severák, strhuje s sebou mračna bílého sněhu. Když se na chvíli utišil, jako by ho únava z bláznivého tance donutila k odpočinku, zdálo se Járovi, že se objevily v sněhové běli v dosti veliké vzdálenosti jakési tmavější body. Sledoval je pozorně; brzy měl dojem, že ony body rostou, jako by se přibližovaly. Svěřil se tedy se svým objevem otci. Otec i Jiřík hned se zahleděli upřeně směrem, jím naznačeným.

„Dones kukátko!“ poručil otec. „Myslím, že se blíží nějaká zvířata.“

Jára vykonal rozkaz s největší rychlostí.

Otec zaměřil kukátkem k záhadným bodům. Díval se chvíli mlčky, toče prsty kolečkem, aby zaostřil obraz; pak vykřikl vzrušeně:

„Jsou to sobi! Vidím již zcela zřetelně jejich rozložitě parohy. Podívejte se!“

Jára chvatně sáhl po kukátku. Když je přiložil k očím, uzřel v sněhové pláni zcela jasné obrysy několika sobích hlav, vysoko vzpřímených; poznal soby sám dobře podle lopatkovitých parohů. Napadlo ho, že by je mohl spočítati. Ale brzy zanechal počítání, když postřehl, že za předními soby probíjí se vysokým

sněhem celé veliké stádo, ztrácející se v dálce jako nesouvislý tmavý pás v nekonečné bílé ploše.

Jára podává kukátko Jiříkovi.

„Co se to děje?“ táže se otce.

„Kruté mrazy a obrovské vánice asi zastihly soby na jejich

stepích, severně odtud se rozkládajících, mnohem dříve než jindy, takže se nemohli dáti včas na pochod k jihu, kam každoročně putovali před blížící se zimou. Cesty, kudy jest se jim bráti, jsou nyní zavaleny vysokými závějemi sněhovými a krutý severák pokouší se vyssát sobům poslední jiskřičku tepla z jejich zkřehlých těl. Nenastane-li náhlá obleva, zahynou zimou, hladem a vystřením do jednoho.“

Jára smutně zírá na blížící se stádo. Trvalo dosti dlouho, než

se přední sobi, patrně vůdcové, propracovali sněhovými závě-
jemi tak blízko, že stanuli nedaleko pod jeskyní. Jest na nich
dobře znáti, že jsou smrtelně unaveni. Všichni kladou své dlouhé
krky na sníh a odpočívají. Jaký to zvláštní pohled!

Do očí Járových vstupují slzy.

Po chvíli zvedají vůdcové hlavy a mohutný živý pás opět se
dává do pohybu podél skal právě touž cestou, kudy včera poska-
kovaly přes kameny skotačivé vlnky.

„Ostatní zvířata pospíchají také k jihu?“ táže se Jára, když
poslední sob zmizel s očí. „Či zahynula snad v závějích?“

„Mnoho jich asi zahynulo a ještě zahyne,“ odpovídá otec.
„Menší zvířata, pokud dovedou hrabati v zemi díry, jako na
příklad hraboši, zavrtala se hluboko do země; zato na příklad
lumci našli ve sněhových závějích ve statistických smrti. Vytrvalí
vlci a lehké lišky snad uniknou smrti prudkým během. Jistě
i mamuti teď pospíchají k jihu, aby dostihli sněhem nezavátých
krajín dřívě, než zhynou hladem. Možná –“

„Hleď, tatíčku,“ přeruší ho Jiřík, „zdá se mi, že vidím ve
sněhu černý bod, v týchž skoro místech, kde se prve objevili
sobi.“

Otec rychle přikládá k očím kukátko.

„Myslím, že je to medvěd. Zdá se, že míří k nám. Plahočí se
touž cestou jako sobí stádo.“

Po dlouhé chvíli stojí obrovský medvěd již na místě, kde sobi
odpočívali. I na něm jest viděti nesmírnou únavu. Avšak nestojí
dlouho. Již opět prodírá se sněhem, ale nikoliv sobí cestou, nýbrž
míří vzhůru, do skal. Za malou chvílku drápe se těžce po pří-
krém svahu – rovnou k jeskyni.

„Honem – zandejme lépe otvor! A opřeme se o kámen vši
silou, kdyby jej snad chtěl medvěd odvaliti.“

Ruce se Járovi chvějí strachem, když pomáhá pošinouti bal-
vanem. V mžiku je kámen na správném místě. Hoch starostlivě
pozoruje mezeru a s uspokojením zjišťuje, že by jí sice mohl
prostrčiti hlavu člověk, avšak nikoliv medvěd.

Ve velikém napětí čekají všichni, pokusí-li se huňáč vniknouti do jeskyně.

Nečekali dlouho. Ilce – v otvoru objevuje se jeho zasněžený čenich! Medvěd vtáhl do sebe dlouze vzduch; hned nato čenich zmizel, avšak v zápětí cítí naši poutníci, skrčení za balvanem, že obluda se pokouší jej odvaliti. Opírají se o něj ze všech sil – tlak zvenčí povoluje. Zato v horním otvoru opět jest viděti medvědovu chlupatou tlamu. Ale jen na okamžik. Sotvaže zmizela, cítí naši poutníci nový tlak na kámen, tentokráte mnohem důraznější. Brání se mu vši silou, ale balvan pomaličku odstrkuje je všechny zpět... Medvěd, ačkoliv velmi znavený, má stále ještě obrovskou sílu; touha, dosci bezpečného úkrytu, ji zdvojnásobuje.

„Medvěd je silnější než my dohromady,“ šeptá otec. „Jiřku, připrav si zbraň! Odtlačí-li kámen úplně, vpálíme mu kouli do hlavy. Neodstraší-li ho to, jsme ztraceni.“

Vtom tlak opět povoluje, kámen se šine na své původní místo a v otvoru se opět objevuje medvědí tlama.

„Střel, Jirko!“

Třeskla rána, tlama zmizela. Jiřík již opět klečí vedle otce a opírá se o kamennou závoru jejich skrýše. Ale tlak zvenčí se již neopakuje. Dlouhou chvíli krčí se takto všichni tři u balvanu, jsouce připraveni k obraně. Končně praví otec:

„Podívej se, Jirko, stojí-li medvěd ještě před jeskyní! Myslím, že je pryč.“

Opravdu: nebylo po něm ani památky.

Všichni si oddechli spokojeně.

„Ničema!“ praví otec. „Co strachu nám nahnal! Zůstaň zde na stráži, Jirko! My se půjdeme trochu natáhnout'. Bude, myslím, také dobře rozdělati oheň. Jsme všichni tři dokonale promrzlí. Za chvíli tě vystřídám.“

Brzy zaplápolal nový oheň; Jára i otec hřejí se u něho. Ale ne dlouho.

„Pojďte sem honem! Myslím, že se opět blíží nějaké stádo.“ Oba spěchají k Jiříkovi. Když se otec podíval kukátkem, volá: „Mamuti!“

Jára má radost. Viděl dosud pouze jediného mamuta, nyní uvidí celé stádo!

Mamuti hrabou se sněhem, sahajícím jim skoro do polovice těla, pomaleji než sobi. Asi za půl hodiny jsou již tak blízko, že naši diváci zcela zřetelně slyší, jak mamuti hlasitě funí a odfrkávají sněh. Také oni jsou velmi unaveni dlouhotrvajícím nepřetržitým během. Když se tak nyní Jára dívá s výšky na tyto zvířecí Kyklopy, zdá se mu, že se pustila řada pahorků do klusu. Jejich hřívnatých těl není dobře viděti, neboť je zakrývají mohutné hlavy, před nimiž jako zobanovitě sáně klouzají vpřed mocné oblouky jejich žlutobílých klů . . .

Pohled úchvatný, velkolepý, jedinečný!

He! obři, nad něž není větších a silnějších na celém okrsku zemském! Jak jsou nyní ubozí a bezmocní proti rozmarům všemocné Přírody!

Mamutí stádo, čítající patnáct statných kusů, zastavuje se skoro na témž místě jako nedávno vůdcové sobů. Snad zde tolik neřádí severák, nemilosrdně bičující jejich těla sypkým sněhem a drobnými kousky ledu. Jára vidí nyní zcela jasně, jak dlouhá srst šťvaných velikánů je schumlána, jejich hříva pocuchána. S klů i s celého povrchu těla, pokud je vynořeno ze sněhu, visí ledové rampouchy, chřestící při zavanutí větru nebo prudším pohybu těla. Neboží přestrašení obři těžce oddychují a krutý mráz jejich dech ihned sráží v bílé jíní . . .

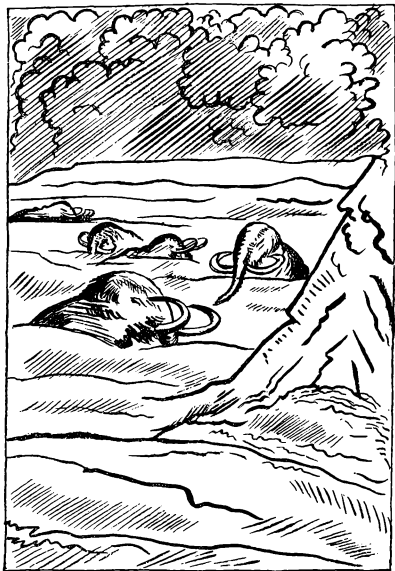
Járovi je podivně u srdce, když chvilkami ozve se smutné zatroubení mamutovo nebo bolestné zakviknutí mamutí samice.

„Snad vzpomínají na svá mláďata,“ napadá hochovi.

„Vidím jen samé staré mamuty. Kde zanechali mladé?“

„Pravděpodobně mláďata nemohla postačiti rodičům v šlepném úprku před bílou smrtí a zahynula v sněhových závějích. Ostatně ani tito nemají ještě vyhráno. Vizte, sněhová bouře opět se rozběsňuje.“

Skutečně: Jára vidí, jak v neveliké dálce se zvedá hora sněhu do výše, letí, letí, až zcela blízko vedle odpočívajícího mamutího stáda se snáší k zemi. A hned nato udeřil vichr nesmírně prudce,

skuče si výsměšnou písničku, do srstnatých těl na smrt znavených olbřímů. Snh stříká kolem nich do výše a na všechny strany. Když jej vítr odvál, vidí Jára, že mamuti se opět dali na pochod. Avšak jeho pohled mohl je sledovati sotva několik vteřin. Příšerný orkán zahoukal podél skal a v okamžiku rozvířil snh tak dokonale, že se zdá, jako by hustá mléčná mlha zakryla celý kraj. Mamuti v ní mizí úplně . . .

Teprve nyní si Jára uvědomuje, že mu zuby drkotají strašlivou zimou.

„Rozdělteje honem nový oheň!“ volá otec. „Mnoho nescházelo a byli bychom zde zmrzli nadobro. Tak nás zaujalo podivuhodné to divadlo. Ano, bylo úchvatné, ale vhánělo slzy do očí . . .“

„Myslíš, tatičku, že se mamuti zachrání?“ táže se Jára, když zasedli k ohníčku.

„Pochybuji. Jsme-li skutečně v poslední době ledové, nezůstane z nich naživu ani jediný. Zahynou všichni a jejich těla pokryje mnohametrový nános spráše, jílů, v němž budou odpočívatí tisíce let, až motyka dělníkova poruší klid jejich kostí.“

„Četl jsem, že na Moravě bylo již vykopáno mnoho mamutích kostí,“ dí Jára. „Nejbohatší nález byl učiněn u Předmostí.“

„Tak jest. Bude vás jistě zajímati, že tento pravěký poklad byl by býval málem vzal za své. Předmostský statkář Chromeček objevil při odkopávání půdy neuvěřitelné množství ohromných kostí. Nesvěřiv se nikomu se vzácným tímto objevem, vozil po půl druhého desetiletí veliké vozy, plné kostí mamutích, do mlýna, kde dával kosti mlít na moučku, kterou pak hnojl svá pole . . . Mnoho tun převzácných těchto památek takto bylo zničeno. Na štěstí vrstvy kostí byly tak bohaté, že když v letech 80. přestal Chromeček na zakročení moravských badatelů voziti mamutí kosti do mlýna, zbylo jich tam ještě tolik, že předmostský nález patří mezi nejbohatší toho druhu na světě. Byly nalezeny kosti přibližně z 900 mamutů rozličné velikosti.“

„Já zase slyšel ve škole, že byla kdesi v Sibiři objevena celá těla mamutí i s koží a srstí, zamrzlá v ledu,“ poznamenává Jiřík.

„Ano. Mamut udržel se v severní Sibiři mnohem déle než ve střední Evropě; avšak i tam na něho přikvapila katastrofa. Není dobře známo, jakého druhu. Mamuti zahynuli do jednoho. Jejich mrtvoly staly se kořistí vlků, lišek a ledních medvědů, avšak nikoliv všechny. Některé z nich byly přikryty ledem, který jejich

těla uchránil před hnitím. Počátkem 19. století byl anglický jeden přírodopisec zaveden tunguzským náčelníkem k zohavené mamutí mrtvole, s níž domorodci odsekali spousty masa pro své psy. Vzácný tento nález byl učiněn na pravém břehu veletoku Lény nedaleko jejího ústí. Skoro za sto let po tom nalezena byla nová zdechlina mamuta v jakutské gubernii; byla skoro úplná,

s kůží a srstí. Její maso bylo tak čerstvé, že je psi hltavě požírali. V žaludku bylo přes 50 liber rozmanité rostlinné potravy, úplně zachovalé.“

„Domorodci prý dobývali z ledu mamutí slonoviny a prodávali ji,“ praví Jiřík.

„Tak jest. Počet mamutích klů, přicházejících ze Sibíře do obchodu, odhaduje se od osazení této země Rusy na půl milionu kusů. Již z tohoto čísla lze souditi, v jakém ohromném počtu žili zde tito diluviální huňatí obři.“

Jára se zadumal. Jiřík i otec mlčky hledí do jasného plamene.

Když po delší době bouře se utišila, vstal Jiřík a přistoupil k východu. Sotva vyhlédl otvorem, vykřikl překvapeně:

„Dole pod námi válejí se ve sněhu opět jakási netvorná zvířata. Ach ano, již je poznávám: jsou to nosorožci.“

Byli to oni opravdu. Jára snadno je poznal podle ohromných rohů na nose, jež všichni zvedali do výše. Ó, jak jinak vyhlížel onen vítězný nosorožec, jež viděli před několika hodinami! Tam nesmírná síla a jistota, vítězství – zde smrtelná únava a šílený strach před smrtí . . .

Nosorožci odpočívají dlouhou chvíli; jako by se veliké špinavé balvany válely v bílých poduškách.

Ano: bělostné lože připravila jim zuřící Příroda, ale bylo to lože smrtelné . . . Jára vidí, jak vichřice opět nabrala obrovskou náruč sněhu, touž, kterou před nedávnem položila, a hodila ji prudce na odpočívající – anebo již dokonávající? – nosorožce. Tmavé obrysy jejich srstnatých těl zmizely pod bílým pahorkem. A kolem něho křepčí vichřice v šílené radosti nad svou zhoubnou mocí . . .

„Obrovská zvířata hynou před našima očima – zda my přezijeme tuto katastrofu?“ praví smutně Jiřík.

„Pevně doufám,“ odpovídá jistým tónem otec. „Budme jen dobré mysli! Vyvázlí jsme již několikrát z horšího nebezpečí, jistě vyvázneme i nyní. Snad ztra bude již lépe. Venku je stále hrůzněji. Nechtěli byste si lehnouti na lože? Myslím, že nemáte již mnoho chuti vyčkávati, až přijde nové stádo. Není zrovna

příjemné viděti, jak ubozí tvorové zoufale a beznadějně zápasí o život s nepřízní přírody.“

Oba hoši odstupují od východu a uléhají na lože.

Otec přiložil na oheň menší náruč paliva. Brzy za veselého praskotu vyšlehly rudé jazyky do značné výše a rozhodily svou teplou září po celé jeskyni. Otec i oba hoši chvíli mlčky je pozorují.

„Ó, hoši zlatí, nedovedu přemoci své touhy, abych hlasitě vzdal chválu tomuto kouzelnému živlu, který zde, poslušně nám sloužc, udržuje život v našich tělech, zatím co několik kroků od nás nemilosrdně řádí bílá smrt . . . Chcete můj chvalozpěv slyšeti?“

Hoši ochotně přisvědčují.

„Ó h n i, božský ohni, největší dobrodinče lidského pokolení! Co byl by dnes bez tebe člověk! Mamut i nosorožec, sob i medvěd, tur i vlk dostali od přírody teplý kožich, a přece bídně hynou mrazivým dechem obrovského ledovce, který v této době jako ledová potopa valí se k našim krajům, niče veškeren život, s nímž se setkává na své bludné pouti. Jak by této příšerné pohromě unikl ubohý nahý člověk, který dávno již pozbyl svou ochrannou srst a nedostatečně ji nahrazuje koží ulovených zvířat! Bez ohně zahynul by ve své jeskyni právě tak bídně jako zvířata, jež jsme viděli před chvílí, ve sněhu a ledu. Ale zatím co bílá smrt zabíjí i takové velikány, jako jsou mamuti, sedí teď lovci těchto zvířat ve vyhřáté jeskyni kolem plápolajícího ohně, nepremožitelní, vítězové nad ledovou saní, která skučíc a vyjíc zastavila se malomocně před vchodem do jejich jeskyně . . .“

Ohni, dobrotivý ohni, lidské pokolení nebude ti nikdy dosti vděčno za záchranu svého bytí na této zemi!“

Otec se odmlčel. Je ticho; jen praskající oheň je ruší chvílkami. Jako by děkoval otci za jeho chválu.

„Dovedou lovci, o nichž jsi teď mluvil, již sami rozdělávati oheň?“ táže se po chvíli Jiřík.

„Pravděpodobně již ano. Kdyby toho nedovedli, musili by

střežili ohně s největší úzkostlivostí. Jeho uhasnutí by pro ně znamenalo smrt, neboť za této nepohody, která potrvá jistě ještě po mnoho dní, nemohli by si vypůjčiti ohně u nejbližších ochotných sousedů.“

„Vypravuj, tatíčku, jak se člověk naučil rozdělovati oheň!“ prosí Jára.

„Och, milý hochu, to jest záhada, která sotva kdy bude přesvědčivě rozřešena. Nežli o tom budeme hovořiti, bude snad dobře, řekneme-li si, kdy po prvé hřejivý plamen ozářil člověka, aby se stal nejvěrnějším jeho sluhou a přítelem v těžkém jeho boji s nepřátelskou přírodou. Avšak ani na tuto otázku nedovede dáti určité odpovědi ani nejučenější hlava, a sotva kdy dovede. Také nedovedeme říci, jakým způsobem, čím a odkud, získal člověk první znalost ohně. Snad to byl oheň spadlý s nebe v podobě blesku, který zapálil strom a způsobil požár lesa. Snad to byl oheň, vyvržený z útroh zemských za sopečného výbuchu, ukrytý v lávě často i po několik let. Kdož to ví!

Tajemný živel přirozeně lákal k sobě člověka neodolatelně. Vzpomeňte, jak se našim Neandertálcům zalíbil od prvního okamžiku, kdy jej spatřili! Lesní požár jistě přilákal k sobě pravěkého člověka. Jest pravděpodobno, že po uhasnutí ohně člověk se prohraboval vrstvou popela a našel v něm leccos, co mu zachutnalo, na př. upečené zvíře nějaké, které nedovedlo včas uniknouti před řádícím živlem. Tato zkušenost asi přivedla člověka na myšlenku, aby se pokusil o získání ohně. Když se mu to podařilo, šlo o to, jak oheň udržeti. To bylo ovšem mnohem těžší a stálo mnoho starostí a přemýšlení. Ale časem získal i zde člověk dosti zkušeností, aby dovedl udržovati posvátný, věčný oheň. U každé hordy byli zvláštní strážcové ohně, kteří časem nabyli veliké úcty u svého lidu. Za tichých nocí, kdy jedině oni bděli, měli dosti příhodných chvil, aby přemýšleli a vymýšleli. A když ráno vypravovali svým druhům, o čem dumali nad planoucím ohněm, pokládali posluchači vypravování jejich za sdělení bytostí nadpozemských. Ze strážců ohně stali se kněží, znající a tlumočící vůli mocných božstev. Oheň, sám uctíváný

a zbožňovaný pravěkými lidmi, stal se takto nepřímým původcem vzniku nejstaršího náboženství na zemi.

Bylo to nebezpečí, jež učinilo člověka vynálezavým. Dokud měl pračlověk hojnost potravy, stačily mu za nástroje a zbraně předměty, jež našel v okolí svého obydlí: větve, kámen, veliká zvířecí kost (je na př. jisto, že diluviální člověk užíval spodní čelisti jeskynního medvěda se špičáky jako sekery při rozsekávání morkem bohatých kostí), lastury (těmito řezal a škrabal jako nožem) a mnohé jiné. Když se však podnebí ochladilo a zvěře ubylo, hrozil člověku hlad, neboť se svými jednoduchými zbraněmi nemohl se postavit proti obrům, jako byli mamut, nosorožec nebo zubr. Naučil se sice časem vítěziti nad silnými zvířaty lstí: chytal je do pastí, zahnal za noci velká stáda (na př. divokých koní) na výšinu až ke strmému srázu, odkud se štvaná zvířata zřítíla do veliké hloubky. Ale zároveň donutilo nebezpečí diluviálního lovce, aby zdokonalil své zbraně i nářadí. Každého roku byl odsouzen za sněhových bouří, trávení mnoho dlouhých dní ve své jeskyni u mile hřejícího ohně, a krátil si čas výrobou zbraní a nářadí. Šťastnou náhodou podařilo se mu je zdokonaliti. Trvalo ovšem velmi dlouhou dobu, než z trojhranného kusu kamene stala se sekyrka, upevněná na topůrku, než pazourkový nůž změnil se v kamennou pilku na řezání kostí, než diluviální lovec dovedl si zhotovovati nástroje a zbraně tak dokonalé, jaké jste viděli v brněnském museu. Mnohý z návštěvníků musea usmál by se ovšem této „dokonalosti“, neboť veliká většina lidí našeho věku nedovede pochopiti, jaký ohromný pokrok znamená dovedně sešitpaný a jinak uměle upravený nástroj pazourkový z posledního období diluvia proti jednoduchým nástrojům z jeho počátku. Ale zdali pak mne posloucháte? Zdá se mi, že jste oba usnuli.“

„Ó ne, tatíčku!“ praví Jára. „To já jen tak oči zavřel. Vypravuj jen, prosím, dále!“

Také Jiřík ujišťuje, že poslouchá pozorně.

„Myslím, když už jsme se tak dali do vypravování, že bude zde na místě, abych se též zmínil, jakou úlohu hrál několikrát

již jmenovaný pazourek ve vývoji lidské vzdělanosti. Snad byste ani vy sami neřekli, jak ohromný význam, nepoměrně větší než zlato a drahé kamení, má pro lidskou kulturu tento prostý, málo vzhledný kámen.“

„Chtěl jsem se tebe, tatíčku, již několikrát zeptati, jaký vlastně kámen jest pazourek; vápenec, křemen či jiný nerost?“

„Určité odpovědi na tuto otázku ode mne neuslyšíš, milý Járo. Věda dosud nedovedla odhaliti tajemství vzniku pazourkových hlíz, které v souvislých vrstvách se vyskytují v křídových pohoffích. Ani nejlepší drobnohled totiž nedovede rozluštili, z jakých součástí se skládá nitro pazourku; tak znamenitě stlačila je k sobě železná pěst milionů let. Učenci se však domnívají, že pazourek jest dědictvím po drobném mořském rostlinstvu doby křídové, s tím ovšem rozdílem, že jeho součástky nejsou vápenité (jako u křídý), nýbrž křemité.

Vzpomeňte, hoši, jak ubohým tvorem byl onen Dvojnožec, jež jsme měli štěstí viděti! Že nezůstal na věky na tomto stupni vývoje, za to děkuje v první řadě pazourku. Snad je možno říci, že teprve pazourek učinil z Dvojnožce člověka. Tento kámen přinesl mu nadvládu nad silnějšími zvířaty v boji o život. Takový ostrohranný kamenný klín byl zajisté mnohem pádnější zbraní než dřevěný kyj; pevný oštěp s pazourkovým hrotem dovedl usmrtiti i jeskynního lva. Úlomek pazourku stal se nepostrádatelným nástrojem diluviálního lovce v míru i válce.

Byl to snad též pazourek, jenž daroval člověku první jiskřičku umělého ohně? Není to vyloučeno. Snad při roztloukání pazourkové hlízy nebo při štípání pazourkového úlomku či při jeho vrtání odletěla jiskra náhodou do snadno zápalné hmoty nějaké — třeba suché trávy — a zanítila oheň. Jest ovšem též možno, že též nesmírně důležitý vynález učiněn byl při zpracování dřeva. Snad jste četli nebo slyšeli (ty, Jiřku, jistě), jak dosud rozdělávají oheň černoši v Africe nebo australští divoši.“

„Četl jsem o tom nedávno,“ dí Jiřk. „Vezmou prkénko s prohlubinkou uprostřed, kolmo do ní postaví dřevěnou tyč a točí jí co nejsilněji mezi dlaněmi. Za několik vteřin sypou se již

postranním žlábkem horké piliny. Když se ukáže jiskřička, přestane člověk točiti hůlkou a fouká do doutnajících pilin tak dlouho, až chytí zápalná hmota, kterou si byl již dříve připravil do žlábku.“

„Velmi dobře sis vše pamatoval,“ chválí ho otec. „Možná, že podobným způsobem nějakým dovedou rozdělovati oheň i lovci, kteří v tomto okamžiku právě jako my sedí u plápolajícího ohně a vypravují o dobrodružstvích nedávných lovů. Škoda, že jim nemůžeme učiniti návštěvy! Mají jistě slušné zásoby masa syrového i uzeného —

Ach, promiňte mi, hoši, — jaký jsem já bloud! Častuji vás už dlouhou dobu suchopárným asi pro vás povídáním, zatím co vaše žaludky se jistě hlásí o své právo! Nu, nebude dlouho trvati a pochutnáte si na znamenité zubří pečínce. Chcete-li, můžete si chvilku zdřímnout’.“

„Máš pravdu, tatěčku, že máme již notný hlad,“ praví Jiřík. „Ale tvůj výklad nebyl ani v nejmenším suchopárný. Naopak.“

Jára se zavrtal do trávy a dlouho přemýšlel o všem, čeho dnes byl svědkem. Když usnul, měl zlý sen. Prodíral se vysokou závějí, z níž mu sotva hlava vyčnívala, a ohromný mamut, pronásleduje ho, byl mu stále v patách . . .

Jak se zaradoval, když ho otec probudil, nabízejí mu kus pečene! Snědl ji sedě s velikou chutí. Pak se znovu natáhl na lože a brzy opět usnul.

XVII. V NÁKOLNÍ OSADĚ.

Naši poutníci sedí na břehu bystře tekoucí řeky. Před čtyřmi hodinami vyšli z jeskyně a od té doby toulali se pralesem. Jára je velmi spokojen se změnou, která se stala přes noc. I to ho velmi těší, že se podle otcova názoru přiblížili XX. století o řadu tisíciletí.

Jiřík se chystá k lovu ryb. Vtom ozve se v nedaleké houštině zoufalé zamečení. V zápětí vyráží z ní Tref, nesa jakési zvíře v tlamě. Když doběhl k otci, klade mu kořist k nohám.

„Zajíc!“ volá otec vesele. „Sláva tobě, Trefáčku! Jako bys byl věděl, že máme všichni důkladný hlad. Hoši, zanechte rybolovu a doneste dříví! Já zatím stáhnou ušáka.“

Za několik minut bylo vše připraveno, jen roští podpáliti. Jára škrtl sirkou, když vtom Jiřík vyskočil a vykřikl, ukazuje do křoví:

„Někdo je tam ukryt!“

V témž okamžiku vrhl se Tref, hlasitě štěkaje, proti keři, jehož spodní větvičky se pohybují. Otec i Jiřík sahají po revolverech, ale než jich dobyli z kapsy, lidská ruka rozhrnuje listí a z keře vystupuje mladý štíhlý muž, krásně urostlý. Kolem boků vine se mu medvědí kůže; jinak je úplně nahý. Jeho pružné tělo je do bronzova opáleno. Bujný vlas spadá v ladných vlnách hluboko do obličeje, zakrýváje částečně vysoké, krásně klenuté čelo. Kolem krku má zavěšen jakýsi náhrdelník, složený ze zvířecích zubů různého tvaru i velikosti. V pravé ruce drží luk a svazek šípů.

Jára hledí na něj vyjeveně; očekává, že „divoch“ vrhne se na ně v nejbližší době. Ještě štěstí, že otec a Jiřík si již připravili zbraň! Ale hochův strach tentokráte je zbytečný. Hle: mladík klade luk na zemi, pokleká vedle něho a dotkne se hlavou země. Pak se zvedá a stojí hledí na krabičku, kterou Jára drží v ruce; jeho oči jsou plny velikého úžasu.

„Podpal jen klidně roští, Járo!“ velí otec. „Nebýti tvé sirky, byl by nám tento mladý lovec prohnal hrud šípem. Když však viděl, že vládneme ohněm, jemuž jeho soukmenovci asi vzdávají božskou poctu, kdežto my jej dovedeme v okamžiku vy-

čarovati z malinkého dřívka, kdykoliv se nám zlíbí, domníval se jistě, že má před sebou mocné kouzelníky, proti nimž jest jeho šíp bezmocný. Toto náhodné setkání může nám dobře posloužit.“

Jára znovu škrtl; obličejem lovcovým přeletěl opět veliký úžas. Když roští vzplálo plamenem, pokynul otec přátelsky mladíkovi, aby se posadil u ohně. Učinil tak se zřejmou radostí. Sedí a zvědavě si prohlíží naše poutníky. Hoši pilně přikládají.

Po delší době dal otec rozkaz, aby oheň byl udušen. Když zjistil, že maso je dobře upečeno, podal pěkný kousek hostovi. Ten však učinil odmítavý posunek a ukázal na zaječí kůži, nedaleko se válející.

„Aha!“ směje se otec. „Lovci, k nimž náš nenadálý host patří, nejedí zaječtího masa. Obávají se, že by na ně přešla veliká zbabělost tohoto zvířete. Nic nevádí, my si na něm přece znamenitě pochutnáme. Což, Jiřtku, zbylo nám ještě trochu soli?“

Tázaný vylovil z tlumoku malý kornout, skoro již úplně prázdný.

„Poslední zbytek!“ hlásí smutně.

„Nermuť se proto, hochu! Mám za to, že kinen tohoto mladíka má zásobu soli a poskytne nám jí trochu. Třeba za krabičku sirek.“

Když všichni tři pojedli a také Tref shtl svůj díl, vstal mladík, ukázal pravou rukou na sebe, levicí mávl vpřed a pronesl několik slov. Járovi se zdálo, že vyslovil několikrát slovo R a má n, ukazuje vždy na sebe.

„Snad se jmenuje Ramán,“ praví hoch. „Mohli bychom mu tak říkat.“

Chopili se tlumoků a vykročili, majíce Ramána (tak se mladík skutečně jmenoval) za vůdce. Putovali asi hodinu po břehu řeky, až přišli k mohutným skalám, jež ohnuly její tok na východ. Zde stanuli jako k zemi přimražení: řeka se nedaleko od nich rozlévala ve veliké, krásné jezero, ná jehož hladině při nejvzdálenějším břehu černaly se jakési podivné boudy!

„Kolové stavby!“ zvolal Jiřtk radostně.

„Ano, správně jsi je poznal,“ potvrzuje otec. „Octli jsme se

u lidí značně již pokročilých. Opustili jeskyně i jámy a stavějí si vlastní příbytky, tito dokonce na vodě.“

Usedli do trávy a s velikým zájmem pozorovali nákolní osadu. Byla dosti rozsáhlá; Jára napočítal 40 chyší, spočítavších na nesčetných dřevěných sloupech. U jedné z předních chyší stojí na podlaze, z velikých kmenů zroubené, vysoká žena, zabraná do jakési práce. Z několika chyší vychází modravý dým. Nedaleko od nákla houpá se na vlnách dlouhá úzká loďka; sedí na ní rozkročmo muž, mající obě nohy ponořeny do vody. Na blížkém břehu jest viděti skupinu mužů, kteří tlukou sekýrami do tlustého kmene. Vedle nich hoří veliký oheň.

„Tatíčku, co dělají oni mužové na břehu?“ táže se Jára.

„Patrně loďku. Přisekávají kmen a dlabou jeho vnitřek. Oheň jim při tom pomůže.“

„Vypravuj, tatíčku, jak byla tato nákolní osada vystavěna!“ prosí Jára.

„Tyto chyše vypadají jako hračky proti našim moderním stavbám. Ale věřte, že žádný veliký činžák v Brně nebo Praze nedal tolik práce a nevypil tolik potu jako tyto titěrné, nevzhledné stavby ze dřeva a hlíny. Kdysi před desítkami let táhla tudy od jihu horda, předkové dnešních obyvatelů této nákolní osady. Hluboké údolí, sevřené horskými řetězy, se jí zalíbilo. Náčelník po poradě s nejstaršími bojovníky rozhodl, že si zde vybudují obydlí podobné, jaké viděli v krajích, odkud se ubírali. Když zjistili, že na severním břehu je rozsáhlá mělčina, dali se chutě do práce. Kamennými sekýrami káceli stromy, zbavili jejich kmeny větví, dovlekli je se stráně k jezeru, zašpičatili je na jednom konci sekýrou i ohněm a zarazili je s velikou námahou do měkkého dna mělčiny. Pracovali takto po dlouhé týdny, desítky sekýr a mlatů zničili, až bylo dosti kmenů či kolů zaraženo, aby na ně mohli klásti slabší kmeny ve vodorovné poloze. Tyto pak spojili lýkem nebo zvířecími šlachami – a tak konečně zbudovali si společnou vytrvalou práci pevný podklad pro chyše, které budovali pak jednotlivé rodiny pro sebe ze dřeva, proutí a cihlářské hlíny. Střechu urobili z rákosí nebo tenkých

prutů. Myslím, že žádný majitel amerického mrakodrapu nebyl na svůj dům tak hrd jako tito prostí pravěcí lidé na své boudy, spleené ze dříví a bláta. Vším právem . . .“

Když se otec odmlčel, vstal Ramán a kynul rukou směrem k jezeru. Dali se tedy na další pochod. V několika minutách stanuli na břehu jezerním. Ramán hlasitě zahoukal; ozvěna několikrát opakovala jeho volání. Ihned muž, kterého Jára již před chvílí zpozoroval, blížil se k nim se svou lodkou.

Když přirazil ke břehu, promluvil s ním Ramán a pokynul našim poutníkům, aby vsedli do ločky. Járovi se dvakrát do ní nechtělo, když viděl, že jest velmi úzká; měl strach, že se převrhne. Avšak dodal si odvahy a vměstnal se do jejího nitra, hrubě vydlabaného a místy ještě černého. „Tot stopy po ohni, který ji pomáhal vyhloubiti,“ myslí si hoch. Když i otec a Jiřík

se usadili v ločce, posadil se Ramán rozkročmo na jejím tenším konci a jal se pohybovati veslem, na obou koncích lopatkovitě rozšířeným. Ločka se zvolna otočila a zamířila k nákladu. Muž, který ji prve přivezl, skočil do vody a plovat za ločkou mrštně jako ryba. Také Tref bez dlouhého uvažování skočil do jezera.

Šťastně dorazili k prvnímu mohutnému kolu. Jejich příchod vzbudil značný rozruch mezi obyvateli nákolní osady. Vyhrnuli se z chyší a vyplnili prázdňé prostranství mezi jednotlivými chyšemi do posledního místečka. Plni zvědavosti, hlasitě mezi sebou hovoříce, hledí nyní dolů na podivné jim hosty. . . .

Ramán obratně přivázal ločku silnou houžví k jakémusi žebříku, asi dva metry vysokému, pokynul našim poutníkům, aby

zatím zůstali seděti a jako kočka vyšplhal nahoru. Hlučící dav hned ztichl; s nákolí zní teď jasný hlas Ramánův. Když umlkl, ozvaly se nahoře ojedinělé výkřiky. Nato obrátil se Ramán k loďce a pokynul dole čekajícím, aby vystoupili. V témž okamžiku doploval k nim Tref, dlouhým plováním velmi unavený. Jára mu pomohl do loďky; byla by se málem převrhla.

Za chvílku stáli již nahoře před zástupem mužů, žen i dětí; všichni si je zvědavě prohlíželi. Jiřík byl všecek zmáčen; musil totiž vzíti mokrého Trefa do náruče a vynésti ho po žebříku. Sotva jej položil na podlahu, vystoupil z blízke chaty, velikostí vynikající nad všechny ostatní, muž obrovské postavy; černý vous splýval mu hluboko na prsa. Ramán sklonil hned před ním uctivě hlavu a přitjemným hlasem mu cosi vypravoval. Jára nerozuměl ovšem ničemu, avšak dobře věděl, že hovoří o nich. Také snadno porozuměl Ramánovým posunkům, jimiž napodoboval škrtnutí zápalkou.

Náčelník – Jára správně usoudil, že obrovský muž má tuto hodnost – poslouchal mlčky, upíraje své tmavé zraky na hosty. Když Ramán napodobil škrtnutí sirky, učinil náčelník odmítavý pohyb rukou a řekl několik slov.

„Nevěříš asi,“ šeptá otec; „nezbývá, než abys rozžal sirku před ním.“

Vtom se již obrací Ramán k Járovi a naznačuje oběma rukama, aby škrtl sirku. Hoch ochotně vyhověl. Účinek byl opět jako dosud vždy překvapující: jakmile bleskl plamének, trhli sebou diváci polekaně a ve zmatku ustupovali, pokud mohli nejdále. Když se zastavili, sklonili hluboko hlavy.

Otec vzal Járovi krabičku z ruky, přistoupil k náčelníkovi a vložil mu ji do dlaně se slovy:

„Zde vezmi božský oheň, v krabičce uzavřený, a buď nám přítelem!“

Náčelník pochopil, že mu otec dává krabičku darem. Sklonil se hluboce před ním a odkvapil do své chyše, drže krabičku na dlaních obou svých rukou.

Když se za malou chvíli vrátil, nesl na rukou ohromnou med-

vědí kůži a posunkem vyzval hosty, aby ho následovali. Šli za ním ne bez zvědavosti. Cestou poznal Jára, že čistota není asi hlavní ctností obyvatelů chyší, podle nichž kráčeli. U každé se válela hromádka kostí a jiných zbytků jídla, ošklivě páchnoucích. Také z nitra chyší ěpěl silný zápach, hochovu nosu velmi nepřijemný. Zato Tref, za Járou kráčeji, ssál do sebe páchnoucí vzduch s patrnou rozkoší a žádostivě pohlížel na tučné kosti.

Ale vtom uzřel Tref něco podivnějšího, co rázem upoutalo všecku jeho pozornost. Ille: v prostranné nízké chyši, spíše jakési boudě, stojí několik čtvernožců, jakých Tref dosud nikdy neviděl v tomto pravěkém světě. Všichni jsou uvázaní jakýmisi provazy ke stěnám chyše a hledí zvědavě vstříc podivným hostům. V Trefovi se jistě radostí nad tímto shledáním rozprou-dila krev, neboť zavrtěl prudce ohonem, podivně zakňučel a chtěl se vrhnouti do boudy. Ale Jiřk ho zadržel. Čtvernoží obyvatelé boudy pustili se hned do vytí a cloumali provazy, ukazujce přichozím svůj strašlivý chrup. Ale na hrozivý pohyb náčelníkův zmlkli a ulehli na zemi, hledíce nenávistně na Trefa, který byl tímto přivítáním patrně uražen a velmi zarmoucen. Alespoň stáhl ocas mezi nohy a se sehnutou hlavou plížil se zahanben pryč.

„To jsou vlci, vid, tatěčku!“ praví Jára.

„Nikoliv, jsou to psi, třebaže se velmi podobají vlkům. Jejich praotcové byli ovšem vlci. Možná, že je tomu již hodně dávno, co lovcům padla do rukou maličká vlčata. Donesli je sem, vlčata vyrostla mezi lidmi a ochočila se. V několikátém pokolení pozbyli jejich potomci své divokosti a stali se domácími zvířaty a znamenitými pomocníky člověkovými. Domnívám se, že tyto psy berou s sebou mužové na lov.“

Zatím se náčelník zastavil před chyší na druhé straně nákla; Jára snadno poznal, že byla postavena teprve nedávno.

Náčelník na ni ukázal, vložil do otcových rukou kožišinu a přívětivým hlasem cosi zahovořil. Jára vytušil, že jim nabízí tuto chyši za obydlí. Otec úklonem hlavy poděkoval a pokynul synům, aby vstoupili.

Jára byl zvědav, co v chyi spatří. Nebylo toho mnoho, ale našim poutníkům, zvyklým bydleti v pustých jeskyních, to plně postačilo. U jedné stěny chyše bylo dosti prostrané lože, vystlané suchou, příjemně vonící travou. Nedaleko vchodu bylo kamenné ohniště. Na prvý pohled bylo viděti, že chata nebyla dosud nikým obydlena.

Otec rozprostřel medvědí kůži na loži. Všichni se podivili její velikosti; zakryla celé lože.

„Náčelník vybral ze svých bohatých zásob asi kožišinu nejvzácnější,“ praví otec spokojeně. „Hezky se nám tu bude spat.“

Odložili tlumoky a posadili se na lože.

„Odpočineme si trochu,“ dí otec. „Bude brzy poledne a slunce praží nemilosrdně. Mám za to, že také obyvatelé nákla, zvláště mužové, odpočívají za poledního vedra. Snad jste si všimli, že někteří z nich před chvílí ospale zivali; jistě je jejich ženy právě sehnaly s lože. Rušnější život rozproudí se na nákladu, až se slunce trochu skloní k západu.“

Jára se natáhl spokojeně na měkké kožišině a brzy usnul.

*

Naše trojice stojí před chyší, vedle níž žlutne se malý pahorek cihlářské hlíny. Járova zvědavost, k čemu bude této hlíny použito, byla brzy ukojena. Z chyše vystoupila starší již žena; vidouc vzácnou návštěvu, sklonila hlavu jakoby na pozdrav, posadila se na podlahu vedle kopečku hlíny a dala se klidně do práce. Uchopila kus hlíny a hnětla ji obratně v rukou, vybírajíc při tom drobné kaménky. Za chvíli Jára pozoruje, že beztlavý

kus hlíny nabývá podoby jakési nádoby. A za několik minut nato postavila pravěká hrnčička před něho na podlahu dosti velikou nádobu jednoduchého, avšak vkusného tvaru. Potom se usmála na diváky, ceníc na ně své veliké, zažloutlé zuby. Ale práce její nebyla ještě u konce. Postavila nádobu na klín a otáčejíc jí opatrně, vtlačovala palec pravé ruky do tvárlivé hlíny v místech, kde nádoba byla nejvypouklější. Když se po chvíli setkala s prvním otiskem svého prstu, otočila ještě celou nádobou na dlani levé ruky a spokojeně ji položila na podlahu. Nato se chopila kusu hlíny a jala se horlivě pracovati na nové nádobě.

„Snad vás bude zajímati, jak se stal obyvatel kolových staveb hrnčičkem. Jistě vás překvapí, řeknu-li, že hrnčičství vzniklo z košíkářství. Zatím co muži lovili na jezeře lososy a štiky nebo zápasili v lesích s vlky a medvědy, jejich ženy a dcery pletly velmi umělé košíky. Brzy se poznalo, že poškozené košíky sumy se spravily, když stály v mokré hlíně nebo když byly naplněny vazkou hlinou. Náhodou dostaly se takovéto košíky, hlinou zhuštěné, nad oheň, a tak se přišlo na veledůležitý vynález, že vlhká a mokrá hlína stala se ohněm suchou, tvrdou a pevnou. Potom stačilo upotřebiti plotiva již jen jako formy, pletivo odlámati nebo spáliti — a první výrobek hrnčičský byl zhotoven. Byl ovšem velmi hrubý a neúhledný, ale postupem času dostavil se pokrok sám od sebe. Pozdější nádoby měly nejen ladnější tvar, nýbrž byly též všelijak zdobený. Viděli jste před chvílkou, jak tato pravěká hrnčička vyzdobila svůj výrobek otiskem palce. Bude vás zajímati, jaký jest původ tohoto jednoduchého ornamentu. Při huštění nádob vyskytly se samozřejmě chyby; nejčastěji nebyla nádoba bezvadně hladká, neboť i sebezručnější hrnčička zanechala na jejím povrchu otisky svých prstů. Aby jí to nebylo vytýkáno jako chyba, pomohla si vtipným nápadem: k důlkům, jež vznikly nedobrovolně, udělala řadu jiných, souměrně řaděných — a jednoduchý ornament byl vynalezen.“

Oba hoši se tomu smějí.

„Nic se nesmějte!“ praví otec. „Vždyť ty sám, Járo, byls také takovým chytrákem. Když jsi chodil do první třídy, ukousl

jsi jednou tajně roh máslovému koláči. Zapomněls už, jak jsi svůj poklesek napravil? Aby koláč nabyl své bývalé souměrnosti a mamíčka ničeho nepoznala, ukousl jsi též všechny rohy ostatní.“

Jiřík směje se hlasitě.

„Co je to za nádobu?“ zamlouvá tuto příhodu Jára.

„Asi krajáč na mléko.“

„Tito lidé již chovají dobytek?“ diví se hoch.

„Ale ovšem. Jakmile člověk přestal být potulným lovcem, musil se ohlížeti po jiném zdroji potravy, než byla zvěř, které stále a stále ubývalo. Proto si ochočil celou řadu zvířat, mezi nimi i skot a ovci. Od té doby nejen že jedl jejich maso, nýbrž naučil se pít i jejich mléko. Chcete-li, pokusíme se najítí stáda svých hostitelů.“

Jára i Jiřík rádi souhlasili.

Otec chvilu přemýšlel. Vtom objevil se před nimi Ramán; usmíval se na ně celou tvář. Otec, spatřiv ho, tkl se prstem do čela. Rychle vyňal z kapsy zápisník a tužku, načrtl spěšně cosi na papír a podal Ramánovi; druhou rukou ukázal k horám, jež na levé straně střežily jezera.

Ramán díval se chvilku se zřejmým úžasem na jednoduchý obrázek krásy, velmi zdařile načrtnutý; pak vycenil radostně bělostné své zuby a mávl rukou k horám. Otec mu naznačil, aby je tam zavedl. I tomu bystrý mladík porozuměl a pokynuv hostům, kráčel k žebříku. Šli za ním s radostí.

Za deset minut stanuli na jezerním břehu a hned se dali na pochod do hor. Také Tref šel s nimi. Jiřík chtěl sice, aby pes zůstal na nákladu – nechtělo se mu asi vynášeti ho mokrého opět nahoru – ale Tref skočil za odjždějící lodkou do vody a šťastně doploval ku břehu.

V půlhodině vystoupili na kopec, porostlý hustým lesem, jímž byla prosekána dosti pohodlná cesta. V rozlehlé kotlině pod sebou uzřeli stádo dobytka, pasoucí se v bujně trávě. Vedle krav uzřeli i několik ovcí a koz. Za chvíli, prohlédnuvše si vše, volně sestupovali do údolí.

Když přicházeli ke stádu, vyběhlo jim v ústrety hejno nahých špinavých dětí, pronikavě vřeštěcích a pištěcích. Jára brzy poznal, že právě jeho osobnost jest středem jejich veliké pozornosti; příliš ho to netěšilo.

Ramán okřikl děti; nejdotěrnějšímu z nich, které chytilo Járu za šos, uštědřil pohavek tak prudký, že odletělo a položilo se do trávy. Ostatní se mu vřískavě smály a skákaly kolem něho.

Ženy právě dojily krávy; seděly pod nimi na zemi, držíce v klíně velkou hliněnou nádobu, černě tuhovanou; podobala se velmi oné, kterou vyrobila před očima našich poutníků hrnělka na nákle. Krávy se pásly pokojně; jen chvílemi zvedly hlavu a zahleděly se k místu, kde pobíhalo několik veselých telátek. Nedaleko od nich statný býk plavé barvy, maje hlavu vzpřímenou, sebevědomě hleděl vstříc blížícím se mužům. Také ovce a kozy na ně zvědavě pohlížely.

Když Ramán došel k nejbližší krávě, žena, ji dojící, právě povstala, držíc v rukou nádobu s mlékem. Děti, které před chvílkou naše poutníky předběhly, vrhly se k ní s velikou nedočkavostí. Ale Ramán je odehnal, řekl několik slov ženě, vzal od ní nádobu a podal ji Járovi. Ten se jí chopil s velikou radostí, ale včas si připomněl, že zde není sám, a podal nádobu otci.

„Jen se napij, Járo!“ pravil otec. „Zbude pro mne i Jiřka ještě dost.“

A Jára pil, pil s rozkoší dávno nepoznanou. Měl dojem, že tak dobrého mléka dosud nikdy nepil. Ramán hleděl na něj a spokojeně se smál.

Když se napil také otec a Jiřek, podal Ramán nádobu nejbližšímu dítěti. Uchopilo ji chtivě a hltavě pilo, při čemž Ramán přidržoval nádobu rukou, aby z dětských ruček nevypadla. Vtom již přicházela jiná žena s mlékem, za ní druhá – a tak brzy byly všechny děti napojeny.

Velmi osvěženi výborným nápojem vraceli se naši poutníci zvolna k jezeru.

„Tatěku, co dělají obyvatelé nákolní osady s dobytkem

v zimě?“ ptá se Jiřík. „Vystavěli snad pro ně na náklad nějaké chlěvy?“

„Nikoliv. Před zimou seženou sice svůj dobytek s hor k jezeru, avšak nedoprovadí ho do nákladu, nýbrž vpusť do jam, v zemi vykopaných, které zakryjí velikými haluzemi chvojí; zde přechá dobytek zimu. Na jaře jej opět vyženou na pastvinu. V podobných jamách chovají i vepře, a to po celý rok.“

Na jezeře bylo velmi živo. Se stráně viděl Jára, že nedaleko ústí řeky do jezera kolébá se na vodní hladině řada malých člunů. V každém z nich seděl nahý muž a vytahoval něco z vody.

„To asi loví ryby, vid, tatěku!“

„Ano. Tito rybáři mají již sítě, které jim upletly ženy. Hleďte: ve všech lodkách se lesknou ryby! Lov jest asi znamenitý. Veliké ryby upekou muži na žhavém uhlí, z malých ryb a prosné kaše připraví ženy chutné jídlo.“

„Oni již znají proso?“ diví se Jára. „A mají snad také již pšenici nebo žito?“

„Nuže – pohleď tam, Járo!“ ukazuje otec napravo. „Co myslíš, jaká tráva roste na onom poličku?“

Jára i Jiřík rozběhli se k naznačenému místu. Když se vraceli, nesli každý několik klasů a drobný keříček jakési rostliny.

„Tohle jest asi pšenice,“ volal Jára. „Ale tohoto keříčku neznáme.“

„To je čočka; nedivím se, že jste jí nepoznali,“ pravil otec, když vzal obě do rukou. „Její plody, hleďte, jsou mnohem menší než u čočky naší. Avšak také zrnka pšeničná, podívejte se, jsou sotva poloviční než u pšenice, jakou pěstují naši rolníci. Ale na tom mnoho nezáleží; hlavní jest, že i tato malá zrnka mají moučný obsah. Obyvatelé této nákolní osady nejenže dovedou již pěstovati pšenici a ječmen, oni dovedou též péci pšeničný a ječný chléb. Jednoduchým způsobem rozemílají obilná zrna mezi kameny na hrubou mouku. Snad nám nabídnou kousek svého chleba k večeři. Nevím, nevím, bude-li vám chutnati. Ale okamžik, kdy se na jídelním lůstku pravěkého člověka ob-

jevil takový moučňý placek, znamenal veliký krok kupředu ve vývoji lidstva.“

Za řeči otcovy zahlédl Jára na břehu dosti daleko odtud ženu, zabranou v jakousi podivnou práci. Když otec domluvil, upozornil ho na ni.

„Pojďte se na ni podívat!“ vyzval otec hochy. „Myslím, že uvidíme něco velmi zajímavého.“

Věru nelitovali. Když přišli dosti blízko, rozpoznal Jára, že

na udupané půdě stojí proti sobě dvě řady dřevěných kolíků. Žena byla na ně napjala tenká vlákna, ale patrně se jí na jedné straně vysmekla; drží jich plnou brst a pozorně je prohlíží.

„Jaká jsou to vlákna?“ táže se Jiřík.

„Myslím, že kopřivová,“ odpovídá otec. „Lnu nebo konopí ještě tito lidé asi neznají. Máme vzácné štěstí, viděti před sebou pravěkou přadlenu. Překvapuje mne však, že její ‚tkalcovský stav‘ jest tak nesmírně jednoduchý. Obyvatelé kolových staveb na př. ve Švýcarsku měli tkalcovský stav mnohem složitější. Měli i různé nástroje ke zpracování lnu: trdice, vohle, soukenické štětky, vřetena, cívky a přesleny.“

„A bude tato kopřivová látka dosti pevná?“ ptá se Jára.

„I bude. Kožený oděv jest ovšem daleko pevnější, ale má stinnou stránku, že se v něm zdržují různí nepříjemní příživníci, kdežto v látce kopřivové nikoliv.“

Za chvíli nasedali naši poutníci do loďky. Jiřtkovi se podařilo umístiti v ní i Trefa. Sedl si rozkročmo přes něho, maje nohy ve vodě; předtím si ovšem zul botky i ponožky. Měl ze svého nápadu velikou radost a také Tref byl spokojen, že se nemusí namáhati.

Cestou po jezeře potkali tři loďky, obsazené lovci s oštěpy a luky. Zdravili zdvižením zbraní a hlasitým voláním. Z nitra loďky vykukovalo několik psích hlav.

„Jistě jedou na lov,“ povídá Jára. „Jaká zvíř tu žije?“

„Neliší se příliš od naš: jeleni, srnci, divocí vepři, jistě i kamzíci a medvědi. Lov není ovšem již tak vydatný jako v dobách minulých, jichž jsme byli náhodnými svědky.“

Když naši poutníci stanuli na podlaze nákolní osady, slunce zapadalo. Všichni přítomní obyvatelé nákla stáli před chatrčemi a rozplnili vysoko své paže, zírajíce za mizícím sluncem.

Otec poděkoval Ramánovi a rozloučil se s ním. Nato odešel s hochy do chatrče, za obydlí jim vykázané. Sotva se posadil na lože, vstoupil náčelník, nesa na jakýchsi hliněných podnosech příjemně vonící pečeni. Jára se upřímně zaradoval, neboť jeho žaludek již se netrpělivě hlásil o své právo.

S chutí pojedli. Pečeně byla slaná; správně tedy předpověděl otec, že obyvatelé nákla mají již sůl. Třebaže Járovi znamenitě chutnalo, přece jen nahlas zatoužil po chlebu.

„Nedali nám ho asi proto, že jej považují za jídlo mnohem všednější než tuto pečeni,“ poznamenává otec.

Po večerí vyšli všichni z chyše a dlouhou chvíli se kochali krásným pohledem na jezero a pozorováním života nákolních obyvatel. Otec neúnavně upozorňoval a vysvětloval.

Járu zvláště zajímalo, že obyvatelé nákla neměli již nástrojů výhradně pazourkových, nýbrž též ze zeleného kamene, na hranách jako sklo čistého, jež otec pojmenoval nefritem. Některé nástroje, zvláště sekyry a dláta, byly krásně hlazeny. Otec

upozornil hochy, že sice sláva pazourku již značně pohasla, avšak jeho úloha jest dosud velmi důležitá, neboť bez něho by člověk nedovedl zhotoviti oněch krásných ozdob, zbraní a nástrojů kamenných i z jiného materiálu. Jára se velmi podivoval dovedností, s jakou byly nože, pilky, dýky i jiné zbraně a nástroje připevněny ke dřevu nebo parohu. Tak viděl na př. pazourkové pilky, zapuštěné smolou nebo asfaltem do žlábků v jelením parohu, a krásně hlazenou dýku rovněž z pazourku, zasazenou do vyhloubené rukověti, která byla po celé délce obtočena kopřivovým vláknem.

Jiřík za procházky nákolím hlasitě zatoužil, aby uzřeli, jak obyvatelé jeho rozdělávají oheň. Jeho přání se vyplnilo. Otvořem v jedné chyši uviděli ženu, ana klečící nad velkým placatým kamenem, opatrně do čehosi fouká. Naši poutníci zvědavě vstoupili dovnitř a poznali, že na kameni jest hromádka troudu (otec poučil hochy, že tento troudu byl vyroben z houby, zvané choroš troudivý), mírně doutnajícího. Vedle kamene leželo prkénko s dosti hlubokým důlkem a na něm tenká dlouhá hůlka. Po tomto objevu nebylo již pochyby, že obyvatelé nákla rozdělávají oheň podobným způsobem jako australští nebo afričtí divoši XX. století.

Ukončivše prohlídku nákolní osady, vrátili se naši poutníci ke své chyši. Járu bolely již nohy. Posadil se proto před vchodem do chyše na zemi; otec i Jiřík usedli vedle něho.

Vtom pod mohutným dubem, široce rozkládajícím své větve nad jezerem, vzplál mohutný oheň. Otec vysvětlil hochům, že je to oheň strážný; bude pláti až do jitřní zory a u něho sedící bojovníci budou strážiti spící osady.

„Což se obyvatelé nákla obávají, že je v noci někdo přepadne?“ táže se Jiřík.

„Opatrnosti nikdy nezbývá, milý hochu.“

Byla již úplná tma, když se naši poutníci odebrali do své chyše.

XVIII. NA HRANICI.

Strašlivý řev probudil naše poutníky. Velmi polekáni posadili se na loži; tajíce v prsou dech, naslouchali pekelnému hlomozu. Co se to jen děje?

„V naší nákolní osadě zuřil krutý boj,“ pravil po chvíli otec. „Není pochyby, naši hostitelé byli za noci přepadeni. Hleďte, chyše nedaleko od nás je v plamenech!“

Všichni vyskočili.

„Jest naší povinností, abychom napadeným přispěli na pomoc. Naše zbraně —“

Otec nedopověděl. Do chaty vrazil muž vysoké postavy, za ním druhý, třetí — a než se naši poutníci vzpamatovali z překvapení, leželi na podlaze, majíce ruce pevně svázaný na zádech. Tma jim nedovolovala, aby si mohli útočníky prohlédnouti. Když tito vykonali své dílo, vyběhli z chyše.

Jára ležel na zádech, hlava ho brní od prudké rány, kterou mu uštědřil jeden z vetřelců. Chvíli mlčky smutně uvažuje.

„Co se s námi stane?“ ozve se naříkavě Jiřík.

„Kdož ví,“ odpovídá otec. „Nejhorší by bylo, kdyby vítězové zde na nás zapomněli. Pak bychom jistě uhořeli.“

Jára se otřásl hrůzou. Neřekl však ničeho a s bušícím srdcem naslouchal, co se děje venku. Řev dosud neustal, avšak byl stále slabší a slabší. Chvillemi ozval se zvuk, jako když něco těžkého spadne do vody. „To asi vítězové házejí přemožené do jezera,“ myslil si hoch.

Asi za čtvrt hodiny hluk na nákladu ustal úplně.

„Je po boji,“ praví otec. „Bojím se, že cizí horda zvítězila.“

Bylo tomu tak. Za chvíli vstoupil kdosi do chyše, uchopil Járu, který ležel nejbližší u vchodu, přehodil si ho přes rameno a nesl jej směrem k žebříku. „Snad mne nechce také hoditi do vody?“ hrozí se hoch. Obava tato byla však — bohudík — zbytečná. Za půl minuty octl se Jára v loďce. Za chvíli seděl vedle něho i otec. Jára měl ohromnou radost, když ho spatřil.

„Jen aby som donesli také Jiříka!“ strachuje se otec.

„Jistě tu bude co nevidět,“ dí Jára. „Ale co bude s Trefem?“

„Ten se již sám zachrání.“

Vtom loďka odrazila od nákla a zamířila ke břehu.

„Jiřtk zůstal nahoře,“ dí smutně otec. „Snad se s ním však přece sejdem na břehu.“

Zdaleka viděl Jára, že na břehu plane ohromný oheň. Kolem něho mihají se temné postavy v divém tanci.

„Cizí horda, která přepadla a vyvraždila naše náklo, oslavuje své vítězství,“ praví otec. „Co hodlá učiniti s námi?“

„Jen aby také Jiřtka dopravili včas na břeh!“ touží Jára.

„Pohled dozadu!“

Jára otočil hlavu – jaký nádherný pohled se zjevil jeho zrakům! Dobrá polovina chyší hořela plamenem. Jeho rudé jazyky šlehaly do značné výše a barvily do krvava jezerní hladinu. Kol hořícího nákla bylo tak jasno, že hoch zřetelně viděl, jak od něho odrážejí tři loďky, plně obsazené.

„Snad jest v nich i Jiřtk,“ šeptá otec.

Když vystoupili na břeh, uvítal je ohlušující řev. Naši zajatci hned si všimli, že nedaleko ohně leží na zemi ženy a děvčata; všechny měly ruce svázané na zádech. Bylo velmi podivné, že žádná z nich nenařkala.

„Zde vidíš hlavní kořist této loupežné výpravy,“ vysvětluje otec. „Kmen těchto bojovníků, kteří jsou nyní zpiti šílenou radostí nad velikým vítězstvím, neměl asi dosti žen; proto se vypravili sem. Muže, děti a staré ženy povraždili, mladé ženy a děvčata odvedou s sebou. Nás patrně také. Je mi však záhadou, proč právě nás, snad jedině ze všech mužů, ušetřili. Co s námi zamýšlejí?“

Když dorazily poslední lodky ku břehu a bojovníci i zajaté ženy z nich vystoupili, zazněl od ohně úsečný rozkaz; všichni hned se chystali k odchodu. Bojovníci chápali se svých mlatů, oštěpů i luků a nutili zajaté ženy, aby vstaly. Všecky bez hlesu uposlechly a neméně poslušně zvedly se země kožišiny, rozmanité kamenné zbraně, nádoby nebo jinou kořist, jak jim bylo rozkázáno.

Otec i Jára usilovně pátrají, nezahlednou-li mezi zajatci postavy Jiříkovy. Marně: nebylo mezi nimi ani jediného muže.

„Jiřík zde není!“ praví smutně Jára. Hrdlo se mu sevřelo bolestí.

Otec mlčky přikývl a smutně svěsil hlavu.

Avšak na dlouhé úvahy nebylo nyní kdy. Opět se ozval hlasitý povel a hned nato udeřil nejbližší bojovník Járu prutem přes hlavu tak prudce, že hoch zaúpěl hlasitě. Otec učinil pohyb, jako by se chtěl vrhnouti na divocha, ale dostal ránu ještě prudší. Co jim zbývalo jiného, než vzdáti se na milost a nemilost těmto barbarům a kráčetli poslušně tam, kam poroučí? Jenom kdyby alespoň byl Jiřík s nimi! Pak by všechny útrapy snášeli s veselou myslí...

Nelze zde popisovati podrobněji cesty pralesem a jejích hrozných útrap. Trvala mnoho hodin. Celou noc prodírali se bojovníci se svými zajatci houštinami téměř bez odpočinku. Když se rozednilo, šlo se mnohem rychleji. Čím výše vystupovalo slunce po obloze, tím větší a větší byla únava zajatých žen. Padaly, ale byly

bitím přinuceny, aby šly dále. Také Jára byl k smrti znaven. Otec ho obětavě podepíral a dodával odvahy.

Za poledního vedra bojovníci delší dobu odpočívali. Když sami se nasytili pečeni, již pravděpodobně uloupili na nákolí, hodili zbytky ženám, kterým rozvázali pouta. Otec a Jára dostali velikou poloohlodanou kost; avšak pouta jim sňata nebyla. Mladý bojovník přidržel jim kost u rtů, aby mohli zbytky masa s ní zuby otrhati.

„Darebáci!“ ulehčil si Jára, jehož hlad nebyl tímto hubeným soustem ukojen. „Kdyby ti, talíčku, sňali pouta, mohl bys použít revolveru a vysvoboditi nás!“

„Mají asi strach, že bychom jim utekli. Záleží jim jistě velice na tom, aby nás dovedli do svého tábora.“

Po dalším asi tříhodinném putování objevilo se před očima našich ubohých zajatců krásné jezero, větší, než bylo včerejší. Také z jeho hladiny vyrůstala nákolní osada, nejméně dvakrát tak rozsáhlá jako nákl, jež opustili za noci. Chyše její byly dosud čisty, jako by byly včera dostavěny.

„Co nás tam čeká?“ dí smutně Jára.

Zástup polonahých žen a nahých dětí vyrazil příchozím vstříc. Zdaleka hlasitě houkaly a radostně šermovaly rukama nad hlavou. Brzy vstaly se jásavě s muži a hned nato obklopily zajatce. Otec a Jára byli opět středem jejich nesmírné zvědavosti. Výkřiky bezmezného údivu ozývaly se se všech stran.

Když se hlučící zástup přiblížil k nákolní osadě, poznal Jára, že dobrá její polovice jest stupňovitě vystavěna na břehu. Sem bojovníci zaměřili. Zajatci byli vyvedeni nahoru; všecko obyvatelstvo nákla shromáždilo se kolem nich. Vysoký statný muž, jehož nahá hrud, vyčnívajíc z krásné medvědí kůže, rozryta byla četnými jizvami, předstoupil před ně. Jára si povšiml, že kolem krku mu visí podobný náhrdelník, jaký měl včera Ramán.

„Toť asi náčelník!“

Otec mlčky přikývl.

Náčelník stojí pyšně vzpřímen a řečí mohutným hlasem. Jeho tmavé zraky sálají ohněm, jeho paže prudce šermují. Když

domluvil, kyne zástupu mladých bojovníků, vlevo od něho stojících. Pokročili rychle kupředu k zajatým ženám a každý uchopil jednu za ruce, aby s nimi sňali pouta. Nebránily se, naopak radostně vycenily své bílé zuby. Nato kráčely poslušně za svými novými pány a vmísily se s nimi v zástup.

Když poslední zajatá žena zmizela, obrátil se náčelník k našim zajatcům a dal se znovu do křiku. Řeč jeho byla nyní ještě prudší a jeho posunky vášnivější. Járovi přeběhl mráz po zádech; netušil nic dobrého. Proč jen se náčelník nad nimi tolik rozčiluje? Ó, kdyby tak Jára mohl před ním rozžehnouti sirku! Toby s nimi hned jednal jinak!

Když náčelník domluvil, vypukl zástup, až dosud mlčky poslouchající, v nesmrtelný jásot. Staří bojovníci kývali souhlasně hlavou. Na pokyn náčelníkův přistoupili k zajatcům dva silní muži a uchopivše je za ramena, strkali jimi před sebou. Všichni se hnuli a zvolna kráčeli k místu, kde čněly do výše dva mohutné koly. Zvedaly se blízko okraje podlahy nad hladinou jezera.

„Kam nás to vlekou?“ naříká Jára, jehož rameno svírá medvědí tlapa bojovníka velmi nemilosrdně, div ho nerozmačká.

„Buď trpěliv, Járo!“ napomíná otec. „Brzo poznáme, co s námi zamýšlejí.“

Když došli ke kolům, obložili je velkými plochými kameny kol dokola a přivázali zajatce hrubými jakýmisi provazy. Ačkoliv se zařezávaly Járovi až do masa, neřikal ničeho; jen sevřel rty a zatal zuby.

Proč je sem přivázali? Snad nebudou do nich střílet šípky? A proč pod jejich nohy dali kameny?

Hochovy úvahy brzy zaplašily zvuky jakéhosi bubnu. Z řady diváků, napravo stojících, vystoupili dva mladíci, tlukoucí paličkou na jednoduchý buben, urobený z kusu dutého kmene a jakési kůže. Bubenci postavili se mezi oba koly. Zuřivě bubnují a lid skáče kolem, pekelně vyjíc a skučíc. Počínají si věru jako šíleni.

„Co s námi zamýšlejí?“ táže se opět Jára.

„Nejsem si tím dosud jist. Jenom tolik vím zcela jistě, že nás nečeká nic přejemného. Buď jak buď, chovej se zmužile!“

S malými přestávkami veselili se takto divoši až do večera. Mužové při tom popíjeli z hliněných džbánek jakousi žlutavou tekutinu. Čím více jí vypili, tím šílenější byl jejich křik i tanec. Jára chtěl se již zeptati otce, co to pijí, je-li to nějaký opojný nápoj, avšak neučinil toho. Bolelo ho již celé tělo, ale snášel vše statečně. Když zapadlo slunce, uzřel, jak ženy přinášejí veliké náruče paliva. Položily je nedaleko od kolů a odkvapily, aby se brzy vrátily s dvěma plochými kameny, uprostřed vyhloubenými. Co to? Z dolků se kouří . . .!

Járovou hlavou šlehla strašná myšlenka.

„Snad nás nechtlí upáliti?“ vykřikl tak hlasitě, že se všichni po něm ohlédli.

„Buď jen klidný, Járo! Tihle divoši jsou ovšem všeho schopni. Četl jsem jednou, že pravěcí lidé, asi na takovém stupni kultury jako tito, pravidelně přinášeli duchům, v něž věřili a jichž se báli, lidské oběti. Zvláště nikdy prý tak nezapomněli učiniti před nastěhováním do nového obydlí. Všiml sis jistě, že tyto chyše jsou zcela nové. Je tedy zcela možné, že my dva budeme obětováni, aby zlí duchové neubližovali obyvatelům této nákolní osady. Je-li tomu tak, nedá se nic dělati. Jsme bohužel zde malomocni. Je-li nám souzeno, abychom zde zahynuli, zemřeme statečně – vid', můj drahý hochu!“

Jára neodpovídá; jeho oči jsou plny slz a hrdlo staženo.

Zatím ženy nakladly roští kolem jejich nohou skoro až po pás. Pak opět se rozběsnil kolem kolů divý rej. Byla již úplná tma,

když obě ženy, střežící ohníček v kamenných dálkách, přistoupily s kameny ke kolům a poklekly.

„Udeřila poslední chvíle našeho života,“ slyší Jára chvějící se hlas otcův. „Můj drahý Jarouši, až oheň vzplane, vzpomeň na mamičku, vzpomeň na Zdeničku, vzpomeň na Jiříka! Také já budu na ně v smrti vzpomínati. Jejich drahé duše budou zde s námi – sladce se nám bude potom umírat’ . . .“

Nebylo třeba ani těchto dojemných slov, aby se duše Járova oddala sladké vidině. Zří před sebou předrahou tvář matčinu, hledí do jejích milých pomněnkových očí, čte z nich vyznání lásky nejněžnější . . . Je mu nevýslovně blaze. A vedle drahé hlavy matčiny usmívá se nyní na něho roztomilá hlavička jeho milé sestřičky; také její krásná očka, nad uhel tmavší, láskyplně na něho pohlížejí . . . Nyní vedle této dvojice drahých hlav zjevuje se hlava třetí – i Jiřík, hle, přišel se s ním v smrti rozloučiti . . .!

Krásná vidina již prchla, ale Jára hledí nyní bez bázně na náčelníka, který ho upřeně pozoruje, jako by očekával, že uvidí v jeho tváři známky smrtelného strachu. Nedočkav se jich, zvedl ruku. Žena, klečící u Járova kolu, vysypala hned žhavé uhlí k hochovým nohám, sklonila se nad ně a jala se usilovně do něho foukat. Podobně učinila i žena druhá u kolu otcova. Suché roští v několika okamžicích zapraskalo, bleskla rudá zář plamene.

Konec, konec nastává!

S Bohem, drahý otče!

S Bohem, mladý živote!

XIX. S BOHEM, PRAVĚKÝ SVĚTEI

Ale stalo se něco neobyčejného. Jára vidí, že do zástupu žen a dětí prudce vpadla vysoká postava. Chvatně jej rozhrnuje a prodírá se směrem k náčelníkovi. Zastavuje se nyní před ním ve vzdálenosti asi tří kroků a napřahuje rámě. Co zamýšlí? Leč hle: z konce jeho ruky šlehl rudý plamének a v zápětí třeskla silná rána, Járovi dobře povědomá! Hoch je velmi překvapen, ale hned si uvědomuje, že takto v tomto pravěkém světě dovede hovořiti pouze otcův nebo Jiříkův revolver. Jiříkův? Ale jak by se tento divoch, svým zjevem se nijak nelišící od ostatních, zmocnil Jiříkovy zbraně? Co na tom však záleží, kdo jest a jak se dostala zbraň do jeho ruky – hlavní jest, že je přišel vysvoboditi.

Jára vidí, že náčelník leží na podlaze, byv sražen kulí neznámého.

Ten stojí okamžik nehnutě s napřaženou zbraní; jistě pozoruje, chopí-li se někdo z přítomných bojovniců palice nebo kopí. Avšak všichni stojí bez hnutí, podobni kamenným sochám; výstřel je jistě ohromil a nesmírně poděsil. Vida to neznámý, učinil krok směrem k Járovi. Ale jakési veliké zvíře ho předešlo. Několika skoky octlo se u ženy, vedle kolu dosud klečící, vrhlo se jí na záda a zakouslo se jí zuřivě do šije. Jára je tímto novým výjevem stejně překvapen jako prvním. Vtom palčivá bolest na levém lýtku mu připomněla, že stojí na hořící hranici. Celý její

spodek již hořít! Pokouší se pohnouti nohou – marný pokus. Zrak jeho se nyní svezl opět na zvíře, nyní plně ozářené. Pro Bůh – vždyť je to Tref! Tref! Že ho nepoznal již dřív!

Tref pustil nyní ženu a vrhl se na druhou. V témž okamžiku neznámý přiskočil k Járovu kolu. Několika rychlými pohyby nohou odhodil hořící roští a hned nato tímž způsobem rozmetl hranici otcovu. Byl věru již nejvyšší čas: na otci již chytaly šaty! Pak vyňal neznámý zpod své kožišiny cosi jako nůž a přerézal otcova pouta. Jára pozoruje, že otec ihned sahá do kapsy a vyndává revolver. Připraviv jej ke střelbě, praví:

„Pracuj klidně, Jiřtku! Jsem na stráži.“

Jára jest po třetí nesmírně překvapen. Tohle že jest Jiřtk, tento polonahý divoch, pomalovaný, s náhrdelníkem ze zvířecích zubů kolem krku? Ale než se Jára vzpamatoval, měl ruce i nohy volné. Vtom třeskla nová rána. Vypálil ji otec na jednoho z bojovníků, který napráhl svůj oštěp, chystaje se vraziti jej Jiřtkovi do boku, když tento se sklonil nad Járovými pouty na nohou. Jára vidí, jak tělo bojovníkovo se zřítilo na podlahu.

Nový tento výstřel a jeho účinek, pro divochy samozřejmě přišerně nepochopitelný, způsobil mezi nimi zděšení. První daly se na útěk ženy; hrůzou pištěly a vyjete, vlekly za sebou děti, které hlasitě plakaly. Za nimi velkými skoky zmizeli v temnotě mužové.

Na prostranství u kolů zůstali mimo dvě mrtvolky divochů naši poutníci samotni s věrným Trefem. Padli si do náručí a líbajíc se plakali radostí. Jára, pustiv Jiřtka, popadl kolem krku Trefa. Ten bil radostně ohonem o zemi a lízal hochův obličej.

„Ale nyní rychle pryč odtud!“ zvolal otec. „Musíme se dostat co nejdále od tohoto nákla, než se divoši vzpamatují z ohromení.“

Uchopil oba tlumoky, nedaleko kolů se válejších, podal jeden z nich Jiřtkovi a spěšně vykročil. Oba hoši i Tref za ním. Klusem proběhli prostranství mezi dvěma řadami chatrčí vzhůru ku břehu. Otec i Jiřtk třímali v pravici revolver. Ale nikdo jich nenapadl. Divoši, v chatách ukrytí, byli tak přestrašeni, že se nikdo z nich neodvážil postavit se jim do cesty.

Když minuli poslední chyši, vběhli do pralesa. Všichni si spokojeně oddechli.

„Jsme zachráněni!“ zvolal Jára.

V radostném opojení vykřikl tato slova tak hlasitě, že se mocně rozlehla spícím lesem. Ale tato neopatrnost zle se našim poutníkům vyplatila!

Teprve nyní si všimli, že na jezerním břehu, asi 300 kroků od nich, hoří veliký strážný oheň. Jakmile se ozval Járův výkřik, mihlo se kolem něho několik stínů a hned nato zaslechli naši poutníci dusot četných lidských nohou. Nežli se vzpamatovali z úleku, rozlehl se pralesem válečný pokřik. Hned nato ozval se týž pokřik na nákl, z jehož chatřič vyrojily se bezpočetné temné postavy, mávajíc oštěpy a mlaty nad hlavou. Naši poutníci dobře vše pozorovali, neboť se právě vynořil z mraků měsíce a zalil jezero i prales svým světlem.

„Chystají se nás pronásledovat!“ šeptá otec. „Dopadnou-li nás, jsme ztraceni!“

„Za mnou!“ volá Jiřík. „Našel jsem asi půl hodiny odtud jeskyni, v níž jsem se skrýval až do večera. Tam se ubráníme, i kdyby těchto divochů bylo desetkrát tolik.“

Jára pádl, jak může nejvíce. Naplná všechny své síly; ví dobře, že je to běh na život a na smrt. Jiřík běží před ním, chvilkami se ohlížeje. Otec kryje jejich ústup, jsa stále připraven, skoliti prvního pronásledovatele ranou z revolveru.

Tak běží již několik minut. Jára cítí, že mu síly brzy vypoví službu; v boku mu silně píchá. Vtom zakopl o vyčnívajících kořen a upadl, naraziv prudce hlavou o mohutný kmen. Div vědomí nepozbýl strašlivým nárazem. Chce povstati, ale jeho hlava je těžší nežli cent. Marná námaha! Teď slyší, že divošský řev ozývá se již nedaleko za nimi. Vtom ho otec doběhl; sklání se nad ním. Jára chce mu říci, aby prchli bez něho, ale než řekl první slovo, otec ho uchopil a vyzvedl. Nese ho v náručí jako malé děcko a utíká dále ze všech sil. Za chvíli se Jiřík otočil; vida Járu v otcově náručí, zastavil se a požádal otce, aby mu předal své břímě.

„Teď ještě nikoliv. Ponesu ho ještě kus cesty.“

Jára cítí, že mu z rány na hlavě fine potůček krve. Velmi se mrzí pro svou neobratnost.

„Jsme asi uprostřed cesty!“ volá Jiřík na otce. „Brzy vyjdeme z pralesa.“

Skutečně vyběhli z lesa na kamenitou pláň, ohraničenou na jedné straně vysokou, skoro svislou skalní stěnou. Podle ní dali se vzhůru. Vtom objevil se za nimi, ve vzdálenosti asi 300 kroků, první divoch.

„Jiříku, nes nyní Járu ty!“ zvolal otec. „Vezmu si na starost pronasledovatele. Přiblíží-li se příliš, střelím po nich.“

Jiřík uchopil bratra a dal se znovu do běhu. Otec ho následoval, stále se ohlížeje. Tak běželi opět několik minut, aniž se zmenšila vzdálenost mezi nimi a nepřáteli. Pevná naděje naplnila duši Járovu, že šťastně doběhnou svého cíle.

„Za malou chvíli jsme v jeskyni!“ praví Jiřík, těžce oddychuje. Cesta vedla nyní přtkře do vrchu. Jsouce velmi unaveni, postupovali jen zvolna. První z pronasledovatelů se nyní značně přiblížil.

Vtom cítí Jára, že Jiříkovo tělo pod ním zakolísalo — a v okamžiku octl se na kamenité zemi.

„Nemohu dále!“ zaúpěl Jiřík. „A jeskyně jest skoro již na dosah ruky!“

„Odpočiň si chvíli!“ volá otec. „Já zatím odstraním prvního.“

Přikrčil se do malého výklenku ve skále a čekal. Jára vzpamatoval se již po prudkém nárazu; posadil se a s bušícím srdcem zíral na otce i na divocha. Tento běží, netuše nebezpečí! Když doběhl ke skalnímu výklenku, vypálil otec na něho ránu.

Její ozvěnu opakovaly okolní skály několikrát. Divoch učinil ještě jeden krok dopředu a pak se skácel jako podřatý kmen; jeho tělo se kutálelo se straně, až zmizelo hochovi s očí. Jen kamenný mlat zůstal na cestě.

Otec se vrátil k hochům.

„Nerad jsem to učinil,“ pravil smutně. „Ale železná nutnost přinutila mne tak jednat. Kdybych nebyl zabil já jeho, byl by jistě zabil on nás. Doufám, že divoši, až najdou mrtvolu svého druhu, jistě zdrží se trochu v pronásledování. My zatím dostihneme jeskyně.“

Stalo se tak, jak otec předvídal. Naši poutníci sedí již dlouhou chvíli v jeskyni, a divoši se dosud neukázali.

„Snad je mrtvola spolubojovníkova odstrašila od dalšího pronásledování. Bylo by to naše štěstí, neboť máme již jen několik nábojů; já tři, kolik ty, Jirko?“

„Už jen dva.“

„Na nějaký čas se divochům ubráníme. Ale co potom, jestliže nás oblehnou a nepustí ven? Pak bychom umřeli hladý. Naše postavení není zrovna záviděníhodné, i když jsme šťastně unikli pronásledovatelům. Počkáme zde delší dobu. Neobjeví-li se divoši, pokusíme se opustit tuto jeskyni a utéci pokud možno nejdále odtud.“

Vtom Jára, který se již úplně zotavil, vyhlédl opatrně z jeskyně a spatřil dole zástup divochů, měsícem ozářený.

„Divoši! Jdou k nám nahoru!“

Otec vzdychl.

„Na útěk tedy není pomýšlení,“ pravil smutně. „Jiříku, připrav se na těžký boj! Vnikne-li někdo sem, vpálíme mu kulku do těla.“

Avšak minuty minuly, a nikdo nepřicházel. Po dlouhé chvíli zjistil Jiřík, vyhlédnuv opatrně ven, že tlupa bojovníků sedí asi tři sta kroků na svahu nad jeskyní kolem planoucího ohně; ostatní utábořili se kolem ohně ve stejné asi vzdálenosti pod jeskyní. Jak se dostali pronásledovatelé nad jeskyni, naši poutníci nevěděli.

„Jsme tedy obklíčeni,“ pravil otec, když mu Jiřík pověděl, co spatřil. „Myslím, že se na nás neodváží, nýbrž že počkají, až nás donutí hlad vzdáti se jim na milost a nemilost.“

„Toho nikdy neuděláme!“ vykřikl Jiřík. „Lepší smrt hladem než na hranici!“

Otec se smutně usmál.

Dlouho seděli mlčky, napínající sluch, neozve-li se nějaký podezřelý šelest. Ale bylo naprosté ticho; Jára slyšel zřetelně tikot Jiříkových hodinek. Když pak Jiřík opět vyhlédl ven, uzřel nepřátele na týchž místech jako prve.

„Nechaj nás tedy zatím na pokoji,“ pravil otec. „Mohl bys nyní, Jiříku, pověděti svoji historii. Jsem velmi zvědav.“

„Za to, že jsem se šťastně dostal ze zajetí, děkuji našemu Trefovi,“ zahajuje Jiřík své vypravování, hladě psa, vedle něho ležícího, něžně po hlavě. „Když odnesli tebe, tatíčku, čekal jsem, že brzy dojde řada na mne. Netrvalo dlouho a do chyše vstoupil bojovník s kamennou sekýrou v ruce; v září plamenů sousední chyše viděl jsem ho zcela zřetelně. Shýbl se, aby mne uchopil – ale vtom vrhl se na něho Tref, až dosud nehybně ležící vedle mne, jako blesk a v okamžiku váleli se spolu po podlaze. Divoch snažil se vši silou vyprostiti svůj krk z objetí jeho čelistí – marně. Za chvíli ležel vedle mne mrtev. Jeho sekýra udeřila mne při zápasu s Trefem do boku. Všimnuv si jejího ostří, zatoužil jsem, přechřezati svá pouta. Po několikerém marném úsilí se mi to konečně podařilo. Byl jsem volný a měl jsem svůj revolver! Byl však také již nejvyšší čas, neboť v témž okamžiku, kdy jsem vystoupil s Trefem z chyše, vzhála se její střecha.“

Na náklu nebylo již živé duše. Kdo by byl také vydržel v této pekelné výhni! Vždyť byla v plamenech již i dobrá polovina podlahy! Plížil jsem se opatrně k žebříku. Jaká byla moje radost, když jsem uzřel houpatí se na vodě u něho pěknou loďku! Snesl jsem Trefa do ní, ulchl na její dno a čekal, až poslední loďka dorazila ke břehu. Pak jsem vesloval vši silou opačným směrem a šťastně dosáhl pevné země.“

Jiřík se odmlčel. Illedě upřeně ke vchodu jeskyně, měsícem

ozářenému, naslouchal chvíli. Když se nic neozvalo, jal se opět vypravovati.

„Co nyní? První moje myšlenka byla u vás, jak vás vysvoboditi. Rozhodl jsem se, že obejdu jezero a při první příležitosti se pokusím o vaše vysvobození. Ale když jsem asi po hodině dorazil na místo, kde lupiči tábořili, byli jste pryč. Pustil jsem se ihned za vámi. Byl bych zcela jistě v temném pralese ztratil vaši stopu, nebýti Trefa;

ten, veden jsa svým výborným čichem, byl mi bezpečným vůdcem.

Touhou mojí bylo, dostihnouti vás ještě za noci. Zcela jistě by se mi to bylo podařilo, avšak byl jsem zdržen velikým medvědem, před kterým jsem jen tak-tak utekl na strom. Huňáč sedl si pod něj; rozhodl se patrně, že počká, až slezu. Tref se zatím ztratil v pralese; ohromná obluda jistě mu nahnala hodně strachu.

Čekal jsem dosti dlouho, doufaje, že medvěd přece

jen odejde. Neodešel. Koncěně mne čekání omrzelo. Slezl jsem, pokud jsem mohl nejníže, a připravil zbraň ke střelbě. Huňáč se hned vzpřímil a rozevřel tlamu; domníval se jistě, že mu do ní spadnu v nejbližším okamžiku. Avšak místo sebe poslal jsem mu do ní kulku. Velmi se polekal, spustil se na přední tlapy a třepaje prudce hlavou, odkvapil. Za chvíli jsem slezl a běžel dále za Trefem, který se hned po odchodu medvědivě vynořil z houští.

Bylo již ráno, když jsem uzřel před sebou pospíchající bojov-

níky. Rozhodl jsem se, že vás osvobodím až v noci; měl jsem obavu, že bych i se svou střelnou zbraní málo spravil proti tolika oštěpům, šípům a mlatům. Plížil jsem se proto opatrně ve slušné vzdálenosti za vámi. Když jste dorazili k jezeru, rozhodl jsem se, že si zatím najdu nějakou skrýš a teprve za tmy se přiblížím k nákolní osadě. Šťastně jsem objevil tuto jeskyni. Když jsem do ní vešel, zapletla se mi mezi nohy medvědí kůže; patrně ji zde někdo zapomněl. Tento nález vnukl mi myšlenku: což kdybych se přestrojil za divocha? Kůži bych už měl, divoce dlouhé vlasy mám beztak — jen kdybych si mohl ještě něčím kůži pomalovati, jak jsem viděl na bojovnících, kteří vás zajali. I zde mi štěstí přálo. Našel jsem v jeskyni kámen s doiskem uprostřed, plným jakési mazlavé hlíny. Když jsem na ni pohlédl na světle, poznal jsem, že jest hnědočervená. Právě takovou barvou byli pomalováni bojovníci! Pomaloval jsem si ihned tělo, jak jsem nejlépe dovedl, zavěsil na krk tento náhrdelník, jež jsem rovněž našel v jeskyni, a toužebně očekával soumrak. Když se setmělo, vyšel jsem z jeskyně a opatrně se plížil k nákolní osadě. Chtěl jsem do ní vniknouti, abych vypátral, kde jste uvězněni. S počátku nebylo na náklu živé duše; všichni jeho obyvatelé byli shromážděni před koly, na nichž jste měli býti upálení. Nemí mi třeba ani vykládati, že jsem byl nesmírně ohromen, když jsem vás poznal, v jak strašlivém jste se octli nebezpečí. Byl jsem hrozným divadlem, jež se najednou přede mnou vynořilo ze tmy, takřka zbaven smyslu. Jistě jsem si počítal jako šilenc — ale dopadlo to dobře.“

„Znamenitě jsi vše provedl, drahý hochu!“ objímá ho otec. „Kdyby nás nebyl prozradil Járův výkřik, mohli jsme býti nyní již v bezpečí. Kéž bychom také odtud vyvázli se zdravou kůží!“

Jára jest se sebou velmi nespokojen. Zpropadený jeho jazyk, proč raději nemlčel! Jára je velmi unaven; celé tělo, zvláště hlava, ho bolí. Natáhl se proto na zemi a zanedlouho usnul. K obraně jeskyně beztak ho nebylo potřeba. —

Když otevřel oči, hle: jasné denní světlo vniká do jeskyně. Jára hledí k němu udiveně, jako by nechápal, kde jest. Vtom

bleskla jeho hlavou myšlenka: vchod do jeskyně má též tvar jako ona, z níž vyšli do pravěkého světa na počátku svého podivuhodného putování!

Pověděl otcí, co ho napadlo. Ten, pozoruje ostražitě s revolverem v ruce vchod, řekl tiše:

„Snad máš pravdu. Ale co na tom! Otvory jeskyň bývají si často velmi podobny.“

„Cosi mi praví,“ stojí na svém Jára, „že jsme tudy před čtrnácti dny vyšli do silurského světa – či jak jsi jej pojmenoval.“

„To by tu musil býti onen nápis, jež jsme vyryli do skály při svém posledním pobytu v silurské jeskyni,“ namítá Jiřík.

„Možná, že zde také jest. Alespoň stopy po něm.“

„Nuže, podívejte se, chcete-li!“ praví otec.

Oba hoši vstávají a kráčejí podél skalní stěny, prsty ji zkoumavě ohmatávajíce. Otec zatím bedlivě hlídá vchodu.

„Zde něco jest!“ vykřikne vtom Jiřík; hlas se mu chvěje překvapením. Ihned vyndává z kapsy sirky, škrtá a svítí na skálu. Jára k němu přiskočí a nahlas čte v ní vyrytý nápis, zcela zřetelně se rýsující:

„1. VII. 1927 – AJJC.“

„Není možná!“ žasne otec a rychle vstává. V okamžiku stojí u hochů a hledí na skálu. Jiřík znovu škrtá; když se sirka rozhořela, čte otec polohlasně, vrtě při tom hlavou, jako by nevěřil svým očím. Jára vidí, že v jeho obličejí se zračí nesmírný úžas.

Na divochy v této chvíli všichni zapomněli . . . !

Vtom jakýsi šelest vrátil je skutečnosti. Obrátili se – ó hrůzo: dva statní divoši stojí v jeskyni! Jejich oči, nezvyklé dosud přítmí, pátrají po uprchlících.

První se vzpamatoval otec.

„Střel, Jirko!“ zvolal, sahaje do kapsy pro zbraň. Ale když poznal, že kapsa je prázdná, pravil třesoucím se hlasem: „Já nechal revolver ležeti na zemi!“

Ozval se výstřel. Jeden z divochů zaúpěl bolestí a zapotácel se, avšak v zápětí vedrali se dva noví bojovníci do jeskyně; za

těmito tlačili se jiní a jiní. Nejřednější z útočnků vrhl se s přišerným řevem do tmy, odkud spatřil vyšlehnouti plamének. Ostatní ho rychle následovali, řvouce jako smyslu zbavení.

Jiřík vystřelil po druhé – ale rozvášnění divoši se nezastavili.

„Za mnou, hoši!“ zvolal mocným hlasem otec, vykročiv chvatně vpřed. „Jsme-li opravdu v jeskyni, ze které jsme vyšli do pravěkého světa, pak vede z ní chodba do světa našeho. Zemřeme raději tam než v ohni těchto divochů!“

Jára běží za otcem, Jiřík v patách za ním. Ale také pronasledovatelé utkají, pokud dovedou nejrychleji. Přítmí v jeskyni mění se v úplnou tmu. Jára nevidí ničeho, jen slyší před sebou ohlas otcových kroků. Dno jeskyně se nyní značně sklání. Hoch si vzpomíná, že tudy před 14 dnů vystupovali, uniknuvše přišernému vedru. Dostanou se i dnes v ona hrozná místa?

Otec běží vytrvale, volaje chvílkami na hochy, utkají-li za ním. Jára statečně se snaží, aby mu postačil. Podle dupotu četných nohou poznává, že divoši jsou jim v patách. Jest na podiv, že podzemní temnoty jich neodstrašují.

Brzy si Jára uvědomuje, že nejsou již v jeskyni, nýbrž v úzké chodbě. Otec neběží nyní již tak rychle. Rozpřahuje ruce, pospíchá hoch za ním. Nyní chodba prudce klesá. Zanedlouho cítí Jára, že teplota stoupá a stoupá. Ach ano, právě tomu tak bylo před 14 dnů, jenomže tehdy se ubírali opačným směrem a nikdo jich nehnal, leda touha uniknouti podzemnímu žaláři.

Sám milý Bůh ví, jak dlouho již trvá svízelná tato cesta. Kráčeji nyní sice již jen krokem, ale Járovi se zdá, že již nelze dále. Hlava div se přišerným vedrem nerozletí, srdce v tlukotu ustává. A dusot bosých nohou divošských jest slyšeti za jejich zády dosud!

Vtom otec, zastaviv se na okamžik, volá chraplavě:

„Chodba vede nahoru! Nejhorší máme za sebou!“

Jára sbírá zbytky svých sil. Statečně šplhá za otcem, narážeje ve tmě hlavou, rukama i nohama na ostré hrany skal a zraňuje se jimi do krvava. Ale veliká touha, uniknouti ukrutným pronasledovatelům, zdesateronásobuje jeho síly. Zastavuje se

na vteřinu, aby se nalapal vzduchu. Co to? Zdá se mu, že divochů již není slyšeti. Naslouchá ještě chvíli. Opravdu!

„Divoši se asi vrátili!“ volá na otce.

Ten se ihned zastavil; Jára s Jiřkem došli k němu. Stojíce naslouchali chvíli. Když se nic neozvalo, posadili se vedle sebe na tvrdou zemi a seděli dlouhou dobu mlčky jako kamenné sochy. Byli smrtelně unaveni, ale přece jen šťastni, že unikli nepřátelům.

První promluvil otec.

„Hoši drazí, unikli jsme strašlivé smrti na hranici – avšak také zde čeká nás jistojistě smrt. O tom nemůže býti nejmenší pochybnosti. Ale zde nezůstaneme. Až si trochu odpočineme, pokusíme se vystoupit až nahoru do jeskyně. Tam budeme alespoň blíže svým drahým.“

Za chvíli vydali se na další cestu. Teprve nyní si Jára všiml, že kráčí s nimi i Tref; až do této chvíle nadobro na něho zapomněl. Svítky si sirkami, postupovali velmi zvolna. Jak dlouho trval výstup, nikdo z nich nedovedl odhadnouti. Jára šplhal po strmém svahu jako náměsíčník. Cítil, že brzy nadejde okamžik, kdy jeho tělo se zhroutí vysílením. Avšak také otec i Jiřík byli již u konce svých sil.

Posléze prohlásil Jiřík, že v poslední krabičce jsou již jen dvě sirky.

„Nedojdeme-li v nejbližším okamžiku do jeskyně, nikdy jí neuzříme a zemřeme zde v temnotách,“ smutně praví otec.

Jiřík zapálil sirku a za jejího svitu urazili s velikou námahou několik dalších metrů do mírného svahu. Když uhasla, zastavili se.

„Tatíčku!“ zvolal vtom vzrušeně Jára, „v posledním zákmitu světla se mi zdálo, jako bychom se ocitli na pokraji jeskyně, odkud sjel balvan!“

„Kéž bys měl pravdu!“ praví otec tiše. „Zbývá nám již pouze jediná sirka. Zapal ji, Jirko! Její světlo nám ovšem mnoho neukáže, ale snad přece . . .“

„Zdá se mi, že mám v tlumoku ještě kousek magnesiového drátu. Chceš-li, zapálíme jej. Beztak nám nebude pak pranic platit, když nebudeme mlti sirek.“

„Tot dobrý nápad, Járo! Pokuste se o to, hoši, ale dejte dobrý pozor, ať magnesium chytí!“

Jára vyndává z tlumoku hledaný svitek drátu.

„Škrtni, Jirko!“

Když vyšlehl plamének, vložil Jára do něho konec drátu. Magnesium vzplálo brzy plamenem, rozhazujícím na všechny strany proudy nádherného světla.

Jára pohleděl bystře před sebe. Jak se zaradovala jeho duše! Poznal, že stojí v téže jeskyni, kterou před 14 dny opustili, vydávše se na pouť za životem, aby se po četných dobrodružstvích do ní vrátili a našli v ní – smrt!

Když dohasl poslední záchvěv čarovného světla, těžký černý závoj zahalil Járovu duši.

V bezvědomí zřítíl se hoch k zemi . . .

XX. OPĚT U MAMIČKY.

Slyš, jaký to podivný zpěv! Vychází odkudsi z hloubky a zní nevýslovně sladce. Ozývá se v malých přestávkách a mohutně každým okamžikem. Podobného zpěvu Jára nikdy dosud neslyšel. Zdá se mu, že tajemný zpěv doprovázejí jakoby do taktu pravidelně se opakující údery, vyluzující stříbrně znějící tóny. Blažený pocit rozlévá se hochovým nitrem; bolesti kamsi odletěly, únava zmizela nadobro.

Což se snad octl již na onom světě?

Usedá na tvrdou zemi; jeho záda opírají se o skalní stěnu. Zpěv zní stále silněji a silněji; není pochyby: tajemní zpěváci se blíží. Jára poznává nyní, že velebný hlahol vychází z chodby, z níž před chvílí vyšel s otcem a bratrem. Ale kde jsou tito? Hmatá kolem sebe, volá – ticho, nikdo neodpovídá. Pro Bůh, kam se poděli?

Ale všeka jeho pozornost jest ihned upoutána jinam. Hle: teď z chodby šlechla jasná záře! Proud světla rychle roste, mohutní – v několika vteřinách celá jeskyně skví se překrásným jasnem tak oslnujícím, že Jára zavírá oči. Odkud se jen vzala tato nadpozemská záře?

Když opět rozevřel víčka, hle: nový podivuhodný zjev! Z ozářené chodby vystupuje trojice vousatých mužičků, oděných v bílý řasnatý plášť; každý z nich nese v pravé ruce kladívko, jasně se blýskající, jako by bylo ze stříbra. Jimi asi, myslí si hoch, bušili za zpěvu do skalních stěn.

Sotva mužičkové vystoupili z chodby, vstoupila na jejich místo nová trojice, za ní druhá, třetí, čtvrtá... Zbytečno počítati. Trojice následují za trojicí, jako by tento podivuhodný průvod neměl mlti ani konce. Všichni mužičkové jsou si nesmírně podobní, jako by druh druhu z oka vypadl. Bílé vousy sahají jim skoro až na zemi. Vyhlížejí právě tak jako oni podzemní skřítkové, o nichž Jára četl v knize „V říši krále hor“, kterou dostal k loňskému Ježíšku.

Jsou snad tito mužičkové opravdoví podzemní skřítkové, o

nichž dosud myslel, že jsou pouhými výtvoři lidské obrazotvornosti?

A jsou-li skutečně skřítkové, jsou také tak dobří a hodní jako skřítkové zmíněné knihy, kteří hoča Juru hostili a lidem pomáhali?

Mužičkové naplnili celou jeskyni, stále zpívající; někteří vyšplhali i na krápníky. Jen před Járou zůstalo prázdné místo. Když poslední trojice vstoupila do jeskyně, zpěv naráz ustal. Avšak ticho zavládlo pouze na několik vteřin. Již opět hřmí jeskyní mohutný hlahol, zní však nyní zcela jinak než dříve; Járovi se zdá, že se v něm ozývá hněv a hrozba! Až dosud nerozuměl hoch jedinému slovu; mužičkové zpívali neznámým mu jazykem. Ale teď slyší zcela zřetelně:

„Jsme strážcové podzemních tajů
a sčezíme jich věrně nocí, dnem.
Kdo vkročí sem, buď bez milosti
potrestán věčným snem,
ej věčným snem!

Kdo odkrýti chce taje naše,
jej síla naše hrozná zdrtí!
Ten nikdy více nevrátí se v svět,
býv ztrestán věčnou smrtí,
ej věčnou smrtí!“

Jára se hrozně ulekl. Tedy jsou to opravdu podzemní skřítkové, avšak nikoliv dobří duchové, kteří mají lidi rádi a chránit jich před neštěstím. Tito přišli nyní sem, aby zasedli nad ním k soudu, aby ho potrestali! Jejich zpěv hrozí mu smrtí – vykonají svou hrozbu?

Při posledních slovech burácel zpěv skřítků jako bouře. Nyní jest opět ticho. Skřítkové stojí bez hnutí, jako by se byli proměnili v krápníkové sošky. Hle, z jejich zástupu vystupuje jeden na prázdné prostranství před Járou; vyhlíží stejně jako ostatní,

pouze místo kladívka drží v ruce zlatou berlu, zářícími drahokamy vykládanou. Je to snad jejich král? Jára pátrá po koruně na jeho hlavě. Není jí tam.

Mužiček upřel své jiskrné zraky na hocha. Chvilí zíral na něho mlčky, nato se otočil, pozvedl do výše svou berlu a zvolal mocným hlasem:

„Rádcové moji milí, vyzývám vás k soudu!“

V několika okamžicích stojí kolem něho dvanáct skřítek; také oni mají místo kladívek berlu, ale jen stříbrnou a bez drahokamů.

„Občané této podzemní republiky, slyšte můj hlas!“ volá zvučně skřítek se zlatou berlou. „Tento lidský tvor odvážil se vejít do naší podzemní říše, aby odhalil její tajemství. Unikl sice na čas našemu trestu, ale nyní jest v naší moci. Rádcové moji milí, suďte jeho vinu podle věčných zákonů naší republiky a určete trest!“

Z kruhů soudců vystoupil hned jeden, přistoupil ke skřítkovi uprostřed stojícímu, dotkl se svou berlou jeho zlaté berly a zvolal velikým hlasem:

„Ve jménu naší podzemní republiky – podle jejích zákonů svatých a věčných – smrt!“

Týmž slavnostním způsobem vynesli svůj soud všichni ostatní. A rozsudek byl jednomyslný: smrt, smrt, smrt...!

Járy se zmocnila hrůza nepopsatelná.

Skřítek se zlatou berlou se nyní otočil a pokročil blíže k hochovi; soudcové mu uctivě ustoupili z cesty. Hledě Járovi do tváře, zvolal:

„Já – první občan této podzemní republiky – podle své povinnosti oznamuji ti rozsudek: zemřeš, zemřeš ihned! Každý z nás tě udeří kladívkem do hlavy.“

Po těchto slovech rychle k němu přistoupil nejbližší stojící skřítek a podal mu své kladívko. Vladař přendal berlu do levé ruky, uchopil kladívko a učinil krok směrem k odsouzení.

Smrtelný pot vyvstal Járovi na čelo. Takový je tedy konec jeho mladého života! Několikrát se již šklebila na něho smrt za jeho putování pravěkým světem, právě tolikrát jí šťastně unikl

– až nyní nastává neodvratný konec. Hle – skřítkovo stříbrné kladívko zvedá se již k ráně... Ó, jak strašné jest umíratí daleko, daleko od svých drahých..!

„Mamičko, mamičko drahá!“

Jára zavírá oči a odevzdaně očekává první úder z ruky vladařovy. Avšak – co to? Vteřina míjí za vteřinou – a stříbrné kladívko netřásklo dosud do hochovy hlavy!

Jára otevírá oči. Hle: skřítek stojí před ním, ruku s kladívkem maje spuštěnu, a hledí mu laskavě do tváře. Vida, že hoch otevřel oči, usmál se na něho a obrátil se k zástupu.

„Občané, slyšte můj hlas! Pro tohoto chlapce podle našich zákonů věčných jediný jest pouze trest – smrt, ano! Ale zvolivše mne prvním občanem naší republiky, dali jste mi právo, býti milostiv a jednou do roka darovati odsouzení život. Nuže: po-

užívám dnes tohoto svého práva. Hledte, jak milý je to hoch! A jak má rád svou mamičku! Ve chvíli, kdy očekával smrtící ránu, vyslovil jak možno nejněžněji její jméno. Měním proto, soudcové milí, váš rozsudek: nikoliv smrt, nýbrž – život!“

Rychle nato přistoupil k Járovi a políbil ho na čelo.

Hned jako kouzlem vše zmizelo, vladař, soudcové i skřítkové ostatní, polé i zářivé světlo, a v polootevřeně oči hochovy se opět zahleděla tma. Tma? Nikoliv! Vždyť nejbližší jeho okolí osvětluje svítlna! A nad ním – hle – sklání se jakási postava! Ach – dobrý Bože – vždyť je to otec!

„Chvála Bohu!“ slyší nad sebou jásavý jeho hlas. „Probral se z mdloby! Rychle s ním ven!“

Zavřel znovu oči, ale vědomí nepozbyl. Někdo ho bere do náruče a opatrně nese. S počátku jde velmi zvolna, potom rychleji. Jára znovu otevírá oči; vidí, že ho nese silný muž, jemu neznámý. Za ním kráčí otec a Jiřík, oba velmi bledí. Kolem nich vesele pobíhá a skáče – Tref. Tedy jsou všichni zachráněni... Jára si spokojeně oddychl a znovu zavřel oči. Byl nesmírně slab.

Za malou chvíli posadili ho do prostorného automobilu. Otec usedl vedle něho, Jiřík s Trefem naproti. Když Jiřík přirazil dvířka, automobil se otřásl a dal se v běh. Ale ne daleko; brzy se zastavil. V polosnění Jára slyší, že otec s kýmisi hovoří. Po chvíli ticha vzal ho za ruku a pravil něžně:

„Jaroušku, nechceš se napít mléka?“

Hoch otevřel oči, vzal zvolna do chvějící se ruky sklenici s mlékem a za pomoci otcovy vznesl ji ke rtům. Mléko mu velmi zachutnalo. I přiložil znovu sklenici k ústům a vypil její obsah až do dna. Vida to otec, usmál se spokojeně.

„Hlava tebe už nebolí?“

Tato otázka otcova Járu překvapila. Sáhl si na hlavu – teprve nyní si uvědomil, že ji má ovázanu mokrým šátkem.

„Co se mi stalo?“ táže se velmi udiven.

„Jistě se pamatuješ,“ praví otec, napiv se mléka ze své sklenice, „že se v zadní jeskyni zřítíl strop. Ne ovšem na nás – to bychom byli bývali rozdrnceni – přece však jsme byli všichni tři zasaženi kameny a omráčeni.“

Jára cítí, že jeho slabost rychle mizí. Lahodné mléko velmi ho osvěžilo a dodalo síly.

„Pamatuji se na to,“ praví „Je tomu již 14 dní, nezmýlil-li jsem se v počítání.“

Otec pohlédl na něho s údivem.

„Dlouho jsme leželi v bezvědomí v jeskyni. Nebýti Trefa, byli bychom pravděpodobně zemřeli bez pomoci.“

„Tedy tys nám, Trefáčku, prokázal novou velikou službu!“ zvolal Jára radostně, natahuje obě ruce proti psovi. Ten hleděl

mu upřeně do očí a vesele bušil ohonem do měkkých podušek, na nichž si spokojeně hověl.

„Vypravuj mi, prosím, jak jsme byli zachráněni!“

„Mohu ti to pověditi též já,“ praví Jiřík, odevzdávaje prázdnou sklenici od mléka sklepníkovi. „Otevřel jsem oči první z vás. Na můj obličej právě padal proud světla elektrické svítilny. Když jsem se trochu vzpamatoval, poznal jsem, že naši záchranci jsou lidé ze Skalského mlýna. Za chvíli vzkřísili též tatíčka a pokoušeli se o toléž i u tebe, ale dlouho bez úspěchu. Zatím mi jeden z nich, pan inženýr Vach, vypravoval, jak vlastně se sem dostali. Seděl v zahradě pod stromem, když k němu přiběhl uřícený Tref a chytil ho za rukáv u košile. Pan inženýr se s počátku domníval, že pes, kterého měl rád, chce si s ním opět trochu pohrát. Ale když pes usilovně tahal za rukáv, div ho neroztrhl, napadlo ho, nevězí-li v tom něco jiného. Vstal a pes ho táhl ven, na silnici. Vtom si pan Vach všiml, že psova srst jest na několika místech zakrvácena. Hlavou mu bleskla myšlenka: Trefovu pánu se asi přihodilo neštěstí! Věděl sice, že jsme se večera nevrátili do Skalského mlýna, ale myslel, že jsme jeli autobusem rovnou do Blanska. Co by však v tomto případě zde dělal Tref? Pan inženýr se mu vytrhl násilím a odkvapil do budovy; Tref ho zdržoval vší silou. Pan Vach svolal narychlo dva muže, vzal s sebou různé věci, o nichž myslel, že jich bude při zachraňování potřebovati, a vyběhl na silnici. Jsouce vedeni Trefem, spěchali k Macoše. Dovedl je až ke vchodu do jeskyně. Opatrně sestoupili za ním a brzy nato nás našli v bezvědomí.“

„Což vchod do jeskyně nebyl zasypán?“ žasne Jára.

„I byl, ale zřícením skalní stěny vznikl nový otvor a tím se dostal Tref, který byl jistě také padajícím kamením na čas omráčen, do přední jeskyně. A tímto novým otvorem vedl naše zachránce až na místo, kde jsme leželi.“

„To tedy jste tehdy špatně hledali. Kdybyste byli objevili průchod do přední jeskyně, nemusli jsme podniknouti oně strašlivé cesty mezi pravěké obludy.“

Otec s Jiříkem pohlédli při těchto slovech významně na sebe.

„Ale bylo ostatně dobře, že jste otvoru nenašli,“ pokračuje Jára. „Byli bychom se hned vrátili a neuzřeli nic z toho, čeho nám bylo takto dopřáno viděti. Ó, jak to bylo všecko nesmírně zajímavé!“

Otec neřká ničeho, ale v jeho očích čte Jiřík velikou úzkost.

„Kde zůstal pan inženýr?“ táže se Jára. „Což nejel s námi autem?“

„I jel. Před chvílí odskočil pro cosi do hostince. Pojede s námi do Blanska.“

Vtom vyšel inženýr Vach ze zahrady. Kyne hochovi pravici, volaje vesele:

„Sláva, našemu nejmladšímu badateli dařf se již dobře!“
Hlava už nebolí?“

Jára zavrtěl hlavou. Když inženýr došel k autu, podal mu hoch ruku a řekl vroucně:

„Pane inženýre, děkuji vám.“

„Za málo, statečný hochu!“ směje se inženýr a potřásá hochovou pravici.

„Ale teď už honem do Blanska, abyste co nejdříve byli všichni tři v posteli! Potřebujete odpočinku jako soli, nejvíce tento malý hrdina.“

Po těchto slovech usedl vedle řidiče. Nato otec zaplatil rychle sklepníkovi a dal rozkaz k další jízdě.

Když se automobil opět rozběhl po dlážděné silnici, zabořil se Jára do měkkých podušek a zadumal se. Otec ani Jiřík ho neryšovali.

Za čtvrt hodiny auto zastavilo před jejich domem. Sotva Jiřík seskočil se stupátka, vyšla ze dveří matka. Usmívala se zdaleka. Neměla nejmenšího tušení, jaká nehoda je stihla; do-

mnívala se, že zůstali přes noc ve Skalském mlýně, jak to otec udělal již několikrát. Uzřevši však zavázanou hlavu Járovu, div neodlela leknutím. Otec jí vše stručně vypověděl. Nedočkavši ani konce, sevřela Járu do náruče tak prudce, div ho neudusila. A hoch, lapaje po vzduchu, ovinul své paže kolem její šíje, přitiskl svůj obličej na její a zahovořil vroucně:

„Mamičko drahá, jak jsem nevýslovně šťasten, že jsem opět u tebe! Tolik se mi stýskalo po tobě za našeho putování pravěkým světem!“

Matka pohlédla na otce; z jejich očí hleděl veliký strach.

„Hošíčku můj zlatý,“ pravila mazlivě, znovu ho vinouc k sobě, „máš hlavu horkou jak oheň. Hned tě uložím do tvé postýlky.“

Zamířila ke dveřím, nesouc synka v náruči. Vtom vyběhla proti ní Zdenička, hořce plačíc. V náruči chovala velikou pannu.

„Co se ti stalo, beruško?“ zastavuje se u ní matka.

„Zorenka mně upadla – a teď už nemá spací oči – ani už nepláče – ó – ó – ó!“ nařká děvčátko a veliké slzy řinou se jí po růžové tvářičce.

Jára pozvedl hlavu; jeho bledou tvář přeletěl úsměv.

„I neplač, Zdeničko, mamička ti zaveze Zorenku na kliniku do Brna; tam ti ji spraví, bude zas očka zavírat’ a bude zase dělat’ uá – uá.“

Děvčátko, slyšíc Járův hlas, přestalo nařkati a zvedlo hlavu. Teprve nyní si všimlo, že se otec s oběma hochy vrátil.

„Ó, vy jste se už vrátili!“ poskočilo radostně. Ale hned, vidouc zavázanou hlavu bratrovu, pravilo soucitně:

„Ale co sis udělal na hlavičce? Moc tě bolí?“

„Spadl na mne v jeskyni kamínek. Ale nic to není, už to ani nebolí.“

Děvčátko ho hladí po ruce.

„Stýskalo se mi po tobě, po vás všech. Jste hodní, že jste již přijeli.“

Skokem vrhá se do otcovy náruče.

Za chvíli leží již Jára v bílých svých peřinách; pocit ne-

výslovné rozkoše prochvívá mu tělem. Matka sedí u něho, pozorujíc ho starostlivým okem.

„Mamičko, zítra ti budu všechno vypravovati. Teď se mi chce hrozně spát. Jen to ti řeknu, žes to byla ty, tvé drahé jméno, které mi zachránilo život. A pak také..“

Matka se sklonila nad ním, aby ho políbila. Ovinul své paže kolem jejího krku a v několika okamžicích blaženě usnul klidným spánkem.

Jeho poutí pravěkým, dávno ztraceným světem, na něž zažil tolik podivuhodných dobrodružství s předvěkými zvířaty i lidmi, byla u konce . . .

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY.

(V abecedním pořádku.)

Akt - dějství, jednání. — *Archeolog* - znalec památek po pravěkých lidech a starých národech. — *Archeologické sbírky* - sbírky nástrojů, nářadí, zbraní atd. z pravěkých i pozdějších dob. — *Atletický* - silný, svalnatý.

Diluvialní doba - doba ledová, starší období čtvrtohor (mladší nazývá se *aluvium*). Učenci ji dělí na 4 doby: první (před 500.000 lety), druhou (před 400.000 lety), třetí (před 150.000 lety) a čtvrtou (před 50.000 lety). Mezi nimi byly teplejší doby meziledové (celkem 3). V době ledové postupoval od severu obrovský ledovec, který se posunul až do střední Evropy (nejdále až po Krkonoše). Tisíce let postupoval na jih, pak zase tisíce let ustupoval na sever. Na počátku doby diluvialní setkáváme se s prvním člověkem (zvaným podle ní diluvialním). Naše Morava je velmi bohatá na památky po něm.

Fantastický - nejpodivnější podoby, jakou dovede vytvořiti lidská obrazovnost (fantasie).

Geniální - věhlasný, nesmírně nadaný. — *Geologie* - věda o vzniku a složení zemské kůry. — *Gigantický* - obrovský. — *Gladiátor* - římský zápasník. — *Gubernie* - vládní okres v Rusku (a Sibirii).

Horda - zástup kočujícího (stěhujícího se) lidu.

Charakteristický - význačný, významný.

Kolónáda - sloupová, sloupovádi. — *Kontura* - obrys.

Libra - váha (staročes. = 514 g, vídeň. = 560 g).

MLADEČ - vesnice blíž mor. města Litvle; jest známa svou krápníkovou jeskyní, v níž byly objeveny též kosti diluvialního člověka. — *Moderní* - novodobý, časový.

Neanderthal - údolí v západním Německu (východně od Rýna blízko města Düsseldorfu), kde r. 1856 byly náhodou objeveny slavné zbytky po pravěkém člověku, zvaném od té doby podle naleziště člověk neandertálský.

Orgán - ústroj. — *Orkán* - nejprudší víchr.

Paleta - malířská destička na barvy (obyč. oválná). — *Prehistorie* - věda, obrázející se dějinami, z nichž nemáme písemných záznamů. (Lat. předp. „prae“ [vysl. pre] značí česky „před“.) — *Předhistorický* - předdějinný. — *Předmostí* - vesnice u Přerova (na Mor.), kde zesnulý badatel Maška objevil sídliště diluvialního člověka, horlivého lovce mamutů.

Syfon - přirozené spojitě nádoby v Krasu, jejichž ramena jsou oddělena skalou, sahající až pod hladinu. Klesne-li vodní hladina, vynoří se oddělující stěna nad vodu a syfon zmizí.

Tragedie - truchlohra. — *Tungusové* - mongolský náruček v severní Sibiři. — *Typický* - rázovitý, určitý.

Věstonice - vesnice na úpatí Pálavských kopců (na již. Moravě); nedávno bylo zde objeveno velmi rozsáhlé sídliště člověka doby ledové. Sídliště toto, velmi bohaté na památky po diluviálním člověku a zvířatech, jež s ním současně žila, není dosud zcela odkryto. — *Virtuosně* - mistrně, velmi dovedně.

POZNÁMKA: Obrázky pravěkých zvířat na str. 148, 170, 171, 175 a 176 jsou otištěny podle *skutečných* kreseb pravěkých malířů, jež byly objeveny v jeskyních francouzských a španělských.

OBSAH

Díl první:

I. Cestou k jeskyni	9
II. Na předvěkém hřbitově	15
III. V pohádkovém světě	28
IV. Zaživa pohřbení ..	35
V. Na prahu pravěkého světa	43
VI. V devonu ..	55
VII. Ve světě kamenouhelném	65
VIII. Ve světě draků a saní	75
IX. Obludy ještě nezmizely ..	86
X. Objevuje se Dvojnožec	99

Díl druhý:

XI. První lidé	115
XII. Chlupatí kamarádi	128
XIII. Pravěcí gladiátoři ..	139
XIV. Lov na mamuta	152
XV. V pravěké obrazárně ..	168
XVI. Hrůzy bílé smrti ..	183
XVII. V nákolní osadě	198
XVIII. Na hranici	213
XIX. S Bohem, pravěký světél	221
XX. Opět u mamičky	234

ARNOŠT ČAHA

V PRAVĚKÉM SVĚTĚ

Vydalo „DĚDICTVÍ HAVLÍČKOVO“ v Brně

v úpravě a s kresbami

akad. malíře

EDUARDA MILÉNA

Vytiskla

Polygrafia v Brně

1 9 2 7